

ספר חק לוישראל

פרשת יתרו

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ״ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) תו ה' הרפסה כשלמות עם המפרות וחמש מגלות עם המעשים
 (ב) תו ג' על התורה
 (ג) מ״י רש״י בשלמות ועם מ״י רש״י יסן .
 (ד) מ״י שפתי חכמים הנודע ללמוד תורה .
 (ה) מ״י הרשב״ם רל נבר רש״י רל .
 (ו) מ״י בעל המורים מרכיבו כפל אויבקה מורים .
 (ז) מ״י דעת זקנים כבעלי החכמות רל .
 (ח) תולדות אדרן מראה מקום כל פסוק בש״ס .
 (ט) מעין המצות למה״ל תאני רל הרפסה במגום וחומש ע״ס המסוקים .
 (י) מעמי הקרבנות בדרך חיש נפלאו נאספו מגדולי המפרשים רל .
 (יא) דיני הקרבנות בקצרה
 (יב) הרפסרות עם לקיטם ומשלים .
 (יג) עניני הסדרה פירוט על מקומו אשר גם הוא נאספו מגדולי המפרשים כבוד מעט דעת .
 (יד) ענין הסדרה על ע״ס לפני כל סדרה .
 (טו) מפי ע״ס על התורה הוא כסעט העניקה תרשה כבוד מעט בו התרפסות .
 (טז) ליקויים יקרים ע״ס מספרים הנקבים בשמותם לסמח (יותר מחסבים במספר) .
 (יז) משלי חכמים נעשים הטיבס לז התקרא לומר ולרואת ה' . על התורה והמפרות .
 (יח) ספר פדר״א עם ספר הישי יתרו עניק על ע״ס (יעדער זאל וויסן וואס עס איז גויען פון ועלם כבוד עשמוג כיו הינים .
 (יט) מצות השם על תרי״ג מצות (אייף ע״ס) יעדער מענטש זאל וויסן די מצות וואס נאמט האם ניקאטן .
 (כ) חמש מגלות עם פירש״י (בסוף כל כרך בחומשם הרפסה הנגלה השייכה לכרך החזוי) . וזלת זה
- (א) נוספו על חמש מגלות עיי פירושים חדשים לחפליא אשר לאו בא עור ככוסם הוה מליקט מגדולי מפרשים ותקרא בו התקבב ספר . ולפי מ״י הכסוי התקבב גם מ״י ע״ס (יעדער וואס חקם ליעניקן וועט נרדס מעדעניקען זאבן) .
 (בא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה .
 (בב) על ספר רות נקוב בשם יהוס דוד .
 (בג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה .
 (כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלוי העולם .
 (כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור ודעים .
 (כו) לקיטום יקרים על ח״ס מגדולים אשר שם .
 (כז) משלים ערבים ונעיסים על כל הח״י .
 (כח) תרגום שני על מגלת אסתר .
 (כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בחקן נפלא .
 (ל) חתקן ע״ס מהרמב״ם שני בחומסות וחקנים .
 (לא) הרפס בסוף כל כרך סדר התגלה וכו׳ .
 (לב) גם הוספנו עטרו הימים הנצרכים לתפלת .
 (לג) נביאים עם פירש״י ומצות רור .
 (לד) כתובים עם פירש״י ומצות רור .
 (לה) המשניות עם הרמב״ם ועיקר תולש כנרפס סבבר עם תפסות וחקנים .
 (לו) נמ״א עם פירש״י והתקרא ע״ס ועם אוה רבני חומסות .
 (לז) ההלכה פסוקה עם התקרא ע״ס .
 (לח) המוסר עם התקרא ע״ס .
 (לט) למחרים ללמוד בכל יום התרי״ג מצות כאשר תקו הקייסנים .
 (ס) ארחות חיים מור״א רל .
 (סא) הארחות חיים גו״ל נקתק גם ללשון ע״ס .
 (סב) אגרת הרמב״ן רל ללבו ולנקתק גם הוא לע״ס .

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ״ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אדישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

לחמשיך טחית דיא יהוה נפשי י יה יהו יהוה , רוח יוד הא ואו הא , נשמה יהוה חיה יחידה ו רפילו ון 5א
שם בן שבעשה בניקוד הולם :

א וישמע יתרו רבא דמוך יח א וישמע יתרו כהן מדין חתן
חמוהי דמשה
תולדות אהרן
וישמע יתרו , ונחיש קטו :

בער הטורים

בני אלה הם קריעת הים ומלחמת עמלק : יתרו בני' כומר הי'
לע"ו ובני' הטורים . שבה להנניר ולקבל המורה . לשון א"ח
הראש ז"ל : יתרו קרי ביה יתרו ו' שששה שמות הים לו יתרו על
שאר בני אדם . ד"א שבה לקבל י' דרכות ומרו' מלות יתרו על

שפתי חכמי'

א פ' כשכילה נתעורר בלח' (תי"ח) ואכתי קשה לנחש כשכיל
כל השמות כסוה כל ולא עדיף חלל מליך וכו' ונראה
דס"ל להני תחיל דוישמע יתרו פירושו ששמע שמותה אחרת שלא
כלל כחממיה כחממיה דלח"כ ה"ל ויתרו שמע חת וכו' וע"כ
ששמע עירו אחר ויחית חת לו וגו' פי' וחת כל וגו' כמו כי
הוליא פירושו לו הוליא לכך וזו אמר שמע קריעת ים סוף וזו
אמר שמע ומלחמת עמלק וכו' לרשי' דמח"ס ומח"ס וכו' . ומס'
שקשה הראש' למה השמיני הכר דעת מ"ד שמע מ"ח וכו' ויתרן
וכו' ונראה דלשמיטתיה להראש' הפלגתה כוכחים (דף קטו)
או יתרו כל קודם מ"ח או לאחר מ"ח והכר סתם כ"פ שלאחר
מ"ח כל לא הולך כלן להוכיח מ"ח וע"כ (מהרש"ל) דל"ל למה
לא כתיב וירא יתרו כמו וירא בלק או וירע יתרו ומתן לפי
ששמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק סתן דכתיב חסיו לפי שעת
ולא שיד' למוכח וירא או וירע שפיר בשבה לשוראל כל דרם
שנקרע הים או מלחמת עמלק והפלא וכו' שפיר דלא פי' ששמע
יירידת הים ובאר המורה דל"כ א"כ יורה שפיר ירדת סתן ובאר
ביון ששמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק לא יוכל לכתוב וירא
או וירע וכו' : ב אכל כפרסת כהעלותך כתב שני שמות היה לו כמו ששנינו בספרי : א (הראש' ח) מימה א"כ אין כלן כי ח"א
או שמות מביין דקודם גריותו שהיה נקרא יתרו לא היה נקרא יתרו ולא היה
ראו לנטות לפי שמות כמו שאין רחוי לנחות אכנס ואכרסם לפני
כתב רש"י ' שמות ים לו חלל ' שמות נקראו לו קתם לפני גריותו וקתם
שנייה היה יתרו דלמה שם אחר ה"ל וכתו שפירס הכא ועל כפרסת ואלה שמות בני ויבן עשה אל יתרו חותנו ושם פירש"י כי ב'
' שמות נקראו לו זה היה קודם שנתעורר בלח' כמורה א"כ י"ל דסם א"כ ה"ל המורה קריעת חותו שמה יתרו ע"ש
העמוד ואמה הוא מיד כשכל המהרז כשישכ מהל לטוע את העם ונתן לו עלה בדבר המשפט מיד נקרא עמו יתרו שפיר פירש
זו בחורז מביין ללח' נחניר ואחר שנייה כה"כ וכו' ולא היה שמו של ביהוה יתרו חללם סתן אחר ח"א ו' שמות נקראו לו
שמה של ביהוה ואל הקשה הכא לעיל כפ' שמות בני ויבן עשה אל יתרו חותנו ששם ביהוה יתרו ח"א רחיי הכא סתם כפרסת
באלה כתב נמי ונשה ביה רועה אל לאו יתרו חלל ורואי ע"כ העתיד וכדפירשתי לעיל ודוק' י"ל : ד שלל חתמך מוכח בני של יתרו
הוא ויכ"פ כה"ל לך' כפסוק ויהי ממחרת וגו' : ה (מהרש"ל) וקשה א"כ לא היה לו חלל ו' שמות . וי"ל דרש"י מפרש שהחילת
דתיב כה"ל שלא ה"ל רק שני שמות מוכח ויתרו ומסתמיה הוא מוכיח שנקרא הוא כסם יתרו כדכתיב ויבן עשה אל יתרו חותנו
אלה סתם סתם שמה יתרו חת הוא מנו אכנס וכו' א"כ קשה לו כתיב והחלסנו א"כ קשה לו רעואל חתנין א"כ ששמע כדכ"ו
שנקרא רעואל בשלמה שאר שמות י"ל דמשפחה נקראת כך דלא כתיב אללן חתנין אכל רעואל קשה לנ"פ וי"ל רעואל חתנין א"כ וכו' :
א ל"פ הכי סתם בני וישמע יתרו חתן עשה ובני ויבן עשה אל יתרו חותנו ששנייה יתרו חתן הוא הנוטע ע"ש ולא משם
עם יתרו שפירס חותנו כמו חותן משה מ"ח ים הפרש מלך הכיפור שאלם הכיפור על משה ומוכיח את יתרו כסם חותנו

(א) וישמע יתרו . אמרו כוונתו ששמע קריעת ים סוף
שכנקרע היה נסה הכמה נקודם על ששמו כל
מלכי מוצר ומשכר וזכו שגאמר ויבוסו עליו וגו' כהנחת ים
ואמרו ג"כ ששמע מלחמת עמלק : וישמע יתרו כסן מדין חתן .

רש"י

(א) וישמע יתרו . מה שמעיה עמלק וכו' א קריעת
ים סוף ומלחמת עמלק (וכחיש קטו) :
יתרו . שבע שמות נקראו לו ב רעואל יתרו יתרו חובב
הכר קונו פועיל (מכילתא) יתרו על שם שיתר פרשה
אחת בחזרה ואחת חתוה . יתרו לכשתנניר וקיים המלות
האופיי' לי אוח ב אחת על שמנו . חובב שכבד את התורה
וחובב הוא יתרו ד גאלמר (שופטים ד) מבני חובב חותן
משה . וי"ל ותשאלה אל רעואל חתנין שהתעוקות קורין
לשמות אבותיהם . כפסרי' : חתן משה . (מכילתא)
כאן היה יתרו מתכבד במשה ו אמי חתן המלך ולשעבר
היה משה תולה הכדולה בחממו שגאלמר ויבן אל יתרו

ותורה היה להם כמה שנים ולא הוי שיד' למוכח בו וירא אכל
או וירע וכו' : ב אכל כפרסת כהעלותך כתב שני שמות היה לו כמו ששנינו בספרי : א (הראש' ח) מימה א"כ אין כלן כי ח"א
או שמות מביין דקודם גריותו שהיה נקרא יתרו לא היה נקרא יתרו ולא היה
ראו לנטות לפי שמות כמו שאין רחוי לנחות אכנס ואכרסם לפני
כתב רש"י ' שמות ים לו חלל ' שמות נקראו לו קתם לפני גריותו וקתם
שנייה היה יתרו דלמה שם אחר ה"ל וכתו שפירס הכא ועל כפרסת ואלה שמות בני ויבן עשה אל יתרו חותנו ושם פירש"י כי ב'
' שמות נקראו לו זה היה קודם שנתעורר בלח' כמורה א"כ י"ל דסם א"כ ה"ל המורה קריעת חותו שמה יתרו ע"ש
העמוד ואמה הוא מיד כשכל המהרז כשישכ מהל לטוע את העם ונתן לו עלה בדבר המשפט מיד נקרא עמו יתרו שפיר פירש
זו בחורז מביין ללח' נחניר ואחר שנייה כה"כ וכו' ולא היה שמו של ביהוה יתרו חללם סתן אחר ח"א ו' שמות נקראו לו
שמה של ביהוה ואל הקשה הכא לעיל כפ' שמות בני ויבן עשה אל יתרו חותנו ששם ביהוה יתרו ח"א רחיי הכא סתם כפרסת
באלה כתב נמי ונשה ביה רועה אל לאו יתרו חלל ורואי ע"כ העתיד וכדפירשתי לעיל ודוק' י"ל : ד שלל חתמך מוכח בני של יתרו
הוא ויכ"פ כה"ל לך' כפסוק ויהי ממחרת וגו' : ה (מהרש"ל) וקשה א"כ לא היה לו חלל ו' שמות . וי"ל דרש"י מפרש שהחילת
דתיב כה"ל שלא ה"ל רק שני שמות מוכח ויתרו ומסתמיה הוא מוכיח שנקרא הוא כסם יתרו כדכתיב ויבן עשה אל יתרו חותנו
אלה סתם סתם שמה יתרו חת הוא מנו אכנס וכו' א"כ קשה לו כתיב והחלסנו א"כ קשה לו רעואל חתנין א"כ ששמע כדכ"ו
שנקרא רעואל בשלמה שאר שמות י"ל דמשפחה נקראת כך דלא כתיב אללן חתנין אכל רעואל קשה לנ"פ וי"ל רעואל חתנין א"כ וכו' :
א ל"פ הכי סתם בני וישמע יתרו חתן עשה ובני ויבן עשה אל יתרו חותנו ששנייה יתרו חתן הוא הנוטע ע"ש ולא משם
עם יתרו שפירס חותנו כמו חותן משה מ"ח ים הפרש מלך הכיפור שאלם הכיפור על משה ומוכיח את יתרו כסם חותנו

דעת וקובם מבדלי החוספות

(א) וישמע יתרו . שבע שמות היו לו יתרו חתן חובב
קונו פועיל רעואל ו"א רעואל אביו של יתרו היה הוא
דכתיב ותבאנה אל רעואל אביהם דרך הניקוח הוא שקורין
לכני אביהן אבא וקשיא בשאן דאמר רעואל הוא יתרו אי
סבירא ליה בני רחוב הוא יתרו כמו שפירש רש"י הובב
דמאן דאמר חובב הוא יתרו ונה חתניו ליכר ותבאנה אל

פירוש לתורה אלהים

(א) וישמע יתרו חתן משה יתרו רער שונוער פון
משה האמ גיהעקט אה ארץ וואס גאמ
האמ גיטאהן צו משה אונ צום פאלק ישראל
מענטשין פון דיא גאנצע וועלט האבין דאך דאס ארץ גיהערט ,
אוי גינען דער פון פון מדין אונ דער שונוער פון משה , דאס ווייסן מיר דאך שוין פון די פיררה שמות , דער מדין

ספר הישר

רער דערבך ווא משה מיט אלע יידן וענעו גינען ועבין
בארג סיני , משה מיט אהרן אונ גרד באביהו אונ אלע
יידן וענעו געבאנען קעגן יוין שונוער יתרו מיט גרויס
קבוצ , אונ יתרו מיט וינע קינדער וענעו גינעסן גיוושען
דיא יידן פיל יארגין :

יתרו האמ געהערט אלע האנדער וואס
הקדוש ברוך הוא האמ גיטאהן דורך משה צו דיא
יידן אונ דער האמ גימ גינעסען פון מיטן ; האמ יתרו
גענומען יוין שאנדער אפדוה דאס ווייב פון משה מיט
אירע צוויי קינדער אונ דאס איז מיט וויא געקווען אין

עֲשֵׂה אֱלֹהִים לְמִשְׁהָ וּלְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: כ וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מִשְׁהָ

ית כל די עבד יי משה
ולישראל עמיה אריאפיק
יי ית ישראל מצרים:
ב ודבר יתרו חמוהי

דמשה

בער המורים

ה' הראשונות שנאנו בני נח: את כל אשר עשה אלוקים למשה.
למען אמת אלוקים יי אשר עשה הקב"ה למשה אלוקים לנפשו
א"י אמת עבד עליו נכמת ה' לטורנו על שלח מל בני שנה'
ב' במסורה הכה וידבר כפרת מקן זח מה עשה אלוקים לט
שכחונו לטען שלטערו בחלווה לטען כעלייתם מסט:

רש"ם

(א) אשר עשה אלהים למשה. שלא היוקו מרעה
ושהגדילו הקב"ה בעיני מרעה ועבדיו
ויפנסהו ה' וינקם הנימו ושנלל מוה: עשה אלוקים.
שכחונו לטען שלטערו בחלווה לטען כעלייתם מסט:

שפתי חכמים

נראה שכוונת המספר לכבוד את משה ואם הכיבוד הוא על יתרו
ומזכיר את יתרו כשם שחוק משה נראה שכוונת המספר הוא לכבוד
את יתרו: ו' דל"כ לא כ"ל רק לישראל לקבל משה ככלל וישראל
כוח אלף לומר כל שקל ק"ל. ח י"ל ק"ל מרעה ודוהי את כל
אשר עשה קאי על. אשר הוציא אותן ממצרים וכוונתו שייך
להקדים ישראל דהא הוציאם מהשעבוד ומה עשה ונשבעו לו
כפרת שנות כשנלח חי הוה אמרי' דמיה היה חובב יותר מכל
דמיה שקל כנגד כל ישראל ולא היה חשוב יותר אי"כ הי"ל
דליקטריך להקדים משה לישראל ללמד שקולו משה נגד כל ישראל
דכאון ומרוא' דלח כל אשע עשה כל קאי' אהולאה אלף קאי' אריות
עשה וכל שום ולכן הקדים משה לישראל כי עיקר העשייה היה
עושה מלך כחלווה וכלכל לו השעות כדאיחא כמדדס ק"ל. וכתב
לסם כמקום למשה ולישראל

חמוה: למשה ולישראל. שקול משה כנגד ז כל
ישראל: את כל אשר עשה. לסם ח ביבדית המן
ובכאר וכעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה

רש"י
חמוה: למשה ולישראל. שקול משה כנגד ז כל
ישראל: את כל אשר עשה. לסם ח ביבדית המן
ובכאר וכעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה

דעת זקנים מבעלי החוסמות

פרשה אחת בתורה חובב על שחבב התורה וט"ם קשה
דיכא שבע שבות כדפירוש רש"י ועוד קשיא דיריה אדיריה
דהא כתיב דרבעה שבות נקראו לו. ועוד דלכ"ד רעוא'
זה יתרו צ"ו דחובב לא זה יתרו ועוד כתיב דחובב זה יתרו
דכתיב וטבני חובב חותן משה. ועוד קשיא היכי סצי
למימר דנקרא חובב וקני והא כתיב ויחבר ישראל נפרד סצי
גו' א"כ משמע דחבר הקני בנו של יתרו חותן משה וצ"ע:

ענין שמועת יתרו

ותנתו ככבוד אביו. והדריך היה קרוב מאל. כי מדין לא היה
רמוח מהר האלוטים. כי משה היה רועה ללא יתרו סמוך להר
האלוקים כחומר כחובב ויבנה את הלאן אחר המדבר ויכל אל
הר האלוטים חורכה. וגם יי אשמו ובניו היו כמדון. ודרכו של
איש יתרו על האשה. וכפרת עמשה חוץ נגדה בתה ששלחה
מתחתו דרך עס כניו שטבוני מדין. והיה מהרואי שילך הוא
למדון לפימה משמו אליו עס כניו. ובחודו היה ליריך לירך
לחלות כניו שגידתם היה סיומן לכל טובו ומעלותו. כי היה עס
האחר נרשס לחורות על האחרים שהיה נר לחרך נכריה וסס
ויילינו חמרק פרעה. ועל"ל לא ה"ך מדין האלוטים כניו שלח
היה מעורר את לב יתרו להחלל על כל כניסם שעסס ביזות מלרים
ויכול נכשו ע"י משה חותנו. ע"כ חסך כלכו עמשה סוה לפניו
וכינו (לדחיה חומר) ועס אחרת משה ובניו וכלו כולס אל
הכיא אחי עגלות ונאחוט נאחוט כר ולחם וסוה למשה וכל
לסם עס חותן משה לפני האלוטים ולאן ובקר יי מהס ליק
פתאום אלל שלח עליה יתרו נכסר לו כסכרת טווח עסמו וכוני.
ולכני שלח יתרו משה ליתרו חתה לא כלת כענוני אלף

פירוש לתורת אלהים

וואם ער האמ פון זייערקטונעגין גישפאלטן דעם
ים אונג האמט גימאכט גינדרעין דעם קין אונג האמ
זייא גינעבין דעם פירונען מיר- וואסער אונג האמ
זייא גיטאהן אנס זייא האבין זיין גענומען דיא
מלךקה פון עקלק אונג דיאם גרעסקע פון אלץ
כי היציא יי וואס גאמט האמ אויס גיצויגין דיא
ישראל פון מצרים: (ב) ויקח יתרו אונג יתרו חותנו
משה דער שווער פון משה האמ גענומען את

לקומים על התורה

איו דער מדרש זאגט לשלמה המלך האמ גיאגמט שלח
לחקק ער פני הקים. שיק ריין ברויט אויף דעם וואסער.
ווארום מיר טעג לשפעקער נועקטו ריין ברויט געשיגען
לשלמה המלך האמ דאס געשמועקסט פון יתרו. ווייל יתרו
האמ גיאגמט צו זיינע טעקער פאר וואס האמ איר אנועק
גילאגט דעם טעקטש וואס האמ אויף אנגישעפט די וואסער
רוקט אים ער דאר געסין פון כיוון ברויט. האמ יתרו געשיקט
זיין ברויט צו משה פאר דעם וואסער. האמ ער דאס
שפעקער געפונען. ער איו גינארין דער שווער פון משה
אונג האמ גינעסין ברויט צו זאמען מיט אהרן אונג מיט
די אלץע יתרו גאמט. די נסים וואס גאמט האמ גיטאהן
צו דיא יתרו אין מפרים אונג אורקייגענדיג פון מצרים
דיא באנצע נועקט. פון דעסקטונעגין האבין אלע געזוכט
אונגין און משה האמ דאס אלץין גיטאהן מיט דער
אויבערוויקט פייא דיא צוויי זאכין. ביי דעם ים אונג דיא
מלךקה פון עקלק. האבין די אפיקורסים גיאגמט און דאס
איו גיווען מיט דער באטור. דריבער זאגמט אונג דיא תורה
אויף יתרו אפילו ער איו גיווען דער מלך פון כתרן וואס ער
האמ גענימט אלע עכו"ם. נאר ווייל ער האמ זוכה גיווען צו
זיין דער שווער פון משה. האמ ער פארשטאנען און ער
אפילו דער יי וואס איו גישפאלטן גינארין אונג אפילו די
מלךקה די מלךקה פון עקלק האמ ניש משה גיטאהן. נאר
את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו. גאמט
האמ דאס גיטאהן דרך משה נועגין זיין פאלק ישראל. אונג
מיט משה האמ ארויס גענומען די יתרו פון מצרים. אונג
וייל יתרו האמ דאס אלץ פארשטאנען דריבער איו ער
געקומען צו משה ער זאג יוד מנייר זיין:

וואם ער האמ פון זייערקטונעגין גישפאלטן דעם
ים אונג האמט גימאכט גינדרעין דעם קין אונג האמ
זייא גינעבין דעם פירונען מיר- וואסער אונג האמ
זייא גיטאהן אנס זייא האבין זיין גענומען דיא
מלךקה פון עקלק אונג דיאם גרעסקע פון אלץ
כי היציא יי וואס גאמט האמ אויס גיצויגין דיא
ישראל פון מצרים: (ב) ויקח יתרו אונג יתרו חותנו
משה דער שווער פון משה האמ גענומען את

את צפורה אשת משה אתר
 שלוחיה: ואת שני בניה אשר
 שם האחד ירשם כי אמר גר
 היתי בארץ נכריה: וישם
 האחד אליעזר כי אלהי אבי
 בעזרי ויצילני מחרב פרעה:

דמשה ית צפורה אתת
 משה בתר דפטרה: וית
 תרין בניה דו שום חד
 גרשם ארי אמר דייר
 היתי בארע נוכראה:
 וישום חד אליעזר ארי
 אלהיה דאבא הוה
 במעדי ושיבני מחרבא

רפרעה

בער הטורים

(ב) אשת משה אתר עלוניה. פי' הוה כחשוא חט"ס ששלחה
 שמלך חין טולין גרושתו: טס האחד גרשום כי אמר גר וגי'
 וטס האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי וגי' ואין כתיב כאן כי
 אמר אריאל למימר אבי אמר דלעיל קאי ועל גרשום כתיב כי
 אמר כי י' דרש כמדבר כשנתן יתרו כחו למשה הולך להחיות
 שיהיה הכן הרשטון לע"א ולכן לא ניומל עד שפגשו המלך
 בדרך ובקס להמיתו ואז מונו לטורה ומתלה לו חטאיה שפגשו
 טס אכירם לכן בעל כתיב כי אמר לכוור טפה נגלה לכל כי
 היום היה על חטאי היה כי גר היה והולך לעשות מאמר יתרו
 ומכל מקום על ידי התנאי ילא מונו ויהיון טעשה כומר למסל
 מיהם לכן לא כתיב כי אמר על אליעזר כי לא היה רזה לגלות
 שפגשו את הנפש ורזה פרעס להרגו ומיהו כנג' חטאי שאליעזר
 בן משה לא ניומל עד שפגשו המלך שאמר משה אמול ואלא לדרך
 רש"י

רשבים
 ועשה לישראל נמים על ידו: (ב) אתר שלוחיה.
 לאמר שהחזירה ושלחה משה כמצדדים שלא ראינו עד
 עכשיו שהחזירה לבית המיו' וי"ט ואחריו בן שלח לה
 גרוניהה ברכתיב שילוחים לבת פרעה. ונראה הוא
 שפשוט שלא מצינו כקראות בענין זה אלא קודם
 ששלחה יתרו לה ולבניה בסדרב היה לו לכתוב
 למעלה אחרי פרשת דמים למולות ואח"כ חזר
 משה ושלחה אצל אביה (לה ולבניה) דגובת וחס
 הוא אבי בעען: אחר שלוחיה. כמו ואחר תשור
 וכמו שפירשתי אחר נאחו בסכך. קדמו שרים
 סכנה הוא למיטק וזה היה אליעזר שמתפלל למרים לא מלתי

שפתי חכמים

עמו כדי שלא יחריץ בדבורי כח"ס בפרשת ואלה אל האבות
 במקום אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. (ג"א) פי' כדי שלא
 יאחר למשה כפ"ס עשה נסים וישראל כי כ"ס כפ"ס ילא ל"ס
 לכלל יחד עשה טעשה לזה עשה לזה: פי' דק"ל כל אשר עשה
 מעשה טעשה גם שאל נסים דל"כ מאי כל לך סופך ואין
 כללו כתיב ובי הולוא וק"ל נמה הולוא ילאת מלרים מן הכלל אלא
 לומר זו גדולה כי: י' משום דמשה לא הקפיד אלא על אשתו שלא
 יאסכנדו

פ על כולם (מחילתא): (ב) אחר שלוחיה. כשאמר לו
 הקב"ה במדיון לך טוב מלרימה ויקח משה את אשתו ואת
 בניו וגי' וילא אהרן לקראתו ויפגשהו בחד האלהים. אמר
 לו מי הם הללו אמר לו זו היא אשתי שבאחתי במדיון
 ואלו בני. אמר לו להיכן אתה מוליכן אמר לו למלרים
 אמר לו על מהטעמים אתם מתעשרים ואחרת באלהוסף
 עליהם אמר לה לכי לבית אחיך י טעלה שמי בנייה והלכה
 לה: (ד) ויצילני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואכירם על דבר המלרי
 ובקס להרגו את משה נעשה טולמו

ענין שמועת יתרו

לקראת חותמו. ולא ילא לקראת אשתו וכניו. כי אין רחמי לחדס
 ובפרט משם) שילא לקראת אשתו או לקראת בניו. אכל ילא
 משה לקראת חותמו מפני כבודו ומפני שפטרם עלמו ללא

פרוש לתורת אלהים

וענין ארורים גינאנגען פון מצרים האם ער
 גענומען ויין פאקטער צפורה אונ האם יוא אפ
 גיפידט צו איר כאן משה: (ג) ויהי שני בניה אונ
 איך ע צוויי וזהו האם ער אויך מיט זיך גענומען
 אשר וואס שם איינער האם גיהייסן גרשום אונ
 פאר וואס האם משה אונאמען גינעבין גרשום כי
 אפר ווארם משה האם גיזאנגט זי איך פין גינען
 גלייבט אין אפרעקער לאנד: (ד) וישם החד אונ
 איינער האם גיהייסן אליעזר אונ פאר וואס
 האם ער אים אונאמען גינעבין אליעזר זי ווארם
 משה האם גיזאנגט איהו דער גאט פון מיין
 פאקטער איו גינען אין מיין הילף ביציי אונ ער
 האם סיה מציל גינען פון דער שטוערער פון
 פרעה. ורשיי שרייבט ועען דתן מיט אביהם
 האבין גיזאנגט פאר פרעה אז משה האם דעם
 מצרי גיהרגט פאר פרעה גיהייסן קען זאל

צפורה אשת משה צפורה דאם ווייב פון משה אחר
 שיהיה נאה דעם ווי משה האם זי אוועק גישיקט.
 ווארם אז הקב"ה האם גיזאנגט צו משה אין סדן
 גיי צוריק אין מצרים האם משה מיט זיך גענומען
 דאם ווייב מיט זיינע קינדער אונ איו גינאנגען
 אין מצרים איו אהרן געקומען אקעגן אים אונ
 האם אים גיפרעגט ווער זענען די פעקטשין וואס
 דו פירקט מיט דיר האם משה גיזאנגט דאם איו
 מיין ווייב אונ דאם זענען מייע קינדער האם
 אהרן אים גיפרעגט ווי אהרן פירקט ויאי האם
 משה גינעקערט איה פיר ויאי אין מצרים האם
 אהרן גיזאנגט אויף דיא ערשקע וואס זענען שוין
 אין מצרים זענען סיר זיך מצער אונ דו וויקסט
 נאה קער פעקטשין אריין גרענגען האם משה
 ויין ווייב מיט די קינדער אום גיקערט אין סדן
 אונ אצינד אז יתרו האם גיהערט דיא ישראל

וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו
 וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמֶּדְבָּר
 אֲשֶׁר־הוּא חֹתֵן שֵׁם הַר הָאֱלֹהִים׃
 וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ יִתְרוֹ
 בָּא אֵלַיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיךָ עִמָּה׃

רשבים
 אתר נוגים : (ו) ויאמר שלוח יתרו אל משה :
 משה אלף ראה עקן קשור עליו וכוה הכירו וכוה חונה
 שפתי הכמים
 ופשתכדו כה מזרים אלכ בניו לא הקפיד דלף אס היו בניו עס
 לא היו משתכדון ככו עכרי לא היה כשיכדור על כטל לוי
 כדפירש' כפשת שמה : כ על ככרשת שמה על פ' מי יסוס
 וכו' או שור : כ מדכתיב אחרי וילא משה לקרחת חותנו והא
 כדכתיב אני חותנך כל יש נותר דכן אמר יתרו לשליח שלימך כשמו
 כ : כ דלס לא כן הילל אני חותנך יתרו וחסך וגו' כלס אלוך
 ואלה כפסיק בין יתרו וחסך וגו' הלא הכי אמר לא אני כל אלוך
 ואל בניו וכו' וסס און (כתיב) ולי נראה דלמטון אני דייק :
 כ יול כיון דלריך לדהוס כן לעיל גס הכל לריך לדהוס כן הרש"ס :

כ כעמוד של שיש (מכילתא) : (ה) אל המדבר . אף
 חנו יודעים שכמדכר היה אלף כבשמו של יתרו דכר
 הכחוב שיהי יושב ככדורו של עולם ונרבו לבו ללאת אל
 המדכר מקוס חכו לשמוע דכרי חורה : (ו) ויאמר אל
 משה . כ עמי שליח : אני חותנך יתרו וגו' .
 (מכילתא) אס און חכה וילא בניו בניי לא בניו אשתך כ
 ואס און חכה וילא בניו אשתך לא בניו כ שני בניי :

ענין שמועת יתרו
 לראונו . וישתו ויסק לו . ר"ל כששתחוה משה ליתרו וכתן לו
 חן חן על ביתו וכו' שאל איש לרעהו שלום . ר"ל כל אמר
 מוסס שאל לרעהו שלום לו כדפיו וכפסו ותולדו . ויבואו אלהי
 ר"ל לאלף משה שיהי לו חסל מיוחד . וכסס ספר משה לחותנו
 כל אשר פשה ה' (פרעה ולמזרים על אדוות ישראל . ומחמת

לקומים על התורה
 (ח) ויאמר אל משה אני חתנך יתרו ברא וגו' . דער
 אלשיך שרייבם יתרו האם גיואגס צו משה
 איה אונ דיין נוייב מיט ריינע קינדער זענען מיר געקוקען
 זענען צונוי ונאכין . איה בין געקוקען צום פארג וואס דארט
 זענט גיגען ווערן די שכיבה . ווייל איה וויל סיה קנייה
 זיין . גאר ווייל אין בין שווער בין איה געקוקען צו
 דיר איה . אונ מיין סאקטער צוהרן איז געקוקען צו דיר
 ווייל יוא איז דיין נוייב . אונ ריינע צונוי קינדער זענען
 געקוקען מיט איר . ווייל יוא איז געקוקען זענען זיי מיט
 געקוקען . אונ דער וויסר איז אז דו וואקסט יוא איה
 געזענען צו אלע יודישע נויבער . אונ ריינע קינדער
 וואקסט געזענען צו וואקסן מיט אלע יודין . מיר וואלן
 ווערן אלע איין סאקט מיט די יודין צו וואקסן :

זהו קוקען איה מיט איר . רש"י שרייבם יתרו האם אים גישיקט זאגן איה בעט דיה וואקסט גיין
 געקעגן מיר אונ אז דו וואקסט גיט גיין פון סייגעט זענען וואקסט איה פון גיין אונ נויב זענען
 אונ אויב דו וואקסט גיט גיין פון גיין נויב זענען וואקסט גיט גיין פון גיין נויב זענען :

נביאים ישעיה ו
 למשך סנה דיא צבאות נפש צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצח אדני נשמה רוחי יהוה רוח
 נשמה רנצח יהוה רוח יהוה רוחי רוחי אל שם בן שבועשה :
 א בשנת־מות המלך עזיהו ואראה את־אדני
 ישב על־כסא רם ונשא ושליו מלאים
 ב שנת מות . כשנלעטע כהיכל להקטיר עס כמ"ס
 וסלרשת ורחה כנחשו (דס"ב כ' ז') כי סמולרשת סחוב כמת :

מצורת דוד
 (ה) בשנת מות . כשנלעטע . ושליו . חתחתיו רחמינו
 וחס כסא כשמים ורגלי כהיכל הדום מרגלתינו
 ככסא

לו אלהיכם לא יפה: ד לב שמח יימיו פנים ובעצבת
 לב רוח נבאה: ה לב נבון ובעצבת ופני כסילים ירעה
 אגלת: ו בל ימי עני רעים ומוב לב משתה תמיד:
 * ופי קרי

זיה ולתן חכימי לא אויל:
 ד לבא חרוא משפיר אפי
 ובכיבא דלבא רוחא
 מטיקתא: ה לבא דסתבין
 בעי דיעתא ופומהון דסקבר
 משקנא תדריא:

שטיוקתא: ו כל יומי דסקנא בישון ומן דטב לביה משקנא תדריא:

מצודת דוד

פכמים ממדו פן ויחמו: (ד) לב שמח. שמחה הלב חייב
 מחור הפנים וחורו וכעבור טענה לב נכרה הרוח וישל בעיני
 עמו: (ה) יבקש דעה. יחור אחר הדעה ללמד: ירעה.
 יעשה את האולה לרוע וחכר לרעות רגיל עשה: (ו) כל ימי עני
 רעים. עם כי מלוי לו די מחסורו כי יתקנה כעשירו הפס ורעה
 עניו שבלם אכל מי שיש לו לב טוב ללל ירע עניו כולתו
 ישמח בחלקו כי ימיו נדמים לו תמיד כמו שמחה ושמחה:

רש"י
 (ד) לב שמח. אם שמחה לכו של הקב"ה כלכתו
 בדרבוי: יימיו. לך בפנים לעשות רצונך ולא תענהו
 יראה לך רוח נכאה. רוח של זעף: (ה) ירעה. יחכר
 לעמו: (ו) כל ימי עני. אפי' שבתות וימים טובים
 משום שמוי וסח: ומוב לב. השמח בחלקו: משתה
 תמיד. כל שמויו דומות לו ימי משתה:

פון תורה און קצות ער האט גיט ליב מען זאל
 אים שטראפן אז תקמים יא יצד דריבער נועם ער
 גיט גיין צו תקמים, טאקער נועדן זיין אים
 זאגן מוסר: (ד) לב שמח יישיב פניו דער מענטש
 נואם זיין הארץ און פרייליך, נוערט זיין פנים
 גוט, דערקענט מען די פרייליקייט אויף דעם
 פנים ובעצבת לב רוח נבאה ומוב לב דער מענטש וואס
 האט אמרויעריגער הארץ און נוערט אים זיין מוהמ
 צובראכין: (ה) לב נבון ובעצבת דער מענטש וואס
 האט אפארשטענדיגע הארץ, זוקט ער וויסענ-

פירוש ע"ט
 שאפט, וויר ער נאך קליינער נוערין, ווייל ער
 ווייס צו חקקה און גיטא אגרונד ופי כפילים ירעה
 אנה אבער די נארען מיינען זיי זענען קלוג און
 קליינער פון זיי און גיטא, דריבער פליטערין זיין
 מיט זייער מויר און צענען אלע מענטשין
 זייערע נארעשקייט: (ו) כל ימי עני רעים אעלע
 מעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט וסב
 לב משתה תמיד און דער מענטש וואס האט
 אגוט הארץ און אייביג פרייליך גלייך וואס בייא
 אים וואלט אייביג גינען בעלער:

ברטנורא

משנה פאה פרק ח

עיקר תוי"ט

פרק ח א מאימתי. הנמושות. אית דמטרא
 זקנים הכולים על משעתם (ה) ואית
 דמטרא לקוטי חבר לקוטי (ב) שמאחר שילכו כשדה
 לוקמים אחר לוקמים או הזקנים הללו שמאחרים ללכת
 ללכת אחר הכל כבר נתיאשו
 העניים מחותה שדה וכל
 המלאכה ח"כ הוא הפקר
 לכל בין לעניים בין לפשירים:

כלי חלמיש דחמד זמלכת דכריאה אל אל
 פרק ח א מאימתי כל אדם מותרין [א]
 בלקט משילכו הנמושות. בפרט
 ועוללות משילכו העניים בכרם [ב] ובוואו.

שיך לומר דלקטין והשאל כולם עם לקט: (ב) מלאון לא ימוש וישעיה נט) שמתמטין והולכין: (כ) מל' לא ימוש
 (שמות יג) שטעלין ומשין הכל מלפנייהו רש"י כ"ח (ד"ה): [ג] ובוואו. לומר שלקטו וחזרו וכלו פסם סביב דהשחח מסחי

פרק ח א מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו
 הנמושות ווען מענין אלע
 מענטשין קלויבין לקט וריא זאנגען נואם זענען
 אראפ גיפאלין שניידענדיג און ליגען אויף די
 ערד און ווען מעג מען נעמען וועלכע הבואה
 קען געפינגט אין פעלד משילכו הנמושות.
 אנדערע מייששין גמושות דיא אלטע לייט וואס
 זייען אן גישפארט אויף זייערע שטעקקנס, און
 אנדערע מייששין גמושות קלויבער נאך קלויבער
 עם זענען שוין גינען אין פעלד אין קאהל
 ארעמע און האבין געקליבען הבואה און דער
 נאך זענען שוין גינען נאך אקאהל ארעמע און
 האבין געקליבען הבואה, זאגט דיא משנה וויא

למחיהו לעניי. רש"י: [ג] שניה. ולא הילך נמושות
 מתי שהוא לכה ואין וילאין אלא בחורים ירו'. ולפירוש דנמושות
 לקוטי כ"י העטם כשכח לכה טוב אין פולטים הלקוטים מפני
 הלינה הכולל ודבר מועט נשאר. חו"ט: (ג) אבל כפי"א ופי"ג
 דתענית מוסר ב' כו: (ד) ירו' ור"ל טרל"א ע"ה שאין נאמנין על
 שאר מנהגים כדלקמן ר"ס דמאי:

רביעה שניה. המטר נקרא רביעה מפני שהוא רובע
 את הארץ מלידה ועלמיהה זכור הרובע את הנקבה היא
 מתעבר' ממנו לשון בהמחך לא הרביע (ויקרא יט.) פירוש
 אחר רביעה ע"ש שהמטר משקיב העפר ומרבינו תרגום רובץ
 רביעה וזמן רביעה שניה
 כשה בנינות הוא ככ"ג
 במחשבו (ג): ש"אין
 מוסקין. מסיקה ביהמ' כמו
 קולר כתוביה בזר כענבים
 אורה בתלמיס גודר בתמרים
 כך מוסק בתיים: ולא היא
 מביא בארבעה איסרות.
 דהיינו שני פונדיוניס
 שהקולדיון שתי איסרוי ותנן

ובתיים משתרר רביעה שניה. אמר רבי יהודה
 והלא יש שאינן מוסקין את זיתיהם אלא לאחר
 רביעה [ג] שניה. אלא כדי שיהא העני יוצא
 ולא היא מביא בארבעה איסרות: ב נאמנים
 על הקמט ועל השכחה ועל הפאה בשעתן
 ועל מעשר עני בכל שנתו ובן לוי נאמן לעולם
 ואינן נאמנין אלא על דבר שבני אדם
 על החמים. ואין נאמנין על הקמח. ולא
 על הפת. נאמנין על השעורה של אורז. ואין נאמנים עליו

אין סומחין לפני העובר ממקום מכר כפולדיון דהיינו מזון חמו סעודות וכיון שאינו מביא זיתים וכן
 ארבעה איסרות דהיינו מזון שלקו סעודות ולאשתו חף הוא או פטורים מן זיתים וזמן הלכה
 כרבי יהודה: ב נאמנים. העניים לומר חטים הללו של לקט שכחה ופאה או פטורים מן המעשר: בשעתן.
 כשעת הקציר: בכל שנתו. כשהה שלפית וכשהה שנית שמעשר עני הוא בן: ובן לוי נאמן לעולם.
 דמעשר ראשון הוא בכל שנה ובין דאמר של מעשר ראשון הם לא חיישי' שמה לא הפרים מהן תרומת מעשר
 דכי היכי דלא נשדו ישראל (ד) על תרומה גדולה כך לא נחמד בן לוי על תרומת מעשר: אלא על דבר
 שבני אדם נוהגין בן. וטובים לתת להם כן ולא על דבר שאין רגילין לתת להם כיוצא בו ולקמן מפרש
 וחז"ל: ג נאמנים על החמין. לומר של מעשר עני הם (ה) שיתן לי אכל את נאמנים לומר קמה וזה של
 מעשר עני שיתן לי קמה (ו) ופת דאין דרך חלק מעשר עני קמה ופת: שעורה של אורז. איש דמפרשי

די פתם אינו עוקרות. נאך דעם אנדערין קאהר
 אפ קלויבין מענין שוין אלע מענטשלין נעמען די
 פתם ועוללות. וואס עס איז נאך געבליבען אויף
 דיא נוייגשאקאן ובויתים משתרר רביעה שנייה ווען
 מענין אלע קלויבין די איילבירטען. ווי עס האט
 גירענגניט דער אנדערער רעגין. דאס איז אין
 אמיטיל יאהר דריי אונד צוואנציג טעג אין חודש
 השנון דער נאך הייבט שוין אן קאלט צו ווערן
 לוינט שוין ניט דעם ארעם מאן צו גיין אין פעלד
 נעמען אביסל איילבירטען. דריבער וענען דיא
 ארעמע דאס מפקיר מענין שוין אלע קלויבין די
 איילבירטען אפר רבי יהודה והיא יש שאינם מוסקין את
 זיתיהם אלא לאחר רביעה שנייה האט רבי יהודה
 גיזאנט עס וענען דאך דיא פיר מענטשלין וואס
 גיילבין ניט אן אפ צו קלויבין ויערע איילבירטען
 ביי נאך דעם אנדערין רעגין. איז דאך איצט
 נאך דעם אנדערין רעגין די צייט וואס די ארעמע
 הייבן אן אפ צו קלויבין איילבירטען. וויא אזוי
 זאגט דער ערשטער פנא אז וויא עס גייט דער
 אנדערער רעגין מענין שוין אלע קלויבין דיא
 איילבירטען אלא כדי שיהא העני יוצא ולא יהא פביא
 בארבעה איסרות אז דער ארעם מאן גייט אין פעלד
 קלויבין איילבירטען אונד געפינט שוין ניט צו
 גריינגען אהיים איילבירטען וואס זאל ווערמ
 זיין פיר איסרות ודאס איז אזוי אמטבעו. ווייל
 ער שוין ניט מער גיין אין פעלד. אונד איז שוין
 ספקיר וואס דארט איז געבליבען. פון דער צייט
 מענין שוין אלע קלויבין דיא איילבירטען:
 ב נאמנים על הקמט ועל השכחה ועל הפאה כשעתן דיא

יתרו יום א

עיקר תוי"מ

שכולת של אורז שלא הי' דרכם לחלק אורז של מעשר עני אלא בשבילים ואית דמפרשי שעורה של אורז קודם כשכתב במתכסת והומר' קליפתו ששורה קורא לו (1) ולאחר דכסה בשעור בקליפתו דרך לחלקו לפתיו : גריסין .

שטקן בריחים של גרוכות : נאמנים על השמן . שדרך לחלק מעשר עני בשמן : ואין נאמנים לומר של זיתו נקוף הוא . זיתו נקוף ממתכות עניים ביה שחובקים ומתקפס ביה לשבור היחוס ששכארו מן המסק' ונקוף לשון כמקוף זית ואין העני נאלמן לומר שמון הו' הולאתו מויתו נקוף (ח) ופסור מן המעשר לפי שאין גרילין לעשות שמן מויתו נקוף (ט) אבל עני האומר קמת זה או פת זה מלקט שכתה עני ופאה שלקטתי ומהגתי קמת ואפתי להם נאלמן שדרך העני לעשות להם מלקט שכתה ופאה : ב נאמנים . העניים על הירק חי לומר של מעשר עני הוא הירק חייב במעשר מדרבנן (1) : דבר מועט . כאמיס חף על המנוסל מהקדרה : המלפסו . הקדרה או הפסור שמשל בה : המנוסל מהקדרה : המלפסו . הקדרה או הפסור שמשל בה : המנוסל מהקדרה : המלפסו . הקדרה או הפסור שמשל בה :

בין [ד] חי בין מבושר . נאמנין על הפול ואין נאמנין על הגריסין לא חיין ולא מבושלין נאמנין על השמן לומר של מעשר עני הוא ואין נאמנים עליו לומר של זיתו נקוף הוא : ד נאמנין על הירק חי . ואין נאמנין על המבושר . אא"כ היה לו דבר מועט . שכן דרך בעל הבית להיות מוציא מלפסו . ה אין פורתין לעניים בגורן מחצי [ה] קב חמיס וקב שעוריה ר' מאיר אומר חצי קב . קב וחצי כוסמין . וקב גרוגרות . או מנה דבילה . רבי עקיבא אומר כאלו שפור כל מדה חמש וקבא אומר אחריו ובחלה לאמר כי כמדה שיש בחלה ל' אכשות ובחלה שני אכשות וכשני עשריות ואכשת ויהיה זה האכשת ושעורו כו' מאכשות הו' כהנל . וזה הנהיג אשר יש בחלה זה השיעור שזכרנו כסוס מבנית הוא נקלה לנו והרובע מוטו הוא נקרא רביעי' ומתי הרובע שמיני' ויש בקב אכשע' נוגין . ה"מ :

דמאחר שאין דרך לחלקו כלל קמת ופת סוי כמו קדים ואין מנו כמקום עדים ה"מ : (1) לפי שהיה כשעורים שאין נאלמן בקליפתו : [ד] חי . הוא הדבר שאינו מנוסל חמוס כל חאלכו ממונו לא לא תיכלנו מיינה כל חי . ה"מ : (ח) כדחת נמס' עולה פסק ג' : (ט) לפי שאין אפשר לדורו לא לטחון דבר מועט . ה"מ . וכיוצא מקום שכתבו להיות מוקפים זיתו נקוף והוא עני נאלמן לומר שמון זה של זיתו נקוף הוא : (י) העסק לחלק לשון חיובו דהואיל ואינו מכוונסו לקיום יש ריוח מועט לעניים ואם ישמרו דהכלא והלבוש ממנות המתכות . ה"מ : (יא) דאלו בלקט ט' הדיון לבנו כדחת רפ"ל אבל במ"ט כתיב (דברים ל"ד) ונתת לגר טו' : (ה) קב . ה"מ : (ו) חרודש נבחר על מדה חמש אומר בכל המסכה כאלו שפור כל מדה חמש וקבא אומר אחריו ובחלה לאמר כי כמדה שיש בחלה ל' אכשות ובחלה שני אכשות וכשני עשריות ואכשת ויהיה זה האכשת ושעורו כו' מאכשות הו' כהנל . וזה הנהיג אשר יש בחלה זה השיעור שזכרנו כסוס מבנית הוא נקלה לנו והרובע מוטו הוא נקרא רביעי' ומתי הרובע שמיני' ויש בקב אכשע' נוגין . ה"מ :

על המנוסל דפעמיס שנתה"ב שכת מלעשר ומעשר מן המנוסל מהקדרה : המלפסו . הקדרה או הפסור שמשל בה : המנוסל מהקדרה : המלפסו . הקדרה או הפסור שמשל בה : המנוסל מהקדרה : המלפסו . הקדרה או הפסור שמשל בה :

ווייניג אייר . נאר ויי עסין די אייבירקטען אריין : ד נאמנים על הירק חי ואין נאמנים על המבושר דיא ארעקע פייס וענען בגלויקט אויף רויע גריג . נואר צו זאגן דאס איז פון מעשר עני . אונ אויף גיקאקטע וענען זייא גיט בגלויקט . ווארום קען גיט גיט גיקאקטע גרינווארג פאר מעשר אגא אס זו היה לו דבר מועט שכן דרך בעל הבית להיות מוציא מלפסו נאר אז דער ארעם מאן האט אביסול גרינווארג גיקאקטע אונ ער זאגט דאס איז מעשר עני גלויקט מען אים . נוארום עס קען זיין דער בעל הבית האט זיך דער מאנט ווען דאס עסין האט זיך גיקאקט אז ער האט פון די גרינווארג גיט גיט גיקאקטע אונ גיט דעם ארעם מאן פון מעשר : ה אין פוחתין לעניים גיטו מהצי קב חמיס וקב שעורים מעשר עני דאך דער בעל הבית אליין צו טיילן אונ עקבין צו יעדען ארעם מאן ווי פיל עס קומט אים . ונווארום שפכה פאה לקט איז דאך דין אז די ארעקע פייס חאפין . יעדער ארעם מאן חאפט וויא פיל ער קען . זאגט דיא משנה דער בעל הבית קאר גיט געבין צו יעדער ארעם מאן ווייניגער ווי אהאלבין קב ווייץ אונ איין קב דער שטין רבי פאיר איפר רבי קאר זאגט מהצי קב דער שטין איז אויך גענוג אהאלבין קב קב וחיצי סוסין אקדעהאלבין קב פויקסין וקב גרינויות איין קב טרוקענע פייגין או קנה דבדי אונ אפיינט גיפערשקע פייגין רבי עקיבא אויפ' רבי עקיבא זאגט

בין חי בין מבושר זיי וענען בגלויקט אויף רייז וואס זענען אין דיא זאגנען צו זאגן אז דאס איז פון מעשר . אבער אויף רייז וואס זענען שוין ארויס גענומען פון דיא זאגנען . סאיי רויע אדער גיקאקטע איז ער גיט בגלויקט צו זאגן אז דאס האט מען אים גיגעבין פאר מעשר . ווארום עס איז גיט דער שטייגער מען זאל געבין מעשר פערמיגע רייז נאמנין די פרי וואן נאמנין על הגריסין יא תיב ויא מבושלין זייא זענען בגלויקט אויף פול צו זאגן אז דאס האט מען זייא געבין פאר מעשר . אבער אויף גריסין רויע אדער גיקאקטע זענען זייא גיט בגלויקט צו זאגן זייא וענען פון מעשר . ווארום עס איז גיט דער שטייגער מען זאל געבין גריסין פאר מעשר נאמנין על השמן לומר שי מעשר עני הוא זייא וענען בגלויקט צו זאגן אז די אייל האט מען אונן גיגעבין פאר מעשר עני . ווארום עס איז דער שטייגער צו געבין אייל פאר מעשר עני וואן נאמנין עני לומר שי זית נקוף הוא אבער אז ויי זאגן די אייל איז פון די אייבירקטען וואס מיר האבן אפ גיקלאפט אונ גישאקילט דעם בוים דער נאך וויא דער בעל הבית האט אפ געקליבען זיינע איילבירקטען פון בוים . זענען זיי גיט בגלויקט . ווארום דיא אייבירקטען וואס די ארעקע פייס האבין וואס זיי שאקלין אפ דעם בוים נאך דעם וויא דער בעל הבית האט אפ געקליבען זיינע אייבירקטען מאבין גיט דיא ארעקע פייס פון זיי אייר . ווארום פון זיי ווערט

כ"ט. הני מנה. וכל המדות החמורות במתני' הלכה כח"ק והלכה ככאז שאל ולא נחמרו דברים הללו אלא לחלק ומעשר עני בנזון אבל המחלק מעשר עני בתוך ביתו מתקן כפי רצונו (וב) ולא נחמו בו חכמים שיטור: **ד' מדה זו**. דלזן פוחתין לעני: אמורה בכמהים ליום וישראל'. כ"ט מהם שמתקן (גי) מעשר עני בנזון לא יסחות מזה השיעור: היה מציל. שאין רוצה לחלק לעניים ששאו כל מעשר עני שבירו

העניים: נוסף מחצה. מגיע לנזרך קרוביו: ונותן מחצה. לעניים ששאו. ורואה להחיל ממנו בנזון ורואה להחיל ממנו בנזון. והגיע לנזרך קרוביו: היה לו דבר מועט. כלומר שלא נשאר לו כדי לתת לכל אחד מן העניים ששאו כשעור הקצוב לעיל במתניתין: ונותן לפניהם. מה ששאר בידיה והן מתקין בנייהם: ו מוכר בפונדיון. כנג

פרס. חצי לוג יין. ר"ע אומר רביעית. רביעית. ר"ע אומר שמינית. ושאר כל הפירות. אמר אבא שאול. כדי שימכרם ויקח בהם מוזן שתי סעודות: ו מדה זו אמורה בכמהים ובלולים ובישראלים. היה מציל נוסף מחצה ונותן מחצה. היה לו דבר מועט. נותן לפניהם והם מתקין בנייהם: ו או פוחתין לעני העובר ממקום למקום מוכר בפונדיון מארבע סאין בסלע. לו נותנין לו פרנסת לינה. שבת. נותנין לו מוזן שלש סעודות. מי שיש לו מוזן שתי סעודות לא יבול מן התמחוי.

(גי) שאינו מזה ליתן כדי סכט אלא כשדה שהרי אינו מוזלם סס יוקח. הר"ם: (גי) ולא ידעתי לתני אלתרין הכל הר"ש חסירה לה ככהניס זנוים עניים והשתא אלתרין יכניס ולויס דהל"ה סכין שיש לזס תרומות ומעשרי לא תחייב לתת להם מעשר עני כדי שנוכל תוי"ט: תוי"ט: (ד) גמי' שבת קי"ט. ופס"י שהרי סעודה של

הנמכר בפונדיון כשהחטיס נמכרים חרבע סאין כסלע וחרבע סאין הן כ"ד קבין שכל סאה הוא ששה קבין והסלע הוא ד' דיגרים וכל דיגר ששה מעין נמלא סלע כ"ד מעין נמלאו כ"ד קבין לכ"ד מעין קב לכל משה והמשה שני פונדיונים הרי הככר הנמכר בפונדיון הוא הני קב אבל מפני שהחטוי רוצה להסתגר לניאות האספיה והסחינה אי אפשר שימכר הככר שהוא הני קב בפונדיון כפי הערך שמוכרים התבואה כשיק חרבע סאין כסלע לפיכך לא יסיה הככר הנמכר בפונדיון אלא רובע הקב כלבד וכשמחלקי' תבואה לעני בנזון ועליו למחוק ולאמית אין פוחתין מחטוי קב אבל כשעומתים לו ככר אפי' לא יהיה אלא רובע הקב שסה שקה בליים והכי מפורס' בפ' כיצד משתפין בעירובין (פח): פרנסת לינה. משה זכרים וכסות (יד). מוזן שלש סעודות. שחייב אדם לחלקו שבת שלש סעודות: לא יבול מן התמחוי. לפי שהתמחוי מתחלק בכל יום שהנבואים מחזירים על פתחי בעלי בתים

פסח איין האלב פיקט איז אויף גענוג תפי ינו וכו' אהאקלעב קווארט וויין רבי גקביא אופר רבי עקיבא זאנט רביעית אקוואטירול וויין איז גענוג רביעית ששן אקוואטירול בויקאטיר רבי עקיבא אופר רבי עקיבא זאנט שמינית אהאלב קוואטירול בויקאטירל איז גענוג ושאר קי' הפירות אונג אנדערע מינים פירות אפר אבא שאול רבי שמינה יוקח קנה סיון שפי סעודות זאנט אבא שאול דער בעל הבית זאל געבין דעם ארבע מאן אזוי פיל אז ער וועט זיין זעלן פארקויפן זאל ער בעקויקט פאר זיי עסין אויף צוויי סעודות. ודער דין איז נאר אז ער טיילט פון שיינער דארף ער געבין אזוי פיל וויא אין דער משנה איז גידעכונג, אבער אז ער טיילט פון שטוב מעג ער געבין צו יעדער ארבעס מאן וויא פיל ער וויל. נאר צו זאמען זאל דאס זיין אצעהקטירל פון זיינע תבואה: ו סדה וי אטידה די קאס וואס אין די משנה איז גישמאנען אז מען טאר נישט געבין די ארבע מע לייט ווייניגער, דאס איז גיזאנט גינוארין פאר אלע יודין ככהניס וכו' יגישאיים פאר פלגנים לויס וישראלים ווער עס גיט מעשר עני פון שיינער טאר גיט געבין ווייניגער ווי אין יעדער משנה איז גישמאנען. אדער דער פשט איז צו וועמען מען גיט מעשר עני אפילו צום כהן אדער צום לוי אפילו ער האט דאך הרומה אונ מעשר פון דעקטווענגין דארף מען אים אויף געבין מעשר עני וואוי ער איז ארעמו ווי פיל עס איז געשטאנען אין יעדער משנה היה מציל נוסף מחצה ונותן פתחו אז דער בעל הבית וויל

לינה ככלל ככר סוף: [ו] י"ד סעודות. לא השכו סעודה מול"ך
שבת מפני שלא נלמדך אליה כשכיל שאלך במכסה כיום השבת
ובוא השלמת ג' סעודות של שבת. תרי"ט. ופרש"י ופ"ט
דאמר' לשלם יסדר ח"ט שגלמו כ"ט"ט פני מילי גמלן דאפשר
ליה: (טו) כ"כ"ד דף ח' שפולקיס ורואה כפי שר"ך פסני ורוב בני
ומפרש הפס דללו בתמחו אף
בכניוחים לר"ך שלשם לפי שתיקף
לנכיומה מתלקין ורואה ותיך
לקמחו לבקש ספלימי דללו מלך
הבניו בני תמחוי ובין ורובא לכו
כאל דין לפי שאינם כדכדת לכו
והתום' בשם רבינו מנחם לכתבו
לפי שה' ידוע סתום של כל א'
ואחד: [ז] חסר. לפי שדינר
שיעור השכר ולכך כשחיסר דינר
אפי' אלף נטול וכן מנחם שמתר
הלך חיי גוספ כדיר: [ח] ארף.
וה"ס' נמי לרבי פנחס ללעיל
כשפטר לו מן ז'ים: (טו) כ"כ
הר"ט. ופי' שלש מתפרנס מן
קריבו ע"י מעשר עני משלתיך
מהגורן לביחס לתת לקרובים
כלפ"ט ובה ליעול לש"י און

ככל יום ולוקחים מהם התבטיל לזורך העניים והכלי
ששמיים בו את התבטיל נקרא תמחוי: לא ימול
מן הקופה. לפי שהקופה מתחלקת מערב שבת לערב
שבת: נבניות בשנים. לפי שמשכטנים על הצדקה
ואין עושים צדקה על הכבוד
סמות מנ': ומתחלקת
בשלשה. לפי שהיא כדויה
ממוות. (טו) ודויה ממוות
נשלה: ח מאתים וזו.
קיס להו לרצן שאלו מספיק'
לנה אחת לכסות ולמונות:
או לכתובות אשתו.
ואפי היא יושבת תמחוי:
ואת כלי תשמישו.
כלים יפים שמשמש בהם
בשבתות ורגלים וה"ל כשבת
ליטול לקט שמתר ופאה
ואינו נוטל מקופה של צדקה
שמתפרנס בלגעה ואינו נוטל ממה שביד גבתי אבל אם נוטל
מקופה של צדקה אז און מניחין אותו ליעול אפי' לקט
שבתה ופאה עד שימכור כלי תשמישו (טו): כל מי שיש
לו חמשים וזו וכו'. דחמסין לעבדון טבין כמחמסין
דלח עבדון: וכל מי שצריך לימור ואינו נוטל וכו'.
יתפרנס מחמרים אבל אם און מעט' ידיו מספיק' לו ומסגף

מוזן [ו] י"ד סעודות. לא ימול מן הקופה:

הקופה נבנית בשנים ומתחלקת בשלשה:
ח מי שיש לו מאתים וזו ימול לקט
שכחה ופאה ומעשר עני. היה לו מאתים
[ו] חסר דינר. אפילו [ח] אלף נותנין לו
כאחת הרי זה ימול. היו ממושכנין לבעל
חובו או לכתובת אשתו הרי זה ימול. אין
מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי
תשמישו: ח מי שיש לו חמשים וזו והוא
נושא ונותן בהם. הרי זה לא ימול וכל מי
שאינו צריך לימור ונוטל. אינו נפטר מן
העולם עד שיצטרך לבריות. וכל מי שצריך
לימול ואינו נוטל אינו מת מן [ט] הזקנה

מוזין צדו והליל ומי דספקר פו. ואון מחייבין אותו למכור
כו'. אבל אם נוטל מהבגלי ויהיה ככלל עניו העיר. אז אפי'
לקט כו' און מניחין אותו ליעול ויעטע מתנית שלר עני'.
תרי"ט: [ט] חסר. לפי הל תנא אילו נסטר מן פסולס משוס

בגמל צדו ומי דספקר פו. ואון מחייבין אותו למכור
כו'. אבל אם נוטל מהבגלי ויהיה ככלל עניו העיר. אז אפי'
לקט כו' און מניחין אותו ליעול ויעטע מתנית שלר עני'.
תרי"ט: [ט] חסר. לפי הל תנא אילו נסטר מן פסולס משוס

בגמל צדו ומי דספקר פו. ואון מחייבין אותו למכור

בגמל צדו ומי דספקר פו. ואון מחייבין אותו למכור
כו'. אבל אם נוטל מהבגלי ויהיה ככלל עניו העיר. אז אפי'
לקט כו' און מניחין אותו ליעול ויעטע מתנית שלר עני'.
תרי"ט: [ט] חסר. לפי הל תנא אילו נסטר מן פסולס משוס

בגמל צדו ומי דספקר פו. ואון מחייבין אותו למכור
כו'. אבל אם נוטל מהבגלי ויהיה ככלל עניו העיר. אז אפי'
לקט כו' און מניחין אותו ליעול ויעטע מתנית שלר עני'.
תרי"ט: [ט] חסר. לפי הל תנא אילו נסטר מן פסולס משוס

יתרו יום א גמרא

ביני עמודי שכינת המדרג
בין עליהם למלמלה: שכל
זמן ששמעי בן גרא
קיים וכו'. דסמך ליתת
שמעי כתיב ויתחנן האמך

שלמה את בת פרעה: הא
דכ"יף ליה. אם כפוף הוה
לרבו לקבל תוכחה ידור אליו
ואם לאו טוב להתרחק ממנו
ויהי' סוגג ואל יהי מוד: :

ואמר אב"י מריש הוה גריסנא בנו ביתאי
זמצינא בני כנישתא כיון דשמענא דהא
דא"ר חייא בר אמי משמיה דעולא מיום
שחרב ביהמ"ק אין לו להקרוש ברוב הוה
בעולמו אלנא ד' אמות של הלכה בלבד לא
הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. ר' אמי

וה' אמי אע"ג דהוה ליה תליסר בי כנישתא במבריא לא מצוי אלא ביני עמודי היכא
דהוה גרמי ואמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מיניעו יותר מירא
שמים יגילו נבי ירא שמים כתיב אשרי איש ירא את ה' ואילו נבי הנהגה מיניעו
כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הוה וטוב לך לעולם הבא
ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה. ואמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא
לעולם ידור אדם במקום רבו שכ"ו ששמעי בן גרא קיים בן אמי משמיה דעולא
פרעה והא תניא אל ידור לא קשיא הא דכ"יף ליה הא דלא קיים ליה אמר רב הונא בר
יהודה אמר רב מנחם אמר רב אמי מ"ד ועוזבי ה' יכלו זה המניה ספר תורה ויוצא.

נהנה מיניעו כתיב אונ ביי דעם מענקש ונאם האם
הנאה פון זיין ארבעט שמיים אין פסוק יגיע כפיך
כי תאכל אשריך וטוב לך אז דו וועקט עסין ונאם דו
האקט אויסגעארבעט מיט דייער הענט וואהר
צו דיר אונ גוט צו דיר אשריך בעולם הוה וואהר צו
דיר אויף די וועלט וטוב לך לעולם הבא אונ גוט צו
דיר אויף עולם הבא ויגבי ירא שמים וטוב לך לא
כתיב ביה אונ ביי דעם מענקש ונאם האם מורא
פאר גאט ואונ האם גיט דיא מדה ער זאל זיין
צו פרידען מיט זיין ארבעטא שטייען גיט דיא
ווערסער ומוב לך. דיר וועט גוט זיין ואמר רבי
היא בר אמי משמיה דעולא נאה האם גיזאנט רבי
תניא בר אמי פון עולאם וועגין לעולם דהוה אדם
בפסוק רבו אייביג זאל ארבעטש וואהנען אויף
דעם ארם ונאם זיין רבי וואהנעט שג"י זמן ששמעי
בן גרא גיט ונארום אזוי לאנג וויא שמעי בן גרא
האם גיזעקט לא נשא שלמה את בת פרעה האם
שלמה הקרה גיט גענוקען דיא מאקסער פון
פרעה פאר אזויב ושמי בן גרא איז גיזען דער
רבי פון שלמה הקרה. פרענדט די גמרא דיא פניא
אל ידור מיר האבין נאה גיזערונט אז מענקש
זאל גיט וואהנען אויף דעם ארם ווא זיין רבי
וואהנט. עקפערט דיא גמרא לא דש"א דאם איז
קיון קשיא לא דכ"יף ליה אויב ער איז איינגעבויגן
צום רבי ער פארקנט אים. איז גוט ער זאל וואהנען
געבין זיין רבי והא דיא כ"יף ליה אונ אויב ער איז
גיט איינגעבויגן צו זיין רבי. ער קרינט מיט
אים. איז בעסער ער זאל גיט וואהנען מיט זיין
רבי צוזאמען אפר רב הונא בר יהודה רב הונא בר
יהודה האם גיזאנט פון רב מנחםס וועגין רב
אמי זאגט פאי דכתיב ועוזבי ה' יגבי ונאם מינקט דער
פסוק דיא מענקשין ונאם פארקלאזין נאמען וועלן
פארלענדען ווערן זיין הפניה ספר תורה ויוצא דאם
מינקט דעם רב מענקש ונאם לייקט אספר תורה
אויף פארקען מיט אונ לאמט ליינען דיא ספר תורה
אונ גייט אונעק פון שמוב אדער פון שהר. ונעט

המקדש איז חרב גיזאנען האם נאר גאט אויף
דער וועלט די פיר איילין ונאם דארט ויזט דער
מענקש ונאם לערונט דיא רינים פון דיא תורה
והמר אב"י נאה האם אב"י גיזאנט מריש הוה גריסנא
בנו ביתאי ומצינא בני כנישתא פון אנהייב פלעג
איה לערנען בייא מיר אין שמוב אונ האב
געראווינט אין שהר פון דשקנא דהא דאמר רבי
היא בר אמי משמיה דעולא ווי אויך האב גיזערונט ונאם
רבי חייא בר אמי האם גיזאנט פון עולאם וועגין
מיט שרוב בית המקדש אין לו להקרוש ברוב הוה
בעולמו אלנא ד' אמות של הלכה בלבד פון דעם טאג
ונאם דער בית המקדש איז חרב גיזאנען האם
גאט אויף דיא וועלט נאר דיא פיר איילין ונאם
דארט ויזט דער מענקש ונאם לערונט די רינים
פון די תורה יא היה מצלינא אלא היכא דגריסנא האב
איה אויף קיון אנדער ארם געראווינט נאר אויף
דעם ארם ונאם איה האב גיזערונט רבי אמי רבי
אמי אפ על נב דהוה ליה תליסר ביי כנישתא במבריא
רבי אמי אונ רבי אמי אפילו ווי האבין געהאט
דרייצען אונ רבי אין מבריא. פון דעסוועגין
יא מצ"י אלא בני עטרי היכא דהוה גרסי האבין זייא
נאר געראווינט צווישען די ניילין פון בית המדרש
אויף דעם ארם ונאם זייא האבין גיזערונט ואמר
רבי חייא בר אמי משמיה דעולא נאה האם רבי חייא
בר אמי גיזאנט פון עולאם וועגין רבי הנהגה
מיניעו יותר מירא שמים דער מענקש ונאם האם
הנאה פון זיין ארבעט ואפילו ער ארבעט שווער
אויף זיין פרנסה. פון דעסוועגין איז ער צו
פרידען. אונ איז גיט מקנא דיא רייכע מענקשין
אונ איז גיט ביז אויף גאט ונאם ער מאכט אים
גיט פאר איין עושרו איז ער בייא גאט גרעסער
וויא דער מענקש ונאם האם מורא פאר גאט
אונ האם גיט דיא מדה דא"י נבי ירא שמים כתיב
ונארום ביי דעם מענקש ונאם האם מורא פאר
גאט שמיים אין פסוק אשרי איש ירא את ה' וואהר
דעם מענקש ונאם האם מורא פאר גאט ויגבי נבי

ר אבהו נפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו :

ער פארלענדעט ווערין רבי אבהי נפיק בין גברא
 זכור רבי אבהו קלענט ארויס גיין פון שוהל
 זאויב ער האט געדארפט ארויס גיין צווישען
 איין קענטש און דעם אנדערין. אז איינער האט
 אפגיזאנט די גרכות נאך דעם לייגענע און מען
 האט גערופין איין אנדער קענטש זאל צו גיין
 צו די ספר הורה. דהיינו מען האט אפגעלייגענט
 מיט דעם פהן און דער פהן האט שוין גיזאנט
 די אנדערע גרכות וואס נאך דעם לייגענע און
 מען האט גערופין דעם לוי. און די צייט איידער
 דער לוי איז צו געגאנגען צו די ספר תורה איז
 דערנוייר רבי אבהו ארויס געגאנגען פון שוהל
 בעי רב פפא בין פסוקא פסוקא מהו תיקו האט
 געפרעגט אז מען האט אפגעלייגענט איין פסוק

ניענטפערט ארויף ויין פראגע :

זוהר יתרו דף פ"ח ע"א תית דלית ליה ואל הא

זכור את יום השבת לקדשו. רבי יצחק אמר כתיב (בראשית 2) ויברך אלהים את יום השביעי וכתוב כמן (שמות 10) ששת ימים חקקתו וכיום השביעי שבת לא יהיה זו. כיון דלא משתכח ביה מוטי מה ברכתא אשתכח ביה. אלף הכי האלא כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. ותאנא אמאי לא אשתכח מנה ביומא שביעאה משום דהוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומין עלאין וכל חד וחד יומיכו מווייה לתתא כל חד ביומי מהיח' ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה. וכגיני כך מאן דלויכו בדרגא דהימנותא בעי לסדרא פתורא ולאשתקא סעודתא כליליא לשבתא בנין דיתברך פתוריה כל אינון שיתא יומין דהא ביהוא זמנא אודמן ברכה לאתברכא כל שיתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא ריקיא. ועל כך בעי לסדרא פתוריה כליליא לשבתא בנהוי ובמווי. רבי יצחק אמר אפי' ביומא שבתא נמי. רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בנין דישתכח בעטא ופטוגא בהאי יומא' כעלמא רבי אבא אמר לאודמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא. והאי יומא מליא רישיה דזעיר אפי' טעלא נחית מעתיקא קדישא סתימא כללא וטיל לתקלא דחפתיין קדישין תלה זמני מחד עייל שבתא בנין דיתברכא כליו כחדא. ועל דא בעי בר גס לאתענגא תלת זמנין אלן דהא ביה תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא וכוציר אעטין ובחולא דחפתיין ובעי בר גס לאתענגא ביה ולמחדי ביה. ומאן דגרעט סעודתא מנייהו אחוי סנימותא לעילא ועוכסיה דהוא בר גס סני. כגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מחד עייל שבתא ולא ישתכח פתוריה ריקיא ותשרי ברכתא עליה כל שחר יומי לשבתא ובהאי מלה אחוי ותלי מהימנותא לעילא :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרכב"ם הלכות השובה פ"ו מלוקט מספרי כוסר

(א) בעלי השובה דרכן להיות שפלים וענוים ביותר
 אם חרפו אותם הסכלים במעשיהם הראשונים
 ואמרו להם אמש היית עושה כך וכך ואכש היית אוכר כך וכך אל ירגישו להן אלא שומעין ושפתיין

(א) געלי השובה זיךן להיות שפלים וענוים ביותר דיא
 קענטשין וואס טוהען השובה איז נייער
 פירונג זיין זאלין זיין פייא זיך נאנגן נידעריג
 אם חרפו אותם הסכלים במעשיהם הראשונים אויב דיא
 גארשע קענטשין זיךען דיא קענטשין וואס
 טוהען השובה. אונ ווארפין זיין פאר זייערע
 ערשטע מעשים וואס זיין האבין גיטאהן זארי
 קעט אפש היית טישה בך זיך אונ דיא נארין זאגין צו
 די קענטשין וואס טוהן השובה. נעכטין האקטו
 גיטאהן אנעלעקע אונ אנעלעקע עבירות ואפש היית

טישה בך זיך אונ פריער פאר נעכטין האקטו גיטאהן אנעלעקע אונ אנעלעקע עבירות אי זיגיש
 קמן זאל דער בעל השובה קיין צער האבין. פון זייערע רייד זאגן שומען ושפתיין נאר זיין זאלין
 הערין

היה ככל גיבס לגיבס חתונה ויבך נחמה ולא ידג ח"י הוכרת
 ה' או מלך העולם וכיוצא כי מלבד גדולו עונו מנשוא וגדול לט'
 ימולול כחלוקתו ח"י עוד בה כי ככלל הרעות שעשה הוא שכל
 ילדי קרי ועל הכל ענוש יעשה סן על שאל כלל נרבה חתונה
 וסוף ככלל גזל סן על שזולל כסוהרת סס ומלכות סס גם חיסור
 גלוס עמס על שסס גרס לכל ילדי קרי וחמורה טומאה היוצאת
 מנשוא ויהיה חסילה לטערה אחרת למשול בו על כן יסמכל כעת
 ססוף מוכר למי מוכר לנורה שלם אסר כנורו וסוף וסוף לו כמ
 לעשות חיל ויבך כיוסל וסלכס וסמסס וסכנסס רכס :

ויודעין שזו זכות להם שכל זמן שהם כושים
 ממעשיהם שעברו ונכלמים מהם זכותם מרובה ומעלתם
 מתגדלת : (ב) וחמא גמור תוה לוטר לבעל תשובה
 זכור מעשיך הראשונים או להזכירם לפני כרי
 לביושו או להזכיר דברים וענינים הרומים להם כרי
 להזכיר מה עשה הכל אסור ומחזיר עליו בכלל
 חובנית דברים שהזהירה תורה עליה שנאמר ולא תנו
 איש את עמיתו :

הערין דיא רייד אונ זאלין זיך פרייען ויודעין שזו
 זכות להם אונ זאלין וויסען אז דאס איז אכזב
 אונ אסוקה פאר זיין שכל זמן שהם בושים ממעשיהם
 שעברו ונכלמים מהם זכותם מרובה ומעלתם מתגדלת
 ווארום אזוי לאנג ווי זיי שעמען זיך פון זייערע
 עבירות וואס זיין האבין גיטאקן ווערט זייער
 זכות מער אונ זייער מעלה ווערט דערקער :
 (ב) וחסא גמור הוא לומר לכלל תשובה זכור מעשיך
 הראשונים אונ עם אזי אנרויכע עבירה אז מען
 זאנגט צו אבעל תשובה געדייקט דייע זינד וואס
 דו האקסט אקאהל געווינגט או הויקסט לפני כרי
 לביושו אונ אפילו מען זאל גיט זאגן צו אים דו
 האקסט גיטאקן די עבירות, מען דערמאנט גאר
 פאר אים די עבירות וואס ער האט גיטאקן טאר
 מען אויך גיט או הויכר דברים וענינים היסיון להם כרי
 להזכיר מה עשה אנדער מען דערמאנט פאר אים
 אנעלכע זאכן וואס זענען גלייך צו דיא זאכן
 וואס ער האט גיטאקן ער זאל ניש דערמאנען
 וואס ער האט גיטאקן הכל אסור דאס אלץ טאר
 מען גיט ומחזיר עליו בכלל חובנית דברים שהזהירה תורה
 גלייך אונ ער איז פאר זאנט אויף דעם אין דיא
 תורה ואונ דאס איז אין כלל פון דעם פאך-
 באמנג און מען זאל גיט דערצערענען
 אקענטשין מיט רייד שנגאט ולא תנו איש את עמיתו
 ויזא עם שטייט אין פסוק איין מענטש זאל גיט
 דערצערענען דעם אנדערין מענטש :

תשובה יתר כפי ברכה וברכה פקנה זאל ער זיין
 געהיט צו זאגן יעדער ברכה ווי די רבנן האבין
 געקאמט ויבדד גינת יעדער ברכה זאל ער זאגן
 פאקעלאך ולא ידג ח"י הוכרת ה' או מלך העולם
 וכיוצא אונ ער זאל סס ושלום גיט פאר פעלין
 אין דיא ברכה דעם שם הוייה, אונ גיט פאר
 פעלין דיא ווערטער סלך העולם, אונ גיט איין
 אנדער ווארט כי מלבד שגרוי עונו מנשוא וינזי כה'
 יסלול כחלוקתו ח"י ווארום אז ער וועט עפעס פאר
 פעלין פון דיא ברכה, אויסער-דעם וואס זיין
 עבירה איז גרויס אונ עם איז שווער מען זאל
 זיא אים מוחל זיין, ווארום ער זאל פון גאט
 וריא נאנגען וועלט יגהער צו גאט אונ גאט
 גערויכט גיט מען זאל פון זיין וועלט עפעס
 געמען אן אריקטיגע ברכה, אז ער פאר פעלט
 עפעס פון דיא ברכה, אונ האט הגאה פון דער
 וועלט, האט ער דאך דיא הגאה גענעקלט, אונ
 ער ווייזט אז גאט איז גיט דער סלך פון דער
 וועלט עד כה איז דא נאך אשקראף כי בכלי הרעות
 שעושה הוא שבא מידי קרי ווארום צווישען אלע
 שטעקסטס וואס ער טוהט וועט ער נאך קוקען
 צו קרי ועל הכל ענוש יעשה סן על שאל כלל נרבה
 חתונה וסוף ככלל גזל סן על שזולל כסוהרת סס ומלכות סס
 גם חיסור גלוס עמס על שסס גרס לכל ילדי קרי וחמורה טומאה היוצאת
 מנשוא ויהיה חסילה לטערה אחרת למשול בו על כן יסמכל כעת
 ססוף מוכר למי מוכר לנורה שלם אסר כנורו וסוף וסוף לו כמ
 לעשות חיל ויבך כיוסל וסלכס וסמסס וסכנסס רכס :

האם געהאלטן רייניג די דערמאנונג דעם נאמען
 פון גאט אונ זיין מלכות גם אסור גיט עס נאך
 דא מידי קרי ווייף דאס האט געבריינגט ער זאל קוקען צו קרי
 ותסרה מוסאף הויזאף כנסת אונ דיא
 מוסאף ווס גייט ארויס פון מענטש איז אשווערע שוקאף ויהיה
 סלך לספרא אחרת למשול בו אונ דאס
 האט געמאכט אונעג די ספרא אחרת ודי שוקאף אונ דער
 יצר הרע זאלין גינעלטיגען אויף אים
 על כן יספרי בעת שהיא סבבה לטי סבבה דריבער
 ווען ער דארף זאגן אברכה זאל ער אכטונג געבין
 צו וועקען ער וויס אונ זאלין די ברכה
 כבודא עולם צו גאט וואס ער האט פשאפן די וועלט
 אשר בראו וואס ער האט אויך פשאפן והוא נותן לו
 כח לעשות חיל ויבך כיוסל וסלכס וסמסס וסכנסס רכס :
 האבין אפארמעגין ויבדד ביראה ובהנה רבה אונ ער זאל
 זאגן די ברכה וואס ער דארף זאגן וואס ער האט
 פשאפן מיט ריבשאפט מיט שיקחה מיט גרויס
 אונשערטעניגקייט :

המשך סת' ד'א יהוה נפ' י' יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמת יהוה חיה יהוה ר' דמילי י'ר אל שם ב'ן שבנשיה בניקוד חולם :

ו ונפק משה לקדמות חמוהי וסגיד ונשיק ליה וישאיו גבר תחבירה לשלם ועדו למשכנא : ח וישתעי משה בחמוהי ית כל די עבד יי פפרעה רש"י

ד קל' מה כבוד סוף ליתרו שמסה לכד יאל לקראו ועוד סהול וזול שמסה מלך וסמיל היה ונחיל וכוון סוף למלך לילא יתרו לכן פרעון וכוון סילא מסתמל ילא סהרן וכו' ומסבדא דננסת קאמר סבי : ע קשה סרי מילטו סגס יתרו נקרא אים סגאמר ויואל משה לשכת את סלוס . (נח"י) ו' גרלוס דסלוס דבני מיתר דהו ליה ליכחבו ומסה עניו מלוד אלל סרלות משה נקרא אים סל ויואל מס סגסת את סלוס סרלוס כללו סכוי את רעולל : פ דלס לן ק

שפתי חכמים

דעת וקנים מבעלי החוספות מהאיש . עוד י"ב שמשח נקרא איש סמך רשמו שנאמר והאיש משה משאכ' ביתרו . ועוד י"ב דהך דרשא אתיא כס"ד אביו של יהוה הו' רעאל הוא דכתיב ויהו' לו את צפורה בתו לאשה בת בני קאמר דבני בניו הרי הן כבנים :

לקוברים על התורה

(ו) ויצא משה לקראת חותנו איז משה ארוים גענאנגען אקעגין זיין שווער וישתחו אונ ער האט זיך געביקט בישל יו אונ ער האט אים געקושט וישאיו האט איינער דעם אנהערין גיפקענט צו שלום ונבא אונ זיי וענען געקומען אין גיצעלמט . רש"י שרייבט יתרו האט גענסקאדעלט אגרויסן כבוד געהאט נוארום אז משה איז אים אקעגין גענאנגען איז שוין אהרן מיט וייגע וזהן גב אונ אביהוא אויך סוים אים גענאנגען אונ אז דיא ישראל האבין גינעהן זייא גייען וענען זייא שוין אלע ארוים גענאנגען אקעגין יהוה : (ח) ויספר משה לחותנו האט משה דער איינעם צו זיין שווער את אלע זאכן וואס האט אויפקערעוין ווער עס וויי גיין אין ארץ ישראל מעג גיין , אונ ווען אפילו גאט האט גינואלט שלאגין פרעה , צו וואס האט ער אים געשלאגן מיט זעהן פערשידענע מכות , עס האט זאך גיקענט בענגו ויין איין מכה אישארקע זיא זאל גיט אנועק גיין פון לוי מקצרים ביו ניי ועלין מוהין ארויסקשקען דיא יודין פון מקצרים , האט משה גיאנגט צו

חכמים

ביו ער נעמס קומען אהיים וועט אים איין אנדערער קעספין אין וועג אונ וועמס אים זאך שלאגין , דריבער וועמס דיא רעקסאנג גערופן וולוציא , דער סוחר האט אפצום אויפקעגלין דעם קענסט פון זיין אסמקליק , אקער אז דער סוחר האט גינעהן אז דער קענסט וואס מען האט גינעלעגן איז זיין ווען , דיא נעמס שוין דער סוחר סאקן אזוי זאכין , גרשמונג וועמס ביי אים זיין ווייניג וואס ער וועמס דעם שלענער אפשיידן פון זיין ווען , ער וועמס וועקן צו געסען אונקסה פון דעם שלענער , אונ עס זאל שלאגין אזוי וויי ער האט גישלאגן זיין ווען , אונ עס וועמס ביי אים זיין ווייניג וואס ער וועמס דעם ווען אנועק שלעקן פון דעם ארם , ער וועמס סוחר האבין פאקער וועמס אים זיין וועג פרעקען איין אנדער אונקליק , נאר ער נעמס שוין דעם ווען געבין זיך ביו ער וועמס אים בריינגען אהיים , דאס וועמס שוין גערופען גירעטעם

עבד יי ד'ישראל די
 ש'יזיב מידא ד'מצראי :
 י ואמר יתרו ברוך יי
 די ש'יזיב יתכון מידא
 ד'מצראי ומידא ד'פרעה
 די ש'יזיב ית עמא
 מתחות מרות מצראי :
 תוא ויאמר יתרו . כרמט לר :

עשה יהוה לישראל אשר הצילו
 מיד מצרים : ויאמר יתרו ברוך
 יהוה אשר הצילו אתכם מיד
 מצרים ומיד פרעה אשר הצילו
 את העם מתחת יד מצרים :

רשבים

יפת אלהים ליפת . אל תוסף על דבריו . מן שבה וישב : (ו) אשר הצילו אתכם . משה ואהרן מיד מצרים ומיד פרעה ואת העם הושיע משיעבוד מצרים :

שפתי חכמים

רש"י

הללה קמיידי : ר לא כונו מיד מלרסו סמירוסו מרשות
 כונו ויקם את כל אללו מידו סמי' מרשותו דל"כ מרמי ל"ל :
 ל רידיו ומרות היד ר סהיו מכליד' עליוסס היל העבד' :
 דעת וקנים מבעלי ההוספות

כעשה ארמי ושלישה דורות לא קא חשיב לפי שגר מצרי אינו גר עד שלשה דורות ושם ואילך תמצא עשרה דורות :

לקומים על התורה

עם האם ניט געלוינט צו פארלענדן די מצריים וועגן די
 ביסור' טובות וואס קען האט גיטאקן צו די יודין . אפער
 ער כל הטובה אשר עשה ה' לישראל . וועגן אלע טובות
 וואס גאט האט גיטאקן צו די יודין . האט ויך שזין יתרו
 געפרייט אשר הצילו מיד מצרים . אויף דעם וואס גאט
 האט גיבעטעט די יודין פון מצרים . אז יתרו האט גיהערט
 די פיר טובות וואס גאט האט גיטאקן צו די יודין . אזוי ביי
 אים גינען די שפחה פון די יודין גרעסער וויא דער צער
 וואס ער האט געמאכט פון די מצריים . די שפחה האט פון
 אים אונעק געשטימטן פריערדיגען צער :

דאס איז וואס קען זאגט אפילו ביי דעם צעהנטן דור וואס ער קומט ארויס פון אג'ר זאל קען פאר
 אים ערבי פוכבים ניט פארשעמען : (ו) ויאמר יתרו האט יתרו גיטאקט קינד יי געלויבט אזו גאט
 אשר וואס ער האט אייך מציל גינען סיד פון דער האנט פון די מצריים וואס זייא זענען אשטארקע
 אוקה אונ פון דיא הענט פון פרעה וואס ער איז אשטארקער מלך אשר וואס ער האט אייך
 מציל גינען פון דער שווערע ארבעט פון מצרים :

משלי חכמים

משה אונ אלע יודין וואס זייא האבן ניט געלויבט גאט . אונ יתרו האט יא געלויבט גאט . למשל עם איז אפאקל גינען אגרוסקר סח'ח פון וועלדער פון . האט ער געקויפט אקרויסן וואקל . פון דיא סצריים . דיא גמרא זאגט עם איז גיט שין גינען פאר

תרגום

לחמשיק סנה' דיא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצו ארנטי נשמה רהור ?הנה חיה יחידה רנצו יהוה חיה יחידה דהור אלי שם בן שבעשע :

א וסדר בפומי נאמר הא א ויגע ערפי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר
 שויתי פתקמי נבואתי עונך ותפאתך תכפר : ב ואשמע את קול אדני
 בפוקה ונעדון חובה וקמאך
 רש"י

מצודת דוד

(ה) וסר עונך . שחרפת את ישראל : (ה) ויגע . השקף נגע הנחלה על פי : הנה נגע . ר"ל כסית נגיעת הנחלת קבלת הטוב . וכוה סר עוק . אמרו ז"ל שספון היה כמה שאמר וכוך עס עמא ספתיס וגו' לא היה רלוי לומר כן על ישראל :

אמר אתמי אשלה ומי ילך לנו ואמר הנני שלחני : ג ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואלתבינו וראו ראו ואלתדעו : ד השמן לבהעם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פיראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו : ה קחוא ולא ידעין : ד טפיש לביה דעמא דהין ואודנהי יקיר ועיניהו עמקס דילקא יתון בעיניהו ובאודניהו ישמעון וכלהון יסקפלו ויתובון וישתביק להון :

רשי

(ג) את מי אשלה. להיכי את ישראל : (ג) שמעו שמוע. אני אומר לכם שמעו שמוע : ואל תבינו. ואלו אין נתנין לב להבין : וראו ראו. כסיס שעשיתי ואין ניתניס לב לדעת אותי : (ד) ועיניו השע. טחיס עיניהס מראות : פן יראה. מותימס לבס שלא ישמעו דברי נביאים כיראים שמא יטיבו דכריהס בעיניהס ויביטו כלכס וישוכו הלי ובחמת זו ה' רפואתס אס הוי עשין תשיבה חלי :

הסליחה ואין דעת הילך טוח מזה כי אינו דורס חלי כלום וזהו מטעמס את הלב למען ישאר חייב : דעס פירוש עברי מייבש נעמינס מען בייא דער הפסורה פון דער וואך :

יהושעך ביסר ומלכות דלא שין דלת יוד נש שין דלת שוין דלת יוד רוח יאהרונהו נשמת דיסור א דא ארנ ארני נש ארני רוח אלף דלת גון יוד נשמת דמלכות יו דה וו הו חיה יחירה דיסור יתנה חיה יחירה דמלכות אל שם בין שבנשה :

א טוב מעט ביראת יהוה מאוצר רב ומחומה פו : ב טוב ארחת ירק ואתה השם משור אכוס וישנאהבו : ג איש חמה יגרה מדון וארה אפים ישקיט ריב : ד הרך עצל במשכת חדק וארח ישרים סללה :

ג נברא חמתא מגרי הנרא ונגיד רחא מדעיה חרתא : ד אורחמיהון דעשלי קרצובי מצודת דוד וכוכו ואורחא הריצי שפיא :

רשי

(א) טוב מעט. יותר טוב מעט מן כזה כיראת ה' וכישר : מאוצר רב. וכו ממות קול בני אדם לנעוק על העושה אשר בו : (ב) ארחת. סעדה של ירק כמקום שחובטין אותו טובה יותר משהוה שור הפטוס על האכוס ומקום שגנאלין אותו : (ג) איש חמה. מי שדרכו לכעוס יגרה מריבה עם בני אדם אל הנחיריף חף ואינו ממחר לכעוס ישקע כוח את המריבה : (ד) הרך עצל. כמקום אשר ידורף העול דומה לו כלל גר של קוים לפניו ומעבדו לנכח כי יגורל העולות ומלא מניעות לכל מעשיו : אבל ארח ישרים. הוא להס פירוש ע"ט :

(א) טוב מעט ביראת יהוה דאס ביסול וואס דער ארעם מאן האט פארזאמלט ערליך אונ ער איז פרום מיט מורא פאר הקב"ה. איז דאס בעקער מאוצר רב וכהיהב בו וויא דער גרויסקער אוצר פון דעם נביר אונ אויף דעם אוצר איז דא אפאר-טומלונג פון פיל מענטשן וואס שרייען דער נביר האט ביי ווי דעם פארמעגן יענענקה גענענקה אונ מיט אנדערע פאלשקייט פארזאמלט :

(ב) טוב ארחת ירק ואתה השם משור אכוס וישנאהבו וקרייט קארמאפעקס וואס דער ארעם מאן עקט אונ איש חמה איז ריבוישאפט. איז דאס בעקער משור אכוס און דעם פרייש וואס דער נביר עקט פון דעם פעמין אקס וישנאה בו אויב אין שמוב איז

ואם לא כל הכלים. שיש להן לתיבה (ה): נישלחין בשבת ודלתותיהן עמהן. ואע"פ שנתפרקו דלתות מן הכלים קודם השבת יעלים בשבת אגב הכלים ואין דומין לדלתות הבית שאפי' נתפרקו בשבת אין יעלוק לפי שלמות הבית אגב מן המוכן כליו לא נעשו למטעם: ב קורנם. פטיש: הדבילה. לאחר ששאה עגול הוא ענה וזריקה קרדוס לחתכה: מגירה. כעין סכין ארוך ויש בו פנימו' הרבה: לגרור בה את הגבינה. לחתך' ולחלק' לתק' שע"י פנימותיו ממהר וחותר הדכר הענן: מגריפה לגרור בה הגרורות. מן החכות: רחבת. לוח שיש לה בית יד ושתי דפנות וזרין בה את החטה: ומולג'. מלי שיש לו שלש שינים ומחכים בו חת הקטן גנור: כוש. סלך שטוחות בו הגסים: כרכר. עץ של אורנים ודומה למחט של

(ה) וטעמה שאלו מלאכתן להיתר קן ואלו כשאר כלים פליגי לקמן. ה"רין: [ה] בשבת. ס"ק ח"ס שנתפרקו כחול יעלוק בשבת. נמי: (ב) ומכל מקום טורקט בו שמהפכין יחית' לרחות

כלי חלשי דנטוה דמלות זיזיה אלהים פרק יז א כל הכלים נישלחין (ג"א הנישלחין) [ה] בשבת. ודלתותיהן (ג"א דלתותיהן) עמהן אף על פי שנתפרקו בשבת שאינן דומין לדלתות הבית. לפי שאינן מן המוכן: ב. נוטל אדם קורנם לפצע בו את האנונים. וקורדום לחתוך בו את הדבילה. מגירה לגרור בה את הגבינה. מגריפה לגרור בה את הגרורות. את החכות ואת המולג' לתת (ג"א פת) עליו חכוש יאת הכרכר הרחוב בו. מחט של יד לקמן. את הכוש לפתוח בו את הדלת: ג קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה. ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך נישל בשבת:

סקליון: לתחוב בו. לחלול בו תומין וכל מיני פרי רך: מחט של יד. מחט קטנה שחפרים בה בגדים: ליזחול בו את הקוץ. סכוכס בכשרו שמוחר ליטול בכסת כמו שמוחר להפסיק מורסח לרלוז ממנה לימה וכלכד שלא יתכונן לפשות לה סה: של סקאים. מחט גדול שחפרין בה קסיס: לפתוח בו את הדלת. מי שחכדה לו מפתח: ג קנה של זיתים. קנה שעשוי לכדוק הזיתים שנתעטן אס נחלסק שמתן כחוכו והגיעו להיות ראוין לנית הכד: אם יש קשר בראשו. כעין פקק שנקנה: מקבל טומאה. לפי שעל ידי שהוא פקוק בקשר מרחיר בו מן השמן הוב מן הזיתים ויודק בו אם הגיעו לעזר והול' בית קבול: ואם לאו. שאין בו קשר אף על פי שהוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום (ב) הלכך הו"ל פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה: בין כך ובין כך נישל בשבת. דעה כלי

פרק יז א כל הכלים האבין מירען יקפין גשבה מעג זיין מראין אום שבת ודלתותיהן יקפו און זייערע מירען נוערין מיט גענומקען מיט זיין אף על פי שנתפרקי אפילו ריא מירען זענען אראפ גענומען גיווארין פון ריא גלים פאר שבת גשבה פון דעקסטונענין נוערין די מירען גענומקען מיט די פלים אום שבת שאינן דומין דלתות הבית דאס איז ניט גלייך צו די מירען פון שטוב. מירען פון שטוב אפילו זיין זענען אראפ גענומקען גיווארין אום שבת קאר מען זיי אויך ניט מראגין אום שבת פי' שאינן פון היטין טייל זיי זענען ניט אן גיברייט צו קיין זאך די מירען פון שטוב זענען ניט געמאכט גיווארין מען זאל זיין מראגין קאר זיי זאלן איינגען אויף די טאגט. אבער ריא מירען פון פלים זענען דאך אָנגעקברייט מען זאל זיין מראגין מיט די פלים: ב נוטל אדם קורנם לפצע בו את האנונים אפענטש מען נעמען אהאקער אום שבת צו שפאלקטין מיט אים נים וקורדום נחשוך בו את הדבילה און ער מען נעמען אהאק אום שבת צו האקין מיט איר די צו זאמען גימערעמענע פייגין מיריה לטר בה את הגבינה ער מען זעמען זענען אום שבת צו זענין מיט איר קען מריפה לגרור בה את הגרורות ער מען נעמען אווירלע אום שבת ארוים צו שארין מיט איר די פייגין פון פאם את החתה ער מען נעמען אום שבת אשופלע וואס מען שופלעוועט דער מיט תבואה ואת המגן און ער מען נעמען אום שבת דעם גרויסן גאפיל מיט דריי שפייען וואס מען קערט מיט אים אוים די שקרוי אין שיער

אכניס ואין מוטלטים את הקרייה שגשית כמים לאכן שטפאחה : זמורה שהיא קשורה במפיה . לפי קמן שמוכנין בו מים מן הכור או מן המעיין : ממלאין בה . לשייה לך זמורה כלי : ז' פסק החלון . כגון לוח ומסך או שער לכ דבר שסותמים בו החלון : ותלוי . שאינו נגד חלון : ואם לאו אין פוקקין בו . שאלם נגד על כני קרקע כשאלו שומעו מעל הארץ לפתוח בו מחוי כמוסף על הכנין וסגר ר"ח אין מוסיפין על אהל ערמי כשבת :

[ג] קשורה . לשון אל יכל להקנה אהל אינה קשורה חס"ס שהקנה מבני יום עליה תורה כלי לא ששאל למחר חס"ס לו ארכוס יותר מדלי ויקטע' וימלא מהקן כלי : (ד) ויע' כפי' דערוכין מ"א ו"א : (ס) דכוי ככוסה או לאו דמוכח בית אחוזה דליה דלמסקל ואהדורי פניו . רש"י :

זמורה שהוא [ג] קשורה במפיה ממלאין בה בשבת : ז' פסק החלון ר"א אומר בזמן שהיא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו : ח' כ"ב כסוי הכלים שיש להם בית יאחווה ניטלים בשבת אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת :

דשרי חט"ז דלית ליה בית אחוזה וככסוי קרקעות כגון כסוי של צור ודות לא פליגי דאמר אי לית ליה בית אחוזה (ה) כי פליגי בכסוי כלים התמוכדים לקרקעות מר סנר כקרקעות דמיין ומר סנר לאו כקרקעות דמיין . והלכה כחכמים שהתוכר לקרקע הרי היא כקרקע :

דער שמיין ליגט אין פלוצער זמורה שהיא קשורה בקפיה אויב ער האט אָנגעבונדן אַצווייג . צו אַקרינגל ער זאל האַלטן דיא צווייג אונ זאל קענען אָן שעפּין מיט דעם קרינגל וואַסער פון קנוואַל מלאין בה בשבת מען קען אומשבת האַלטן דעם צווייג אונ אָן שעפּין וואַסער מיט דעם קרינגל : ז' פסק דמיין אויב ער האט צו נישטאפט אַפּענקטער מיט אַרבעטלי אַדער מיט איין אַנדער וואָך רבי אליעזר איסר רבי אליעזר זאגט דאָס שיהא קשור ויהיו אויב דיא ברעטלי איז אָן-געבונדן אָן פּענקטער מען זאל מיט איר אַלע מאַה צו מאכין דעם פּענקטער . אונ די ברעטלי שיעפּט זיך ניט אויף דיא אַרד זאל איינגינג פּוקקן בו קעגן מען מיט אים צו מאכין דעם פּענקטער אונ שבת ויא יא אונ אויב דאס איז גיט צו געבונדן צום פּענקטער , אַדער גט איז צו געבונדן צום פּענקטער נאר עס שיעפּט זיך אויף די אַרד איז פּוקקן בו נאָר מען גיט צו מאכין מיט דעם ברעטלי דעם פּענקטער אונ שבת :

והכמים אימרים אונ דיא חבמים זאגין ביו דדי ויזו דדי פּוקקין בו האיי דיא ברעטלי איז צו געבונדן צום פּענקטער אונ סאיי דיא ברעטלי איז גיט צו געבונדן צום פּענקטער מען קען מיט דעם ברעטלי צו מאכין דעם פּענקטער אונ שבת : ח' כ"ב כסוי הכלים שיש להם בית יאחווה ניטלים בשבת אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת :

והכמים אימרים אונ דיא חבמים זאגין ביו דדי ויזו דדי פּוקקין בו האיי דיא ברעטלי איז צו געבונדן צום פּענקטער אונ סאיי דיא ברעטלי איז גיט צו געבונדן צום פּענקטער מען קען מיט דעם ברעטלי צו מאכין דעם פּענקטער אונ שבת : ח' כ"ב כסוי הכלים שיש להם בית יאחווה ניטלים בשבת אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת :

והכמים אימרים אונ דיא חבמים זאגין ביו דדי ויזו דדי פּוקקין בו האיי דיא ברעטלי איז צו געבונדן צום פּענקטער אונ סאיי דיא ברעטלי איז גיט צו געבונדן צום פּענקטער מען קען מיט דעם ברעטלי צו מאכין דעם פּענקטער אונ שבת : ח' כ"ב כסוי הכלים שיש להם בית יאחווה ניטלים בשבת אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת :

גמרא שבת דף ק"ט ע"ב

כלהו כ' כלה כלי החלון דגובה דלמיה אכרמם

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכוּלו . שני מלאכי השרת המלוים לו לאדם מניחין יריהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחמאתך תכופר הניא רבי יוסי ברי יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבהכ"ל לביתו אָכר רב הקדא אָמר מר עוקבא רב חסדא האט גינזאגט פון מר עוקבא'ס וועגן זי' התפלה בערב שבת ויאמר ויכוּלו דער וואס דאוויגט שבה ביא נאכט אונ ער זאגט ויכוּלו ונייר מען דארף אָן נעמען שבת פרייטאג פארין נאכט אונ ווען עס איז גאך אכיסול ליכטיג זאגט מען שוין ויכוּלו . דריבער זאגט מר עוקבא ערב שבתו שני פּאָכי תּשרה הפּנים יו יאָדס דיא צווייא מלאכים וואס פּעלייטן שטענדיג דעם מענטש פניחו יריהם

ובצא כר לרוק ושלקן ערוך. ואל"ת האמר כריש ערבי פסחים
(ק.) וזקין שלין מביחין את סלקין אל"כ קידש וי"ל
דערין הוא כהן ויהא אחר אל"כ שלין מביחין אותו על אחר הקדוש
כי הכי דתתי סודותא בקראת ושבת כדליתא בשלחתי דרב
אחלי ורוקא כיומיא שביי לטס שנתתו קטיני לפני כל אחד
ואחד אבל שלט גדולין סט
וקסא לטלקס :
כך הסוכה אמר יום שמיים רבא
בכל כחו. פיר' לכל כוחו
וכן פירש רש"י ור"י אומר דיש
בספיקתא במעשה דרבי ישמעאל
כן הלויש דקחמר סתם כדפירש
בכנסים לבתי כנסיות וזומרים
יהא שמיים רבא מברך בקול רס
מנפליס בירוש קסות :

אלא לכזית. חמין במוצאי שבת מלוגמא. פת חמה במוצאי שבת מלוגמא. רבי אבהו הו
עבדו לך באפויה שבתא עבדא תרלתא הוה אכיל מניה כוליתא כי גדל אבימי בריה א"ל
למה לך לאפסודי כולי האי נשכך כוליתא ממעלי שבתא. שנקבה ואתא אריה ואכליה. אריוב"ל
כל העונה אמר יהא שמייה רבא מברך בכל כחו קורעים לו גזר דינו שנאמר בפרוע פרעות
בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מאי מעמא בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא

פון שיהא אהיים בעלייטין אים צווייא מלאכים
אחד טוב ואחד רע איין מלאך אנוקער אונ איין
מלאך אשעקערטער שפא זיביו אז דער קעננטש
קומט צו זיך אין שטוב וימצא נר דיוק וזקן ערוך
דסקתו מוציא אונ ער געפינט אליקט ברענט דער
מיש איז געגרייט צום עסקין דאס קעט איז שייך
אויפגיבעט מלאך טוב אויך יהי רצון שיהא לשבת
אחרת נך דער נוסטר מלאך זאגט עם זיין
דער וויילע פון גאט איבער אקטאג זאל
אויך אזוי זיין ומלאך רע ענה אמן בעל כרחו אונ דער
שלעקטער מלאך ענקערט און אפילו ער וויל
ניט איבער אקטאג זאל אויך אזוי זיין. פון
דעקסטוענין מוז ער וועלן זאגן אונ אויב דער
בעל הבית געפינט ניט אזוי אין שטוב. עם
גרייטן זיין ליקט. אדער דער מיש איז ניט
געגרייט מלאך רע איפר יהי רצון שיהא לשבת אחרת נך
דער שלעקטער מלאך זאגט עם זיין דער
זיילען פון גאט איבער אקטאג שבת זאל אויך
אזוי זיין ומלאך טוב ענה אמן בעל כרחו אונ דער
נוסטר מלאך ענקערט און אפילו ער וויל ניט
איבער אקטאג שבת זאל אויך אזוי זיין. פון
דעקסטוענין מוז ער וועלן אפר רבי אלער לעים
יסדר אדם שנתו בערב שבת אף עי שיינו צורך אלא
לכזית רבי אלער זאגט יעדער קענטש זאל
גרייטן צום מיש פרייטאג פארין נאקט אויף
שבת בייא נאקט. אפילו ער וועט ביי נאקט ניט
עסן נאר אזוי ווי אזייצקייט פון דעקסטוענין
מוז דער מיש זיין געגרייט אפר רבי זיניא רבי
חזקיהו האט גיזאגט לעולם יסדר אדם שנתו במוצאי
שבת אף עי שיינו צורך אלא לכזית יעדער קענטש
זאל גרייטן צום מיש במוצאי שבת צו דער סעודה
קלנה מלאך אפילו ער וועט נאר עסקין גרויס ווי
אזייצקייט. פון דעקסטוענין זאל ער גרייטן

יסדר אדם שולחנו בערב שבת. ללל שבת :
במוצאי שבת. נמי כביד שבת. נמי כביד שבת הוא ללוותו
כזיתו דרך כבוד כלסד מלכותו לח הנולך בלחתי מן
העיר : חמין. ללחתי ולרוחן : מלוגמא. רפואה :
אריה. אכליה לעגל החלי
לישטת : בכל כחו. ככל
כוונתו : בפרוע פרעות.
כיעול פרענית כגון פרוע
דמתנגדין כגון : בהתנדב
עם ברכו. כסתמנדין
לעולם יסדר אדם שולחנו בע"ש אינ"פ שאינו צריך אלא לכזית אמר
רבי חזקיהו לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אינ"פ שאינו צריך
רבי חזקיהו במוצאי שבת מלוגמא. פת חמה במוצאי שבת מלוגמא. רבי אבהו הו
עבדו לך באפויה שבתא עבדא תרלתא הוה אכיל מניה כוליתא כי גדל אבימי בריה א"ל
למה לך לאפסודי כולי האי נשכך כוליתא ממעלי שבתא. שנקבה ואתא אריה ואכליה. אריוב"ל
כל העונה אמר יהא שמייה רבא מברך בכל כחו קורעים לו גזר דינו שנאמר בפרוע פרעות
בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מאי מעמא בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא

צום מיש חמין במוצאי שבת מלוגמא עם איז ארפואה
צו מרינקען מוצאי שבת ווארעמס ומייה. קאנועו
פת חמה במוצאי שבת מלוגמא ווארעמס אונ פריישע
ברויט אדער זעמול איז געווינד צו עסקין מוצאי
שבת רבי אבהו הו זכרו ליה באפני שבתא ענא מליקא
אלע מוצאי שבת פאלקט מען שעקטן פאר רבי
אבהו'ס ווענין אקאלב אפעטע וואס זיא איז געווען
די דריטע קאלב פון געבורט היה אבי מניה מליקא
אונ רבי אבהו האט פון דיא קאלב ניט קער
גיגעסין נאר אקליינע שטיקל פון דיא גירען זי
גדל אבימי בריה ווען זיין ווען אבימי איז גרויס
גינארין אפר זיה האט ער גיזאגט צו זיין פאקער
למה נך באפסודי כולי האי וואס נאך פארקטו אויז פיל
שארין מאכין. ווענין איין שטיקל פון דריי גירען
וואס דו עסט זאל מען שעקטן אקאלב נשיב
כוליתא מפליי שבתא מען וועט ל"ו זיין אנרול פון ערב
שבת שקביה האט מען אזוי גיטאקן מען האט
גיראזין אנרול פון ערב שבת נאכה אריה זאכיה
איז געקוסען אלייב אונ האט אויפגיגעסין דיא
קאלב. אפר רבי יהושע נן זיי רבי יהושע נן לוי
האט גיזאגט פל הענה און יהא שמייה רבא סברד בבי
כחו דער קענטש וואס זאגט אמן יהא שמייה רבא
מברך לעולם ועלמי עקמא. מיט גדוים פנה.
דאס הייקט מיט זיין גאנצין פת קורעס זי גיר דע
אויב עם איז דא אין היקעל אויף אים געשריבען
אשלעקטע גורה. ווערט דיא גורה צווייטע אונ
מען איז אים מוחל דיא גורה שגאטר בפרוע גרייה
כישל"א התנדב עם גרדי ה' ווארום עם שמיים אין
פסוק ווען ווערין גישקערט דיא שלעקטע גורות
פון די יודין. ווען דאס פאלק. די יודין. געווייליגען
זיך צו לויבין גאט פאן מוטא בפרוע פרעות פאר וואס
ווערין גישקערט די שלעקטע גורות פון די יודין
משום דברכו ה' ווייל זיין לויבין גאט רבי חזקיהו א"ל

ישראל לברך את בוראם : אמר רבי יוחנן אפי' יש בו שמץ של ע"ג א"ר חנינא אל מלך נאמן. לריד
 כי פרוע. כי פרוע אהרן מוחלין לו כתיב הכא בפרוע פרעות וכתיב להרסה בו כשעה שאומר אמן :
 ע"א והכי קאמר בהבטל התם כי פרוע הוא אמר ר"ל כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו
 פריעו ע"א שחשקה ותשתכח שערי גן עדן שנ' פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי
 עלא וזכר עסק משום התנדב שומר אמונים אלא שאומרים אמן מאי אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן.
 עס הוא : אל מלך נאמן.
 כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן :

אמר רבי יוחנן רבי יהיא בר אבא האם גי'אגמ פון רבי יוחנן'ס וועגן אפי' יש בו שמץ של עכ"ס מיהיין וי אפילו דער מענטש האט אין הארץ אביסול אנגינגונג צו עכ"ס. פון דעסקטוענין איז מען אים מוחל אויב ער זאגט אמן וואו שמייה רבא מיט דעם גאנצין פלך קריב דאך דרויף פריש וכתביה דעם כי פרוע הוא ווארום דא שמיים בפרוע פרעות. און ביי עכ"ס שמיים כי פרוע הוא וזי דעם עגל שמיים כי פרוע הוא. אזוי מיינט דער פסוק בפרוע פרעות. ווען וועט גישמע'ט ווערין דיא עבירה פון אעכ"ס. בהתנדב עם גרבו ה'. ווען דאס פאלק וועט זיך בעויליגען צו הויבן נאט אפי' ריש לקיש פ' הענה אמן בכל כחי פותחין לו שערי גן עדן

ריש לקיש זאגט דער מענטש וואס ענפערט אמן מיט זיין גאנצין פלך. מיט פנה, עפינט מען פאר אים דיא מויערין פון גן עדן זאגט ווארום עם שמיים אין פסוק פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים עפינט דיא מויערין עם זאל קוקען דאס פרוקע פאלק שומר אמונים אי תקרי שומר אמונים אלא שמיים אמן זאלקט מיט זייענען שומר אמונים. גאר זאגט אמן זייענען שאוקרים אמן. וואס זאגן אמן באי זון וואס איז דער ווארט אמן אפי' רבי חנינא האט רבי חנינא גי'אגמ דער ווארט אמן מאכט אל קלך נאמן ודיא ווערשער זאגן עדות אויף הקדוש ברוך הוא אז ער איז אגאט און אלקך און אענערליכטער :

וזהר דף פ"ה ע"א ת"ת דלילות יוד דא וואו הא

רבי שמעון אמר האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכרוז עליה (ישעיה נח) אז תתענג על ה' דא סעודתא הדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין. והרכבתיך על במתי ארץ דא סעודתא תניינא לקבל הקלא דחפתיך קדישין. והאכלתיך נמלת יעקב אביך. דא הוא שלימו דאשתיס בויער אכפין. ולקבליוו כתי לאשמתא סעודתיה וכתי לאתענגא בכלהו סעודתי ולמהדי ככל חד וחד מנייהו משום דליהו דמיימונתא שלימתא ובגין כך שבתא אחייקא מכל שחר ומונין וחנין משום דכלא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכלהו זמני והני. אמר רבי חייה בג"כ משום דאשתכח כלא ביה אידרך תלת זמנין דכתיב (בראשית א) ויכל אלהים ביום השביעי. ושבתות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי. דכי אבא (ג"א רב המנינא סבא) דא הוה יתיב דשעודתא שלימתא ביו חדי כלל הד ודה ויהי אמר דא הוא סעודתא קדישא דעתיקא קדישא שלימתא דכלא. כשעודתא אחרת הוה אמר דא הוא סעודתא קדישא ב"ה וכן בכלהו סעודתי ויהוה הדי בכל חד וחד. כד הוה אשלים סעודתי אמר אשלימו סעודתי דמיימונתא. רבי שמעון כד הוה חתי לסעודתא הוה אמר הכי אחיינו סעודתא דמיימונתא עלאה אחיינו סעודתא דמלכת. והוה יתיב וד'. כד אשלים סעודתא שלימתא הוה מכרוז עליה אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נמלת יעקב אביך :

הלכה פסוקה יוסף דחק מוסר

הרמב"ם ה' ק"ש פ"א

(א) פעמים בכל יום קוראין קריאת שמע בערב ובבוקר שנאמר ובשבת ובקרבך בשעה שדרך בני אדם שוכבים וזו היא לילה ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום מה הוא קורא שלש פרשות ואלו הן :
 פ' עכ"ס כפי יום קריאת קריאת שמע בערב ובבוקר אלקע טאג דארץ מען זייענען קריאת שמע צווייא מאהל. איין מאהל אין דער פריה און איין מאהל בייא נאכט שגאבר ובשכדך ויקוסד ווארום עם שמיים אין פסוק דו זאלקט זייענען קריאת שמע ווען דו וועסט ריך זייגן און ווען דו וועסט אויפשטיין בשעה שדרך בני אדם שוכבים דו זאלקט זייענען קריאת שמע אין דעא צייט ווען דער שמייער איז מענטשין זיגען אויף זייער גילענער יוה היא זיגה דאס מיינט מען בייא נאכט ובשעה שדרך בני אדם עומדין און אין דעא צייט וואס דער שמייער איז מענטשין שמייען ויהי יום און דאס מיינט מען בייא טאג ביה הוא קורא וואס זייענט ער שיש פרשיה דרייא פרשות וזלי הן דאס ווענען

ומניד לאדם מה שיח אפי' שיהא קלא שכיין אים לאשתו מניד' לאדם ביום הדין ע"כ יזיס אל נכו סמוך לפני מלך מיה הק"ה שוכבים וזו היא לילה ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום מה הוא קורא שלש פרשות ואלו הן :
 ומניד לאדם מה שיח אפי' שיהא קלא שכיין אים לאשתו מניד' לאדם ביום הדין ע"כ יזיס אל נכו סמוך לפני מלך מיה הק"ה
 ויברך אלהים את יום השביעי. דכי אבא (ג"א רב המנינא סבא) דא הוה יתיב דשעודתא שלימתא ביו חדי כלל הד ודה ויהי אמר דא הוא סעודתא קדישא דעתיקא קדישא שלימתא דכלא. כשעודתא אחרת הוה אמר דא הוא סעודתא קדישא ב"ה וכן בכלהו סעודתי ויהוה הדי בכל חד וחד. כד הוה אשלים סעודתי אמר אשלימו סעודתי דמיימונתא. רבי שמעון כד הוה חתי לסעודתא הוה אמר הכי אחיינו סעודתא דמיימונתא עלאה אחיינו סעודתא דמלכת. והוה יתיב וד'. כד אשלים סעודתא שלימתא הוה מכרוז עליה אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נמלת יעקב אביך :

וכו' יודע נסתרות וכוונן לבות וכליות . וכסופו סוכך על
 נסתר ויודע סגס כו' יסכך על מטה סימות סס וכל עניני
 הנוף הכל הנלים ויטהר רעיוני להשונ ממסכות קדושות
 ובהלכות ממסכות רעות וידע כי כזה תלוי תקון או לקול
 ובהלכות ולפי ממסכת ארס וכו'ו כן תחשך נפש לילך או
 סילך כוונד והמסכה עיקר גדול ומקולט ועקב אלונו ע"ס
 ומסכה חרפה או מסכה ארס וכו'ס כניס חלוטס הכל על
 דמשתחין סגרתו לסס אלוטס לפי ממסכתס דבורטס וכל
 תפלות הכניס אס הס נרמו כמשתכסס סס נענטס עליוס

שכוע והיה אם שמוע ויאמר ומקדימין לקרות פ' שמע
 כספני שיש בה יתור השם ואהבתו והלמדו שהוא
 העיקר הגדול שהכל תלוי בה ואהרית והיה אם שמוע
 שיש בה צווי על זכירת שאר כל המצות ואחר כך
 פ' יציאת שגם הוא יש בה צווי זכירת כל המצות :
 (ב) אע"פ שאין מצות יציאת נהגת כלילה קוראין
 אותה כלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים
 ומצות ההכור יציאת מצרים ביום וכלילה שנא' למען
 תזכור את יום צאתך מצרים כו' וימח חז"ק . וקריאת
 (ג) הקורא קריאת שמע : (ג) הקורא קריאת שמע כשהוא גומר פסוק ראשון

וענען וי'א שמע והיה אם שמוע ויאמר אין פ'רשה
 הייבט י'ה אן שמע וישראל . דיא אנדערע פ'רשה
 הייבט י'ה אן והיה אם שמוע . די דריטע פ'רשה
 הייבט י'ה אן ויאמר ויפקדימין יקרות פ'רשה שפע
 דריבער ליינגט מען די פ'רשה שמע די גע'שפע
 ספני שיש בה יתור ה' ואתה' ותלמדו וייל אין איר
 שמיים אז נאמ' אין איינער . אונ מען נאל נאמ'
 ליב האבין . אונ מען נאל לענגען זיין תורה שהיא
 העיקר הגדול שהכל תלוי בו ווארום דאס אין דער
 גרעסטער עיקר וואס אלץ איינגט נאר אן דעם
 ואהרית והיה אם שמוע נאה די פ'רשה נאמט מען די
 פ'רשה והיה אם שמוע שיש בה צווי על זכירת שאר כ'י
 המצות אין דיא פ'רשה ענען דיא יודין געבאטין
 גינארין וי'א נאלין געבריינגען צו סאקן אלע
 אנדערע מצות ואחר כך פ'רשה יציאת נאה די פ'רשה
 נאמט מען דיא פ'רשה פון יציאת שגם היא יש בה צווי
 זכירת כ'י המצות אין דיא פ'רשה יציאת ענען אויך
 יודין גיבאטין גינארין וי'א נאלין געבריינגען צו
 סאקן אלע מצות : (ב) אף על פי שאין מצות יציאת
 נהגת כלילה אפילו דיא מצוה יציאת ווערט ניש
 גיטאקן בי'א נאמט . פון דעסאונגענין סקראן אותה
 בליה ליינגט מען דיא פ'רשה יציאת בי'א נאמט
 ספני שיש בה זכרון יציאת מצרים וייל אין די פ'רשה
 אין דערמאנט אז נאמ' האמ' ארויס געצויגן דיא
 יודין פון מצרים ומתה' דהקור יציאת מצרים כ'יס
 ויבליה אונ עם א'ז אמצוה מען נאל דערמאנען ביי
 סאנ אונ ביי נאמט וואס די יודין ענען ארויס-
 געמאנגען פון מצרים שגאמר למען תזכור את יום צאתך
 מצרים כ'י ופי תיד' ווארום עם שמיים אין פסוק
 דו נאלקסט געבריינגען דעם סאנ וואס דו כ'ימ
 ארויס געמאנגען פון מצרים אלע מען וואס דו
 וועמט לעבין קריאת שיש פ'רשות א'ז על סדר זה היא
 הנקראת קריאת שמע צו ליינגען דיא דרי'א פ'רשות
 אויך דעם סדר ושמע והיה אם שמוע ויאמרו דאס
 ווערט גערופ'ין קריאת שמע : (ג) הקורא קריאת שמע
 כשהוא גומר פסוק ראשון דער רש"י וואס ליינגט קריאת
 שמע ווען ער נאמט אפ דעם גרשמיין פסוק שמע

ואל דער מענטש געמאכט אין זיין הארץ אז
 ער איז פאר הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער
 ב'רך איבער אלע מלכים והוא יודע נספיות אונ ער
 ווייס אלע בעהאלמענע זאכ'ן ומה'ן לבות וכליות אונ
 ער פרוקט דיא הערצער אונ די גירען פון יעדער
 מענטש וקשה'א שוכך על ספתו אונ ווען ער ליגט
 אויף זיין געט ויז'ר שגם הוא ישכב על ספה שפית שם
 זאל ער געבריינגען אז ער וועט אמארה לייגען
 אויך דעם געט וואס ער וועט דארט שטארב'ן
 וכל עניני הנוף הכלי הכלים אונ אלע ענגנים פון נוף
 ענען נארעש ויטהר רעיוני לחשוב בחשבות קדושות
 אונ ער נאל ריינגען וייגע געמאנגען צו מראמטין
 הייליגע מראמטונגען ויהי'תק פחשבות רעות צו
 דערנייטערין אלע שלעכטע מראמטונגען וביע
 כ'י בה קיי תקון או קלי'י ה'קד' ה'קד' אונ ער נאל
 וויסען אז נאם קינד וועט גינארין ווערין
 ער נאל זיין גוט אדער שלעכט דאס גיהער נאר
 אן וייגע מראמטונגען והפחשבה יקר יהי' דאס
 מראמטונג איז אנגרויסער עיקר צו דעם קינד
 וואס דארף גינארין ווערין פון דעם תשמיש
 ובקלות יב'קב אבינו עליו השלום יכתיב אונ די שטעקנים
 וואס יעקב אבינו האמ געמאכט צו די שפעסין
 דאס איז אגענוויינגט אז אלץ גיהער אן דעם
 (דראמטונג ופי בהשקת ארס וכו'ו כן תחשך נפש לילך
 אונ אזוי וי'א דער מאן אונ דאס זייב מראמטין
 בי'א דעם תשמיש אזוי אנשמה זייגען זיי אראפ
 צו דעם קינד או ספרא אהרא או ספרא דקדושה
 אדער זיי ציהען אראפ אנשמה פון סוכוה אדער
 זי'א ציהען אראפ אנשמה אהייליגע והרבה כ'יס
 חצופים פ'ל קינדער ענען דא וואס ענען מיט
 עזות פנים כ'י על דמשתחין ווי אויך די קינדער
 וואס ווערין געפונען מיט עזות פנים שג'טו להם
 אביהם ואב'ם כ'י כחשבתם ודב'רם זיער פאטער מיט
 דיא מוסער האבין געבריינגט זייערע קינדער
 זיי נאלין זיין מיט עזות פנים דורך זייער מראמטין
 אונ זייער ריידן וואס זי'א האבין גינארמט אונ
 גירעמט בי'א דעם תשמיש הטובה וכל חסאות הבנים
 אס הם נרמו כחשבתם הם נענטים עליהם זינד
 וואס דיא קינדער מויען אויב דער פאטער אונ
 זינד דורך זייערע שלעכטע מראמטונגען . וועל'ין דער פאטער אונ דיא מוסער נישמאקט ווערין

דיא מוסער האבין געבריינגט דיא קינדער צו די
 פון

מִן־הַבֶּקֶר עַד־הָעֶרֶב׃ יִי וַיְרֹא חֲתָן
 מִיִּשָׁה אֵת כָּל־אֲשֵׁר־הוּא עֹשֶׂה לְעַם
 וַיֹּאמֶר מַה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה
 עֹשֶׂה לְעַם מִדּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבֶדֶךָ
 וּכְלֵיהֶעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן־בֶּקֶר עַד־
 עֶרֶב׃ טו וַיֹּאמֶר מִיִּשָׁה לְחַתְנָו כִּי־
 יבֹא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים׃

דְּמִשָּׁה מִן צִפְרָא עַד
 רְמִשָּׁא׃ יי וְהוּא חֲמוּהי
 דְּמִשָּׁה ית כָּל די הוא
 עֲבִיד לְעַמָּא וַיֹּאמֶר מַה
 פִּתְגָמָא הַדִּין דְּאַתָּה עֲבִיד
 לְעַמָּא מַה גִּין אַתָּה
 יִתְב גְּדַחְדָּךְ וְכָל עַמָּא
 קוּיִמִין עִינְיָךְ מִן צִפְרָא
 עַד רְמִשָּׁא׃ טו וַיֹּאמֶר
 מִיִּשָׁה דְחֲמוּהי אֲרִי
 אֲתָן לְתוּתִי עַמָּא לְמַתְבַּע
 אוּלְפָן מִן קָדָם יי׃

רשבים

בעל הטורים

(יד) כרוע אתה יושב לברך. ולפיו כל העם נצב עליך
 מן הבקר עד ערב: (טו) כי יבא אלי העם לדרוש
 אלהים. כלומר אני לברי צורך לשאול אל אלהים:
 ואין בהם רגיל לדבר אל אלהים כי אם אני לבדי:

פערב הא ה"א יתרה שלמטה אינו אומר אלא מן בקר עד ערב
 לומר כל הדין אמתו כלו נעשה שוקף להקב"ה כמעשה
 בראשית סבבא כב': (טו) לדרוש אלהים: ד' נמש' הכא ואידך
 כשמואל בלחו לדרוש אלהים בענין שאל כספך לנפש האחות.
 ולא יכול דוד ללכת לפניו לדרוש אלהים בדברי הימים בענין
 הדבר כשאלה התלךר המכה בעט. ויהי לדרוש אלהים בענין
 לו לדרוש אלהים כשהוא דשאלו שדרש אלהים על אכרובו וכשהוא

שפתי חכמים

רמ"ז

הארץ שם הכנסה ומכאן כונה גירסאות והקפה כמה קצוות על
 הגירסאות והעיקר הוא כמו שכתבתי: ז והר"א בן עזרא טען
 שאין זולזל כזה כי דרך השופטים לעולם להיות יושבים וכעני
 דרוב עומדים וכי אכל אינו אומר שאין עשיתו טענה על רש"י
 כיון שהש"ב יתרו דמה שטלן עומדין אף מו שאין לו סוס ריב הס
 עומדים לפניו לתפארת כהנהגה הכרים מפני כך הוקשה בעיני
 יתרו. ומכרס"ל כתב זל"י דלא קפס כי מה דכתוב ועמדו שני
 האנשים היינו בשעת דין אכל גבי טעם היו עומדין אף כלא
 בשעת דין כי הוסיף דן יתרו ולא היו יכוין ללא לפניו אלא
 לפעמים היו עומדין עד הערב והיו מלפין ללא לפניו ועל זה
 הוכיחו ויתרו עכ"ל: לפי דפדשה זו לאמרה שמתה יו"כ
 וא"כ הו"ל אפטר לומר כך שישק ודן מן הנקר עד הערב הא
 המשקן: מ' לפי שהטעם קיים על הדין שהיו הנביא כח: ע"כ
 הארץ חמש אום שם כי מן דין אמת גורם ששנים מתקיים
 על ידו והיו כלו נעשה שוקף: י' פירוש ולא לשון עתיד דלא לן כן
 לא היה לו ליטב כל עוד שלא בלא לדרוש:

והוקשה הדבר ליתרו שהיה מולו בכבודו של ישראל
 והוכיחו ז' על כך שנאמר מדוע אתה יושב וכך וכלם
 נלבים: מן הבקר עד הערב. (שבת י') אפשר לומר כן
 ח אלא כל דיון שדן דן אמת לאמתו אפילו שעה אחת
 מעלה עליו הכתוב כאלו עסק שוקף בתורה כל היום
 וכאלו נעשה שוקף להקב"ה מ' כמעשה בראשית
 שנאמר בו ויהי ערב וגו' (מגילה י') (ע) כי יבא.
 כי בא י לשון הווה: לדרוש אלהים. כתרנומו
 למתבע אוּלְפָן לשאלו לתלמוד מפני הבכורה:

דעת זקנים מובעלי התוספות

וכן זה י"ז לפי שיטת רש"י דפפרש יתרו לאחר שתן תורה
 היה אבל ל"מ' יתרו קודם שתן תורה בא י"ז דאפשר
 דזה המעשה שישב משה ליפשו את העם ה' קודם שתן
 תורה כי גם רש"י י"ז פירש כברשת ששלח כי כברה
 נצטוו על הדינים ואם כן י"ז שאכלו עמו ביום כנאו
 ובסדרש הנחומא דרש יתרו לארר שתן תורה בא ודרש
 עליו מקרא זה לב יודע ברת נעשו ובשמתה לא יתעבר
 ור אמר הקב"ה לב היו בשבועי מצרים ויתרו היה יושב
 שוקם וכוסח אינו דין שישבת בשמחת תורה:

ההר דהיינו ביום הכפורים יצא לקראת חתנו ובאותו שנה
 ויקח יתרו עולה ויחכים ואכלו באותו יום הכפורים והאיך
 אכלו והלא כבר נתנה התורה. ועוד קשיא לפי' יתרו
 קודם שתן תורה בא וי"ז דמעשה זה שהקריבו קרבנות
 אפשר שהיה ביום רדת משה מן ההר כי אם ביום
 השני או ביום השלישי ואצ"ל דקרא דרובא משה כמבי
 דהאי קרא דרובא ממתרה לא קאי אלא אמתרת יום
 הכפורים ומעשה דאמילה היה כמתו יום כבו כי ומה
 שיצא לקראתו היה ביום א' ומה שאכלו עמו ה' ביום אחר

פירוש לתורת אלהים

מִשָּׁה פִּן פִּן פִּרְיָה בְּיוֹן פִּאָר נֶאֱמַר׃ (יד) וַיְרֹא חֲתָן
 מִשָּׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לְעַם הָאָמ׃ יתרו דְּעַר
 שְׁנוּעַר פִּון מִשָּׁה גִינְעֻקָן וַיֹּאֵם עַד מוֹהָק דְּעַם
 פִּאָלְקַ עַר וַיִּצְטֵם וַיִּוּא אֶמְלֶךְ אוֹן גֶּאָר דְּהָאָם פִּאָלְקַ
 שְׁמִיטִי׃ אִיו אִים דְּאָם גִּיט גִּיפְעֻלִין וַיֹּאמֶר הָאָם
 יתרו גִּינְאָמֵס צו מִשָּׁה מַה וַיֹּאֵם אִיו דִּי נֶאֱהָ וַיֹּאֵם רַו מוֹקֵמ צוּם פִּאָלְקַ מַרְוֵן וַיֹּאֲרוּם וַיִּצְמַר אֶלְיִין וְכֵל
 אוֹן גֶּאָר דְּאָם פִּאָלְקַ שְׁמִיטִי פִּאָר דִּיר טוּ פִּון פִּרְיָה בְּיוֹן פִּאָר נֶאֱמַר׃ (טו) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה הָאָם
 מִשָּׁה גִינְאָמֵס יִחְחֵטוּ צוּ זִינן שְׁנוּעַר דְּאָם פִּאָלְקַ קוֹמֵט צוּ מִיר פִּאָרְשְׁטֻעַן דִּיא לְעַרְנוֹגָן פִּון גֶּאָמ׃
 מִשְׁלִי חֲכָמִים

מִשָּׁה פִּן פִּן פִּרְיָה בְּיוֹן פִּאָר נֶאֱמַר׃ (יד) וַיְרֹא חֲתָן
 מִשָּׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לְעַם הָאָמ׃ יתרו דְּעַר
 שְׁנוּעַר פִּון מִשָּׁה גִינְעֻקָן וַיֹּאֵם עַד מוֹהָק דְּעַם
 פִּאָלְקַ עַר וַיִּצְטֵם וַיִּוּא אֶמְלֶךְ אוֹן גֶּאָר דְּהָאָם פִּאָלְקַ
 שְׁמִיטִי׃ אִיו אִים דְּאָם גִּיט גִּיפְעֻלִין וַיֹּאמֶר הָאָם
 יתרו גִּינְאָמֵס צו מִשָּׁה מַה וַיֹּאֵם אִיו דִּי נֶאֱהָ וַיֹּאֵם רַו מוֹקֵמ צוּם פִּאָלְקַ מַרְוֵן וַיֹּאֲרוּם וַיִּצְמַר אֶלְיִין וְכֵל
 אוֹן גֶּאָר דְּאָם פִּאָלְקַ שְׁמִיטִי פִּאָר דִּיר טוּ פִּון פִּרְיָה בְּיוֹן פִּאָר נֶאֱמַר׃ (טו) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה הָאָם
 מִשָּׁה גִינְאָמֵס יִחְחֵטוּ צוּ זִינן שְׁנוּעַר דְּאָם פִּאָלְקַ קוֹמֵט צוּ מִיר פִּאָרְשְׁטֻעַן דִּיא לְעַרְנוֹגָן פִּון גֶּאָמ׃
 מִשְׁלִי חֲכָמִים

יתרו גִינְאָמֵס צו מִשָּׁה מַה וַיֹּאֵם אִיו דִּי נֶאֱהָ וַיֹּאֵם רַו מוֹקֵמ צוּם פִּאָלְקַ מַרְוֵן וַיֹּאֲרוּם וַיִּצְמַר אֶלְיִין וְכֵל
 אוֹן גֶּאָר דְּאָם פִּאָלְקַ שְׁמִיטִי פִּאָר דִּיר טוּ פִּון פִּרְיָה בְּיוֹן פִּאָר נֶאֱמַר׃ (טו) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה הָאָם
 מִשָּׁה גִינְאָמֵס יִחְחֵטוּ צוּ זִינן שְׁנוּעַר דְּאָם פִּאָלְקַ קוֹמֵט צוּ מִיר פִּאָרְשְׁטֻעַן דִּיא לְעַרְנוֹגָן פִּון גֶּאָמ׃

יתרו גִינְאָמֵס צו מִשָּׁה מַה וַיֹּאֵם אִיו דִּי נֶאֱהָ וַיֹּאֵם רַו מוֹקֵמ צוּם פִּאָלְקַ מַרְוֵן וַיֹּאֲרוּם וַיִּצְמַר אֶלְיִין וְכֵל
 אוֹן גֶּאָר דְּאָם פִּאָלְקַ שְׁמִיטִי פִּאָר דִּיר טוּ פִּון פִּרְיָה בְּיוֹן פִּאָר נֶאֱמַר׃ (טו) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה הָאָם
 מִשָּׁה גִינְאָמֵס יִחְחֵטוּ צוּ זִינן שְׁנוּעַר דְּאָם פִּאָלְקַ קוֹמֵט צוּ מִיר פִּאָרְשְׁטֻעַן דִּיא לְעַרְנוֹגָן פִּון גֶּאָמ׃

מְשָׁלִי חֲכָמִים

גִּינְעֻקָן קָמִי, אוּף פִּאָרְטִינִן אִיו דְּעַר מִתַּר אֲרִים גִּינְעֻקָן אִיו
 אִם פִּרְעֻקֵם אִים זִינן נוֹשֶׁר פִּרְיָה אוֹן פִּרְעֻקֵם אִים פִּאָר וַיֹּאֵם

ב שמייתא חזקתא היא לשמחה לחסר ללב ואיש תבונה יישר לכת: ג הפך לחסיר לקא ונקרא דמתקבין תריעות קהלה: ג בטולא דמחשבתא היה דלית רוא ובסוגיא דאלין דמתקבין עיצתא תקום: ד חזקתא לנקרא בטולא דמחשבתא וקלתא בעידנא מינו טבא: ה אורחא דמינו מצולא לסוקלתא דנקטא מן שילול תחמיתא:

מצודת רוד

הישר: (ג) הפר. מתעטת האדם יופר ויבטל כשלא יעט עלתו עם יועלו להמתקן טוד אבל ע"י הרכה יועיל תקום המתעבה. (ד) שפחה. כל אדם ישמח כאמרו פיו כי ימתק לו ענת נסכו אבל דבר בעתו מחד הוא טוב ור"ל חף אם לא היה ענת נסכו כהפסל ואף אם הלית כהפסל אין כדבר כיוצא בו מ"מ אין כל העתים שנות אולוי הועיל יגלו אנט לאמר אז עת טפה לנשות נוח: (ה) אורח. עמורה אורח חיים נכנס המסביל לנכת למעלה או חסר והוא כהיכנס אבל חסכו אל מקורה אשר חולכה ממנה:

רש"י
(ג) באין סוד. כלא טלה: (ד) שמחה לאיש וכו'. ע"י מענה רך ודברי נחת הכריות אוהבים אותו: ודבר בעתו. כגון, ככלכות כל מה כוונתו: (ה) למעלה למשכיל. ומוכנת לפניו:

פירוש ע"מ

קען פָּרַעַמְט בייא איינעם אדין אין דער הורָה אונג ער ווייס ריקמיג צו עָנְפֶּרען. איז דאס ביי אים אשפּקה ודבר קעטו פה טוב אונג וויא גוט איז ווען די נאך איז יגנפערט גינארין אין דער צייט. ווען קען פָּרַעַמְט אים זאָר ער שוין עָנְפֶּרען: (ה) אורח חיים קעגנה למשכיל דער קלוגער מענטש ווייס דיא וועג צום לעבן איז גאר הויפן אין הימער, דריבער דארף ער גאר גיין אין די וועג, וואס וועט אים פֿריינגען צו דאס אָקתה לעבן. אפילו אין דעם וועג איז אים שווער צו גיין פון דעקסטוענין זאָר ער זיך שטארקן צו גיין אין דעם וועג נעמן סוד משאול קכה ער זאָר ניט שפּעקער דארפן גיין אין אשווערען וועג אונגען אין גיהנם:

אנאָרעשקייט. פון דעקסטוענין איז ער פֿרייליך ואיש הבונה ישר נכת אָפּער דער פארשטענדיגער מענטש פֿרייט זיך ווען ער גייט אין אנליכיין וועג. ווען ער מודהס אונאך וואס גלייך אדער ער קעט אונאך וואס גלייך דאקאמס איז ער פֿרייליך: (ג) הפך בחשבות כגין סוד דער מענטש וואס פֿראַכט צו פֿאָהן אונאך, אונג ער דערצייילט פאר מענטשן וואס ער פֿראַכט צו טאהן, וועלן זיינע פֿראַכטונגען געשפּערט ווערן ויבוב יעצים תקום ער וועט נאָכרעם דארפן פיר מענטשן זאלן אים עצות נעבן וויא אזוי ער זאָר אויספֿירען וואס ער האט געפֿראַכט, יעדער מענטש דארף קענען האַלטן אכוד, ער זאָר קיינעם דערצייילן וואס ער פֿראַכט: (ד) שפּחה לאיש קעגנה פיי ווען

ברמורא

משנה בחובות פרק א

עיקר תוי"ט

פרק א א בתולה נשאת ליום הרביעי. ולא כליל חמישי דלויכא למיחש שמה יסיה עריך כנסואים ולא מצי בעיל: שאם יש לו מענת בתולים. כגון שאמר בעלתי ולא מנלתי דס"ג אם היא קטנה או נערה או ביגרת הו פתח פתוח מנלתי אם היא קטנה או נערה אכל כגרת אין לה מענת פתח פתוח. יסכים ויכח לז"ד. כבוד כספו עליו שמה יתפיים ותתקדר דעתו ויקיימל ושמה זכרה

[א] שפטים כ"י. אכתולה קאי רש"י וכי ה"ג דמקסי הכא דלתי נמי עמתי דסקו למשטא יום א' כשבת וטעמא דאלמנה כיום ה' כו"י ע"ל מטוס סקדו לא הוי מתקני רבנן לעטובי מלוח דרבאון, אלא מטוס טענת כתובים דמילתא דאוסרף היא הולדכו יומד לכתובה ימים וכוון שגולדכו יומד לכתובה רכטי דמטיי טפי מח' כשבת מטוס סקדו. וזכב יומד לאלמנה ג"כ דלא לא אהו למימר דנשואי אלמ' וטעמ' הני עמתי דכתובים לומר דמיקר התקנה היתה כשכילה. וטע' : [ב] כיום השני כו'. דשכיהי דליתו למקרי כספר' נמי: [ג] ע"י לחצר שנתארסה והכי כיה אסורה עליו כגון אשת כהן או שקיבל בה אכיה קדושין פתוחה מכה ג' דליבא אלא חד ספיקא ככהן שמה קודם שנתארסה וכתפחה מכת ג' שמה כולנס. ומס"ה חף כשאר נשים דלויכא

תתחוי (6) והכי היא חסורה עליו וכגמ' פריך ותנשא כחאד כשבת ואם יש לו טענת בתולים יסכים כיום שני לז"ד ומשני סקדו הכמני עלו טקנות כוות ישראל סיהא כשבת ורכישי כונסה וכזמן שאלין כתי דינון ויטבין ככ' יישיבין בערות ווארום צוויי פאהר אין דער וואך זיצען בית דין אין די שטעט ביים השיי קאנטאנ וביום החמישי דאנערשטקאג שאם היה לו טענת בתולים דריבער זאל ער חתונה האבין מיטוואך אויב ער וועט האבין אשענה ויא איז ניט גינען אפרורה

עורח כסודו ג' ימים אחד כשבת ושני כשבת ושלישי פרק א א בתולה נשאת ליום הרביעי אפרורה דארף חתונה האבין מיטוואך ומיטוואך בייא טאג זאל קען אנהייבן צו גריימיין צו דיא חתונה ואקנה זייס חמישי אונג אאלסקנה דארף חתונה האבין דאנערשטקאג שפטים כשבת כתי דינון

ספק ספיקא ואיני אפורה פליז לא פלוג רבנן בתקנתא דתוי"ט :
 (ב) גמרא וסי' מלך חקנים וז' דשנתינו נשאלת כלל יום אבל
 ודאי יש ימים לאוסור אחר כל עלייתו כגון שבת ויום טובים :
 (ג) ואי נשאל כיום אח' לא תקיימת תקנתא אלא ספק
 למחר למלאכתו והוכר לו : [ג] מאתים : כספ' פ' דכסף

היה משכים לבית דין : ב בתולה כתובתה
 [ג] מאתים. והאלמנה מנה. בתולה האלמנה
 גרושה [ד] וחלוצה מן האירוסין כתובתן
 מאתים ויש להם מענת בתולים. הגיורת
 והשבויה והשפחה [ה] שנפדו ושנתגירו
 ושנשחררו [ו] פחות' מבתנו שלש שנים ויום
 אחד. כתובתן מאתים ויש להן מענת בתולים :
 ג הגדול שבא על הקמנה. והקמן שבא על
 הגדולה. ומוכת עץ. כתובתן מאתים ד"ר
 ד בתולה האלמנה גרושה וחלוצה מן [ו] הנשואין :

כש רכבו עכו"ל לילוי ז"ל ונפתי עטס שפודה שפדו כו'
 שכן מלת מדון שטיס קודמת להכתיב אלפי שדומין אותן
 כחלה און מרכין עליו ולין מדרקין עליו אבל להשתחרר
 שוכר נעשה דושתחלתם חותם : [ו] פחותה בר'. ששפלו
 כעטלו בתולין חורין. ר"ע : (ד) ומ"ט לא דמי לקטל עבד
 דחטם בתולין חורין אבל קטן והשיר הכחולין ל"ט עי"ט
 משוכת עץ אלא ככל השיר בתולין חורין חותם והר"א :
 [ו] הנשואין. שנקטסו למופס ויש להם עדים שלא נפסדו פ"ט

עץ כתובתה מנה. והלכתא כותייתו ואפילו לא הכיר
 שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואין.

מניר גיוען והשבייה אידישע בתולה נואם אוי
 געפאנגען גינארין צווישען עכרים והשקה אנה
 אונ ארינקט אפגעניט נואם אוי גיוען אבתולה פון
 שגפדי ויזא זענען אויס גילויזט גינארין פון
 גיפיינקעניס ושנתיגדי ויי האבין ויה קניניר גיוען
 ושנשחררו ויזא זענען פריי גינארין פחותה מבתנו
 שלש שנים ויום אסר ווען ויזא זענען אלס גיוען
 ווייגינגער נוי דריי יאהר קיט אטאגא. אז ויי ווערין
 גרויס אונ האבין התנהה היתבתן פאמם אוי וייער
 התנהה צוויי הונדערט גילדין ויש להן פנינת בתולים
 אויב דער טאן האם איר געפונען און בתולים
 האם גער צו איר אטענה יזא האם אויס גינארט
 זיא זאל שאדין האבין איר התנהה : ג הנידו שבא
 על התנהה אנרויקער נואם אוי אלטער פון גיין
 יאהר האם בועל גיוען אקטנה נואם אוי אלט
 ווייגינגער נוי דריי יאהר קיט אטאגא גהן שבא על
 הנידו אויב אקמן נואם אוי אלט ווייגינגער נויזא
 גיין יאהר האם בועל גיוען אגרוזה נואם אוי
 אקטער נוי דריי יאהר קיט אטאגא ויכנת עץ אויב
 עס אוי אריין אשמיק האליץ צו אבתולה אויף
 דעם ארט פון בתולים. זיא אלע היתבות זענען
 בתולות התנהה פאמם אונ וייערע היתבות זענען
 צוויי הונדערט גילדין דביי בני פאיר אזוי זאגט
 רבי מאיר תקנים אפריס מוכת עץ התנהה כנה אונ
 די תקנים זאגין אמוכת עץ אוי נימ אבתולה.
 דריבער אוי איר התנהה נאר הונדערט גילדין :
 ד התנהה אקטנה גרושה והנידו אבתולה נואם זיא אוי
 אאלמנה אדער אגרושה אדער אחרוצה פון התנהה

וה' אשה נשאלת בכל יום והוא עמרה כסעודה ג' ימים
 (ב) ומטני תקנת עניים וכוהניס נקלת מקומות לישא
 אשה בע"ש וטעמא דאלמנה ליום המוסי שקדו חכמים על
 תקנת בנות ישראל שיהא שמה עמה שלשה ימים (ג) ה'
 בשבת ושאר שבת וסבת . והטעם את האלמנה אסור
 בעשיית מלאכה ג' ימים

והטעם את הכתולה כל שבעה. ולענין ברכת הנישואים
 בין כהור נשאל אלמנה בין חלומן נשאל בתולה מברכים
 ברכת הנישואים כל שבעה וחלומן נשאל אלמנה יום א'
 ב בתולה אלמנה ג' ימים :
 ג הגדול שבא על הקמנה. והקמן שבא על
 הגדולה. ומוכת עץ. כתובתן מאתים ד"ר
 ד בתולה האלמנה גרושה וחלוצה מן [ו] הנשואין :

חלומן מן האירוסין ומורה ושאלת כתובתה מן השני מאתים :
 ויש לה מענת בתולים. אם לא מצא לה השני בתולים
 אכרה כתובתה דקמת פחות הוא שהרי בחוקת בתולה
 ג' שבא על הקמנה. פחות מכת שלש שנים ויום
 אחד שאין ביח' ביאה : וקמן : פחות מכן טעם
 שאין ביאתו ביאה ובה על הגדולה (ד) : ומוכת
 עץ. שנתקנה לה על פני בחמות מקום : כתובתה
 מאתים. אם נשאו חתם : וכתובתה מאתים מוכת
 ד בתולה מנה ולא היו מקח טעות : ד בתולה

אז דער חתונה היה משכים בבת דין וועט ער בארד
 דאנערשטאג פריה גיין צו בית דין איידער דער
 פעם וועט אים איבער גיין אונ גער וועט זאגין
 פאר בית דין זיא אוי נימ גיוען אבתולה צו דער
 התנהה געוויס האם זיא מנהה גיוען נאר היינט
 אז בית דין זיצען אלע טאג מען מען אלע טאג
 התנהה האבין אונ אאלמנה דארף חתונה האבין
 דאנערשטאג ער זאל גיין אין דער היים דרייט
 טאג דאנערשטאג פרייטאג שבת אונ זונטאג
 מען ער שוין גיין צו זיין ארבעט וועיין בהרעבו :
 ב התנהה היתבתה פאמם אבתולה קוקט מען זאל
 איר געבין התנהה צוויי הונדערט גילדין זאלמנה
 דיה אונ אאלמנה קוקט מען זאל איר געבין
 התנהה הונדערט גילדין התנהה אקטנה גרושה והנידו
 אבתולה נואם זיא אוי אאלמנה אדער אגרושה
 אדער אחרוצה. דהיינו פון האירוסין איידער האם
 איר מקדש גיוען צו דיא התנאים ואזוי אוי גיוען
 פארצייטן דער מקנה ביי די התנאים פלעגט דער
 חתן מקדש זיין די פלה אונ פאר דער חתונה אוי
 ער גישטארבין אדער ער האם איר גינט אדער
 גר אוי גישטארבין אונ זיא האם גענומען חתונה
 פון זיין ברודער. אז זיא נעמט דעם אנדערין
 טאן היתבתן פאמם קוקט איר פון אנדערין טאן
 צוויי הונדערט גילדין התנהה אזוי וזיא אלע
 בתולות ויש להן פנינת בתולים אויב דער טאן האם
 איר געפונען און בתולים האם ער צו איר אטענה
 זיא האם אויס גינארט זיא זאל שאדין האבין איר
 התנהה היתבת אגויה אבתולה נואם האם זיה

באסתר ולא נכתב כתיב כתיב . גמלי : [מ] ואין כ"י . אין יכול
לכפסיהם אולם מנחם ברוך כחוקת בתולה נשאתין והכי מקמי
מקח שעות . רש"י : [ט] האוכל . מקמי האוכל מכלל לאכל
דוכחא בעבודת עמלו ולא אוכל ולא ביכא ולא נתינו ליתר
יכול לטעון . גמרא . רש"י : [ו] אלמנת כהן . אלמנת כהן כן
רש"י : [ז] דבהויה . בת כהן
כגמלא לכן וא"כ כגמלא
לישראל : [ח] ולא מירוח כ"י .
א"כ של כתיב כגמלא חוספה
אלא ארבע מנות דחיי חוספה
וקפ"ד דלא תבנה דלא חיי לוי
דכגמלא חוספה לא כתיב קמ"ל
דמכנה טוב ורואי להיות ככרונה
וש"ך כבו דחיי לוי . ח"ו :
[יג] נא כ"י . ה"ל לפרס
שמחיק' ככרי דמחיי יע .
ועוד למח כנסה וכעלה אלא
כ"כ טמא לא כ"י : (ה) אפי' מנח

חס חורה וגשלת פתס כחוספת מנה דכחוקת בעולה
קיימת ממכנסה לחופה : ה האוכל אצל חמוי
ביהודה . כשהו עושין פטורה ליוסין כבית אבי הכלה
ביהודה היו נהגים שהארום מתיחד עם ארוסתו כדי
שיאכל לכו' גם כה' לסיכך
כגמלא אה"כ אין לו טענה
כתולים : ו ובסתחפה
שרך . מעד סומך כל על
סדך והסכירו כלומר מזלך
גרים וחו' לי כחובתי :
והיה מחיי מקח שעות .
ואין לך כתיבה ממני (ה) :

כתובתן מנה . [מ] ואין להם מענת
בתולים . הגירות והשבויה והשפחה שנפרו
ושנתניירו ושנשתחררו על בנות
שלש שנים ויום אחד . כתובתן מנה ואין
להן מענת בתולים : ה [ט] האוכל אצל
חמוי ביהודה שלא בעדים אינו יכול למעון
מענת בתולים מפני שמתחר עמה . אחת
אלמנת ישראל ואחת [ו] אלמנת כהן
כתובתה מנה . בית דין של כהנים היו גובין [ז] לכתולה ארבע
מאות זוז [ח] ולא מירוח בידם חכמים : ו הנושא את האשה ולא
היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שרך . והלא אומר [יג] לא
מצא לה בתולים . היא אומרת מקח שעות רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים
בצי אלא עד שלא ארסתך והיה מקח שעות רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים

פון נאך דער חופה . דהיינו בארץ נאך דער חופה
אין דער מאן גי'שקארבין אָדער ער האט איר
גי'נט אָדער ער איז גי'שקארבין אונ ויא האט
גענוקען חליצה פון זיין ברודער . אז ויא נעקמט
איינ אנדער מאן כתיבה מנה איז איר כתובה פון
דעם אנדערן און נאר הונדערט גילדן ואין להם
פגנת בתולים אויב דער אָדערער מאן האט איר
געפונען אן בתולים האט ער צו איר קיין פגנה
זיא האט אים גינארט . ווארום וויא זיא איז נאר
גינען אונקער דער חופה איז ויא אין דער חזקה
אז ויא איז שוין קיין בתולה היתה אנוה וואס
האט זיך כגיר גינען והייתה אירישע מיידל
וואס איז געפאנגען גינארין צו די געצין דינער
השפחה ארינקט אפגעגית שפיר זיא גענען אויס
גי'וייט גינארין פון גי'פיינקעניס והשפיר זיא
האבין זיך כגיר גינען וששחרו זיי גענען פריי
גינארין מירוח ע' בנה שלש שנים יום אחד ונען זיא
גענען אלקער גינען ויך דריי יאהר מיט אפאג
ד'היה זיך אז זיי נעמען אפאג זיינער כתובה
נאר הונדערט גילדן ואין לה פגנת בתולים אויב
דער מאן האט איר געפונען אן בתולים האט ער
גיס צו איר אפגנה זיא האט אים גינארט .
ווארום זיא איז אין דער חזקה אז ויא איז קיין
בתולה נאך איידער זיא האט זיך כגיר גינען
גוייל די געצין דינעריגס היסקען זיך גיס פון פגנה
זיין . ויא אז אירישע מיידל וואס איז געפאנגען
גינארין צו די געצין דירעקט אים געוויס אז ויא
האבין מיט איר פגנה גינען אונ אפגענישע
דינקט איז אויך געוויס אז ויא האט פגנה גינען
נאך איידער זיא איז פארקויפט גינארין צום
יודין פאר ארינקט : ה האוכ' אצל חמיי ביהודה
אסתו וואס האט גינעסקין ביי זיין כחוקת אין דער
קדינה יהודה די קעודה וואס מען מאכט צו די
הנאים און דאמאלס פלעגט מען אריין פירען

דעם חתן מיט זיא פלה אין אבעוונדער שמוס
שא בגדים גדות זענען גיס גינען דער ביי זיא
יכול לסיין פגנת בתולים קען ער גיס מעגן נאך דער
חתונה ער האט גיס געפונען בייא איר בתולים
ספע שפתיסר גי'ה ווייל ער איז גינען מיט איר
אליין אין אפגטונ פאר דער חתונה האט ער איר
געוויס בועל געווען . וואס זייעט ווייל ער מאכין
אויף איר אפגטונ אפגטונ גי'ה סאיי אאלקנה
וואס זיא איז אפאקטער פון אישראל ואחת אפגנת
כהן אונ סאיי אאלקנה וואס זיא איז אפאקטער
פון אפגנת בתולה מנה איז ארץ איר כתובה
הונדערט גילדן ביה דין של כהנים דער בית דין פון
די כהנים היו גובין כתובה ארבע מאות אפ
נעמען פאר אבתולה וואס איז גינען אפאקטער
פון אפגנת פיר הונדערט גילדן כתובה ויא מיי
בגדים חכמים אונ די חכמים האבין זיי גיס גינען
אזוי צו כארן : ו הנושא את האשה אצל דער האט
גענוקען אנווייב ויא קרא לה בתולים אונ דער האט
איר געפונען אן בתולים היא אפגנת משארסתני נאנסתי
זיא זאגט נאכדעם ווי דו האקסט מיך מקדש גינען
האט מיך איינער גינייט אונ האט מיט מיר פגנה
גינען נסתחפה שרך איז פאר פלייצט גינארין דיין
פעלד . דאס הייסט דיין כול האט גרים גינען
איר זאל גיס זיין אבתולה צו דער חתונה אונ אויב
דו ווילקסט מיר געבין נכח מןמיט מיר געבין כתובה
צוויי הונדערט גילדן ויהא אפר לא כי אונ דער
מאן זאגט עס איז גיס אזוי ווי דו זאגסט אלא ער
שא אפגנת נאר איידער איר האב דיר מקדש
גינען האקסטו פגנה גינען והיה פגמי כחח פגנת איז
גינען מיין קויפין מיינע קרושיון גינארט . איר
האב דיר מקדש גינען אויף דעם הנאי אז דו
ביינט אבתולה אונ דו ביינט גיס אבתולה דארף
איר דיר גיס געבין דיא כתובה רבן גמליאל ורבי
אליעזר אומרים רבן גמליאל אונ רבי אליעזר זאגין

ללא דמי למוכח ען דלעיל. גמרא: [ד] נאמנת. דמוקמינן אחרת
 לחוקה דמספקין אשפת אירוסין אי בחולה הואי ובסתא סאשה
 לחוקה ובחולה יולדה וכך עשה כיה דליתניס' לאחר אירוסין
 גמרא: (ו) אכל נבל בחיבור כר"מ ל' ויש לו להקדים סתם על מי
 פשוט שקר כו' ויה עיקר דכיון שזין עינן עינן כתיב אין כלך
 מקום לטובה אפי' היסת שלא
 מלאכה אלא כתיב: (ז) גמרא
 וב' ס' ד' אפי' ואין להאמינה כמינו
 דלנאמני: ללא עינן להאמינה
 נפשה מכחונה ואין להאמינן כמינו
 דעובת ען דלא שכיח ל' ל'
 אחרתו מינו לאסוקי ממנה:
 (ח) פירש"י ואין לחוש שמה יענין
 אלא כן אלא אכמה שאם היה
 עובדה ממנה לא היה עובת
 כפסודו כחם אלא היה מנרסה
 חלה. ובכח הדין ואלו לאסוקי
 ליה דהואיל ואיזו עוון נמי
 כרי מהכי חויה שפחה כיה
 דלמה לאסוקי ממנה. ולאו
 קושא כיה כלל דכתיב דלמה
 דלחובה כרי שלא תהא קיה
 כענין להולאה. אם אהא אחר
 לחמן ועליה דיריה רמי לכדורי
 ואלו לא להכריז עליה כיה כיה

נאמנת. ומשנינן אותה שנועה היסת שכן הוא כדכריה
 ומקול כחובתה (ו) וכן הלכה וחי אחרת בחולה מלאכי
 איהא נאמנת (ז) דהימנו' רבנן לבעל ואשילו בלא
 שנועה דחוקה אין אדם טורח כפסודה ומפסדה (ח):
 ע' דרוסת איש. כעולת
 איש: נאמנת. ולא הפסידה
 כחובתה (ט) ומכל מקום אי
 הוה כהן היה ולאחר זמן
 אירוסין כשנאשה טען דרוסת
 איש את מספקין לה מניה
 דשאל לאחר שארם אותה
 ככעל' ומכי אחר דרוסת איש
 את שית' אשפיה חתיכה
 דליאסור' (י) ואשילו כעולה
 בלוגם הה קיימת לא אשת
 כהן שנאשה אסורה לבעל'
 ומנרסה לה ויהיב לה כחובתה:
 ד' מדברית. מחימתה (יא):
 וכהן הוא. מיוחס:
 נאמנת. כשה לכוונה: ז' מה מיבוי של עובר

קלה כענין להולאה' הלך לר' עטמה דחוק' וכו': [טן] לא
 כו'. דכח אורי ממונה בחוקת מריה: (ט) כדפי' כתב'
 אכל נבל בחיבור כר"מ ל' ויש לו להקדים סתם על מי
 פשוט שקר כו' ויה עיקר דכיון שזין עינן עינן כתיב אין כלך
 מקום לטובה אפי' היסת שלא
 מלאכה אלא כתיב: (ז) גמרא
 וב' ס' ד' אפי' ואין להאמינה כמינו
 דלנאמני: ללא עינן להאמינה
 נפשה מכחונה ואין להאמינן כמינו
 דעובת ען דלא שכיח ל' ל'
 אחרתו מינו לאסוקי ממנה:
 (ח) פירש"י ואין לחוש שמה יענין
 אלא כן אלא אכמה שאם היה
 עובדה ממנה לא היה עובת
 כפסודו כחם אלא היה מנרסה
 חלה. ובכח הדין ואלו לאסוקי
 ליה דהואיל ואיזו עוון נמי
 כרי מהכי חויה שפחה כיה
 דלמה לאסוקי ממנה. ולאו
 קושא כיה כלל דכתיב דלמה
 דלחובה כרי שלא תהא קיה
 כענין להולאה. אם אהא אחר
 לחמן ועליה דיריה רמי לכדורי
 ואלו לא להכריז עליה כיה כיה

לדעת לה מנה אפי' לא הכיר בה ומס' איטריך לחתני פלוגתיהו כח' אפי' דשפתינן בלאשפתינן אלא דמנה י' לה
 וכלמתי איטריך לשפתינן אלא הודיה מקח טענה ואין
 כפחות מנ' ועטמה לדיכ' אלא חד ספיקא וכח' כר"מ וספיקא
 [טן] סיבוי. טוב היה סיבה כחו טע' גיטין וקדושין. כר"מ: (יא) ונתן לו להוריק כחו דר"י ל' אפי' ללא נאשה
 פסולה. גמרא: [יג] נאמנת. לפי שהיא בחוקת כשרות: [יד] מעוברת. להודיען כחו דר"י ועוד דלפי' בהמה מסכרין:

נאמנת היא איז בגלויקט, אונ אויב דער קאן נויר
 איר זעבין גט מוז ער איר זעבין פתובה צוויי
 הונדערט גילדן רבי יהושע אומר רבי יהושע זאגט
 לא ספיה אנו היין גיט פון איר מויל נועלין מיר
 לעבין. מיר גלויבין גיט וואס זיא זאגט אלא ברי י
 בחוקת בעתה עד שלא תתארם נאר זיא אין דער
 חזקה אז קען האמט מיט איר מונה גיווען איידער
 קען האמט איר מקדש גיווען והפסיה אונ זיא האמט
 אים ניאארט קען ער איר זעבין גט אן פתובה עד
 שפטיא רביה דבניה סידין זיא זאל גרינגען עדות
 צו אירע רייד אז עם איז אמת וויא זיא זאגט:
 ע' היא אומרת מוכח עין זני איינער האמט חתונה
 געהאמט מיט אבתולה אונ ער האמט איר געפונען
 אן בתולים זיא זאגט טויל אהאלץ איז אריין
 גישטעקט גיווארן אין דעם ארמ. דריבער האמט
 זיא גיט מיר בתולים. אונ אויב ר' וויקטם מיר
 גיטן מוונג אונ ער זעבין פתובה הונדערט גילדן
 והוא אומר לא כי אונ ער זאגט עם איז גיט אזוי אלא
 דרוסת איש את נאר ר' בינא גיטעטין גיווארן פון
 אסאן. דו האמט מונה גיווען קוקט דיר גיט די
 פתובה רבן גמליא רבי אליעזר אומרים רבן גמליאל
 אונ רבי אליעזר זאגן נאמנת זיא איז בגלויקט.
 אונ ווי די חקמים זאגן אין משנה ג' דארף קען
 איר זעבין פתובה הונדערט גילדן רבי יהושע אומר
 רבי יהושע זאגט לא ספיה אנו היין גיט פון איר מויל
 נועלין מיר לעבין. מיר גלויבין גיט וואס זיא
 זאגט אלא ברי י בחוקת דרוסת איש נאר זיא אין
 דער חזקה אז אסאן האמט ביא איר גיטעטין.

דאס הייקט זיא האמט מונה גיווען עד שפטיא רביה
 דבניה כיו זיא וועט גרינגען עדות צו אירע רייד
 אז עם איז אמת ווי זיא זאגט: ח' רביה סברה גם
 אחר בשיק קען האמט גיווען אאשה וואס האמט גיט
 אסאן פירט זיה וויא גייטו מיט איינעם אין גאס
 אונ זיי זענען ביידע איינעק געזאגנען אויף אזוי
 א ארמ וואס גיינער גייט גיט אונ נאר זיי ביידע
 זענען דארט גיווען אונ גיט האמט מיט איר מונה
 גיווען אפרי ג' האמט קען גיזאגט צו איר מה סיבו
 של זה וואס איז מיט דעם קענקשט ווער איז ער.
 האמט זיא גיענפעקטם איש פינתי דאס איז יענער
 קענקשט וזמן הוא אונ ער איז אפלה רבן גמליא רבי
 אליעזר אומרים רבן גמליאל אונ רבי אליעזר זאגן
 נאמנת זיא איז בגלויקט. קעגן אפלה מיט איר
 חתונה אפרי רבי יהושע אומר אונ רבי. יהושע
 זאגט לא ספיה אנו היין גיט פון איר מויל נועלין
 מיר לעבין. מיר גלויבין גיט וואס זיא זאגט אלא
 ברי י בחוקת בעתה זמן ויפסיר נאר זיא אין דער
 חזקה אז זיא האמט מונה גיווען מיט אנתין ודאס
 איז פון דיא גבעונים פון יהושע קפיטל חו אדער
 מיט אסאן נאר גיט אפלה מיט איר חתונה
 האבין ווייל זיא הייקט אונקע עד שפטיא רביה דבניה
 כיו זיא וועט גרינגען עדות צו אירע רייד אז
 עם איז אמת ווי זיא זאגט אז דער וואס האמט מיט
 איר מונה גיווען איז גיווען אפשיכער זיד הייקט
 זיא גיט אונקע קעגן זיא חתונה האבין אפילו מיט
 אפלה: ז' מה היתה מעוברת אאשה איז גיווען מעוברת
 ואסור' זה האמט קען גיזאגט צו איר בה סיבו של עבר

למייסד"ם כל"ו: אליה. מפני מה אופן כולה קשה והאליה רבה שאם ישמע אדם דבר שאינו כשר שסוף האופן: נכוות תחלה לאברים. רכות ודקות לכוות מכולם. והכי נמי אמרין כל"ו הוא עכו"ם דמריך רישא שרי למיכל אפי' מריש אורני' וחק על פי שממחר לכשל :

פליקטריים פון רבי ישמעאל האבין גי' ערונם מפני מה אין ביה קשה והאליה רבה פאר וואס דער גאנצער אויער איז הארט און דיא אונטערשטע שטיקל אויער איז ריין ווייך שאם ישמע אדם דבר שאינו רכות אפגעשט וועט הערין אואך וואס איז גיט רעכט קען זאל דאס הערין יפה איה' חתוכו וועט ער דאס פליקטריים פון רבי ישמעאל האבין גי' ערונם מפני מה אין ביה קשה והאליה רבה פאר וואס דער גאנצער אויער איז הארט און דיא אונטערשטע שטיקל אויער איז ריין ווייך שאם ישמע אדם דבר שאינו רכות אפגעשט וועט הערין אואך וואס איז גיט רעכט קען זאל דאס הערין יפה איה' חתוכו וועט ער דאס

זוהר דף פ"א ע"א ת"ת דלילת יוד הא ואו הא

אמר רבי אלעזר לאכזי אלין סודותי היך מתתקין. אמר ליה ליליא דשבתא כתיב (ישעיה נח) והרכבתך על נמתי' ארץ ביה כליליא מתברכא מערוותה וכלהו חקל חסותין ומתברכא פתוריה דבר נש ושמתחא חמוס' והיאז ליליא הדוא מערוותה הוי. ובעי בר נש למחדי כבודתה ולמיכל סודותה מערוותה. בימותא דשבתא. כסודותה מתייבא כתיב (שם) אז חתענ על ה'. על ה' ודאי דהוא שעתא חתנליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין כבודתה ושליו ומדוותה דעתיקא עבדין וסודותה דליה הוא ודאי כסודותה תליתהא דשבתא כתיב והאלחתיך חלת יסקב אביך. דא היא סודותה דועיר אפנין דהוי בשלימותא וכלהו שיתא יומין מההוא שליו מתברכן. ובעי בר נש למחדי כסודותיה ולחלמלא אלין סודותיה דליון סודותיה מהימנותא וכלהו שיתא יומין מההוא שליו מתברכן. ובעי בר נש למחדי כסודותיה סוד ולא דעמין עכו"ם ובניי כך אמר בני כן ישראל: ת"ח כסודותי אלין דמיהודשן ישראל דליון בני מלכא דליון מהיכלא דמלכא דליון בני מהימנותא ומין דפני' חד סודותה מתייבא אחיו גימנותא ישראל אחיו גרמיה דלח' מבני מלכא עלאה הוא דלח' מבני היכלא דמלכא הוא דלח' מזרעא קדישא דשראל הוא ויהבין עליה חומרא דתלת מלין דינא דגיכא עוב'. ותא חוי ככלהו שאר ומיין ומיין כפי כר נש לחדי ולמחדי למסכני. ואי הוא חדי כלחודי ולא היכי למסכני עובא כפי דאך כלחודי חדי ולא היכי כדו לחרחא. עליה כתיב (מלאכי ב) חריתי פרש על פניכם פרש תגיכס. ופי איהו כשבתא חדי חף על גב דלא היכי לחרחא חדי ויהבין עליה עובא כשאר ומיין ומיין דכתיב פרש תגיכס. פרש תגיכס קאמר ולא פרש כשבתא. וכתיב (ישעיה ח) חדוכם ומעדיכם שאלה נפשי. ולאו שנת לא קאמר. ובניי כך כתיב בני ובין בני ישראל :

הלכה פסוקה יוסף לכה מוסר מלוקט מספרי מוסר

(א) הקורא קריאת שמע בברך לפניו ולאחריה ביום בברך שתיים לפניו ואחת לאחריה וכלילה בברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה: ולא חתור אחרי לבכס ואחרי עיניכם. כי בעון זה חתם בניס בראיה אחריהם על עיניכם הסתכלים עתה.

(א) הקורא קריאת שמע בברך לפניו ולאחריה דער וואס לייגענט קריאת שמע דארף זאגן אברקה פאר קריאת שמע און אברקה נאך קריאת שמע ביום בברך שתיים לפניו ואחת לאחריה ווען ער לייגענט קריאת שמע ביא טאג זאל ער זאגן צוויי פרכות פאר קריאת שמע און אין פרכה נאך קריאת שמע ויגליה בברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה ווען ער לייגענט קריאת שמע ביא נאכט זאל ער זאגן צוויי פרכות פאר קריאת שמע און צוויי פרכות נאך קריאת שמע :

ועט זיין נשקה אריין קומען אין אעוף וואס הייסט ראה וואס זיא איז מונה מיט דיא אויגין וואס זיא זעהם וזוי שאמר ולא חתור אחרי לבכס ואחרי עיניכם דאס זאגנט דער פסוק איר זאלט ניט קומען נאך אייער הארץ און נאך אייערע אויגין. וואס די הארץ מיט די אויגין גלוקסמין די גמ' ה' אפם וניס בגמ' בראה אחריהם של עיניכם הסתכלים עתה. וועגן די זיגד וועט איר מגולגל ווערין זאן דעם עוף וואס הייסט ראה וואס זיא איז וועט מונה זיין מיט דיא אויגין ווייל אייערע אויגין האבן

כל ארון לזכות ששנים נראית המלך המוח מניין כשעת פטירתו ותהליך בו . מכלל שטעמה נפשו וזוהו יבא להסתתה . והסתכל כנסים כתב גדול המורים שקרא מומר לזכר אהרן . וגם כשמוציא ידו יבא לחשוב בלתי לזכות וזוהו סגולה לפיכך נחשב ויחזק ויחזק מזה וזוהו יבא לזכר כפי כל מוס פרטי הדור הולכים אחרי עיניהם כמוהו כמורה . אלל ישראל קדושים טובים כליתם ויראה ה' על פניהם וס' עליהם יראה ויתגברו כדע קדש לעיניהם ואלאיהם לעיניהם נעשות רצון קודש :

(ב) ברכה ראשונה שלפניה ביום יוצר אור ובזרא חשך וברכה שנייה אהבת עולם אהבתנו ושל אחריה אמת ויצב וברכה ראשונה שלפניה בלילה מעריב ערביא שנייה לה אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת וברכת ראשונה של אחריה אמת ואמונה שנייה לה השכיבנו : (ג) ברכה ראשונה שלפניה בין ביום בין בלילה פותח בה בברוך ותותם בה בברוך ושאר ברכותיה חותמת בכל אחת מהן בברוך ואין להם פתיחה בברוך :

(ב) ברכה ראשונה שלפניה ביום יוצר אור ובזרא חשך דיא ערשטע ברכה וואס פאר קריאת שמע ביי מאג איז יוצר אור ובזרא חשך וברכה שנייה אהבת עולם אהבתנו דיא אנדערע ברכה איז אהבת עולם אהבתנו ואדער אהבה רבה אהבתנו ושל אחריה אמת ויצב אונ דיא ברכה וואס נאך קריאת שמע איז אמת ויצב וברכה ראשונה שלפניה בלילה מעריב ערבים אונ דיא ערשטע ברכה וואס פאר קריאת שמע ביי נאכט . איז מעריב ערבים שנייה לה דיא אנדערע ברכה איז אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת וברכה ראשונה שלפניה אמת ואמונה די ערשטע ברכה וואס נאך קריאת שמע איז אמת ואמונה שנייה לה השכיבנו די אנדערע ברכה איז ברכה וואס פאר קריאת שמע בין ביום בין בלילה סיי די קריאת שמע וואס מען לייענט ביי מאג אונ סיי די קריאת שמע וואס מען לייענט ביי נאכט פותח בה בברוך ותותם בה בברוך הייבט מען אן מיט אברכה ושאר ברכותיה חותמת בכל אחת מהן בברוך ואין להם פתיחה בברוך אונ דיא קריאת שמע אונ פון נאך קריאת שמע סיי בייא דיא קריאת שמע פון בייא נאכט . ועדערע ברכה ענדיגט ויך מיט ברוך . אונ הייבין ויך גימט אן מיט ברוך :

איצט געקוקט אויף זנות ויך אויך צורות שנהיה בראיתו דיא ארבע צורות פון דיא ווייבער וואס ער האט הנאה געהאט ווען ער האט וייא גייעהן המלך הכות כביאן בשעת פטירתו ויכהוצין בו איידער דער מענטש שטארבט בריינגט דער מלאך הכות נאך צורות פאר דעם מענטש ער נאל וייא זעהן דיא אקאהל פאר זיין שטארבן אבער איצט קען ער שוין גימט הנאה האבין פון דעם זעהן . דיאקאלס לאבט דער יצר הרע פון אים סיי שטמא נפשו אויסער דעם וואס ער איז מטמא זיין גשמה וסוף יבא להשתקה אונ פון דיא צורות וואס ער זעהט פאר זיין מוים גייט פון אים ארום זעע והסתכל בנשים כתב גדול המורים שנקרא מוכר הדבר אחר דער גרעסקער פון די פוסקים שרייבט דער מענטש וואס קוקט אויף ווייבער ווערט ער גערופן אפיקורס צו דיא עבירה נם שטמא יד יבא לחשוב באיך צורות אונ ווען ער בהעפט ויך מיט זיין ווייב זיא נאך פון אים גיבארין אקנד וועט ער אויך טראקטין אין דיא צורות פון דיא ווייבער ויה סגולה להיות נחשב נאך באשתי דורך דעם ווערט ער גרעכונגט וויא ער איז מגנה מיט זיין ווייב הגדול מה ידים אשר בהן כי מים פריצי הדור הולכים אחרי עיניהם כמורה קמיה אונ פון דעם בהעפונג וועלן גיבארין ווערן קינדער וואס אין וייא וועלן זיין אלע פעלערס וואס דיא שטעקטע מענטשין פון זייער צייט האבין וייא וועלן אויך גיין נאך זייערע אויגין . אזוי וויא ער איז וועלן זיי זיין אבלי ישראל קדושים טובים נהנים באיך ויראה ה' על פניהם וס' עליהם יראה ויתגברו כדע קדש לעיניהם ואלאיהם לעיניהם נעשות רצון קודש :

יתרו יום ד תורה

אונקלוס

לחשיך מתיא דיא יהודה נפש י יה יהודה יהודה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה חיה יהוה ג' דמלי דו אל שם בן שבעשה בניקוד חולם :

טו ברייהיה להם דבר בא אלי מן פד יהוה יהוה דינא

שפתי חכמים כ דקין דפתח בלשון רבים ומטיים בלשון יחיד כל אלי ומי' פירוש - צורות אלהים (טו) כי יהיה להם דבר בא . מיסהיה לו הדבר כ טא (טז) אונ וויידער כי אז נייא האבין עפעס אזאך . דאס הייקט איינער מיט דעם אנדערין האבין אקיוב .

וּשְׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ
וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־
תּוֹרֹתָיו: וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו
לֹא־טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אָתָּה עֹשֶׂה:
יֵה נָבֵל תִּבְלַד גַּם־אֶתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה
אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבַּד מִמֶּךָ הַדְּבָר
לֹא־תוֹכַל עֲשֹׂהוּ לְבִדְךָ: יֵשׁ עִתָּה
שִׁמְעַת בְּקֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים

פִּיִּתְּן קִוְתִי וְדִאִין אָנָּה
בֵּין נְבִרָא וּבֵין חֲבֵרִיה
וּמְהוֹדַעְנָא רְהוֹן יֵת
קִיִּי מִיָּא דִּיִּי וְיֵת
אוֹרִיִּיתִיה: יֵי וַיֹּאמֶר
חֹמְוִיה דְּמֹשֶׁה לִּיהִ קֵא
הַקִּין פְּתִנְמָא דִּי אָתָּה
עֲבִיד: יֵי מִלְּיָאָה תִּלְאִי
אָף אָתָּה אָף עֲמָא דְהִין
דִּי עֲקִד אֲרִי גִקִּר מִנְךָ
פְּתִנְמָא דִּיִּי תִיבִיד
דְּמַעֲבִידִיה בְּפִחְוִדְךָ:
יֵי פְעוֹן קִבִּיר מִנִּי
אֲמִלְיִנְךָ וַיְהִי מִיִּמְרָא

בעל הטורים

(קט) פירושי. ג' נחמו הכא ויךד חרי כניינא דיומקאל
מלמד שחמו על פניו בה'ק: (וט) אישך. ג' בחסירה הכא
והיךד דנלעס לכה אישך דלויקס כנולא דלעס לנולא משה
והאמרו ד'ל קס קניא עור כניינא כמשה חלל כהו'ע קס -
קבלתי ספירטו קס לעשה מ' לפי שעה כמו שהיה מדברת
לעשה ולא כהתמדה ויךד וכו' אישך לא תעשה אלו כענין
לקיבו שיען לו וינימו ללוא חל שרי מן ככל משה שעמט

רש"י

אלי: (יז) ויאמר חתן משה. לך כבוד קוראו
הכבוד ל חותן של מלך: (יח) נבל הבל. כתרונמו.
ולאטו ל' כמיסה פליטש"א, כמו (ירמיה ה) והעלה
פכל. (ישעיה לד) ככבול עלה מגפן וגו' שהוא כמוש
על ידי חמה ועל ידי קרה וכחו תש וללסה: גם אתה.
לרבות אהרן וחור מ' וע' זקנים: כי כבוד מלך.
כוכדו רכ יותר מתקן: (ט) איעצך ויהי אלהים

לחכיר משה לכיפ לך כבוד וכו' ומ' ה' הכא ולא פירש זה
דעת זקנים מבדלי החוסמות

(יח) גם אתה. לרבות אהרן וחור. ח' משה שריו חור נהרג
במעשה העגל כדפירש רש"י בפרשת כי תשא נבי
יצת מוכח לפניו קרי ביה מוכוח לפניו. ויש לומר דהך
דרשא אתיא כמ"ד יתרו קודם פתן תורה היה דאכתי לא
נהרג חור:

פרשה זו לא נכתב שם יתרו רק חותן משה. והנה אמרו חז"ל אם
תשפחת משה ואף שלא זכו ישראל לזה עכ"ל היה ברצונם

פירוש לתורת אלהים
אקריב בא אבי קובקב ער צו כיר ושפסתי אונ איך
מה כשפסתי צווישען איין מענקש אונ צווישען
זיין חבר היידיעי אונ איך מאך זיין וויקסען דיא
זיענע פון גאט אונ זיין תורה מסתת דעם מווען
זיי שטימין אזוי וויא בגדלי דינים פאר אבית דין:
(ט) ויאמר חתן משה אקריב דער שווער דין:
משה גינאנט צו משה יא טוב דיא זאך איז נימ
גוט וואס דו מוהקט: (יח) נבוי קיר ווערין תבוי

משלי חכמים

ג'ים לאנא האב איך גיבארפין דעם פעקלע ער איז גייען ויךר
פרייליך פון דעם נוישען גישעקס וואס דו האקס געמאכט, גאט
דער

רשבים

(יח) נבל חבל. כמו ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעוך
איש שפת רעהו. לשון שלך מתבללת להשיב לכמה
בני אדם יחד וגם כה מתבלבלים לשונם זה צועק
וזה צועק ואין כח להשיב לכולם כסדר זה אחר
זה: (יט) ויהי אלהים עמך. כלומר ויבלת עבור:
לעת יתרו נאמר צו על מקומו יבא בשלם חלל דלקיבו שלא

שפתי חכמים

מי שהיה וכו' ומפי שחשבת משה ליתרו כמה שהיה חושב
שהו יושב לבדו כמנכב השדים אינה רק מן ושפתי בין איש
וגו' שהשיב לו שאין העמידה הולת לתפלת אלא להשפט ולא מן
הכחוק חקי האלוים ואת תורוחו שהיה עולמן כי בלימוד הכר
והתלמוד בעמידה לכך תפסד כי יבא וכו' ישיב להם דבר שהיה
על המשפט והוא כהן הדבר כה"ס הידיעה שפי' הדבר הנזכר
לעיל בחתמך כי יבא ותפסד גם התרומם לתכע חולפן על
דבר המשפט: ל' והא דלא פי' רש"י זה לעיל גבי וירא חותן
משה וגו' י"ל משה דכתיב לעיל מוסיף ויאמר משה לחותנו
כי יבא וגו' אי"ס הי"ל גם כן כאן לכתוב ויאמר חותנו ולא
לעיל: מ' זקסה והלא חור ככר היה נהרג כמעשה העגל וזה

עניני עצתו יתרו

(יח) ויאמר חותן משה אליו וגו'. רבים נוקטים עלת יתרו ל'ל
היקה כל כך עלה עמוקע שלא הכין חותמ משה ולא חקך
מישראל. שייכנו לעשות שפוקים. הלא יוכל משה לכתוב גדולי
הכמי ישראל ללמדס התורה והמלוה כמו שזכור ס' והפסוקים
האלה יחשפטו ככל מתנה ישראל. ושיבו דיונים ככל שבע וכל
שיבוה לו ריב עם סכרו יבוא לרון לפנייהם ונראה ללרן דככל
היו ישראל שומעין התורה מפי הקדוש כרוך הוא לל ביתה חתום

דו וועקטס קיר ווערין גם אויף אפך דו גם דאס
פאקט וואס איז קיט דיר ווערין אויך קיר ווערין
כי נווארום דיא זאך איך פאר דיר שווער יא דו
גענקטס דאס נימ אליין שאהן: (יט) עקה אצונך
שבע בקיני הער צו מיין קול איעצך איך וועל דיר
איין עצה געבין ויהי גאט וועט קיט דיר זיין.
ורשיי שרייבט יתרו האט גינאנט צו משה פרענ
גיי גאט אויב ער וועט מסקים זיין צו דער עצה

אונקלוס

דיי בפעךך הוי את
 לעמא תבע אילפן מן
 קדם יי ויהי מייתי את
 ית פתמא לקדם יי :
 כומזהר יתהון ית קיימא
 וית אורייתא ותודע
 להון ית אורחא די יתכון
 פה וית עובדא די
 יעבדון : כא ואת תהו
 מכל עמא נכרון דחילא
 תופרות אהרן
 ויהוה יס . מעט קטן ס :

עפך היה אתה לעם מול האלהים
 והבאת אתה את הדברים אל
 האלהים : והזהרתה אתה את
 החקים ואת התורת והודעת
 להם את הדרך ילכו בה ואת
 המעשה אשר יעשו : כא ואתה
 תחזה מכל העם אנשי חיל יראי

בעל הבורים

כמע לעלם ירמיהו נלה נחמקונו : (כ) והזכרתה אהס . כ' הכין
 יתורים אלו יו"ד דברים שכן דיו ממוחל לדיו נפשות :

כיון הוא וזוהר אהם וזהו הרבר הקשה יבואו אלך אבל שאר דינים הנורעים (בכל) לחבמי ישראל
 שחשט עליהם . ישפטו הם והקל מעליך : (כא) אנשי חיל . אנשי מכון וגבורה שלא יגורו מפני איש :

רש"י

עמך . (מכילתא) בעלה אמר לו אל המלך בגבורה :
 היה אתה לעם מול האלהים . שלית ומלין
 כגותם לתקום ושואל משפטים אחריו : את הדברים .
 כעשירי שאין לחיוב להחמיק

עניני עצת יתרו

זה אשר יערכ לנו לומר כחלח למשה סיחו כמעטוס ככנודו
 וחתת היא להם אם שומעים מופס או מלגסיס אחרים ע"כ
 שחקו ולא אמרו דבר . וגם משה רכינו עלמו קף שרע שטכודו

פירוש לתורת אלהים

וואם איך גיב דיר) וואם איז די עצה היה דו זיאל
 צום פאלק אפליץ אונ אשליח צווישען זיאל אונ
 הקב"ה אונ זאלסט פרענין זייערע משפטים פון
 גאט והבאת אונ דו זאלסט בריינגען זייערע רייד

זייערע מענות פאר גאט : (כ) והזהרתה אונ דו
 זאלסט זיאל ערנען את דיא גינעץ ואת אונ דיא
 ערנונג והודעת אונ זאלסט זיאל לאנען וויסען את

דעם וועג וואם זיאל זאלען גיין אין איר ואת אונ
 וואם זיאל זאלין מאהן : (כא) ואתה תחזה אונ דו

זאלסט זעהן מיט דעם רוח הקודש וואם אויף
 דיר אונ דו זאלסט אויס דער וויילען סגל פון

גאר דעם פאלק אנשי חיל העלדין דאם מיינג
 מען עשירים וואם זיאל דארפן קיינעם גיט חקפון

אזוי מאהן זייען מיר גיט) אונ איך לערין מיט זיי די תורה אונ מצות וואם איך קען זיי זאגן דעם פלעם פון די מצות
 פאר וואם גאט וואס זאלען זייען : דערער יוד קומט וועגן וואס אנדערש ריבער פארזאמלעט זיך אפליע שטיב
 מיט מענטשן אונ פון איך ענפער צו יעדערין גייט אונעק דער טאג . אונ אזוי איז אלע טאג . האט יתרו גיזאגט צו

משה דו וועקסט מיר ווערן מיט אזוי אפירונג . איך וועל דיר געבן אעצה גאר גאט זאל זיין מיט דיר . ער זאל אויך

משרי חכמים

ווייס איך גיט . איך דארף נאך אויסהאקן דעם וואלך אונ זייען
 דיא האלץ אויף דעם ים . ווער ווייס וואס איז וועג נעם זיין אונ
 אויב איך וועל שארדיגען . דריבער קאכ איך נאך גיט מיט וואס
 זיך צו שרייען . דאס עלעביגע איז גינען זיאל יתרו . ריידק דאס

רשבים

זיה אתה לעם מול האלהים . לאותם דינים שצריך
 לדרוש אלהים אתה תשמע מה ואמר לך הקדוש
 כיון הוא וזוהר אהם וזהו הרבר הקשה יבואו אלך אבל שאר דינים הנורעים (בכל) לחבמי ישראל
 שחשט עליהם . ישפטו הם והקל מעליך : (כא) אנשי חיל . אנשי מכון וגבורה שלא יגורו מפני איש :

שפתי חכמים

היה אחי"כ . ויס לומר יס אגדה אחרת שזוכרת שלא נהרג מור
 במעשה הסגל ולפי אותה אגדה מפרש רש"י מור ולפי אגדה
 אחרת מיט כל נרכות אלף אהרן וזקנים . מהרש"ל . ב' דחמוה

דברי ריבוס : (כא) ואתה תחזה . כדוה"ק נ שעלך . אנשי חיל . עשירים שאין לחיוב להחמיק

עניני עצת יתרו

עליהם לעמוד על משה מן הכרך עד הכרך וידעו ג"כ עלה זו
 שיכול משה למנוח שופטים עליהם . עכ"ז קבלו עליהם כערכא
 הגדולה כזו אך לשמוע מהורה ופיו של משה אליהם . וגם מי

לקומים על התורה

(יט) היה אתה לעם מול האלהים גוי . דער ספר דברי
 שאור שרייבט . דיא עצה פון יתרו צו משה
 איז גינען אנהייבע עצה וואס זיאל ווערן זיאל זאל זיין
 געשריבען אין דיא תורה . ווען יתרו דאט גינען משה

זיאל אונ סיי יודין שרייען געבן אים פון פריה פון נאכט .
 האט יתרו גיברענגט ביי מיר וואס שוהקסט צו דעם פאלק
 וואס זיאל שרייען געבן דיר אנהייבן טאג . דאט משה

גיזאגט צו יתרו . דאס פאלק קומען צו מיר וועגן עש"כע
 זאכן . עס זענען דא מענטשן וואס קומען פרענין זיי אזוי

זיי זאלין ריבען גאט וואס גאט פערזאנליך פון דעם מענטש
 צו זיין פרובקייט . זאג איך זיי . עס זענן דא מענטשן וואס

האבן אקריג איינער מיט דעם אנדערין . קומען זיי צו מיר
 איך זאל מאכין שיינס צווישען זיי . זאג איך זיי ווער עס
 איז גינעקסט אונ ווער עס איז גיט גינעקסט אונ עס ווערט

שלום . עס זענען דא מענטשן וואס קומען פרענין תורה .
 זאג איך זיי די חקים וואס זענען די מצות וואס גאט האט

גוזר גינען מען זאל אזוי שאהן . אונ פאר וואס מען זאל
 אזוי שאהן זייען מיר גיט) אונ איך לערין מיט זיי די תורה אונ מצות וואס איך קען זיי זאגן דעם פלעם פון די מצות
 פאר וואס גאט וואס זאלען זייען : דערער יוד קומט וועגן וואס אנדערש ריבער פארזאמלעט זיך אפליע שטיב
 מיט מענטשן אונ פון איך ענפער צו יעדערין גייט אונעק דער טאג . אונ אזוי איז אלע טאג . האט יתרו גיזאגט צו

משה דו וועקסט מיר ווערן מיט אזוי אפירונג . איך וועל דיר געבן אעצה גאר גאט זאל זיין מיט דיר . ער זאל אויך

משרי חכמים

ווייס איך גיט . איך דארף נאך אויסהאקן דעם וואלך אונ זייען
 דיא האלץ אויף דעם ים . ווער ווייס וואס איז וועג נעם זיין אונ
 אויב איך וועל שארדיגען . דריבער קאכ איך נאך גיט מיט וואס
 זיך צו שרייען . דאס עלעביגע איז גינען זיאל יתרו . ריידק דאס

להמשיך מיסוד ומלכות היא שין דלת יוד נמש שין דלת שין דלת יוד ויה יאהרונהי נשמה ריסוד א אד
ארנ ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו הו ויה חיה ריסוד יהנה חיה חיה
דמלכות אל שם בין שבששה:

א בית גאים יפח יתה ויצב גבול אלמנה: ב תועבת יהוה
מהשבות רע ומהרים אמריינעם: ג עכר ביתו בוצע
בצע ושונא מתנת יתיה: ד לב צדיק יהנה לענות ופי
רשעים זביע רעות: ה רחוק יהוה מרשעים ותפלת צדיקים
ישמע: ו מאור עינים ישמח לב שמעיה טובה תדשן עצם:

ד לפא צדיקא רני בהימנותא ופוקהון דרשיעי מביע בישתא: ה רחיק הוא אלקה מרשיעי
ויצלותהון צדיקוי וישמע: ו נהורא דעיניו סחרי לבא שומענתא טובא מדהנא גרמא:
מאורדה דור

(ג) עוכר ביתו. מי סהול בולע בלע נזון: ושונא
מתניו. כ"ש סהול את הגזול: (ד) יהנה
לענות. יתשוב ויבין מה יעשה: (ו) מאור עינים.
כתורה: ישמח לב. סודע להטיב לשאל דבר:
תדשן עצם. נעשן עלמותיהם שמים:
מעטס אכל פי רשעים וינה לדבר רעות כמעין עובדי כוכבי
מלשמות את תפלס: (י) מאור עינים. אלהת עינים כדבר
שמועה טובה. כדבר חיהויה חסיה:

פירוש עים

א) בית גאים יפח ה' היא מענטשין וואס זענען
גרויס בייא זיך און האבין גישעעלט
אשטוב אויף דער גרענעץ ופלאצן פון אהמנה.
דיא שטוב וועט הקב"ה אפרוקען ואפמאהון פון
דער וועלט ויצב גבול אהמנה און וועט צוריק
שמעלין ליידיג דעם גרענעץ ופלאצן פון דיא
אלמנה וויא עס איז גיווען פריער: (ב) תועבת ה'
סחשבתה דער מענטש וואס מראכט אין הארצין
שלעקמע זאכין ויהויהם אהר נאם און מיט דעם
טויל רעט ער זיסע רייגע רייד איז ער פאר-
מיואקת בייא הקב"ה: (ג) עכר ביתו בוצע דער
מענטש וואס פארזאמלט אפארקעטן מיט גנה
און מיט אהרערע פאלשקייט. זאל ער ניט מיינען
ער מאכט גליקליך זיין שטוב. נאר פארקערט
ער וועט פרייגען און אומגליק אויף זיין שטוב
ושונא ספנות יתיה און דער מענטש וואס וויל ניט
מענטשין זאלין אים שיינקען. נאר ער וויל
לעבין פון זיין ערליכען פארדינסט. דער מענטש
וועט לאנג לעבין: (ד) לב צדיק יהנה לענות דיא
הארץ פון צדיק טראכט וואס צו ענפערין אויף
דער זאך וואס מען האט ביי אים געפרענט. ער
זאל ניט ענפערין ליגען נאר דעם אהת יפי רשעים
גיב רינה אבער דיא רשעים מראכטן ניט וואס
צו ענפערין. נאר זייער מויל רעט וואס עס קומט
אריין אין מויל אפילו שלעקטס אויף: (ה) רחוק
ה' מרשעים הקב"ה איז ווייט פון דיא רשעים והתלה
צדיקים ישמע און וואס די צדיקים בעמין ביי אים
הערט ער צו עבין זייא וואס פאר זיי איז גיט:

לענין . וטווי"ט : [ג] מן התורה . משום דליירי מעיקר
 כוונתם שכולם על ידי שספקו להם מוטות או ע"י מהנה המדינה
 לכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא ספק ובלא מהנה . חוס' :
 (ד) כלומר שגמר מלאכה כגון שאינו ירביץ עוד לקרקע ;
 (ה) ובטול הכי מדבר נאמר כאן כהא ונאמר להלן לא תכלה עליו
 שמש . גמרא : (ו) כלומר והין
 שיהי גמר מלאכתו למשך
 טעמיה ; (ז) דלא שור ולא דוקא
 דכל מיני ארבעה חסמיה
 כדליתיה כסמיה דכ"ק גמרא :
 (ח) אוכל בתחומי אף נחמס
 אוכל בתחומי גמרא : (ט) ועיקר
 פטולה משום חקין גדולים הם
 וטווי"ט : [ד] שאין אוכלין .
 אפי' מהלכות מדינה . גמרא :
 [ה] כבתיב . דלית מוז דיו
 ורגליו . ט"י : [ו] אוכל . מ"ט
 כי תבין בכרס רעך ככל מה
 שדעת גמרא והין דמפיק ליה
 מדלא תבין כי תכל כלומר בכרס
 רעך : [ז] בתאנים וכו' . שגמרא
 בכרס וחלתה טעמיה . טעמיה
 ולא חלמיה . ספרי (ויורשלים)
 וטווי"ט : [ח] פרי כר . והפלו שכונו לנשות בעינים . טור :

משיחלו לא חוכל לחמוי : רש"ב"ג אומר וכו' . והלכה
 כרשב"ג : ב ואלו . טעמים : אוכלים מן התורה .
 כמה ששומקין בו : גמר מלאכה . כשולשין אותו (ד)
 דכתיב (דברים כג) ואל כליו לא תקן (ה) כשעה שחנה
 נחון לכליו של בעש"ב אחיה
 אוכל דהיינו כשולשין אותו :
 ובתלוש מן הקרקע . אפי'
 מתעסק בדבר התלוש אוכל
 בחלותו דבר : עד שלא
 נגמרה מלאכתו . למשך
 אפי' הוא כר מעשר או עד
 שלא נגמרה מלאכתו לחמה
 (ו) אפי' הוא כר חלה לאחר
 קרא (שם כה) לא תחמס
 שור בדיוס מללא קמאר לא
 תתוב בתחומי (ז) אשע
 מעיה לאקושי חוסס לנחמס
 וחמסס לחוס' מה נחמס שהוא
 בו מלאכה כך חמסס שהוא
 ומה דיש מיוחד דבר שהוא גדולי קרק' ולא נגמרה
 מלאכתו למשך כשהוא פועל אוכל בו אף כל דבר שהוא גדולי קרק' ולא נגמרה
 כשעת גמר מלאכתו פועל אוכל בו יאל תחובץ והמחבץ והמגבץ שאינן גדולי קרקע ואלה המדל בתמרי' ונגזרות המזכירים
 יחד שגמרה מלאכתו למשך ואלה המוכס בשמים וככלים שמסיר הקטנים שאינן גדולים ועלם מן האחרים להרחיב
 מקום לגדולים שאין זו שעת גמר מלאכה (ט) שכל אלו וכאלה כהן אף פועל אוכל בהן : ג עד שיעשה בירוי
 וברגליו . מה שור בירוי וברגליו אף פועל בירוי ורגליו דהא חתקס חוסס לנחמס והין הלכה כרבי יוסי כרבי יהודה :

איר האם בייא מיר צו מאנען נאר ברויט מיט
 ארבעס רבן שמעון בן גמליאל אופר לא היה צריך ליטר רבן
 שמעון בן גמליאל אגמ' ער דארף נאר ניט גיין
 צו ייאי זאגן וואס ער נועט ייאי געבן עקסין הדי
 דבנה הדינה ער דארף ויי נאר געבן עקסין ווי דער
 מנהג איז אין די מדינה . אזוי וויא מען גיט אלע
 ארבייטער צו עקסין : ב וויא אפ'ין מן הדינה אויף
 די ארבייטער האט דיא הורה גי'אגס ייאי מענן
 עקסין פון די זאך וואס זיי ארבייטן השעה בחיבור
 לקרקע בשעת גמר מלאכה אז ער ארבייט ביי אזעלכע
 פירות וואס זענען בהעפמט צו די ערד . אונ דיא
 פירות זענען שוין צייטיג מען קען זען וויא שוין אפ
 רייסקען דהיינו מען האט אים געדונגען ער זאל
 אפ רייסקען פירות מען פון אבוים . ווען ער
 רייסט די פירות מען ער עקסין פון זיי ווי פ'ר ער
 ווייל ובתיב מן הקרקע ער שלא נגמרה מלאכתו אונ אויב
 ער ארבייט בייא אזעלכע פירות וואס זענען אפ
 געריסקען פון די ערד . איידער דיא פירות זענען אפ
 פערטיג גיווארן צו געבן פון זיי מעשר אדער ער
 ער ארבייט ביי אמייל איידער די טייג אויף פערטיג
 גיווארן צו געבן פון איר חלה אונ מיט זיין
 ארבייט נועט שוין פערטיג ווערן צו געבן דער
 פון מעשר אדער חלה מען דער ארבייטער עקסין
 פון די פירות אונ פון די טייג דער גמרא מן הארץ
 אויב ער ארבייט ביי אזוי אזאך וואס וואקסט פון הארץ
 די ערד . קעג ער עקסין פון די זאך וויא שאין אוכליה
 אונ דיא ארבייטער מארין גיט עקסין פון זיער

ארבייט השעה בחיבור לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה
 אז ער ארבייט בייא אזעלכע פירות וואס זענען
 בהעפמט צו די ערד . אונ ער רייסט ייאי גיט אפ
 פון די ערד וויייל זיי זענען נאך גיט צייטיג ובתיב
 מן הקרקע פארר שנגמרה מלאכה אדער ער ארבייט
 ביי אזעלכע פירות וואס זענען אפ געריסקען פון
 די ערד . אונ דיא פירות זענען שוין אין גאנצין
 פארטיג מען דארף שוין געבן פון זייא מעשר
 ובדבר שאין גדולי מן הארץ אדער ער ארבייט ביי אזוי
 אזאך וואס וואקסט גיט פון די ערד . ער מאכט
 קעז אדער פושער אדער ער מעלקט בתמות אונ
 נאך אזעלכע זאכין . פון די אלע זאכין קאר גיט
 דער ארבייטער עקסין ווערן בהרע"ב : ג היה עשה
 בירוי אפי' לא כרגלי אדער ארבייטער האט געארב'
 בייט ביי די פירות מיט דיא הענט אונ גיט מיט
 די פיס ברגליו אפי' לא בירוי אדער ער האט געארבייט
 ביי די פירות מיט די פיס אונ גיט מיט די הענט
 אפי' בכתפו אפילו ער האט געארבייט בייא דיא
 פירות מיט זיין אקסיל ער האט גיטראגן פירות
 אויף זיין אקסיל הכי ה' אויב מעג ער עקסין פון די
 זאך וואס ער האט ביי איר געארבייט רבי יוסי ברבי
 יהודה אופר רבי יוסי ברבי יהודה זאגט דער אר'
 בייטער מאר גיט עקסין פון דיא פירות עד שיעשה
 בירוי ורגליו סידרן ער זאל ארבייטן ביי די פירות
 מיט דיא הענט אונ מיט דיא פיס : ד היה עשה
 בתאנים אז ער ארבייט בייא פייגען לא יאכל בענבים
 קאר ער גיט עקסין ווייגמרויבין וואס ער ארבייט

גדולים תמס. ולא פליגי אמוראי כמו נמי דר"פ [י"ג] שאין
 בר. שטועל משל שמים הוא אוכל (ולית לכו למכיריה וכו')
 גמליהן ע"ד שיתנו לחנון פ"ו ר"פ. גמ' [י"ד] דא כ"ל. דלא
 חמירין סביי סבורים שיפסדו אותם כדי שישלבו אלם מדלא חמרו
 ארשתא דכתיב נחמי כאלו קלן קלן נעמסו י"י [ט"ו] אם לא כ"ר. לא
 פסקין קמס לעשות לו מלאכה
 דכתיב' אמתי פורס ומחלין
 אלם כנון פסקין לגזור כרס
 ולא הויתין שיהו נעט רבטי
 כ"י וכו' כחמק עשות. המביד:
 [ט"ו] נתפרסו כ"י. רישא כחמוכר
 וסיקא כחלש: [י"ז] אם לא כ"י.
 כנון ע"ל חתלה לדרום כעובין
 סבורין שזו היא חתלה דרביסין
 היינו לא נגמרה מלאכתו כ"י
 פ"ה"ט [ד' ר"ד] שומרון. ודויתין
 פ"ה"ט נחמי דשוכר כוונתו שכל
 [ט"ז] נשבע. שפיסה לא חמיי

ז נמט רבעי. פירות של חילן כשנה הרביעית שלין
 גלגלין אלם בירושלים או פודה חותן ומעלה הדמים
 לירושלי: נתפרסו עגוליו. עגוליו דכילה שנתפרדו ושכר
 סועלים לחכרן: או חביתו שנפתחו. ושכר סועלים
 לסתמן: דריי אלו לא
 יאכלו. שככר נגמרו
 מלאכתם ויאקבעו למסד
 וכו' ין סבל: ה שומרי
 פירות. שומרי נחות
 ושומיות וסירי' תלוסי' אלם
 שומרי גנות ופרדסי' לין
 אכולים לא מהלכות מדניה
 ולא מן חמורה דשומר ללו
 כעושה מעשה דמי: מהלכו'
 מדינה. שככר הכנו כן:
 ונשבע על הכר. על כל המאורעו' הכתובת כשאר שומרים לחיוב נשבע שכל פלטה לו ופסור:

קליינע פארקשער צו די ארבייט ויא על יד עקדו ופסקתו
 הקטנים אָדער ער פאר דינגט זיין קליינעם קנעקם
 אָדער זיין קליינע דינגס צו די ארבייט: יא: יד: הקטט
 אָדער ער פאר דינגט זייענע אָנהקה צו די ארבייט,
 כ"י די אָלע קאר ער גיט אויס ביידין קער שקירות
 אונ זיי זאלין גיט עסין פון דיא ארבייט ספיג שאין
 גנו דעת ונייל ויאי האבין קיין שקל סותר צו זיין
 זייער עסין וואס עם קוקט זייא פון דיא הורה
 דיא הורה האם גיהייסן ויאי זאלין זיי עסין:
 ז' השוכר פח השוללים לעשות גנעט רבטי שני אייגער
 האם געדונקען ארבייטער זיי זאלין אראפ נעקען
 פירות פון דעם בוים. אונ ער האם גיאנגט צו די
 ארבייטער אויף דעם בוים נואקסט איצט פירות
 דעם פערטיין יאהר. וואס קען מוז פירען דיא
 פירות אין ירושלים. אָדער זיי אויס סאקלשין אויף
 געלט ביי אלו לא יאכטי קארין גיט דיא ארבייטער
 עסין די פירות ונייל זיי האבין דאך געשאקט או
 די פירות קאר קען גיט עסין. זענען זיי געגאנגען
 ארבייטין אויף דעם הנאי גיט צו עסין די פירות
 זים לא הדיקן אָדער אז דער פאל הכיית האם ויאי
 גיט גיאנגט אז ער ארבייט פירות קאר קען גיט עסין
 פודה יאכטין מוז ער אויסקלייזן דיא פירות אויף
 געלט. די ארבייטער זאלין גענען עסין די פירות
 גתפרטו גנייזי אייגער האם געהאט גיפערקסט
 פייגין קיילעכדיגע שטיקער. אונ זייא זענען צו
 קראכין גינארין. האם ער געדונקען ארבייטער
 קען זאל דאס צוריק צו ואקען קלעבין נתפחו
 הדייזי אָדער זייענע פשקער נויין זענען גיעפונגט
 גינארין. האם ער געדונקען ארבייטער זיי זאלין
 צוריק פארמאכין דיא פשקער ביי אלו לא יאכטי
 סארין גיט די ארבייטער עסין פון די פייגין אונ
 גיט קריינקען פון די נויין. ונייל די פייגין אונ די
 נויין זענען שוין לאנג פערטיג גיווען צו געבין
 פון זייא מעשער. קאר קען זייא דאך גיט עסין
 אונגיטשערק אונ דיא ארבייטער האבין דאך

דכאז כלבו חייבים. חו' : (יא) ואפי' דהשתא מחייב כפילא משטין עמיה נכד וכו' עדים שהיה נכדו דקחין פ"ט ד"ק. ופרטא שניה דמחייב כביניה לא חתי לירי פילא שכטעין שגכד מחייב בקרן אפי' קרנא כלא כפילה עדי'. דהא שולא תמיר וחי' משלם אלף קרן. גמרא : [ב] הכר. מה שחכר כפי' אלף ממה שחמח מלכס לא חו' : ועי' : (יב) לאטקי שולא דמשכח לא דכל הנאה שלו. בקיימא כלבא דללא כפי' חויה. ובכטר מחא דללא כפי' עוירוהו אי' כשאלת כלס גמרא : (יג) ובגמרא אמרי ליקוס. גמרא כלפי' גמרא ומוקי מיהו פסוקי מוויין ופסי' פשוט מוויין פסוק דהאי' מטר נפשיה שפי' כן כל' לרבוז או לרבוז לא ליקוס ממון אלל הרובה חין לו אמור נפשו על קר' : [כ] אינו כו'. חימה דפשיה גמרה הוא ביר' דמחל' דאפי' שני' לחות וכו' ולומר שמתו גם כשכל דבר חסר אפי' חייב ללא טויל' למכור והרא"ש כחז' ופ"י לא

השואל משלם את [כ] הכר. נושא שכר והשובר נשבעי' על השבויה. ועל המהרה. ומשלמין את האבירה ואת הגניבה : [ז] זאב א' [כא] אינו אונס שני זאבים אונס. שני כלבים אינו אונס. ר"מ מיר' מרוח אחת אינו אונס. משתי רוחות אונס. הל'סמים הרי זה אונס. הארי והרוב והגמל. והגדרלם. והנזח. הרי זה אונס. אימתי בומן שבאו מאליהן. אבל אם הוליכו למקום גדרו חיה ולפמים אינו אונס : * מנה דברכה הרי זה אונס. סגפה ומתה. אינו אונס.

משלם את הכל. גניבה ואבירה ואונסים : נושא שכר וכו'. ויכליה נפקא לן מקראי פ' ואלה המשפטי' פ' רשעיה כ"י יתן : ופסי' אל רעהו וימיר נאמרה כ"ח שכן פוער כו גניבה ואבירה (יח) גניבה כ"י יתן איש אל רעהו ממור או שר או סה נאמרה כ"ח שכן חייב כו גניבה ואבירה' דכתיב ויהי אם גנוב ויגנב ממנו ישלם לבטלו חין לי אלף גניבה אבירה מנין ת"ל אם גנוב ויגנב מ"ח ועוד ק"ו ומה גניבה שקרובה לפסועה הייב אבירה שקרובה לפסועה הלא כ"ח ושוכר כיון שאין כל הנאה שלו (יב) לוי כפי' ש' והשואל מפרש בפרי' ש' ז' שאל איש מעט רעה וכשכר או מת בטלו חין עמו שלם

ישלם : זאב אחד אינו אונס. וטוא שר וטוכר היכין עלו דכתיב הקרובה לא ישלם ים קרפה שחוט משלם יום ערפה שאינו משלם : בשעת משלחת זאבים. כשהיה רעה משולחת קופלת היא על אלס א' ואין הלכה כרבי יהודה ולא כידוע הכללי : הל'סמים. חד לפטיס כ"ו אונס (יג) : * סגפה. ענה אותה ברעב או שהשינה בקץ

האם בייא דיא ואך גיטראפין עם איז געננגבט גיטראפין אדער פארלארין גיטראפין אונ גאך אזעלכע אומגליקע. דארף ער שווערין אויב עם זאקט ווי ער זאגט. אונ דארף גיט בציאהלין ועתווי'טן והשווא' משלם את דער אונ דער גאס פארקנט אזאך וועלכער אומגליק עם האם בייא דיא ואך גיטראפין דארף ער אלץ בציאהלין ועתווי'טן וישא שכר והשובר דער וואס מען האט אים גערונגען ער זאל הישען איז דער וואס האט גערונגען אזאך צו זיין ארבייט האבין ביידע איין דין נשבים על ה'שקרה ועל השקרה ועל הפקה אויב דער שובר שכר האט געהיט אפקהה אדער דער שובר יהאט גערונגען אפקהה. אונ זייא זאגין די פהקה האט זיך צו פראקין אפוס גייענדיג. אדער גולגנים האבין געפאנגען די פהקה. אדער די פהקה איז גיפייגערט. דארפן זיי שווערין אז אזוי איז גיטוען אונ דארפן גיט בציאהלין ופשלמין את האבירה ואת הגניבה אונ אויב זייא זאגין די פהקה איז געננגבט גיטראפין אדער פארלארין גיטראפין זייא בציאהלין : [ז] זאב אחד אינו אונס אויב איין וואלף איז געקומען אונ האט געהרגה דיא פהקה. אי דאס קיין אומגליק. ווארם פון איין וואלף האט מען גיקענט רעטמין די פהקה. דארף דער שובר שכר אדער דער שובר בציאהלין שני זאבים אונס אבער צו צוויי וועלף גענען געקומען. דאס קען מען גיט רעטמין בדי יהודה אויפ' רבי יהודה זאגט בשעת שולחה זאבים ווען די וועלף זענען צו רייצט אף זאב אחד אינס קען קען פון איין וואלף אויך גיט רעטמין שני פליים אינו אונס צוויי הינט איז קיין אומגליק. קען קען פון זיי גערעשעט ווערין

היזע הבבלי אויפ' משום רבי פאיר ידוע הבבלי זאגט פון רבי פאיר'ס וועגין מרחא אחת אינו אויב די ביידע הינט זענען געקומען פון איין זייט. איז קיין אומגליק מען קען פון זייא גערעשעט ווערין מש' רוחות אויב די הינט זענען געקומען פון צוויי זייטן. איינער פון דעם זייט אונ איינער פון דעם זייט קען קען גיט גערעשעט ווערין הל'סמים דר זה אונס איין גולן איז אויך אומגליק. קען קען גיט רעטמין פון אים הארי והרוב והגמל והגדרלם והנזח הרי זה אונס אל'יב אונ אבער אונ אלעקפוערעט אונ אבדרלם אונ אשלאנג. דאס איז אומגליק וואס מען קען פון זיי גיט רעטמין אימתי ווען איז דער שובר שכר אונ דער שובר פטור אויף די אלע אומגליקען ג'טו ש'א פאליה אז דיא אלע אומגליקען זענען פון זיך אליין געקומען צו דיא אפקה אפי' אם הוליכן ליקוס גידי' חיות ול'סמים אינו אונס אבער אז דער שובר שכר אדער דער שובר האבין געפירט די פהקה אויף דעם ארט ווא חיות אונ גולגנים זענען. דאס איז קיין אומגליק וואס האט גיטראפין גאר זייא אליין האבין געבריינגט דעם אומגליק אויף די פהקה דריבער דארפן זיי בציאהלין : * פהה פהקה דיי' נח אונס אויב דיא פהקה איז גיפייגערט וזיא דער שטייגער איז. זיא איז קראנג גיטראפין אונ איז גיפייגערט. דאס איז אומגליק אינו אונס פטור גמרה ופסה אינו אונס אז דער שובר האט גיפייגנט דיא פהקה מיט הונגער אדער מיט אנדערע זאכין. אונ דורך דעם איז זיא גיפייגערט איז דאס קיין אומגליק וואס האט גיטראפין גאר דער שובר אליין האט געבריינגט דעם אומגליק

במה ונחורף בנה: עלתה לראשי צוקין. שחקתו ועלתה (יר) לראשי הרים גבוהים: מתנה ש"ח להיות פמור משבועה. והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא: אלא שאומר לו אי חפשי להיות שמר לך אלא ככן ושומר לא נחית לשמירה עד למשך לכתמה (טו) והאי כי משך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שעבד נפשו לירד בתורה שומרין אלא לתקנת ולנוס שרד ירד: יא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו במל. וכל שאפשר לו לקיימו בסופו. והתנה עליו מתחלתו. תנאו קיים:

(יר) פירש רש"י שחקתו על כרחו ועלתה. ולא יכול להחיות כה שחקה ביחה ממנו וכ"ס שפילה ביחה שחקתו טו. ועומ"ט: [כ] העלה. או שפלתה מלחיה והוא יכול לנחמה ולא משה: כ"ס: [כ] נפלה. אע"פ שחקתו ונפלה ה"מ: (טו) דכולה מתני' ר"מ הוא כדאי' בננו': (טו) דכדרך שחקתו משיבה נלקימות קד חקתו משיבה כשומרים. ועומ"ט: (י) אלא מתי' פרושי' דמתני' דכבר שחיטו על מתני'. מחוס על מתי' שיש בו מעשה וכו'. שמתני' בעלמא דר' חזיר אמרה גמרה א"ר א"ר מ"מ לאוי' של מתני': (יח) וכן עשה מעשה שנתן לה קודם התנאי או לא נתן לה עד חמ"ר התנאי כל שהקדים אמירת המעשה הכרי' וכו'. קודם התנאי התנאי בעל. ועומ"ט:

מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שנמנון תנאו בעל ואינה הלכה (יז) אלא בדבר שנמנון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו. שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאו שהוא מתקבץ ממנו כגון כרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני (יח) ללא דמי לתנאו בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם היטע תנאו קודם למעשה: תנאו במל. והוי מעשה קיים לו לקיימו בסופו. והיה תנאו קודם למעשה: תנאו קיים. אבל אי אפשר לו לקיימו התנאי בעל והמעשה קיים שאינו אלא כמתני' בדברים שאין בלבו לשום תנאו אלא להקניט בעלמא מרחיק וזמנה את הכיורו בדברים:

אויף די בהקה דריבער דארף ער בצאהלין עלתה דראשי צוקין ונפלה ויפחה ברי זה אינס אז די בהקה איז ארויף גענאנגען אויף אבארג ודער שומר שךר אדער דער שוכר האבין איר ניט גילאנט ארויף גיין ויא איז אבער שטארקער גיווען אונ איז ארויף גענאנגען אונ איז אראפ גיפאלן אונ גיפיינערט. דאס איז אאומגליק. איז מען פמור העלה קראשי צוקין ונפלה ויפחה אינו אונס אז דער שומר שךר אדער דער שוכר האט ארויף גיבראכט די בהקה אויף אבארג אונ דיא בהקה איז אראפ גיפאלן אונ גיפיינערט. דאס איז קיין אומגליק וואס האט גיבראקט פון זיך אליין נאר דער שומר האט געבריינגט דעם אומגליק אויף דיא בהקה דריבער דארף ער בצאהלין ועותרוים סתנה שיבר תנס להיות פמור משבועה אשוקר חנם מען אויס געמען אהנאי מיט דעם בעל הבית. ער וויל אנדערש ניט געמען די זאך צום הימען. סיידין אויב עס וועט טרעפן אאומגליק אויף דער זאך זאל ער ניט דארפן שווערין וכצאהלין גענוים גיט. נאר ווי ער וועט זאגן זאל מען אים גלויבן והשואר קהית פמור משבועה אונ אשואר מען אויס געמען אהנאי מיט דעם בעל הבית ער וויל אנדערש ניט בארנין דיא זאך. סיידין אויב עס וועט טרעפן אאומגליק אויף די זאך זאל ער ניט דארפן בצאהלין נושא שךר והשוכר קהית פמור משבועה ומשבועה אשוקר שךר אונ אשוקר מענין אויס געמען אהנאי מיט דעם בעל הבית. ער וויל אנדערש ניט געמען דיא בהקה אדער איין אנדער זאך צו זיך. סיידין אויב עס וועט טרעפן אאומגליק אויף דיא זאך זאל ער ניט דארפן שווערין אונ גיט בצאהלין: יא גי הפתנה גי פה שכתוב בתורה תנאו בספי דער מענטש וואס געמט

אם כסף הלואה את עמי. עמי וכרי נאין ללות עמי קודם: ענייך ועניי עירך. ענייך שהם קרובים ומשפחה:
 ענייך קודמין. דלתיב עמך הקרובין לך: עניי עירך קודמין. לעניי עיר אחרת. דכך היו עמך עמי:
 יורד עמו לחיו. רגיל להתקוטט עמו כללו הכהו וכאילו כל להרנו. ואלי שמעתי רשאי לירד לתוך אומנתו של חברו
 ולמעט ממונתיו של חברו. זקשה בעיני שיתרו חכמים לישראל להקטט ולגמול רעה ועוד דלמרי' ככתובות עד
 שחיס עשרה שנה מתגלגל

אדם קורא לחבירו רשע יורד
 עמו לחיו. כתיב כהני
 פנאליס כספי רב לזון גרין
 יורד עמו לחיו כשאי לשרף
 שלם תהאום ותמה גדול מין
 לו זה:
 הא מוקין ללך עכדי הכי

הכלה הי בלה כלי במיטת דמח דמלכות דכרואה במ
 תני רב יוסף אם כסף הלואה את עמי את
 העני עמך. עמי ועכו"ם עמי קודם
 עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך
 ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת
 עניי עירך קודמין אמר מר עמי ועכו"ם עמי
 קודם פשימא אמר רב נהמא אמר לי הונא לא נצרכה דאפילו לעכו"ם
 בריבית ולישראל בחינת הניא אמר רבי יוסי בא וראה כמה סמיית
 עיניהם של מלוי בריבית אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחיו והם
 מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבים וחותמים פלוני זה כפר
 באלהי ישראל. תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות סמיית
 עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך ושוחר על נקי לא לקח עושה אלא לא ימות לעולם הא
 למדת שכל המלוה ברבית גכסיו מתמוטטין והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין

קודם פשימא אמר רב נהמא אמר לי הונא לא נצרכה דאפילו לעכו"ם
 בריבית ולישראל בחינת הניא אמר רבי יוסי בא וראה כמה סמיית
 עיניהם של מלוי בריבית אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחיו והם
 מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבים וחותמים פלוני זה כפר
 באלהי ישראל. תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות סמיית
 עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך ושוחר על נקי לא לקח עושה אלא לא ימות לעולם הא
 למדת שכל המלוה ברבית גכסיו מתמוטטין והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין

תני רב יוסף רב יוסף האם גילערונת עם שקיית
 אין פסוק אם כסף הלואה את עמי את העני עמך
 אויב דו וועטם פארבארגין געלט מיין פאלק
 דעם אָרעסאן וואס מיט דיר עמי ונכסים אויב עם
 קובען צו דיר באַרגין געלט איין ישראל אונ
 אַגעצין דינער עמי קודם זאלקטו פריער פאך-
 באַרגין דעם טענטש פון מיין פאלק עני ונשי
 אויב עם קובען צו דיר באַרגין געלט איין אָרעם
 מאן אונ איין בייקער מאן עני קודם זאלקטו פריער
 פארבארגין דעם אָרעם מאן עני עני עני אויב
 עם קובען צו דיר צוויי אָרעסע לייט באַרגין
 געלט איין אָרעם מאן איז דינער אַפריינד, דער
 אַנדערער אָרעם איז פון דירין שטאט עניד
 קודם זאלקטו פריער פארבארגין דעם אָרעם
 מאן וואס איז דין פריינד עני עני עני עיר אהת
 אויב עם קובען צו דיר צוויי אָרעסע לייט
 באַרגין געלט, איינער איז פון דין שטאט אונ
 איינער איז פון אַפערעקע שטאט עני עני קודם
 זאלקטו פריער פארבארגין דעם אָרעם מאן וואס
 איז פון דין שטאט אַפערעקע עני עני קודם
 דער רבי ורב יוסף האם גילערונת ער האם
 גילערונת אַפרייטא אויב עם קובען צוויי אָרעסע
 לייט צו איינעם ער זאל זיי באַרגין געלט, איינער
 איז אונ דער אַנדערע איז אַגעצין דינער, זאל
 קען געלט פארבארגין צו דעם יוד, איז
 דאך אַקשיא פשימא נעוים איז אוי, וואס דאָרף
 רב יוסף דאס זאגן אַפער רב נתן אַפער לי הונא יא
 נַזְקָה דאפילו לעכו"ם ברבית וישראל נתן רב נתן
 האם גילערונת האם גילערונת צו מיר און
 גיא ברייתא דאָרף זאגן דעם דין און אַפילו
 דער עכו"ם וויל געבן פראצענט, אונ דער יוד
 גיט ניט פראצענט, פון דעקסטוענין זאל קען
 פארבארגין דאס געלט צו דעם יוד תניא אַפער רבי

יוסי מיר האבין גילערונת רבי יוסי זאגט בא וראה
 כמה סמיית עיניהם של מלוי ברבית קום זעה ווי פאך-
 בלענדט זענען די אויגין פון דיא טענקשין וואס
 פארבארגין געלט אויף פראצענט אַפער קובא חבירו
 רשע יורד עמו לחיו אויב זאבן זאל זאגן צו שקען
 דו ביזת ארשע, וואלט שקען זענאנגען אויף
 דאס לעבן פון זאבן ויהם מביאים עדים ויביר וקיסוס
 דיו וכותבים וחותמים פלוני זה כפר באלהי ישראל אונ
 דער שקען וואס פארבארגט דאס געלט אויף
 פראצענט בריינגט ער עדות אונ אַפריינדער אונ
 אַפערער אונ שיינט אונ ער הייבט קען זאל אויף
 אים שרייבן און ער האט געלייקניט אין דעם
 גאט פון די יודין הייא רבי שקען זון אלער אפער מיר
 האבין גילערונת רבי שקען זון זען האם
 גילערונת פל מי שיש לו מעות ופלוה אוהם שלא ברבית
 דער טענקש וואס האט געלט אונ פארבארגט
 דאס געלט און פראצענט עליו הכתוב אפער אויף
 אים זאגט דער פסוק כספו לא נתן בנשך זין געלט
 האט ער ניט גילערונת אויף בייסונג ופער זאל בייסין
 דעם לזה, ער זאל געקען ביי אים קער וויא ער
 האט אים גילערונת ושוחר על נקי לא לקח אויב ער איז אַפילו
 פראצענט ער ניט זענען געלט בייא דיא טענקשין
 וואס זענען געקובען צו אים האבין אַרין תורה.
 אַפילו ער זאל עהרליך פסקנו האט ער אויף קיין
 געלט זענען עושה איהו לא ימות לעולם דער טענקש
 וואס מוהט ריא זאבין נועם זוף קיין טאהר גיט
 אויבגילערונת, ער נועם קיין טאהר אָרעם ווערן
 הא לפרה שכל תפלה ברבית נכסי מתמוטטין פון דעם
 פסוק קענטו לערנען דער פראצענט נועם זין פארטענין
 באַרגט געלט אויף פראצענט נועם זין פארטענין
 פון אים פארלארן ווערין. פראצענט די נקרא ויהא
 קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא טמוטטין מיר האבין

הללו מתמושטין ועולין והללו
 והללו וכו'. והכי משמע
 קרא כל עשה חלה לה ימוט
 לעולם כלומר ואם ימוט און
 מוטתו מוטת עולם אבל
 הנותן כנסך ימוט לעולם :
א ב ל אתה נעשה לו
 ערב. ערכו של לוי כנגד
 המלוה : ערב למאן. מי
 הוא המלוה אפני מותר לעשו'
 לו ערב. אלו עוברין .

אמר ר' אלעזר הללו מתמושטין ועולין והללו
 מתמושטין ואינן עולין ת"ר אל תקח מאתו
 נשך והרבית אבל אתה נעשה לו ערב ערב
 למאן אילימא ערב לישראל והתנו אלו עוברים
 בל"ת המלוה והלוה והערב והעריב אלא
 לעכו"ם ובין דרינא דעכו"ם דאול בהר ערבה
 איהו ניהו דקא שקיל מניה ריביתא אמר רב
 ששת שקבל עליו דרון בריני ישראל אי קיבל
 רבית נמי לא לשקול אמר רב ששת שקבל עליו ולא קבל
 עליו לוו :

ומתמושטין . וז"ל למאן
 משום שאר עבירות הכתובים
 בלוחו פסוק ואתה על נקי לא
 לקח וי"ל דלדעך דמוין דלדעיס
 נמיריס נמי מתמושטין א"ל
 לר"ע פ"ד דדריש כסוף מטת
 (דף כד) עשה חלה עשה אחת
 מכל חלה לא ימוע :

מכאן לא תשמעו ולא כיון דעכו"ם בטר ערכא חזיל . אינו חובק חלה את הערב : הוא ניהו דשקיל רבית.
 ערב זה הלוה מן העכו"ם ומור והלוה לישראל לרון כדני ישראל . ויחבט מן הלוה תמלה וכשלא ימלא חללו יגבה
 מן הערב והשתא חזן הערב לוח מתמלה הילך כי פרע לעכו"ם ההיא עשתא הוא לאוסיפה למכרהו ומתי דמויף
 ליה שקל מניה :

דאך גיזעתי קינענכשין וואס פארבארנין גיט
 געלט אויף פראצענט און ווערין אויך ארעם
 אפר רבי אקער היטו כהמשפטן ועיין האט רבי אלעזר
 גיזאנט די קינענכשין וואס פארבארנין גיט געלט
 אויף פראצענט טרעקט אויך זיי ווערין ארעם .
 זיי ווערין אקער צוריק ריין והלוי קהמספין וזאין
 עיזין אקער די קינענכשין וואס פארבארנין געלט
 און נעמען פראצענט וועלן ארעם ווערין אויך
 אייביג פו רבנו דיא רבנן האבין גילערונט עם
 שטייט אין פסוק אי הקח פארו נשך ותחית דו
 סל'ה ואקט גיט געקען פון ל'ה בייסונג און
 מערונג. דער סל'ה זאל גיט פארבארנין געלט
 אויף פראצענט. ער זאל גיט בייסין דעם ל'ה
 אים זאל גיטערט ווערין אגב אה נעשה לו ערב
 אקער דו מענטש ווערין אערב פאר דעם ל'ה
 צום סל'ה. אויב דער סל'ה האט פארבארנט
 געלט צום ל'ה אויף פראצענט. מען איד זיין
 אערב פאר דעם ל'ה אויב דער ל'ה וועט גיט
 בצאהלין צום סל'ה דאס געלט מיט דעם
 פראצענט זאל ער בצאהלין צום סל'ה דאס
 געלט מיט דעם פראצענט. פרענט דיא נקרא
 ערב קספו צו וועמען איז ער גיווען אערב. ווער
 איז דער סל'ה וואס ער איז זאל ל'ה גיווארין
 אערב אייביג ערב ישראי איה זאל זאגן ער איז
 גיווארין אערב פאר איד. דהיינו ראובן האט
 גיבארנט געלט ביי שמעון אויף פראצענט. און
 לוי איז גיווארין אערב פאר ראובן והתנו אלו עוברין
 ברא תשח הפנה והל'ה הערב והעריס סיר האבין
 דאך גילערונט אז איינער פארבארנט געלט צו
 זיין חבר אויף פראצענט. דיא מענכשין זענען
 עובר אויף אלא דער סל'ה און דער ל'ה. אויב

עס איז דא אערב. און ערות. איז דער ערב און
 דיא ערות אויך עובר אלא עכ"ל זאגט דיא נקרא
 דא ביינט מען ער איז גיווארין אערב פאר
 אעכ"ל. דער סל'ה וואס איז אעכ"ל האט פאר-
 בארנט געלט צו איד אויף פראצענט מען איד
 ווערין אערב. פרענט די נקרא זיין דרינא דעכ"ל
 דאזי גמר נקרא אינו ניהו דקא שקיל מניה ריבית וז"ל
 דער דין פון עכ"ל איז אז דער סל'ה גיט באקר
 צום ערב. איז דאך גלייך ווי דער יוד וואס איז
 אערב האט גיבארנט פאר דעם געלט ביי דעם סל'ה
 וואס איז דער עכ"ל פון זיך. און ער האט
 פארבארנט פון זיך דאס געלט צום יוד וואס ער
 איז דער ל'ה. געקט דאך איד פראצענט פון
 איד אמר רב ששת שקבל עליו דרון בריני ישראל
 רב ששת גיזאנט דא שמועסט אי דער עכ"ל
 דער סל'ה האט אויך זיך גענוקען אויב דער
 ל'ה וועט גיט בצאהלין צו דער צייט און ער
 וועט זיך דארפן משפמין זאל ער זיך משפמין
 בייא יודישע דינינים. וועט ער דאך גיין פריער
 צום ל'ה. האט דאך דער ל'ה אליין גיבארנט
 פון דעם עכ"ל. פרענט די נקרא אי קבל עליו לוי
 דני ישראי אויב דער עכ"ל האט אויך זיך
 גענוקען ער זאל זיך משפמין ביי יודישע דינינים
 רבית נמי לא ישראי איה זאל דער עכ"ל גיט געמען
 רבית. יודישע דינינים פסקנן דאך מען זאל
 גיט געמען רבית אמר רב ששת שקבל עליו לוי
 זאל קבל עליו לוי. האט רב ששת גיזאנט דא
 שמועסט דאס האט ער אויך זיך גענוקען
 ער זאל גיין פריער צום ל'ה אקער ער זאל
 קיין פראצענט געמען. דאס האט ער אויך
 זיך גיט גענוקען :

וזהר יתרו דף פ"ט ע"א ת"ח דל"ט יך דא וואו דא
 בה אמר ה' כרסיס. מולן כרסיס אלן איזון חכרייא למשתלי באורייתא ומסריי גרמיהו כל שיחא וימין לשכתא
 ונעלן בחורייתא ובילייא דשכתא מורוי גרמיהו בזונא ליליחו משום דיליח רוח עלהא כשעתא דמטוריתא
 לעזונת כמלא וזיטון חכרייא דידעין רוח לא מכיוון לבייהו למיהמנחא דמאריהון ומתברכאן בל"ב דשעיון
 כספא

יתרו יום ד וזדר

כהאז לילול דלא הוא דכתיב אשר יסמרו כמה דלא אמר (בראשית לו) וחזיו סמר, את הדבר ואקרו סמיסוד ודאי
 בנין להכאה לשכחא לאשכחא רעול דמלריאון דכתיב וכמרו כלשר סמלתי מתי כלשר סמלתי דא זונגא דמקרוניחא
 ומתוקים כדברתי כלל חד כדברתי סתם וכאה חולקי' דמחן דלחקדס בקדושה דא וידע רזא דא חא מתי כתיב שנת
 ימים סמכוד וסמתי כלל מלאכתך ויום השביעי שנת לה' אליהך וגומר כל מלאכתך בחלינו ימיחא יומחא עבידתייחא
 דכתיב נא ובנין האי מלה לא מודוני חכרייהו בר בזמנא דלא יסחכו מעבידתיהו דכתיב נא חא אלל עבידתיה דקודשא
 בריך הוא ומתי עבידתיה זונגא דמקרוניחא לאסוקי נסמתי קדישין לעלמא ובנין כך כבאי לילול חכרייא מתקדש
 בקדושה דמלריאון ומכוונא לבניהו ונסקי בני מעלי בני קדישין דלא סתמא ליתמח ולשמאלח בנין דמלכז ומקרוניחא
 ועל חלין כתיב (דברים יד) בניס אחס לה' אליהם ודאי בנין דחלין קודשא כתיב דיליה בנין דלא למלכא
 ומקרוניחא דהא דשתייהו דחכרייא דידעין רזא דא כדא מחכדקו ובנין כך חקרוני ובנין קודשא בריך הוא ובנין חקרוני
 דשלמא מתקייחא כגויייהו וכד סליק עלמא דשלמא כדניחא קודשא בריך הוא ומרמס על עלמא ועל דא כתיב
 (ירמיהו ב) כולה זרע אמת ורע אמת ודאי :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מלוקט מספרי מוסר
 וצון אל תרבה שיהא עם האשה כחשמו אמרו ק"ו עם אשת חכיו
 מפני אמרו חכמים כל האשה כחשמו אשה עם האשה גורם רעם
 לפנמו ויכול מדברי מורה וסופי יורם בינים . היו פתאים וסכלים
 אשר קורין או שומעים כמשה סו כתיב הכנסת ולינס שמים
 פל לכ וביתר שסוהירו חכמים הם וסוגים אחר הכי רבותינו
 סקרושים אמרים שגורם רעם לפנמו ספספ"ח סקרתא רעם נדכקת

הרמב"ם הלכות ק"ש סוף א'
 (א) ברכות אלו עם שאר כל הברכות הערוכות בפי
 כל ישראל עזרא בספר זבית דבית דינו חקנום ואין
 אדם רשאי לפחות סתם ולא להוסיף עליהם סקום
 שהתקינו לתתם בברוך אינו רשאי שלא לתתם וסקום
 שהתקינו שלא לתתם אינו רשאי לתתם וסקום
 שהתקינו שלא לתתם בברוך אינו רשאי לפחות סקום
 של דבר כל המשנה סמכבע שסבעו חכמים
 שאינו אומר אמת וציוב בשחיתת אמת ואמח ואמנה
 (ב) הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה בין בינם בין כלילה בין לפני

בין אל מרבה שיהא עם האשה כיר האבין גילערונט
 ריא חכמים זאנין דו זאלקט גיט פיל ביידין
 מיט דיין ווייב באשמו אפרי סאנדאך מען האמ
 גיזאנט או מיט זיין ווייב זאל ער גיט פיל ביידין
 קל וחסר עם אשת חברי מיט זיין חברים ווייב סאר
 ער צעוויס גיט פיל ביידין סכאן אפרי חכמים פון די
 משנה האבין ריא חכמים גיזאנט כל הסרבה שיהא
 עם האשה דער מענקיש וואס רעמ פיל אפילו מיט
 זיין ווייב גיטס רעה געצטו בריינגט ער שלעבסט
 אויף זיך ויפסי סרבה מרדא אונ ער שטערט זיך
 אליין פון צו לערנען הורה וסופו יורם יתיבס אונ
 דער סוף וועט זיין ער וועט קוקען אין ניהגם
 הי פתאים וסכלים ווייא צו ריא נארין אשר קורין או
 שומעים המשנה היו בבית הנבטח וואס זיי זאנין אליין
 די משנה אדער זיי הערין ווי מען זאנט רי משנה
 איך שיהל ותינס שמים על לב אונ וייא געמען פאר
 גיט די ווערקער אין הארצין וביתר שהחירו חכמים
 הם נסגים אחר אונ וואס סער ריא חכמים האבין
 סארזאנט סער רוקין זייא זיך אפ אונטער זיך
 צריק הכי רבותינו מקדושים אמרים אונזערע הייליגע
 רבין זאנין שגורם רעה געצטו או ער בריינגט
 שלעבסט אויף זיך וספסרא אחר הנקראת רעה נדכקת

(א) ברכות אלו עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל
 ריא ברכות פון קריאת ששע אונ אלע
 אנדערע ברכות וואס אלע זידין זאנין גורא הסופר
 זבית דינו תגנס דאם האבין סתקן גיווען עזרא
 הסופר מיט זיין בית דין וזין אדם רשאי לפחות סתם
 ולא להוסיף עליהם אונ אפענקטש סאר גיט ווייניגער
 מאכין אונ גיט מער מאכין זעען סאר גיט ארויס
 געמען ווערקער אונ סען סאר גיט צו געבין
 ווערקערן סקום שהתקינו לתתם בברוך די ברכה וואס
 עזרא מיט זיין בית דין האבין גיזאנט מען זאל
 ריא אויס לאזין מיט ברוך אינו רשאי שלא לתתם סאר
 מען גיט מען זאל גיט אויס לאזין מיט ברוך וסקום
 שהתקינו שלא לתתם אונ די ברכה וואס זייא האבין
 גיזאנט מען זאל גיט אויס לאזין מיט ברוך אינו
 רשאי לתתם סאר מען גיט אויס לאזין מיט ברוך
 וסקום שהתקינו שלא לתתם בברוך די ברכה וואס זייא
 האבין גיזאנט מען זאל גיט אנהייבין מיט ברוך
 אינו רשאי לתתם סאר מען גיט אנהייבין מיט ברוך
 סקום שהתקינו לפחות ריא ברכה וואס זייא האבין
 גיזאנט מען זאל אנהייבין מיט ברוך אינו רשאי
 שלא לתתם סאר מען גיט מען זאל גיט אנהייבין
 מיט ברוך כלל שי דבר דער פלל פון די זאך איז
 כל המשנה סמכבע שסכשי חכמים בברכות דער מענקטש

וואס ענדערט דעם נוסח אונ דעם סדר פון ריא ברכות וואס
 האט ער אטעות וחורו סכסבע אונ ער דארף זאנין נאך אסאך די ברכה אוי וייא ריא רבין
 האבין ניקאמין מען זאל זאנין וכל שאינו אומר אמת וציוב בשחיתת אמת ואמנה בברכות לא יצא ידי חובתו
 אונ דער מענקטש וואס זאנט גיט אמת וציוב ביה אמת ואמנה כיי נאכט. אין גלייך
 זיי ער וואלט גיט געדאונינט : (ב) הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה אויב ער האט גיזאנט ריא אנדערע
 ברכה פריער פאר די ערשטע ברכה בין בינם בין כלילה כיי זאל אונ סאיי כיי נאכט בין לפני

וואס ענדערט דעם נוסח אונ דעם סדר פון ריא ברכות וואס
 האט ער אטעות וחורו סכסבע אונ ער דארף זאנין נאך אסאך די ברכה אוי וייא ריא רבין
 האבין ניקאמין מען זאל זאנין וכל שאינו אומר אמת וציוב בשחיתת אמת ואמנה בברכות לא יצא ידי חובתו
 אונ דער מענקטש וואס זאנט גיט אמת וציוב ביה אמת ואמנה כיי נאכט. אין גלייך
 זיי ער וואלט גיט געדאונינט : (ב) הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה אויב ער האט גיזאנט ריא אנדערע
 ברכה פריער פאר די ערשטע ברכה בין בינם בין כלילה כיי זאל אונ סאיי כיי נאכט בין לפני

לחמשיך סתית דלא יהוה נשכי י יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה יעלה ה' רמיה ודתאז
שם ב'ן שבועיה בניקוד חלום :

כב וישפטו את העם בכל עת והיה
כל הדבר הנדל יביאו אליך וכל
הדבר הקטן ישפטוהם והקל
מעליך ונשאו אתך : כ אם את
הדבר הזה תעשה וצוה אלהים
ויכלת עמד וגם כל העם הזה
על מקומו יבא בשלום : שלישי
כי וישמע משה לקול חתנו ויעש
כל אשר אמר : כה ויבחר משה
אנשי חיל מכל ישראל ויתן אתם
ראשים על העם שרי אלפים שרי
מאות שרי חמשים ושרי עשרות :

כב וידוננו ית עמא כבד
עידן ויהי כד פתגם רב
ייתון דותך וכל פתגם
ועיר ידוננו אינו ויקלון
מנה ויסוברון עמך :
כג אם ית פתגמא תדין
מעביר ויפקדינה יי
ותיכוד למיקם ונאף כד
עמא תדין עד אתריה
יקה בשלום : כד וקפרי
משה למימר חמוהי
ועבד כד די אמר :
כה ובחר משה נבדון
דחילא מבר ישראל ומני
יתהון רישין עד עמא
רבני ארפיין רבני מאותא
רבני חמשיין ורבני

תולדות אהרן

וכל סדר . סוכרין ז : וסגל סגל .
סוכרין ט : וסגל סגל . סוכרין ט :

רשבים

(כב) כל הדבר לדרוש אלהים : (כג) וצוה אלהים :
כשיצוה אלוה לשפטם : ויכלת עמוד . ע"י מטייעך :
וגם כל העם הזה . הנצב עליך מן הבקר ועד הערב
יבא סהרה איש איש אל ביתו בשלום :

בער המורים

(כג) וצוה . כ"י . ככל . ואליך וצוה לנגיד פי אם ילך מלטים
כזה תוכל להיות נגיד כי כענין אחר לא תוכל לעמוד : על
קוממו . כ"י חסו . דין . ואליך והסתכונת על מקומו ואינט
לומר אם תעשה דין למטה הכי הוא שלום ואלו יעשו לו דין
למעלה וחסו והסתכונת על מקומו ואינט :

שפתי חכמים

ע פי וסיו דנין ככל מה ונקרא עמוד כלומר סיוטו ככל מה אכל
ושפטו שפתי מתרגם ודיינין סביו דנין ככל מה ונקרא כיוטו עבר :
פ פי דלא לפרשו לי טווי משום דכיוטו דדיינין הסוכרים ככר
סבוע הקלות ואין לדין פשוטה אחרת לעשות כדי להקל וסיוטו כוס
תוכל להקל מעליך ולא כבסס אחרת : צ פי כלא אמר ואם לך
שמוד (מכילתא) ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד :

(כב) ושפטו . וידועו ע לשון טווי : והקל מעליך .
דבר זה להקל מעליך . והקל כמו והכבד את לבו והכות
את מואב ל פי הוה : (כג) וצוה אלהים ויכלת
עמוד . המלך כגבורה אם יהיה חזק צ לעשות כך תוכל
וגם כל העם הזה . אהרן מדכ ואכיהוא וסבטים זקנים
פירוש להורת אלהים

גאמ וצוה אונ גאמ נועמ דיר נביטען דאם הייקמ
גאמ נועמ דיר אויה הייקמ אזוי סאהן וקלף
נועקמו קאנען בשמיין נע אונ גאר דאם פאלק פי
נועמ קובען אויף זיין ארמ בשלום : (כד) וישפט
האמ משה ניהערט דאם קול פון זיין שנוער אונ
האמ זיך בלאשען מיט גאמ האמ גאמ אויה
מסכים גיטוען צו דער עצה פון יתרו בש האמ
משה ניקאהן אלץ נואם יתרו האמ אים ניאגמ
אונ האמ אים איין עצה ניהערט אזוי טי פריער
איז נישטאנען : (כה) ויבחר האמ משה אוים
ניקליבען אנשי חיל (עיינ יעלי) ככד ישראל פון אלע
ישראל

(כב) ושפטו את העם אונ ויזא ואלין משפטין דאם
פאלק אלע צייט נואם ויזא וועלין בנארפיין ויהי
אונ עם ואל זיין פי אימליבע גרויסק ונאך דאם
הייקם אנגרויסקר ויזא ואלין נואם
גריינען צו דיר דו ואלקם דאם משפטין ובי אונ
אקליינע ונאך וישפטו ואלין די הארין משפטין אונ
פון נוענין נואם היים איה דיר דאם סאהן ויהי
קדי עם ואל פאר דיר גרינגער זיין ונשאו אונ זיי
נאלין ליריין מיט דיר די מירקא פון דעם פאלק :
(כג) אם שפת הדבר אז דו נועקם די ונאך סאהן נואם
איה ניב דיר איין עצה אונ דו נועקם פרענין

עִשְׂוֹרֵי־תֵּא : כִּי וַיִּיגִין ית עמא בקר עינן ית פתנם קשי מיתין לנות משה וכל פתנם יגיר ויגין איגון : ור"א ופסו אה . מנכרין לו :

כִּי וַיִּיגִין ית עמא בקר עינן ית פתנם קשי מיתין לנות משה וכל פתנם יגיר ויגין איגון : ור"א ופסו אה . מנכרין לו :

בעל המורים

(ט) הקסה . ב' כחסורה . סדר הקסה . פרסך הקסה . מלמד חסיס משה דן דין סאלחיס (יא' אכשי אלס) עהו קסה עורף :

רש"י

ק הגלוס עחה עמך (מכילתא) : (כו) ושפטו . ודיינין ית עמא : יביאון . מיתין : ישפטו הם . כמו ישפטו (כחולס) וכן (רות ב) לא תעבדו כמו לא תעבדו ותרגמו דיינין אינו . מקראית העלויות היו לשון לוכן מתורגמן וידוען מיתין ידוען ומקראית הללו לשון עשייה : סו וקיס לכן מרבה אחס בכתי אחר אבל לא רנה להשוכ

רשב"ם

(כו) ישפטו הם . כמו לא תעבדו מזה . בכחמט מקומות (וא"ו מלאפום בכחמט וא"ו חולמ) :

שפתי חכמים

אלהים וכלת עמוד . דל"כ מהי וכו' אלחיס מתיין ידע . שפוטו השט כמו שפוט מיתין לו : ק דל"א לרשע על הכעלי דיניס כיון שגדבר לא היו עובדי אלהה ולא כעלי מלאכות ופ"ג דנר"ח מן הכחויס שישב משה לכדו מ"מ דרשו ר"ל שגלו עמו אף קודם עלת יתרו מדכתיב גם אחת גם השט . (מכש"ל) גם לרבות אהרן כל לרבות דבד ואכסוה וכלל הכויו של אהרן הם הקניס אבל דבד ואכסוה אינוס בכלל זה שפתי עדיין לא סכח תור כיון דיש מדרש סככ מה א"כ מה תועלת לחשוב אהו :

פירוש לתורת אלהים

ישארא ויהו אונ ער האט נייא גינעבין פאר גיבראכט צו משה ער זאל משפטיין וגי היך חמסן האבין גימשפט דעם פאלק צייט וואס נייא

האבין גימשפט דעם פאלק צייט וואס נייא

נביאים ישעיה

תרגום

לחשיק מנה' דרא צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה הנצח ארני נשמה רוח יהוה רוח יחירה נצח יהוה חיה יחירה רוח אל שם ב' שבעשיל :

א וראש אפרים שמרון וראש שמרון בן רמליהו
אם לא תאמינו פי לא תאמינו : ב ויוסף יהוה
דבר אל-אחוז לאמר : ג שאל-לה אות מעם יהוה
אלהיה העמק שאלה או הגבה למעלה : ד ויאמר
אחוז לא-אשאל ולא-אנסה את-יהוה : ה ויאמר
שמעו-נא בית דוד המעט מבם הלאות אנשים
כי תלאו גם את-אלהי :

א וראש אפרים שמרון וראש שמרון בר רמליהו אם לא תאמינו פי לא תאמינו : ב ויוסף יהוה דבר אל-אחוז לאמר : ג ויוסף יהוה דבר אל-אחוז לאמר : ד ויאמר אלהיה העמק שאלה או הגבה למעלה : ה ויאמר אחוז לא-אשאל ולא-אנסה את-יהוה : ו ויאמר שמעו-נא בית דוד המעט מבם הלאות אנשים כי תלאו גם את-אלהי :

ח ויאמר שמעו נען בית דוד העביר לכוון דאתון סהלן ית נבייא ארי תהלין אף ית פתנמי אלקהא :

מצודת דוד

רש"י

(א) וראש . ואלף עתה עיר המלוכה של אפרים היא שומרון ואין לה כלום על ירושלים : וראש שומרון בן רמליהו . סוף ראש ומתך על שמרון ולא על ירושלים : אם לא תאמינו . אם אינכם מתחייבים לדברי אלה וכו' לפי שאין אחס קיימים ומחוקים בלחמת סל : (ג) דבר . ע"י ישעיה : (ג) אות . לעשות אות למען דעת שיתקיימו דברי : והבט שאלה . שאל שאלה לעשות אות כעונק הסהוס או כנגדי הסמים ממעל : (ד) לא אשאל וגו' . לא אשאל אות ולא אדומס את המוקס מעשיית סהות כי לא רנה שיתקדס שם שמים ע"י : (ה) הלאות אנשים . רוח כי גם חרזו ליגע לפני הטוקס ב"ה בדברי עונת כלה :

לחמשיך סיפור ומלכות היא שין דלת יוד נמש שין שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמת דיסוד א אד אדנ אדני נמש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יז הד וז היה יחידה דיסוד יתרה חיה יחידה דמלכות אל שם בן שבועיה :

א און לשמעת תוכחת חיים בקרב חכמים תליון : ב פורע מוסר מואם נפשו ושמע תוכחת קונה לב : ג יראת יהוה מוסר חכמה ולפני כבוד ענוה : ד לאדם מערכי-לב ומיתוה מענה לשון : ה כל דרכי איש יך פצניו ותלן רוחות יתוה :

גש פרעיקא דלמא ומן יי מסללא דלישנא : ה פלהון אורחמיה דנקרא דקנין אינון קעי נוי נאלהא קתמן אורחמיה :

מצודה דוד (א) און שמעת . מון אשר תשמע החוכמה המכילה חיים סוסה תחיה כבוד אשר החכמה ותלן בקרב חכמים לשמעת דבר חכמה : (ב) פורע . המנעל את המוסר הוא מואם נפשו כי אם ראה שאליו נשמת חקנות' קונה לב . יקנה מזה לב חדש ומשכיל : (ג) מוסר חכמה . היראה תחשב למוסר להליון חכמה וא"כ היראה הוא סיבה לתכונה וקודמת לה וכן לפט כבוד פ"כ חיה הענוה כי הענוה היא סבה להכניא את הכבוד א"כ נאות חלל מע' כח הסוד למדל אמריו כלשון לכל יכשל בהם : (ד) וד בעיניו . כי איט רואה חוכה לעמו : וחוכן . ה' הוא כמות רוחו של אדם יודע הוא אם דרכיו זכמים אם לא :

פירוש ע"מ (א) און שומעת תוכחת חיים דער מענטש וואס וויל זיין אויגער זאל הערין מוסר וואס דאס זאל אים בריינגען צום אייביגען לעבן בקרב חכמים תליון זאלקסטו געקטניגען . זאלקסטו שטענדיג זיין מיט חכמים וואס לערנען תורה . זייא וועלן דיר לערנען ווי אזוי דו זאלסט זוכה זיין צו דאס אייביגע לעבן . צו עולם הבא : (ב) פורע מוסר מואם נפשו דער מענטש וואס פארשטערט מוסר . ער וויל גיט הערין מוסר . פארמיאוסט ער זיין נשמה ושומע תוכחת קונה לב און דער מענטש וואס הערמ מוסר קויפט ער אנניע הארץ . וזייל זיין הארץ נועט ווערן גיענדערט פון שלעכט צו גוט נועט זיין הארץ זיין אנניע : (ג) יראת ה' מוסר חכמה דער מענטש וואס הערמ קלונע מוסר . קען ווייזן אים מיט חכמה אז קען דארף דינען הקב"ה . נועט ער קומען מורא צו האבן פאר הקב"ה ופני כבוד גינה פאר כבוד און דיא נידערניקייט . דער מענטש וואס איז ביי זיך אין אקט נידעריג . דעם

רשי (ג) ולפני כבוד ענוה . הענוה גורמת שהכבוד בא : (ד) לאדם מערכי לב . הוא סידר עלתו ולכריו בלבו : ומה' מענה לשון . הקב"ה משכילו בלכריו : (ה) תוכן רוחות . ומונה הלכות מי הסוב ומי הרע :

הוא לפניו : (ד) לאדם . ביד האדם לערוך הדברים בלבו כסוד וד בעיניו . כי איט רואה חוכה לעמו : וחוכן . ה' הוא אדם דרכיו זכמים אם לא :

מענטש גוט מען פבור . אבער דער מענטש וואס וויל פבור פון אים אנמלוויפט דער פבור : (ו) לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון דער מענטש פראכט אין הארצין וואס ער זאל ריירין . אבער וואס דער צונג זאל ריירין . דאס איז פון הקב"ה . פיר מאהל איז דא דער מענטש האט געפראכט אין הארצין וואס ער זאל ריירין . אונ עם איז געקומען צום ריירין האט דער צונג גערעט אנדערש . געסער אדער ערנער . דאס איז פון הקב"ה : (ה) כל דרכי איש יך פצניו וועגן פון מענטש . וויא דער מענטש מוהט . מיינט ער אזוי איז קלאר אונ ריין . קען דארף אזוי מאהן . אונ עם קען זיין אז עם איז גאר אשעות . דאס געקומע פון אלעם איז תוכן רוחו ה' אז הקב"ה האט אנגעברייט ביי דעם מענטש אין הארץ וואס ער זאל מאהן אונ דער מענטש מוהט אזוי . אין דעם מאהן נועט דער מענטש געוויס פגענדיקן :

ברמנורא פרק ג א הקומץ את המנחה לאכול . פרק ג א הקומץ את המנחה לאכול דבר שאין דרכו לאכול . חן למט : דבר שאין דרכו לאכול . כגון הקומץ והקמיר . חן למט : דבר שאין דרכו להקמיר . השירים שזכרן לאכול ולחן דרכן להקמיר : פרק ג א הקומץ את המנחה אויב דער פדון האט אראפ גענומען אקומץ פון אשנחה . אונ נען ער האט גענומען דעם קומץ האט ער גיטראכט זאכיל דבר שאין דרכו לאכול ער זאל עסין פון דיא מנהה וואס אקומץ פון דעם קומץ דבר שאין דרכו להקמיר אדער ער האט גיטראכט ער זאל סקריב זיין מארגין פון דיא מנחה

משיחה כדמתיב (שמות כט) ורקיקי מלות משוחים בשמן .
אחר אפייתו מושקן וחוזר ומושקן עד שיכלה כל השמן
שבלוג : במנחת כהנים כשרה . שכולן לליל כמזבח :
במנחת כהן המשיחה ובמנחת נסכים פסולה .

כשורות . [ב] נתערב קומצה בקומץ חברתה .
במנחת כהנים . במנחת כהן המשיחה . במנחת
נסכין כשרה . רבי יהודה אומר במנחת כהן
המשיחה . ובמנחת נסכין פסולה שזו בלילתה
עבה וזו בלילתה רכה והן בולעות זו מזו :
ג שתי מנחות שלא נקמצו . ונתערבו זו בזו .
אם יכור לקמוח מזו בפני עצמה . וזמו בפ"ע .
[ג] כשורות ואם לאו פסולות . הקומץ שנתערב
במנחה שלא נקמצה . לא יקמיר ואם הקמיר
זו שנקמצה עלתה לבעלים . וזו שלא נקמצה

[ב] נחצרב כ"ו כשר . לרנן דעלין לין מעלנין זה את זה ור"ל
דמין כמיו לא בעיל : (ט) והוא נכבד . וזה נוכר רשעים כמתיב
ועוד כתיב נסכי איל שני פסוקים בשלישית פהו סני' ל' ג' ג' ג' ג'
ועתוי"ט : (י) דמשום ריב' שמנס דמי' ס"ק לא מיפסלה דכתיבנה
פסה דשעית ה"כ דלא הוי אלה בלוג והכא ח"כ דכלל מ"ט
וז"ל דנשאר ג"כ ככל פסוקים
ועוד דקומץ לא כילע ט"ג ט"ג
והולך ליכא למיפסל ככא אלה
מתעטע כיוול . ועתוי"ט : (א) ז"ל
דכא כיון דמשום כיוול נבטי כס
ומי' ה"כ ששפתן מבטל פסולת
כיכי שייך ככא למימר דשמן של
הקומץ ח"ק אס יכלע טולו כמנחת
נסכים שיבעטו . וז"ל אפי'
עורכו מדעת מני דכא אמרי'
דלא פסלין אלא כריבס לוג
ולכטי מני פי' ר"ל ומה דמנחת
נסכים הוי חסר שמה ומכא
דלפי' דפסולת . ומי' ח"כ דרעת
עורכו מדעת מני דכא אמרי'
דקומץ משום ריבס שמנס . ה"ט . משום דלוינו פסול אלא מדעת .
ורקיקא לן מלי ריבוי שייך בנסכים . ל"ק דכיון דקומץ מתבטל
הוה סלחו כחולן ליתיה וכל שמתן דקומץ ודנסכים קימין עס
פסולת הנסכים . ועתוי"ט : [ג] כשורות . במנחת כהן לרנן
עלין לין מעלנין זה את זה סא מין כמניו ככל עתוי"ט כ"ו ט"ו

ההין : והן בולעות זו
זו . הקומץ בולע ממנחה נסכים וממנחת כהן משיחה
ודכה שמן של מנחות הללו על הקומץ ומכילות ליה
(י) והווי מנחה שלא הקמיר קומצה ופסולה הנקמצת
ככל מנחת נסכים כשרה ולא הווי כריבס שמנה כיון שלא
מדעת עירב השמן שכולוהו ככל לגבה (יא) וכמאן
מזו בפני עצמה ופסולתו עצמה . שפלה זו
נתערב כשרות : ואם לאו פסולות . דאמר בה"כ מסולת

ליתיה . והאן הלכה כ"ו יהודה : ג אם יכור לקמוח
בכ"ו זה של כלי זה כלל זה ונשאר מהן כדי קומץ של
מסולת חסר . דאמר בה"כ מסולת חסר : דא יקמיר . ואפילו כל

מען האט זיי ניט ב'ש'מירט ג'שרות די אלע מנחות
וענען ק'שר נ'תערב בק'מז בק'מז ח'קרה אויב אקומץ
פון איין מ'נחה איז אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין
אקומץ פון איין א'נדער מ'נחה ג'מנחה ג'נים א'דער
אקומץ פון אמ'נחה פון א'לוי א'דער פון איש'ראל
איז אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין אמ'נחה פון א'פנה
נ'אם זיא ווערט אין ג'אנצין פ'ארברענט ג'מנחה
ב'זו ה'קשיה א'דער אקומץ פון א'פראקטע מ'נחה איז
אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין אמ'נחה פון א'פנה
ג'דול ג'מנחה ג'נים א'דער אקומץ פון אמ'נחה איז
אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין אמ'נחה ו'אם זיא
ווערט ג'יבראקט מיט א'קרן ג'שרה איז ק'שר . מען
איז מקריב ב'ידע קומצין צו וא'מען . א'דער מען
איז מקריב דיא אלע מ'נחות מיט ד'עם קומץ צו
זא'מען רבי יהודה א'ייר רבי יהודה נ'אנט ג'מנחה ב'זו
ה'קשיה ז'מנחת ג'סכין פ'סלה אויב ד'ער קומץ איז
אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין אמ'נחה פון ב'זו ג'דול .
א'דער ד'ער קומץ איז אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין
אמ'נחה ו'אם זיא ווערט ג'יבראקט מיט א'קרן .
איז פ'סול ד'ער קומץ ש'ו ג'ליתיה ע'בה ו'ארום ד'עם
קומץ איז ג'עדיקטע מ'יני . ע'ם איז דא אין א'ים
ווייניג א'ייר ו'ו ג'ליתיה ב'זה אונ די מ'נחה פון ב'זו
ג'דול אונ דיא מ'נחה ו'אם ווערט ג'יבראקט מיט
א'קרן . וענען ש'ימער . ע'ם איז דא אין ז'יא פ'יל
א'ייר ו'ו ב'זו ג'זו איז אונ ד'ער קומץ זא'פ'ט איין
א'ייר פון די מ'נחה . ב'זו די מ'נחה פון קומץ ווערט
ב'טל אין דיא א'ייר . ד'ריבער ד'ער קומץ אונ דיא
מ'נחה ו'אם ד'ער קומץ איז פון איר ג'ענומען
ג'ינוארין וענען פ'סול . א'דער דיא מ'נחה פון ב'זו

גדול אונ דיא מ'נחת ג'נסכים וענען ק'שר : ג שמי
מנחות ש'יא נ'קמזו נ'תערבו זו בזו צ'נוני ג'לייקע מ'נחות
ו'אם ק'ען האט פון ז'יא נ'אך ניט ג'ענומען ד'עם
קומץ . אונ ז'יא וענען צו מיש'ט ג'ינוארין איינע
מיט דיא א'נדערע ו'דיא מ'ערה פון ב'ידע מ'נחות
וענען אויס'געמישט ג'ינוארין אס י'כוד ג'קמץ ש'ו
ב'פני ע'קשה ו'מו ב'פני ע'קשה ג'שרות אויב ע'ם איז ד'א
א'ביסול מ'עהל פון די מ'נחה . אונ א'ביסול מ'עהל
פון די מ'נחה . ו'אם וענען ניט צו מיש'ט ג'ינוארין .
אונ מען ק'ען ארא'פ ג'עקען ד'עם קומץ פון דיא
מ'נחה ב'זונדער אונ פון די מ'נחה ב'זונד'ער . זאל
מען אזוי מ'אהן מען זאל ג'עקען אקומץ פון דיא
ביסול מ'עהל אונ אקומץ פון דיא ביסול מ'עהל
ג'שרות וענען ב'ידע מ'נחות ק'שר ו'אם ז'יא אונ אויב
מען ק'ען ניט ארא'פ ג'עקען פון י'ענדער מ'נחה
ב'זונד'ער אקומץ ו'ייר די ג'אנצע מ'עהל איז ג'ט
אויס'געמישט ג'ינוארין פ'סול וענען ב'ידע מ'נחות
פ'סול הקומץ ש'נתערב ג'מנחה שלא נ'קמזה אויב אקומץ
פון איין מ'נחה איז אריין ג'עמישט ג'ינוארין אין
איין א'נדער מ'נחה ו'אם מען האט נ'אך ניט
ג'ענומען פון איר ד'עם קומץ ז'א ג'קמיר א'ך מען
ניט ס'קריב ז'יין די מ'נחה ו'אם הקמיר אונ אויב ע'ר
האט ס'קריב ג'יווען די מ'נחה אין ג'אנצין ו'ו ש'קמצה
ג'מנחה ג'ב'זים דיא מ'נחה ו'אם פון איר איז ארא'פ
ג'ענומען ג'ינוארין ד'ער קומץ איז ק'שר . אונ ד'ער
בע'ר ה'בית האט ש'וין ב'צ'אה'ק'ט ז'יין מ'נחה . אונ
ד'ארף ניט ג'ריינג'ען איין א'נדערע ו'ו ש'יא נ'קמזה
אונ די מ'נחה ו'אם מען האט פון איר ניט ג'ענומען
ד'עם קומץ . נ'אר מען האט איר ס'קריב ג'יווען אין

לאמרה הקטרה בקומן ונאמרה
אין הקומן מכלל את הכוין חף כו' אין השירים מעטלים את
הקומן: (יג) דכתיב לרצון להם משמע דבר שואל לרצון במקום
אחר. חסופות ועמו"ט: (יד) ותחיהני דכתי' דבדחוס
מ"ו חן כנוב ובגשן קדשי קדשים
ליהא אלה שהורר מכללו כדמס
וגרסה דרוב לומר קדשים קלים
שנכללו שם בכל מקום. עתו"ט:
(טז) בגמ' אסוקא דה"ש כורף
ואבוד והאי דקאמר טעמא
ירשינו נקט: (טז) דר' שמעון
לא סגי ליה בכהונה לחוד אלא
כיו אצבע כדרי כהונה דלא
דכתיבה כמ"ה פ"ו דבדחוס ירו'
אצבע או כהונה דהתם אלוכל'
דרבנן: (טז) ה"ר"ת אבל בגמ' א"ר
עלמא קטנו חתי וימני כו' מד לנתי'
ומד לעכב: [ד] העשרון כו'

המעורבות. לזיון הקטרה מזה אלא בקומן. ומקמך
נמי לא קמך שני קומלים ללמא בכל קומן יש מזה
שמערב וליכא קומן שלם ממד מנחה ואם הקטיר כל
המעורבת (היא) לא עתקה לבעלים דהא לא נקמלא וזיון
מנחת נכבה נותרה בלא

לא עלתה לבעלים. נתערב קומצה בשיריה.
או בשירום שלי חברתה לא יקמיר ואם הקמיר
עלתה לבעלים. נשמא הקומץ והקריבו הציץ
מרצה יצא והקריבו אין הציץ מרצה. שהציץ
מרצה על הממא ואינו מרצה על היוצא:
ד נשמאו שיריה. נשרפו שיריה. לאבדו שיריה.
כמדת ר"א כשרה. וכמדת רבי יהושע פסולה.
שלא בכרי שרת פסולה. ר"ש מכשיר. הקמיר
קומצה פעמים כשר: דה הקומץ מיעומו מעכב
את רובו. [ג] העשרון מיעומו מעכב את רובו.

קמיה: נתערב קומצה
בשיריה לא יקמיר. את
כולה. משום דהשירים
אסורים להקמיר דכ' (ויקרא
ב) לא תקמירו ממנו אשה
לה' כל שממנו לאזים הרי
הוא בכל תקמירו: נשמאו
הקומץ והקריבו הציץ
מרצה. דכתיב (שמות כח)
ושא אהין את עון הקדשים:

איו נשא אלה עון עומאה שם כה זד קל שהורר מכללו בלבוז (יב) דכתיב תחמיד
ואינו מרצה על היוצא. ואף על גב דיש כו נמי זד קל שהורר מכללו כדמס אסור ואלא
כדכבו ובגשן שלא היו שם קלטים (יג) חף עפ"כ אין הזיון מרצה ביוצא דכתיב (סס)
עון לפניה ה' אין. שון היוצא לא: ד' כמדת רבי אליעזר כשרה. על דעתו של ר"א דלמך בפ' כ"ג
זולין. דס על פי שאין כשר ה"כ קומן עפ"ש שאין שירים כשר להקמיר קומן: כמדת רבי יהושע.
דלמך אם אין כשר אין דס ה"כ פסול להקריב הקומן. והוא שלא נשתייר דבר מן השירים שלא נעמא (יד)
והלכה כרבי יהושע: שלא בכרי שרת. שלא קודם הקומן ככלי שרת אבל בתחלת המנחה כ"ע לא פליגי
דכ"ע כלי כדלמרי' בפ' שתי הלחם: ורבי שמעון מוכשר. טעמא דר"ש מפרי בגמ' משום דל"ח (ויקרא ו)
קדש קדשים הוא כהמאה וכמאה ומדאק"ש רחמנא מנחה לחמת דעבודתו מנחה כדכ"ע ממש. ש"מ דקומן המנחה נמי אם
לכ"ע עובד' בידו בלא כלים ובלבד שיטבד בידו הימנית דומי' דחטאת של' זו אצבע דכתיב ביה (סג ז) ולקח הכהן
מדם החטאת באצבעו. וכ"מ שחומר אצבע וכהונה איו אלא ימין (טו) ואין הלכה כר"ש: הקמיר קומצה פעמים.
חלי קומן כפ"א והאי כ"מ ותי' כפ"א חטאת ופליכ' כדמס אלא אם חלקה לנ' או לד"ס דעביד לכו הקטרה פחותה מכח פסולה:
נמלא שאין הקטר' בפחותה מכח פסולה ופליכ' כדמס אלא אם חלקה לנ' או לד"ס דעביד לכו הקטרה פחותה מכח פסולה:
דה מיעומו מעכב את רובו. שאם חסר כ"ס פסול דל"ח מלא קוממו (טז): העשרון. מנחה שהיא פחותה מעשרון

גיווען אַקרבן וואס איז אַרױם גײַטראַגין גײַוואַרין
פון די עֶזְרָה אונג איז צוריק אַרײַן געקומען אין די
עֶזְרָה. אויף די עֶבְרִית איז דער צײַג נײַט כּפֶּסֶד:
ד נִסְפָּא שײַדִּיה אויב די געבליבענע מעהל פון די
מִנְחָה איז מָמָא גײַוואַרין שײַדִּיה אָדער דיא
געבליבענע מעהל פון די מִנְחָה איז פִּיאָבֶרענט
גײַוואַרין אַבױ שײַדִּיה אָדער די געבליבענע מעהל
פון די מִנְחָה איז פִּארְלֶארין גײַוואַרין וְדָאָם אַרְץ
איז גײַווען אײַרער מען האָט מִקְרִיב גײַווען דעם
קומץ פון דיא מִנְחָה כּפֶּסֶד רבי אֱלִיעֶזֶר גִּישָׁרָה רבי
אַלִיעֶזֶר וְאָנָם דער קומץ איז פֶּשֶׁר אונג מען קען
אײַם מִקְרִיב זײַן וְכִפֶּסֶד רבי יְהוֹשֻׁעַ פֶּסֶדֶה אונג רבי
יְהוֹשֻׁעַ וְאָנָם דער קומץ איז פֶּסֶדֶה אונג קטן קטן
אײַם גײַט מִקְרִיב זײַן שׂאָ שֶׁרֶת פֶּסֶדֶה דער
פֶּהֶן האָט גײַט אַרײַן גײַרײַמ דעם קומץ אין
אַהײַלײַנע פֶּלִי. איז דער קומץ פֶּסֶדֶה רבי שִׁבְעִין
מִכְשֵׁר רבי שִׁמְעוֹן וְאָנָם דער קומץ איז פֶּשֶׁר תִּקְפִּיר
קִמְצָה פֶּעִמִּים כִּשְׁרֵה אויב דער פֶּהֶן האָט מִקְרִיב גײַווען
דעם קומץ צײַוויי מִאֶהֶל אײַן מִאֶהֶל אַהֲאָבֶרין
קומץ אונג נֶאֱדָר אַמֶּהֶל אַהֲאָבֶרין קומץ. איז דער
קומץ פֶּשֶׁר: דה הַקֹּמֶץ מִטֵּמֵּוּ מַעֲכָב אַת רובו אויב עֵם
פֶּעֶלֶט אַבִּיסוֹל מעהל פון קומץ. אַפִּילױ עֵם פֶּעֶלֶט
פון אײַם גָּאָר וַיִּוְנִיגוּ. פון דעםקטנוועגן קטן קטן
אײַם גײַט מִקְרִיב זײַן העֶשְׂרױן מִטֵּמֵּוּ מַעֲכָב אַת רובו

גאנצין יא עתה יבטלים הדיקט דאס גיט אמןקה.
אונ דער בעל הבית דארף בריינגען איין אנדער
מנקה נהערב קימץ בשיריה אויב דער קומץ איז
ארין געמישט גיווארין אין די געבליבענע מעהל
וואס דער קומץ איז פון איר גענומען גיווארין
אז בשירום שי הנהרה אדער דער קומץ איז ארין
גיפאלין אין דיא געבליבענע מעהל פון איין
אנדער מנקה יא גפיר זאל מען גיט מקריב זיין די
געבליבענע מעהל ואם הקמיר עתה יבטלים אונ אויב
מען האט מקריב גיווען דיא מנקה אין גאנצין.
האט שוין דער בעל הבית בנאיהלם זיין מנקה.
אונ דארף גיט בריינגען איין אנדערע נספא הַקֹּמֶץ
אויב דער קומץ איז מָמָא גײַוואַרין וְהִקְרִיבו אונג
מען האט אײַם מִקְרִיב גײַווען הַצִּיץ מִרְצָה דער צִּיץ
פון פֶּהֶן גָּדוֹל די גאָלדענע גֶלְעָה וואס דער פֶּהֶן
גָּדוֹל האָט גײַטראַגן אויף זײַן שִׁמְעֶרױן איז כּפֶּסֶד
דיא עֶבְרִית יצא והקריבו אָבֶער אַז דער קומץ איז
אַרױם גײַטראַגן גײַוואַרין פון די עֶזְרָה. אונ מען
האָט אײַם צוריק אַרײַן גײַטראַגן אין דיא עֶזְרָה.
אונ מען האָט אײַם מִקְרִיב גײַווען אויף דעם מִזְבֵּחַ
אַז הַצִּיץ מִרְצָה די עֶבְרִית איז דער צִּיץ גײַט כּפֶּסֶד
שִׁמְעִין מִרְצָה עַל תִּקְפִּיר אויב מען האָט מִקְרִיב גײַווען
אַקְרָבֶן וואס איז גײַווען מָמָא. איז דער צִּיץ כּפֶּסֶד
וַאֲנִי מִרְצָה עַל הַיּוֹצֵא אָבֶער אַז מען האָט מִקְרִיב

יתרו יום ה

עיקר תוי"ט

אפי' כ"ג פסול: היין. ה' ה' ה' לפר ולטמית ה' ה' לאל. ורביעית ה' ה' לכנש: וכן השמן. כן למנחת נכסיו שהו' כשיעור היין. כן למנחת נדבה שהו' לוג 6' סמן: הסולת והשמן. של מנחה: מעכבים וא"ו. דכתיב (סס ב) מנרה ומשמה (ו): הקומץ והלבונה מעכבים וא"ו. דכתיב (סס ו) ורבים ממנו בקמלו וגו' על כל לבונה (יח): ו' שני שעירי יה"ב. השעיר אשר עלה עליו ה' ה' לל' ושמיר המסחלה לעזאזל: שני כבשי על צרת. שני כבשי שלמים שפלים מוכה על שתי הלחם: שתי הלחות. שתי הלחם של עזרת: ושני סדרים. שתי מערכות של לחם הפנים שש הלוח לכל מערכת: שני בויכין. שתי כפות שבתן הלבנה ומחויס על כ' המערכות: ה' סדרים והבויכין מעכבין וא"ו. ששם אין מערכות של לחם על השלחן לא יתן כו' לח הבויכין של לבונה. ולם אין בויכין לא יתן לח הלחם: ארבעה שבתודה. הלוח מנות ויקיני מנות: ושלושה שבפרה. רבומה. ען לרו ולחוב וסני תולעת: ארבעה שבתודה. ארבעה מינים של לחם שמזיאים על שלמי תודה. הלוח מנות. ויקיני מנות. וסלת מורכבת. והלות לחם מן:

היין מיעומו מעכב את רובו. והשמן מיעומו מעכב את רובו הסולת והשמן מעכבין זה את זה. הקומץ והלבונה מעכבין זה את זה. ו' [ס] שני שעירי יום הכפורים מעכבין זה את זה. שני כבשי עזרת מעכבין זה את זה. שני הלוח מעכבות זו את זו. שני סדרים מעכבין זה את זה. הסדרים שני בויכים מעכבין זה את זה. והבויכים מעכבין זה את זה. שני מינים שבבביר. שלושה שבפרה. ארבעה שבתודה.

היין כר השמן בר. כולו לוף לכו בגמלה מקראי: (יח) סרס ולא רבתי הי"ך ששתי' סיכוכא ובגמרא מסלתה ומשמה [כשאר מנחות] מנרה' ומשמה [כמנחת הסוחר] פרס' שם עליו ככחוב לעכ: (יח) וקסה מלך לעכ. ובגמרא על כל לבונה' וחס כל הלבונה אשר על הפנחס פרס' שם ט'. [ס] שני שעירי יום הכפורים. כולו לטעין לס בגמלה מקרא :

אויב עם פעלם אביסור קעה' פון דעם עשרון וריא מנקה אין אביסור קעה' וויינגער וויא אעשרון אפי' עם פעלם נאר ווייניג. פון דעקסוועניג אין דיא מנה' פסול מיו' סעבב אה רבו אויב עם פעלם אביסור וויין פון אהאלקין הין. אדער עם פעלם אביסור וויין פון אדריטור הין. אדער עם פעלם אביסור וויין פון אפעקטי' הין. אפילו עם פעלם נאר ווייניג. פון דעקסוועניג נאר מען גיט ניסען דיא וויין אויף דעם מנה' השמן מיוסו סעבב אה רבו אויב עם פעלם אביסור אייל פון אהאלקין הין. אדער עם פעלם אביסור אייל פון אדריטור הין. אדער עם פעלם אביסור אייל פון אפעקטי' הין. אפילו עם פעלם נאר ווייניג. פון דעקסוועניג נאר מען גיט ניסען די אייל אויף די מנקה הסלת והשמן מעכבין זה את זה די קעה' מיט דיא אייל פון אמנחה פאר האלקמין איינע דיא אנדערע. אויב עם אה דא קעה' צו דיא מנקה אונ עם אין ניטא אייל. אדער עם אין דא אייל אונ עם אין ניטא קעה'ל. אין די מנקה פסול הקומץ והלבונה מעכבין זה את זה דער קומץ מיט דיא בשמים פון אמנחה פאר האלקמין איינע דיא אנדערע. אויב מען האט מקריב גיווען דעם קומץ אונ מען האט גיט מקריב גיווען די בשמים. אדער מען האט מקריב גיווען דיא בשמים אונ מען האט גיט מקריב גיווען דעם קומץ. אין פסול די מנקה: ו' שני שעירי יום הכפורים מעכבין זה את זה דיא איינע שעירים וצניען וואס מען דארף מקריב זיין יום פפור. פאר האלקט איינער דעם אנדערין. אויב עם אין נאר דא אין שעיר. אין מען אים גיט מקריב שני כבשי עזרת מעכבין זה את זה די צוויי שעפסין וואס מען דארף מקריב זיין שבעות. פאר האלקט איינער דעם אנדערין. אויב עם אין נאר דא אין שעפס. אין מען אים גיט

(וט) אבל מים חיים לא חשיב למי שהיה מערב בהם הסה הסה
לדכתיב ועכל אותם וכו' וטעמיהו: (כ) ושיר עד זו היות
למטרע ודברים וזיליס דגם: חו' [ו] קני כ"ו ולא חשיב
נמי גבייה כשחוריס ופרסיס דמעכבין ו' את זו ממש דליתניבו
כמורה על שער מיני מחסרי כדליתא בגמרא: חוס' [ז] שבעה
נרותיה: כנאש כל קני וקנס

הוא נר אחד כעין כך וסו
תנין דכתיב וכתבתי להם
(כח) דכתיב וכתבתי להם
תמו וזיליס דגמלין כתיב
היה וכו' למטרעו ומזכרתם
למזו גס ו' כ"י: [ח] ארבע
ציציות כ"י: לא אחמר כמורה
תלן ור"מ פ"י במשנה לטול
וכלן סתו חו"ן לרמזי' שיש
בשפוקיס ארבע על שיהיו
מעכבות אבל מעינין קבלה בדיני:
מעכבין [ט] ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת.

ארבעה שבלולב. לולב ואחרון הדם וערכה אם טעל
לרבעתן ככל היום כולו אט"ס שמטל א' מהן שחיות
וא' בין הערכים יא' דקיי"ל לולב א"ע אנד אבל אם
חיסר א' מן המינים ועל כל ג' לא קיים מצוה כלל: ז'
די שבמצורע. ען ארו
לחובן ושני חולעת הלפטר
הסיה (יט): ז' היות
שבפרה. הלומה. דכתיב
כמכרד יט) והזה אל נכח
פני אהל מועד ממהה שבע
פעמים: ז' היות של בין
הבדים. ביה"כ. דכתיב
ויקרא (י) ויקרא אל לבני הכפרות
זיה שבע פעמים: ושעל
הפרוכת ושעל מזבח

הזהב. ביה"כ. דבר כהן משיח וכפר העלם דכר על זכור ושעירי ע"ז שכל אלו טעונים הוזה על הפרוכת ועל
מזבח הזהב כמו שפירש דפ' ויקרא ובאחרי מות. ושעירי ע"ז מרביץ להו מקרא דכתיב (ט) וטעה לפר חלש
עשה לפר הכהנת. לפר זו פר כהן משיח. הכהנת אלו שעירי ע"ז. וד' מחטת שעל ארבע קרנית של מזבח הזהב
נמי מעכבות זא"ז אט"ס טלח הזכור במשנה (כ): ז' שבעה קני מנורה. דכתיב (שמות כה) וטעה קניס
ויאליס תגדיה והקנה החלונני הרי שבעה קני מנורה: שתי פרשיות שבמנורה. שמע. והיה אם שמעו:
ואפ"י כתב א' מעכבין. אפי' אות א' שהיא דקוקה למכרתה (כא) ולויה מוקפה גויל כהלכתה פוסל במנורה
ובתפילין ובס"ת: ארבע פרשיות בשתפילין. קטש. והיה כי יניחך. שמע. והיה אם שמעו: מעכבות
זא"ז. בין בתפלה של ראש שכותבין כל פרשה ופרשה בקלף כפ"ע. בין בתפלה של יד של ארבעתן כתובים בקלף א':

מעכבין זה את זה דיא ויבטן רערין פון דיא כמנרה
וואס אין בית המקדש. פאר האקטין איינע דיא
אנדערע אויב עם איז ניקאט אין די כמנרה ויבטן
רערין צינדט מען נישט אין די איבעריגע רערין.
שבעה ניהיה מעכבין זה את זה די ויבטן רערלאך
פון דיא כמנרה פאר האקטין איינע די אנדערע.
אויב עם איז ניקאט אין די כמנרה ויבטן רערלאך
אריין צו ניקטן אין זיי דיא בומאיל צינדט מען
נישט אן די איבעריגע רערלאך שתי פרשיות שבסוטה
מעכבות זו את זו די צוויי פרשות וואס מען שרייבט
אין אקוונד. פאר האקטין איינע דיא אנדערע.
אויב עם איז נאר געשריבען איין פרשה. איז
דאס קיין מנוחה ארויף צו שלאגין אויף דיא סיד
ואפילו כתב אהר פסקין אפילו ביידע פרשות זענען
געשריבען נאר איין אות איז בהעפמט צום
אנדערין אות. עם איז ניקאט אפליין צווישען זיי.
איז די מנוחה פוסל די פרשיות שבתפילין מעכבות זו את
זו די פיר פרשיות וואס דארף זיין אין די תפילין.
פאר האקטין איינע דיא אנדערע. אויב עם איז
נאר דא דרייא פרשיות זענען דיא תפילין פוסל
ואפילו כתב אהר פסקין אפילו עם זענען דא אין די
תפילין אלע פיר פרשיות נאר איין אות איז
בהעפמט צום אנדערין אות. עם איז ניקאט אפליין
צווישען זיי איז די פרשה פוסל ארבע ציציות מעכבות
זו את זו דיא פיר ציצית פאר האקטין איינע דיא
אנדערע שארבעתן מצוה אחת אלע פיר ציצית
זענען איין מצוה אויב ער האט נאר דריי ציצית
זענען די דרייא ציצית קיין מנוחה. אונ אויב ער
האט אקלייד מיט פיר עקין אונ אין די פיר עקין
זענען

פאר האקטין איינע דיא אנדערע. אויב מען האט
נישט געבריינגט אלע פיר מינים אדער איין מין
אוי פסול גיווארין אדער פארלארין גיווארין. די
מינים וואס זענען געבריינגט זענען פסול ארבע
שלינג די פיר מינים וואס אין לולב וזולב. הדם.
צרכה. אחרונה פאר האקטין איינע דיא אנדערע.
אויב ער האט נישט אלע פיר מינים. האט ער
נישט מקיים גיווען די מצוה ארבעה שבמצורע די פיר
זאכין זעין אר. אונ אווב. אונ שני הולצות. אונ
די פויגיל מעכבין זה את זה פאר האקטין איינע די
אנדערע. אויב עם איז ניקאט אלע פיר זאכין.
נעמט מען דיא איבעריגע אות נישט שבע היות
שבצוה די ויבטן קאהל וואס מען דארף שפריצען
די בלוט פון די פרה ארומה מעכבות זו את זו פאר
האקטין איינע דיא אנדערע. אויב ער האט נישט
געשפריצט אלע זענען קאהל. די וואס ער האט
געשפריצט איז קיין מצוה שבע היות של בין הבדים
די ויבטן קאהל וואס מען דארף שפריצען צווישען
די שטעקען פון ארון קודש אין קודש הקדשים
אויב ער האט נישט געשפריצט זענען קאהל ושני
הפרוכת אונ דיא ויבטן קאהל וואס מען דארף
שפריצען אויף דעם פרוכת אויב ער האט נישט
געשפריצט זענען קאהל ושני מנחת הטהוב אונ דיא
זענען קאהל וואס מען דארף שפריצען אויף
דעם גאלדענעם מזבח אויב ער האט נישט
געשפריצט זענען קאהל מעכבות זו את זו פאר
האקטין איינע דיא אנדערע. אויב ער האט נישט
געשפריצט אלע זענען קאהל. די וואס ער האט
געשפריצט איז נישט קיין מצוה: ז' שבעה קני מנורה

ארבעתן ארבע מצות . ר' ישמעאל אומר ארבעתן [ט] ארבע מצות : [ט] ארבע מצות . ולי"ט לטנין
 סנין כליות וטלית כעלת חמש .
 ולחם ככנת כעלות שמיים מלוי"ט כהלכה כדליתא כגמרא :

הלכה כרבי ישמעאל :

וענען דא דרבי ציצית . קאר ער ניט גיין אין די
 קלייד רבי ישעאי איפר רבי ישעאל נאנט ארבעתן
 ארבע מצות דיא פיר ציצית וענען פיר מצות .
 אויב ער האט גאר דרבי ציצית אדער ער האט
 גאר צוויי ציצית אדער אפילו ער האט גאר
 איין ציצה . זאל ער גיין מיט טויא פיר ציצית
 ער האט , ווייל יעדער ציצה בונדער איז
 אבונדערעך מצוה ווערתי"ט :

ר'שיי

נמרא מנחות דף ל"ה ע"ב

ר'שי

למעלה . כגובה הראש
 ולא למטה
 בזואר: כלפי פנים . ממול
 עורף ולא כליו הראש
 ליטא אהניא כלפי פנים
 שיהא הקשר מכפסוס וסגוי
 של דלת' מנחם כדלמחן
 וטויקו לבר: בירדרי: טס:
 מאימתי מברך עליהן
 משעת הנחתן . משעת
 הלכה סי' כלל כלי מחטות דחית דמלכות דכריה במוכן
 אמר רב יהודה קשר של תפלין צריך שיהא
 למעלה כדי שיהיו ישראל למעלה ולא
 למטה וצריך שיהא כלפי פנים כדי שיהיו
 ישראל לפנים ולא לאחור אמר רב שמואל
 בר ביבוי א"ר ואמרי לה אמר רבי אחא
 אריבא אמר ר"ה ואמרי לה אמר רב מנשיא
 אמר שמואל תפלין מאימתי מברך עליהן
 משעת הנחתן איני והאמר רב יהודה אמר
 שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר
 לעשייתן אביי ורבא דאמרי תרווייהו משעת
 ההחתן משעת לאחר שהיון :
 אבוי ורבא דאמרי
 תרווייהו . מלי משעת
 ההחתן דקאמר משעת
 הנהגה ועד שעת קשירה
 דכיון דעדיין לא קשרן
 עובר לעשייתן טו"ט : בין
 תפלה לתפלה . בין של
 יד לשל ראש דמיפר קודם
 שיחט אותו על הראש :

הנחה ועוד שעת קשירה אמר רב חסדא סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך סח אין לא
 סח לא והא שלח רב חייה בריה דרב הונא משמיה דרבי יוחנן על תפלה של יד אומר

אמר רב יהודה קשר שי תפלין צריך שיהא למעלה
 רב יהודה זאנא דער קשר פון דיא תפלין
 נואם אויף דעם קאפ דארף זיין אין דער היף
 אויף דעם קאפ ניט אויף דעם האלדן כדי שיהי
 ישראל למעלה ולא למטה פאר אסיקון אז די יודין זאלין
 זיין אויבין ניט אונטערן וצריך שיהא כלפי פנים דער
 קשר דארף זיין געניג פנים כדי שיהי ישראל לפנים
 ולא לאחור פאר אסיקון די יודין זאלין זיין פארונט
 גיט אונטערן אפר רב שמואל בר ביבוי אפר רב
 שמואל בר ביבוי האט גיזאנט פון רבס וועגן
 וצריך לה אפר רבי אחא אריבא אפר רב הונא אנדערע
 זאגין רבי אחא אריבא האט גיזאנט פון רב הונא
 וועגן וצריך לה אפר רב מנשיא אפר שמואל אנדערע
 זאגין רב מנשיא האט גיזאנט פון שמואלס וועגן
 תפלין מאימתי מברך עליהן וענן זאנט מען די ברכה
 אויף די תפלין משעת הנחתן אז ער האט געלייגט
 די תפלין . יעדער תפלה בונדער ווען ער האט
 זיא געלייגט זאנט ער אויף איר די ברכה . אז ער
 האט געלייגט די תפלה אויף די האנט זאנט ער
 די ברכה להניח תפלין . אז ער האט געלייגט די
 תפלה אויף דעם קאפ זאנט ער על מצות תפלין .
 פרעקט דיא גמרא איני עם איז דאך ניט אזוי ויה
 אפר רב יהודה אפר שמואל רב יהודה האט דאך
 גיזאנט פון שמואלס וועגן כל המצות כולן מברך
 עליהן עובר לעשייתן אויף אלע מצות דארף מען
 זאגין די ברכה איידער מען מוהק די מצוה אפי
 מברך דאמרי תרווייהו אביי און רבא זאגין ביידע
 העולם

להניח. וכטל יד מחמיל
 להניח: מצות תפילין.
 דעכשו גומר את המטה:
 לא סח. אף מנכר הלא
 של על יד נלכד: סח
 מברך שמים. כדשלה
 רכ מיא: סח בין הפלה
 להפלה. ולא כידך על
 על ראש הלא סמך על
 ברכה ראשונה: עבירה.

ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח
 תפלין על תפלין של ראש ואמר ברוך להניח
 קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפלין אביי
 ורבא דאמרי תרוייהו לא סח מברך אחר קח
 מברך שמים הנא סח בין תפלה להפלה
 עבירה היא בידו וחזור עליה מעורבי המלחמה
 הנא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ מניח
 של ראש וכשהוא חולץ של ראש ואח"כ
 חולץ של יד בשלמא כשהוא מניח מניח של
 יד ואח"כ מניח של ראש דכתיב וקשרתם
 לאות על ירך והדר והיו למוטפות בין עיניך

היא בידו וחזור עלי'
 מעורבי המלחמה.
 כדאמרינן כפרת משיח למח'
 הירא ורך הלכך ממכירות
 שנידו: והיו. משמע שמים
 כל זמן שמים בין עיניך
 יהיו שמים כל זמן שאותן
 של ראש מונחין אותן על יד
 ממי מונחין אלמא דראש
 תלין כריסא :

אלא כשהוא חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד מנא לן אמר רב הונא אמברא
 די אמר קרא והיו למוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שמים :

העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין
 על תפלין של ראש אויב ווען מען לייגט דיא תפלה
 אויף דעם קאפ זאגט מען ברוך אתה ה' אלהינו
 סלה העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות
 תפלין. ועון מיר דאך אז אלע מאהל דארף מען
 זאגין אברכה אויף דיא תפלה וואס מען לייגט
 אויף דעם קאפ, אפילו מען האט ניש גירעט זיני
 ודא דאפרי תרוייהו אבני אונ רבא זאגין ביידע,
 אזוי איז דער דין יא סח מברך אחר אויב ער האט
 ניש גירעט נאכדעם וואו ער האט געלייגט דיא
 תפלה אויף די האנט, זאל ער נאך אפן ברכה
 אויף די תפלה וואס אויף דעם קאפ סח מברך שמים
 אויב ער האט גירעט נאכדעם וואו ער האט
 געלייגט די תפלה אויף די האנט, ווען ער לייגט
 די אנדערע תפלה אויף דעם קאפ מוז ער זאגין
 צוויי ברכות להניח תפלין אונ על מצות תפלין
 תנא סח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחזור עליה
 פשוטי התקפה מיר האבין גילערונט אז איינער
 האט געלייגט די תפלה אויף די האנט אונ האט
 געפנט גירעט איינער ער האט געלייגט די תפלה
 אויף דעם קאפ, איז דאס אעבירה, אונ אז דיא
 יודין האבין זיך פארזאמלט צו גיין אין אמלקחמה,
 מוז ער ענעקש גיין אהיים אונ פאר ניש גיין אין
 די מלקחמה, ווייל ער האט גיטאהן אעבירה תנא
 בשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש מיר
 האבין גילערונט ווען ער לייגט די תפלין, לייגט
 ער פריער דיא תפלה אויף דיא האנט, נאכדעם
 לייגט ער דיא אנדערע תפלה אויף דעם קאפ
 וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואחר כך חולץ של יד אונ ווען

ער מוהט אויס די תפלין, זאל ער פריער אויב-
 טאהן די תפלה פון קאפ נאכדעם וועט ער אויב-
 טאהן דיא תפלה פון האנט, פריער דיא נקרא
 בשלמא כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש
 דאס איז דעקט ווען ער לייגט די תפלין זאל ער
 פריער לייגין די תפלה אויף די האנט נאכדעם
 זאל ער לייגין דיא תפלה אויף דעם קאפ דהייב
 ווארום עם שמיים אין פסוק וקשרתם לאות על ירך
 והדר והיו למוטפות בין עיניך דו זאלסט זאגן בין די
 תפלין אויף די האנט פאר אצייכין, אונ זאלסט
 לייגין די תפלין אויף דעם קאפ גענין צווישען די
 אויגין פאר אצירונג, איז פריער אויף דיא האנט
 נאכדעם אויף דעם קאפ אזא בשהוא חולץ חולץ של
 ראש ואחר כך חולץ של יד מנא לן נאר וואס די זאגט
 אז ער מוהט אויס די תפלין, זאל ער פריער אויב-
 טאהן די תפלה פון קאפ נאכדעם וועט ער אויב-
 טאהן די תפלה פון דיא האנט, פון וואנען ווייסן
 מיר אז מען דארף אזוי טאהן אפרי ביה רב הונא
 אפרי? האט רבה גיזאגט רב הונא האט מיר
 גיעקען צו פארשטיין אז עם דארף אזוי זיין אפרי
 קרא והיו למוטפות בין עיניך של יד וכן שבין עיניך יהיו שמים
 דער פסוק זאגט והיו למוטפות בין עיניך, ווען
 די תפלה וועט זיין אויף דיין קאפ פאר אצירונג,
 והיו זאלין זיין זיין, זאלין ביידע תפלין זיין,
 דריבער אז ער וועט אויטאהן די תפלה פון די
 האנט פריער, וועט דאך בלייבן די תפלה אויף
 דעם קאפ זיין, דריבער מוז ער פריער אראפ
 געקען פון קאפ דיא תפלה, נאכדעם וועט ער
 אראפ געקען די תפלה פון דיא האנט :

וזהר יתרו דף פ"ט ע"ב ת"ת דלילנות יוד' דהא וזא דהא

אמר ליה רבי האי קרא בעי לחיטובא בחרוזי כתיב (ישעיה טו) ונתתי להם כביתו ובחומותי יד וסם מוכ מבנים
 ומבנות סם עולם אתן לו. אתן להם מבני ליה מהו אתן לו אמר ליה תא חוי ונתתי להם כביתו מהו ביתו
 כמה דלת אמר (מגדבר יב) בכל ביתי אדם הוא (שמא דקב"ס חקרי בית) ובחומותי כמה דלת אמר (ישעיה סב)
 פל תומותיך ירושלים הפקדתי במיניך דו וסם כלומר דיסלפון כעמתי קדישין מדוכת' דא והוא יל חולץ בלשלתתא
 סב מילא מבנין ומבנות סם עולם אתן לו להאוו חולק שלים אשר לא יכרת לרתי דרין דבר אמר אתן לו להאוו דייע
 רזא מלמא ויחקיין כמה דבעי לכווא חוי אמר רבי שמעון כתיב (שמות לה) לא תבערו אתי בכל מושבותיכם כיס
 כשנת חוי עמי בני דלא אחיהו דינא כהאי יומא חוי תומא הא לנבוה אשף בכל מושבותיכם קאמר ולא לנבוה
 והאוו דסלקא לנבוה להכפי' לניכא אחרא סלקא דתינין אית אשף אכלא אשף אשף דמנדכ' אכלא אשף אחרת וכוני

יתרו יום ה' אהרן

כך החליטו עמיתיה קדישא בהאי יומא מכל שאר יומין וכוונתא דהתנחילא עמיקא לא אחתיא דינא כלל וכל מלאך ותחתיין משתכחין כבודיהא שלמיתהא ודינא לא שלטא תלמיא כתיב (סמות לא) כי שעת יומים פסקה ה' את הכהנים ואת הארץ שעת ימים ודאי ולא כשעת ודאי יומין קרישין עלאין אקרין יומי דשעתא קדישא תחלילי כדא ודאינן תחלילין ביה זבגא חולקיהון דישראל מכל עמין עכו"ם עלייהו כתיב (דברים ד) ותחס הדנקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום :

יוסף לחק

הרכב"ם הלכות ק"ש פ"א

הלכה פסוקה

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

(א) איזוהו זמן ק"ש בלילה מצותה מסעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ירי חובתו שלא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן הפשיעה : (ב) הקורא קריאת שם של ערבית אתר שעלה עמוד השחר קודם הזנן החמה לא יצא ירי חובתו ולא כפל נפש חמה דרוש לא כיום הדברים האמורים בזמן

(א) איתרו ימן קריאת שם בלילה ווען איז דיא צייט צו לייגענען קריאת שםע בייא נאכט מצותה מסעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה דיא מצוה איז סען זאל לייגענען קריאת שםע ווען דיא שפעערין ווערין גיועהן אין הימעה. אונעם איז צייט צו לייגענען קריאת שםע ביו האלבע נאכט ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר אויב האלבע נאכט איז שוין אריבערנעמאנגען אונעד האט זיך פארשפעטיגט אונעד האט געלייענט קריאת שםע אריבער דער אונעגרינגשפעערין איז אויפגעמאנגען זאל ירי חובתי האט ער כצאהלמט זיין חוב די מצוה פון קריאת שםע לייגענען זאל אמרי עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן הפשיעה ווארום וואס די חקמים האבין גיזאגט אז דיא צייט פון קריאת שםע איז ביו האלבע נאכט. האבין זיאל דאס נאר גיזאגט צו דערנויטשערין די סענעקשין פון אעבירה. אז ער וועט מיינען אז די צייט פון קריאת שםע איז נאר ביו האלבע נאכט וועט ער זיך איילין צו לייגענען קריאת שםע. אבער אז ער ווייס די צייט פון קריאת שםע איז אנאנצע נאכט קען זיין אפענקש קודם אסאחאל אהיים אפעמאטערט וועט ער זאגן צו קריאת שםע האב איך דאך צייט. איך וועל סיך לייגן אביכול שלאפין וועל איך סיך אפרוהען נאכדעם וועל איך לייגענען קריאת שםע. אונעם קען זיין ער זאל שלאפן ביו סאג אן קריאת שםע : (ב) הקורא קריאת שםע של ערבית אתר שעלה עמוד השחר קודם הזנן החמה לא יצא ירי חובתו אז איינעד האט געלייענט די קריאת שםע פון ביי נאכט נאכדעם ווי דער

געוויס גיט וקליד אחר שקרא ושהו חקמים עם איז גיווען אפלימד וואס ער האט גילערונג תורה נביאים וכתובים. אונעם האט בעדינט הפלגרי חקמים וואס מיינט קען ער האט גילערונג נאכדא ספי שא היה נהיר בפי לכוונה והיה שוכב אצלה ונייל ער האט זיך גיט געוהט אין אירע זיגען ריינע טעג וואס זי האט געצייילט אונעד איז גילענען זעבין איר סת בחצי ימי דריבער איז ער גישאראבין אין וייגע העלפט יאהרין ואמר עלי אלהי זכור לטוב ברוך חסדך שהיה אונע אלהי הנביא האט אויף אים גיזאגט געלויבט איז נאט וואס ער האט אים געהרגט : אס בל נפש אשה אויב דו ביזם אפענקש וואס דו ווארנקט פאר זיין נשקה דרוש נא ביום הרגים האמרים בזמן

כתיב ואל אשה נכדת עומתה לא תקרב זום קורבה שטולט יד לך לא יקרה רע לא יקרה מדינה על גיהנם וליסור כדס טוח בכל אשה בין פטיש בין אשת אים כחמור כחמור ואל אשה נכדת עומתה סתם אשה בין אסזו בין פטיש בין אשת אים בין קורבה בין חרקה על כן יוסף מאל לשמור עלמו מלינע כבנדי אשתו וכל סען לתת מיד ליד ותלמיד אחר שקרא זמנה וסמח מ"ח חסני שלא ה"י זכור מימי לבוס ודאי שוככ אללה מת בחי ימי וואר עולי אלוהו זכור לטוב ברוך חסדך המקים שחרנו.

קריוב ואל אשה נכדת עומתה לא תקרב שום קורבה שבעים עם שמיים אין פסוק דו זאלקסט גיט גיגענען צו אאשה ווען זיא וועט זיין סמא ניייל זיא איז אנדה. דו זאלקסט נאר גיט צו גיין צו איר די לך לא יקרה רע דער וואס גיט צו אאשה וואס איז אנדה פון האנט אין איר האנט ארער פון איר האנט אין זיין האנט וועט ער גיט זיין ווערין פון שלעקטס לא יקרה מדינה של ביהם ער וועט גיט זיין ווערין פון רעם משפט וואס אין גיהנם ויאסור נדה הוא ככל אשה וועלעק אשה עם זעהט דס נדה איז זיא אסור צו געגענען צו אמאנספעראזאן ביו פטיש בין אשה אים סיי זיא איז אליידיגע וזיא האט קיין מאן אונע סיי זיא האט אמאן. סאר גיט אמאנספעראזאן צו גיין צו איר כסאמר התוב ואל אשה נכדת עומתה ווי דער פסוק זאגט צו אאשה ווען זיא איז סמא ונייל זיא איז אנדה זאלקסטו גיט גיגענען סתם אשה בין אשה בין פטיש בין אשת אים בין קורבה בין חרקה ונייל אין דיא תורה שמיים סתם צו אאשה וואס איז אנדה זאלקסטו גיט גיגענען. אונעם שמיים גיט צו וועלעק אשה מיינט קען אלע ווייבער. סיי זיא איז זיין ונייב. אונעם סיי זיא איז אמאן. סיי זיא איז זינע אקרובה נאפערוואנדשען אונעם סיי זיא גיהער זיך מיט אים נאר גיט. איז אלץ אסור צו גיגענען צו איר ווען זיא איז אנדה על כן יקרה סאר לשמור עצמו מלינע כבנדי אשתו דריבער זאל יעדער מאן זיך הימען ער זאל גיט אנרירען דיא קליידער פון זיין ווייב ווען זיא איז אנדה וכל שכן נחם מיד לך אונע זעבין עפעס צו אנדה פון האנט אין האנט סאר קען געוויס גיט וקליד אחר שקרא ושהו חקמים עם איז גיגענען אפלימד וואס ער האט גילערונג תורה נביאים וכתובים. אונעם האט בעדינט הפלגרי חקמים וואס מיינט קען ער האט גילערונג נאכדא ספי שא היה נהיר בפי לכוונה והיה שוכב אצלה ונייל ער האט זיך גיט געוהט אין אירע זיגען ריינע טעג וואס זי האט געצייילט אונעד איז גילענען זעבין איר סת בחצי ימי דריבער איז ער גישאראבין אין וייגע העלפט יאהרין ואמר עלי אלהי זכור לטוב ברוך חסדך שהיה אונע אלהי הנביא האט אויף אים גיזאגט געלויבט איז נאט וואס ער האט אים געהרגט : אס בל נפש אשה אויב דו ביזם אפענקש וואס דו ווארנקט פאר זיין נשקה דרוש נא ביום הרגים האמרים בזמן

א"כ היה אנוס כגון שכור או חולה או כיוצא בהן ואנוס שקרא בעת זה אינו אוסר השכיבו :

פרישותה מפי סופרים או מפי ספרים ותלמוד לפנות לקיים מצות ה' ונס ה' יתן הסוב לא ימנע טוב להולכים בחמים :

פרישותה כפי ספרים פארשם נאר פון די סענטשין וואס פערנען תורה צו וויסען אזוי ווי דער קאג איז קלאר דיא דינים וועלכע עס זענען אסור אין די צייט וואס זיין ווייב איז אפגעשיידט פון אים ותלמוד זגשונו זקנים סצות ה' אונ דו זאלסט פערנען וואס צו טאהן צו סקנים זיין דיא סצות פון קאם ונס ה' יתן הסוב לא ימנע טוב להולכים בחמים אונ קאם ונטם אויך געבין דאס גוטע . ער וועט נים פארמירן דאס גוטע צו געבין צו דיא סענטשין וואס זייען מיט גאנצקייט :

קארניגשטערין איז אויפגעאנגען נאר איידער דיא ווקן האט אויפגעשיינט . האט ער נים יוצא גיווען . איז גלייך ווי ער וואלט נאר נים געלייענט אלא אז בן היה אנוס סידרין ער האט נים גיקענט לייגען קריאת שמע פריער כגון שכור או חולה או כיוצא בהן דהיינו ער איז גיווען שכור אדער קראנק אדער נאך אזוי אנלייכין וואנוס שקרא בבת זה אינו איבר השכיבו אונ דער וואס האט נים גיקענט לייגען קריאת שמע ביי נאכט . אונ ער לייגענט קריאת שמע נאכדעם וויא דער קארניגשטערין איז שוין אויפגעאנגען זאל ער נים זאגן השכיבו . נויך איצט איז שוין דיא צייט וואס מען שטייט אויף פון שלאף . נים מען ליינט זיך שלאפן :

יתרו ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמות' נגד סילוני ב"ן ור' ה' ה' ותעשה סמנו צירוף והיה בניקוד ששי

כו וישלח משה ית חמורו ואור ליה צאריה : א בירחא הליתאה לסיפק בני ישראל מארעא דמצרים ביומא דדון אתו למדברא תרא חבורם בעלמי . דר' ג : כיום הוא כלא : טמ' טו : מדבר כיו : טס טס :

בעל הטורים

(6) נחמד בעלמי . סתן למה שלחתי בניורת וכסנויה ובמסחרת לא ינאלו עד שיהיה להם ג' חדשים כמו שזכרנו נחמורו ואלו משני מצרים בחתן להם ג' חדשים יום מ"ח כחחחחחח כו להקב"ה : ללאה . ג' . הכל . ואיך ללאה בני ישראל על ענין הכית וכן הכל כנו את חתן . ואיך על חתן אהרן בשנת הארבעים ללאה בני ישראל שתיבת הלדוקים מכפרת : כיום הוא כלא מדבר סיני . על אותו יום שלחתי למשה תעבדון את האלהים על ההר הזה :

שפתי חכמים

רש"י

ר דל"כ למע תלה השליחות במשה חלף ע"כ לנייר בני משפחתו וזהו שכת למשה דכתיב וכני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה וגו' ויך וישב את סעם : ש כתיב הכל כיום הוא וכתיב בסמ כהנא הוה לכם מה להלן כתיב אף כלא כתיב . ענין קבלת התורה

(6) בחדש השלישי יצאה בני ישראל מארץ מצרים וגו' . הכל לשון שים כשני פסוקים חלו . כאלו הכותבים כזה פירוש לתורה אלהים

לקוטים על התורה

(א) בחדש השלישי וגו' . דער מדרש תנחומא פרייבט רבי יהושע בן לוי זאגט ווען די יודין זענען נרשיו שרייבט ער איז גיגאנגען סנייר זיין זיין משפחה) : (א) בחדש אין דעם דריטען חודש יצאה נאך דעם וויא דיא יודין זענען ארויס גיגאנגען פון מצרים דאס איז דער חודש סיון זאי זענען ספר הישר

בחדש השלישי וגו' . אין דעם דריטען חודש ווי די יודין זענען ארויס גיגאנגען פון מצרים . דעם זעקסטן טאג אין חודש . האט הקב"ה געגעבן צו די יודין הדברות זענען גיבאם) . די יודין האבין געקענט די זענען גיבאם

ב ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחנשם ישראל נגד ה' ומשה עלה אלהים

דסיני : ב ונסעו מרפידים ואתו למדברא דסיני וישרו במדברא וישרא תמן ישראל לקבר מורא : ב ומשה סליק קדם יי

ת"א ומשה פלח : סוכה ה :

רשבים

(ב) נגד ה' : הנוכר למעלה : תעברון את האלהים על ההר הזה :

שפתי חכמים

רע"י

דכרי תורה חדשים עליך כללו היום נתת : (ב) ויסעו מרפידים : למה הוזהר לחזור ולפרש מתיכן נסעו והלא כבר כתב שכרפידים היו חונים בידוע שמסו נסעו אלא להקטן נסיעתן מרפידים לבחון למדבר סיני מה ביהתן למדבר סיני כהשוכה ת אף נסיעתן מרפידים כהשוכה : (מכילתא) : ויחן שם ישראל : כלים אחד כלב אחד אצל אשר כל החיות כתרעמות ובחלוקת (מכילתא) : נגד ה' : (מכילתא) לחזרו וכל מקום שאתה מולא נגד א פנים למורה : (ג) ומשה עלה : ביום השני

ענין קבלת התורה

שיפחדו וישימו לב במקום החתום ולא יאמו כמדבר אכל ועלו כבר להסב שם מספר לויב שלא יבא עליהם ומהבר ילם כס : הנה הכהן כל עשו כן כי כזואם אל מוכר עמו כאלהים ויחנו כמדבר כזואם ה' לו אל הירא מה יעשה לו אדם עד שביחוס קרובים וסומכים להם לא עלו לו למות שמה אכל ויחן שם ישראל נגד ה' ולא עליו כי עשו זה מרוב כחונם כאלהים ולתקום כחוחו הבר עתו אלהים הבורה : חז"ל אמרו זה המכחוח והחיות שהיו ישראל נוסעים וחונים מיום אלהם ומתרים ה' לו כח המוקס הוס : היו כחקה ומריבה : ע"כ כחוב ככל בלאון רכוס ויסעו ויחנשו ויחנשו : ועבור זה משה ח"ה יכול לפנות לבו ולהתבודד ככלו ומחשבתו נעונו ה' כי ה' עורר כענינו העם להרגיש אח רוחם ולמלא תשלוחם : אכל

לקושים על התורה

ארוים גענאנגען פון מפרים, וייל דיא מפרים האבין מיט זייא געארבעט שווערע ארבעט, מיט זייים אונ ציגול, דריבער זענען דיא יידן גיזען מיט פעלערס, עס זענען גיזען סיי יידן וואס אזוי זיי זענען אזוי זיאלן ציגול האבין די ציגול צוגראכטן זייערע הענט, דערע זייערע פיס, האט גאט גאט גיזאנגט גיט אוי זיי שיינ אדך זאל געבן מיין תורה צו אעלעך קענטשין וואס האבין פעלערס, האט גאט אנוואקן גיטאקן צו דיא סלאבס, זענען זיי אראם געבאנגען צו די יידן אונ האבין זייא אויסגעזיילט, פון וואנען ווייסן מיר ווען האט האט גיזעבען די תורה זענען דיא באנצע פאלק האבין גיזעהן דיא שטיקמען, פון וואנען ווייסן מיר אז זיי זענען גיזעהן הערענדיג, ווארום זיי האבין גיזאנגט מיר וועלן הערין וואס גאט וועט זאגן, פון וואנען ווייסן מיר אז אעל יידן האבין געהאט פנים, ווארום זיי האבין גיזאנגט מיר וועלן סאקן דיא מצות, פון וואנען ווייסן מיר אז אעל יידן האבין געהאט פנים, ווארום זיי שטייט אין פסוק דיא יידן האבין זיך גישטעלט אונזערע דעם פאנג, אונ ביה די יידן זענען געהייסט גיזוארין פון זייערע פעלערס האט געקאנטר ביי ראש חודש סיון, דריבער האט גאט געזאגט מיט די תורה צו געבן די יידן ביי ראש חודש סיון, וויא עס איז געקומען דער חודש סיון האט גאט אנגעהויבן פארברייטן די יידן צו די תורה :

ספר הישר

גיבאט מיט גרוים שאקנה, אונ דער קבוד פון הקב"ה איז גיזוען אויף דעם פארג סיני אונ ער האט גערופין צו משה פון דעם וואלדיק אונ משה איז אזוי געבאנגען אויף דעם פארג אונ משה איז גיזוען אויף דעם פארג סיני פערציג טעג אונ פערציג נעכט בלויז האט ער גיט גיזעסין וואסער האט ער גיט געטוינגען אונ הקב"ה האט מיט אים גיזערונגט חוקים אונ כשפטים ער זאל זיי לערנען מיט דיא

פירוש לתורת אלהים
דיא ישראל געקומען אין מדבר סיני : (ב) ויסעו האבין די ישראל גיזויגין פון רפידים נאה פאר ר"ח סיון ויבאו אונ זענען געקומען אין מדבר סיני ויחנשו אונ זיי האבין גערוקט אין דער מדבר אום ראש חודש סיון האבין דיא ישראל גארטען גערוקט נגד אקענין פארג סיני דאס מיינט מען אין מדבר זייט פון דעם פארג : (ג) ומשה אונ משה

משלר חכמים

(ג) ומשה עלה אל האלהים וגו' : דיא מברא זאנגט ווען משה איז אזוי געקומען אין היסעל נעסען דיא תורה האבין דיא סלאבס גיזענעם ביי גאט וואס פארג אקענטש אין היסעל, האט גאט גיזאנגט דער סענעלש איז געקומען נעסען די תורה, האבין דיא סלאבס גיזאנגט צו גאט ער זאל גיט געבן דיא תורה אויף דער ערד צו סענעלשין גאר זיי וויילען די תורה, אונ משה'ן האבין זיי גיזואלט הרגנן, איז דאך אעלען האבין גיזאנגט דען גיט געקומען אז די תורה גיזער גיט צו זיי, גאר פאר סענעלשין גיזעהן די תורה, גאר פיס מיינגן, עס איז אמהיל גיזוען ארבע אין אנדריסע שפאם פיל יאהרין ביי ער איז אלס גיזוארין, עס איז אים שווער גיזוארין צו זיי ארבע זיין אזוי אנדריסע שפאם האט ער געשקט דופין

לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל : ד אַתֶּם רְאִיתֶם
אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאִשָּׁא
אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא

רשבים
 (ד) על כנפי נשרים. שהעברתי אתכם את הים ביבשה כנשרים שעוברים ימים דרך פריחה גם שלא הזקתם בדכתוב כנשר יעיר קנו על ונולדו יתרו; ואבא בכסף וכנשר וכנראה חף ישראל כן. בכסף זו בנות מלרים. בשער זו החורג שחומר תורה ליה לנו מהש מורשה אלף תתרי מורשה אלף מאורסה. כנראה זהו שחומר ואכרוס כנפי עוף וגו' ואלף ככרית חתך לכן חומר הושה ג'פ' ואכשתך ל; ואכתי בגימ' כנראה אלף

רש"י
 רכה: ותגיד לבני ישראל. עושין ודקדוקין פשוט לזכרים דברים הקשין כנידון (מכילתא): (ד) אתם ראייתם. (שבת פו) לא מסורת היא בידיכם ה ולא דברים אפי משגר לכם לא בעדים אפי מעיד עליכם אלף אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים על כמה עבירות היו חייבין לי קולם שזווננו לכם ולא נפרעתי מהם אלף על ידכם: ואשא אתכם. (מכילתא) זה יום שכתי ישראל לרעמסס ו שהיו ישראל מפוירין בכל ארץ נשן ולשעה קלה שכבחו ליסע וללכת נקבדו כלם לרעמסס וואונקלוס תרגם ואשא כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא ו נולדו על כנפיו שכל שאר העופות חכמים את כנפיהם את רגליהם לפי שמתירלין מופק אחר שפירם על גביהם אלף הכשר הזה אינו מתירא אלף מן האדם. שמה ויזוק בו חן לפי שאין שוק אחר פורה על גביו לכך נותנו על כנפיו חומר מועב יכנס החץ בו ולא כבני. חף אפי עשיתי כן ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מלרים וגו' והיו מלרים זורקים חלים ואכתי בליטטרלות והעקן מקבלם: ואבא

ענין קבלת התורה

ממחומים. כן הנה הדברים הכתובים לרכי הלב והקשים אל חוקי הלב:

פירוש לתורת אלהים

אונ דו זאלקסט זאנגין הארבע רייד רבני צו דיא קינדער ישראל צו דיא זכרים זאלקסטו זאנגין דיא עונשים אונ די דקדוקים פון דיא מצוות: (ה) אפיס איר האט גינעקן אשר נואם איה האב גיטאקן צו דיא מצוות ונאשא אונ איה האב גיטאנגין אהבם איהך עי אזוי נויא אויף די פלינעל פון ארבערם, ורש"י שרייבט אלע עופות פראגין זייערע קינדער צוויישען דיא פים, ונארום זייא האבין מורא צו מראגין זיי אויף די פלינעל טאמער נועם קומען איין אנדער עוף נואם פליהם העקער פון זייא אונ נועם דיא קינדער אראפ האפען אבער איין ארבער פליהם העקער פון אלע האט ער גיין מורא פאר אלע עופות נאר פאר אבעקנטש ער זאל אים גיט שייסין מיט אפיייר. נעמט ער דיא קינדער אויף דיא פלינעל פרי עס זאל בעקער אין אים אריין גיין דיא פיייר אונ גיט און גיילן זייען קינדער אזוי האט ביה אויך גיטאקן אז די מצוות האבין גיטאקן פיליין אונ קאלין צו די ישראל איז דער סלעה פון נאם אונ דער עקן גיטאקן צוויישען דיא ישראל אונ זייערען דיא מצוות אונ גיטאקן זייערען דיא קאלין פרי זיי זאלין גיט זייערען די ישראל ונאשא

משלי חכמים

שער אונ מען האט נויא גיטאקן, האט דער רב נאך אסאהל גיטעקט בייא די מענטשן פון שטאטם איר האט דאך שוין צוויי סתריג גיטאקן אז איה מען פארן פאר נואם לאונס איר מיה גיט פארן, האבין דיא מענטשן גיטאקט צום רב אין דרשטייל דיא סתריג פון אירע סתריג וועגן אז מיר וואקסן איר געלאגט באדר פארן, וואקסן די מענטשן פון די קליינע שטאט גיטעקט

תקריבית יתכון לפלחני : אתכם אלי : ה ועתה אם שמוע
 תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי
 והייתם לי סגלה מכל העמים כי
 לי כלל הארץ : ואתם תהיו לי
 ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה

תקריבית יתכון לפלחני :
 ה ובענין אם קבלא תקבלון
 למימרי ותהוון ית קיימי
 ותהוון קדמי חביבין מכל
 עממיא ארי דיפי כל
 ארעא : ו ואתון תהוון
 קדמי מלכות פהנין ועם
 קדוש אלון פתנמיא די
 תרא ואלם חביי . כח פ :

רשבים

אתכם אלי . להיות אתם לי סגלה מכל העמים : (ה) כי לי כל הארץ . וכל העמים שלי ולא בחרתי כי אם אתכם לברכם : (ו) ממלכת כהנים . שרים כמו ובני דוד כהנים וכו' לנלוכה וניתן להם ממלכת העמים : ונוי . ד' וגוי קדוש גדול ישר מירכתי ארץ ונוי גדול ומלכתי רבים יעונו מירכתי ארץ . אם תהיו גוי קדוש ונוי לא ייערך אליך ירוול ואם לאו גוי גדול ישר :

בעל המורים
 (כ) והייתם לי סגלה מכל העמים . כ"ח מילק : (ו) ואחס חבו לי ממלכת כהנים . אלו זו כולל כהנים גדולים ולעמור לכל החמור לכם כשנמר ואחס כהני כי תקראו : ממלכת ד' כהנ' . ממלכת כהנים ממלכת יה ויתן לכם משה את מלכת סיוון מלך החמור ואח ממלכת שב מלך הכסן כשכל ממלכת כהנים על מורכן הכית ונוי גדול לא ייערך אליך ירוול ואם לאו גוי גדול ישר :

שפתי חכמים

ככר וכו' והוא בחמולת שני פירושים הראשון פי' של הקלות והשני ככר א"ש עשה ומפי שכל מלה כחול תחילת כמו מלת א"ש א"ש ככר א"ש עשה ומפי שכל מלה כחול תחילת כמו מלת א"ש שחביב בקרא ונוע על היות לכן נקט רש"י א"ש עשה כאלו כחול הוא מחרים ופירושו א"ש עשה כיוון שהוא תקולו של הנוער וערב לכם ואלו לפי משמעות הקרא ויהי מלת א"ש חקבלו ולא יונק תחילת קאי על מלת המורה ויהי פירושו א"ש חקבלו ולא יונק מנוע שערב לכם המלת והלכא המורה על זמן העמיד . רש"י : מ' פי' לא אחו הכרתו שריתו כבר להיטי כרית שנת וכו' מילה כי כפע כרית מורה על כרית המורה שעתיד לננות כה

רש"י
 אתכם אלי . כתרוננו : (ה) ועתה . א"ש עשה תקבלו עליכם ח יערכ לכם ומכאן ואילך שכל החלוקת קבות (מחילתא שנת פו) : ושמרתם את בריתי . שאלכות עמכם על שמירת פ' המורה : סגלה . אומר חביב כמו (קבלת ב) וכגלת מלכים כלי יקר ואכניס טיבות המלכים גוויזי אוחס . כך אתם יהויו לי סגולה משאר אומות ולא תהוון אחס לבדכם שלי ויתן לי כל המלכות עמכם ומה יס לי עוד שחכא חכתכם ככרת כי לי כל הארץ והם בעניי ולמי לכלום : (ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים . שרים כמו דוד כהנים טיו : אלה פירוש להורה אלהים

קושים על התורה

גיטראגין פון מצורם פון הארץ אזי ווי דער אדלער פראגט זיינע קינדער אייך זיינע פליגלי . דריבער בארפט איר נעמען מיין תורה אונ מקומם זיין פייגע מצות מיט ריבשאפט . אונ איר זאלט גיט פייגען אז איך זיין איר זאלט מיר ריבען נאר פאר די מוצה וזאג איך האב אייך ארויס געווענען פון מצורם . אונ מער טובות וועל איך אייך שוין גיט מאקן . זיין גיט אזוי וועט זיין . אז איך וועט היטען מיין תורה אונ מצות וועלן די טובות זיך אריבער אנהייבן . וויא גיט שטייט אין פסוק די ועתה זיך שמוע תשמעו בקולי וגי . אויב איר וועט פון איצט אונ ווייטער הערן ביין שטיממע וזאג איך וועל אייך געבישען אונ איר וועט היטען דאס פארבינדונג וזאג איך וועל מיט אייך מאכין . וועט איר זיין זיין בייא מיר געריכטער פון אלע פעקער . אפי' בי זיי פ' הארץ . ווען צו מיר וועלן בייא מיר געריכטער פון אלע פעקער :

אונ איך האב אייך גיבראכט צו מיר פון צום בארג סיני : (ה) ועתה אונ איצנד אס אייב שמוע הערין השקיע איר וועט הערין קולי אין מוין קול איר וועט מקבל זיין מיינע מצות ושמרתם אונ איר וועט היטען מיין תורה ויתקם וועט איר זיין צו מיר אגריבם פון ארץ כנען פאר עמסער פון אלע פעקער פ' ווארוב צו מיר אזי נאר דיא וועלט אונ עם אזי פארט בייא מיר קיינער גיט חשוב נאר איר ושראל : (ו) וזאג אונ איר תהיו לי וועט זיין צו מיר סגלכת אקניגרייך כהנים פון הארען ונוי קדוש אונ אהייליג פאלק אה דאס ווענען דיא ריבען אלע פעקער . וועט איר איך זיין משלי חכמים

משלי חכמים

(ה) ועתה אס שמוע השקיע בקולי וגי . רמזשל עם אזי אכאדל גיוען אנדרי וזאג האם געהאט איין וזון , דער נכיר האם געאדעוועט דעם קינד מיט אלעם נישטן ביי שר אזי גרויס ויזארין . אנאקעס האם גיט אים גילעוונס פליכט שקראכט אונ האם אים גייערונס ווי צו פירען אמאדקל . דער פאטער האם גייערן דער וזון קען שוין זיין אמטור אזוי וויא אלע סוחרים , האם שר אים גייערן אונריב מיט ארייך פארשטיגן אונ פון אשיינע משקחה . דער פאטער האם איר גייערן געליכע בויגענד ריבל . פאר די חתונה האם דער פאטער גייערן צו זיין וזון . ועה דיא אלע טובות וזאג איך האב מיט דיר גיטאקן פון דעם פאנ וזאג דו ביזם גיבראך ויזארין ביי היינס . איך האב ריך געשטייגט מיט אלעם אונ פון שרייע קליוונג

שקאס . וועלן זיין אייך צו נעשען מיט נרוים כבוד . דאס זעלבדיגע איז גיטען מיט דיא תורה . ווען משה וזאלט געקניען געשען דיא תורה אונ פון וזאלט זיין אים באדל גייערין . וזאלט משה אונ דיא וידרן פייגען אז דיא תורה האם נאר גיט אזוי אנדרייסיק ווערט . ווייל פון האם זי אים באדל גייערין . דריבער תאבין דיא סלאבים ד' גיששטעלע געבן משה אונ האבין אים גיטאלס הרגנן ווייל שר געשטעלע געבן משה אונ האבין אונ זיין האבין גיטאנס צו תקדוש ברין הוא שר זאל זיין געבין זיין תורה וזארום דיא סגולשין ווענען גיט וועקס מען זאל זיין געבין דיא תורה . וועט דיא תורה הייער ווערן ביי משה . אונ צו משה וועט דאס אלץ דערציילן דיא וידרן . וועט דיא תורה פיישר זיין בייא דיא וידרן :

אנקלאום

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: חמישי ז וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְקַרָּא
 לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה:
 ה וַיַּעֲנוּ כָּל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל־
 אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשֶּׁה
 אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה: ט וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא אֵלֶיךָ
 בְּעַב הַעֲנָן בְּעֶבֶר יִשְׁמַע הָעָם
 בְּדַבְרֵי עַמְּךָ וְגַם־בְּךָ יֹאמְנוּ לְעוֹלָם

תַּמְלִיד עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 וְנֹאמַת מֹשֶׁה וַקְרָא לְסָבִי
 עֲמָא וְסָדֵר קְדָמֵיהוֹן יֵת
 כִּי פִתְגָמֵיָא הָאֵלִין דִּי
 פִּקְדִיָּה יִי: ה וַיֹּאֲתִיבוּ כָּל־
 עֲמָא בְּחֵדָא וַאֲמָרוּ כָּל דִּי
 מִלִּיד יִי נַעֲבִיד וַיֹּאֲתִיב
 מֹשֶׁה יֵת פִּתְגָמֵי עֲמָא
 קְדָם יִי: ט וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁח
 הָא אֲנָא מְתַגְלִי לָךְ
 בְּעֵינָא דַעֲנָא בְּדִיל
 דִּישְׁמַע עֲמָא בְּמַלְלוֹתַי
 עֲסָף וְאַף כִּךָ יְהִימְנוּ
 לַעֲלָם

תולדות אהרן

ויבא משה: שכת מו: ויאמר ה': ודברים נלמ

בעד המורים

(ט) לשולם. כי תולדות הכהן חזיק לא תדרוש שלוםם וטובתם
 כל יומך לשולם וכן ים במדרש ליתום כמסיח יבא משם ויולך עמו
 דור המדבר וכן כהן להסיר בעמיתו ומואבי שלא נדרוש שלוםם
 וטובתם לשולם:

עליהם לעשות מה שתצונו. וכמבואר ותצא אש מלפני
 ה' ותאכל את העולה ובתוך כך ויקחו שני בני אהרן נדב
 ואביהוא לפני מזבח הזהב שבהיכל בהקריבם עליו אש זרה
 ושרפם ויצא לחוץ ואכל את העולה על מזבח
 הנהושה שבקורה חוץ להיכל. וכן בספר שופטים כפ' מיכה
 וישב את אלף ומאה הכסף לאבנו ותאמר אמר
 הקדש קדשתי את הכסף לה' וגו' וישב את הכסף לאבנו.
 ופירש אה"כ כיצד. והאמר אמר וגו': (ט) בעב הענן. עב
 וחשך שלא להסתכל בשכיבה:

רשבים

איו: (ח) וישב משה את דברי העם אל ה'. למחר
 כמו שפרש והולך ויאמר ה' אל משה הנה אנכי
 בא אליך בעב הענן וגו' אז ויגד משה את דברי העם
 אל ה'. והו וישב משה וגו' כולל. ואח"כ מפרש כך
 אמר לו משה להקדוש ברוך הוא כבר מאתמול קבלו
 ה' ותאכל את העולה ובתוך כך ויקחו שני בני אהרן נדב
 ואביהוא לפני מזבח הזהב שבהיכל בהקריבם עליו אש זרה
 ושרפם ויצא לחוץ ואכל את העולה על מזבח
 הנהושה שבקורה חוץ להיכל. וכן בספר שופטים כפ' מיכה
 וישב את אלף ומאה הכסף לאבנו ותאמר אמר
 הקדש קדשתי את הכסף לה' וגו' וישב את הכסף לאבנו.
 ופירש אה"כ כיצד. והאמר אמר וגו': (ט) בעב הענן. עב
 וחשך שלא להסתכל בשכיבה:

שפתי חכמים

עז עיקר הכוונה נמוקס סוס: י' דק"ל למזל כפל לשון דהא
 שז נמי שס עקל כמו דלמיכ וסנה ה' רוכב על ענ קל וסנה ענ
 כהשכמה ענן וכי לר"ך יהו משה להשיב אלל כל הכתוב
 ללמדך דרך ח"ך ממשה שלא אמר הוואל ויודע מי ששלמתי
 מיני ר"ך להשיב: (ט) בעב הענן. כמענה הענן י וזוה ערפל:

ענין קבלת התורה

(ו-ז) ויבא משה ויקרא ויקבי העם וגו' ויענו כל העם וגו'.
 וסנה משע ע"ה שס לפני חוקים את כל הדברים האלה
 אשר זוכו ס'. כלומר אותם הדברים עלנחם וכלסוסם שס
 לפניהם כלי שטי וכאמרוס ז"ל במכילתא סלה הדברים עלת תפחות

פירוש תורת אלהים

בייד אשר נואם דו ואלקסמ ריידין צו דיא קיגדער
 ישראל: (ו) ויבא אונ משה איז געקומען דעם
 דריקען טאג אין סיון וינקא אונ האט גערופין
 צו דיא געלדקע פון דעם פאלק ישראל ויש אונ
 האט פאר וייא גיטאקן די רייד קלוקר ער האט
 וייא גינאגט דיא רייד אשר נואם גאט האט אים
 גיבאקען: (ח) וישט האבין געקנפערט גאר דאס
 פאלק צו זאקען ויאמרו אונ זיי האבין גינאגט קי
 אלץ נואם גאט האט גירעמט געשע וועלדין מיר

מלשי חכמים
 אלע קרויסקע מותרים, אונ האב דיר גינעקט אוןיב סיס אנדריש
 סראקטנין, אינ'ס גינאקטו שוין ארויס פון סיון קאטוב אויף בייקע
 אייגענע

קלדינגן, עס האט דיר גאר נים גיפעלט בייא מיר, אדך האב
 דיר גינעקטן לעיקען אונ האב דיר געקאקט פאר אסודר אוי ווי

וַיִּגַד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעַם אֶל־
 יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ:
 אֶל־הָעַם וְקַדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר
 וּכְבַסוּ שִׁמְלֹתָם: וַהֲיוּ נְכֻנִים לַיּוֹם
 הַשְּׂלִישִׁי כִּי אֶבְרָא הַשְּׂלִישִׁי יִרְדֶּה
 יְהוָה לְעֵינַי כָּל־הָעַם עַל־יְדֵי סִינַי:

דַּעַם וְחַי מֹשֶׁה ית
 פְּתַנְמִי עֲמָא קְדָם יי
 וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֵיזֵר
 לְוַת עֲמָא וְתַמְנִינוּ יוֹמָא
 דִּין וּמָחָר זִימְרוּן
 לְבוֹשִׂיהוּן יי וְיִהְיוּ זְמִינִין
 לַיּוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי
 בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יתְנִי
 יי לְעֵינַי כָּל עֲמָא עַל
 תּוֹרֹת אַהֲרֹן

ויגד משה : וקדשתם : לשון הזכנה כמו התקדש למחר ואכלתם בשר : (יא) ירד ה' לעיני כל העם . יש לומר ויאמר ה' של החלת הפסוק ע"י מלאך . לכן אמר ירד ה' . ולא הקב"ה בעצמו כדלא כתיב ארר . כמו שפירשתי וה' המטיר על סרום וגו' כאת ה' מן השמים . וגם בהגדות . ראשון שכפסוק גבראל והשני הקב"ה :

רשבים

(י) וקדשתם . לשון הזכנה כמו התקדש למחר ואכלתם בשר : (יא) ירד ה' לעיני כל העם . יש לומר ויאמר ה' של החלת הפסוק ע"י מלאך . לכן אמר ירד ה' . ולא הקב"ה בעצמו כדלא כתיב ארר . כמו שפירשתי וה' המטיר על סרום וגו' כאת ה' מן השמים . וגם בהגדות . ראשון שכפסוק גבראל והשני הקב"ה :

שפתי חכמים

רש"י

קענה כחף אית וגו' ועו"פ שמלת עב דהכא לשון עובי העין וכו' ערפל שזוף עב יוחר מעטן : כ שהרי כל עויתו כהשחמה סיו : ר' מחשבותו של הקב"ה כהשבי למשה חזו למדון שמשפ אמר לו כך שרירי הוסיף להשבי כי כנס הני' ירד ה' וגו' ע"כ ר"ל שכה בקשו ממנו . והריב אה"כ ב"ש המלחא דל"כ מה אמרו ישראל למשה לחמר למקום : מ' דילפינן ג"ש נכונים נכונים כתיב וקדשתם . וזימנתם שיכינו עמלם היום ומחר : (יא) והיו נכונים . מובדלים מ' מאשה (מכילתא) : ליום השלישי . (מכילתא) שהוא ששה בחמשי וכחמשי כנה משה את הַזֹּבַח חתת הכר ושמים עשרה מלכה כל העיני האמור כפ' וזלה המטפסים ואין מוקדם ומאוחר בתורה : לעיני כל העם . מלמד שלא היה צדק סומא שנתרפאו

דעת זקנים מבעלי החוספות

ענין קבלת התורה עליהן גם כלשון הדברים לא תפחות ולא תוסיף ויענו כל העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה . והנה לערך סדור בלשון שז"ל מפי משה בלשון מדבר כעזו (שעתי' . וזל' . כריתי' . והייתם לין) היה להם להשיב בלשון טובה . כל אשר דבר נעשה" שהרי ל' המדבר כעזו אשר כפי משה מורה שהשיבו היה המדברת מתוך גרונם של משה וז"ל הולכת עמם בזה המלך נכחה . ע"כ לח"י היה ששיבו גם הם בלשון טובה אל המדבר . והם לא אמרו כן . אלא השיבו לו בלשון נכחה כל אשר דבר ה' נעשה . זה מורה כי האמינו כ"ל אל כל משה המדבר . ומשום אולי לכבוד עלמו יתום כל התעשים . וזווי המלות אל עלנו . וכשמוע משה ע"ה את בלשום . וישכ משה את דכרי העם א"ל

פירוש לתורת אלהים

אז איר זענט גנאיאם פון גאט ויגד משה גיזאגט אה דיא רייד פון דעם פאלק ישראל צו גאט . רש"י שרייבט ניי האבין גיזאגט צו משה ניי ווילען קעסקער הערין פון גאט אליין און גיט פון משה אורום עם איי גיט גלייך דער וואס הערמ די זאך פון גאט פון אפלייט צו דעם וואס הערמ דיא זאך פון דעם מלכות אגין מיר ווילען זעהן אינגער מלך האט משה דאס גיזאגט צו גאט די ישראל האבין אזוי גיזאגט : (י) ויאמר האט גאט

משלי חכמים

ויעסאו דריתין סיוו הילף , ויאמאלס וועל איך דיר תלפין סיס מייע אלע קרעפטין , אזוי האט גידיס משה צו די יידין אייביער גאט האט זיאי גיזעבין די חרבה , ווען גאט האט ארויסגעזען דיא יידין פון סגרים זענען זיאי גיוען וויא אקניד וואס ווערם איצט גיבארין , און איך האט גיזעבן וואס איך האב גיטאן צו די סגרים פון אייסקרענען , און איך האב איך גיטראגן פון מצרים

יב והגבלת אתהעם סביב לאמר
 השמרו לכם עלות בהר ונגע
 בקצהו כלהנגע בהר מות יומת
 לאתגע בו יד כייסקול יסקל
 אוירה יירה אסבהמה אסאיש
 לא יחיה במישך היבל המה יעלו

מורא דסיני: יב ותתחם
 ית עמא סחור סחור
 דמיטר אסתמרו לכון
 מלמיסק במורא
 ומלמקרב בסופיה כר
 דיקרב במורא אתקמלא
 יתקמיל: יג לא תקרב
 ביה ידא ארי איתרמא
 יתרגם או אשתדאה
 ישתדי אם בעורא אם
 אינשא לא יתקם במינד
 שופרא אינון מרשן

תולדות אהרן

סקול יסקל. סמכויני מל: אל כהנא. כק: דל: בעשך סיבול. כילס ס:

רשבים

(יב) והגבלת. הראה להם ועשה להם סימני גבול עד
 היות כיוולין לקרב. (יג) לא תגע בו יד. הנוגע בהר
 שאמרתי. מות יומת. מרחוק ימותוהו שלא יקרב אל
 ההר/ להימתו ויתחייבו גם הם מיתה. לכן לא תגע
 בו יד להמתו אלא יורוהו בהציוס מרחוק או ישליכו

שפתי חכמים

הכא והיו נכונים וכתיב להלן היו נכונים אל תגעו אל אשה:
 וזה היה תשובה על מה שאמרו רענונו לרמות את מלכנו:
 והוא"ס פירש שלא יתכן לומר והגבלת את העם סתמור להם
 השמרו כי ההגבלה מקומית לחוד והאזהרה לחוד לכן לאמר מחובר
 עם הגבול לא עם משה ומפני שלא עשה אלא אם כן הוסיף לך
 הוכיף רש"י ואחז תהיירם על כך שגם משה אמר להם השמרו
 והע"פ שאין לאמר דברוק עם משה מכל מקום כיון שהעונם
 הכחוב מורה על אזהרת משה א"כ הכברה שנתל לאמר תשוב על
 הגבול וגם על משה: ע' דל"כ עלות בהר ל"ל דהא ה"א לעלות
 אל לא יגע בקצהו. (מכרס"ל) שמשתי מחתס אהר דק"ל שלא
 תפרס עלות בהר ונפס בקצהו שלא תחלה ותגע למעלה בקצהו
 לךך פירש אפילו בקצהו. א"כ ל"ל דק"ל דכתיב השמרו לכם
 עלות שמשע לא תחלה אבל לפסוד מרחוק ויגע בו ע"ז לא
 הוסיף לך פ"י ונפס בקצהו אפילו לעמוד מרחוק ויגע בקצהו
 עכ"ל: פ' מדכתיב ירה ירה עם פעמים: צ' שכן דרך המנגנים אם
 סקול היה הוראה על סילוק שמינס ספרי לא כלה אלא כקולות וכקרים וקול שופר ותימת הרשות לעלות היה אחר סילוק

ענין קבלת התורה

ה'. כלומר ראה אהר עלי לייסם כל הדברים היואלים
 מפי בלשון מדבר כעדי. ודבורים אשר העם מדברים אינם
 מסכימים להם. כך לייחסם אלך ויח"ס. בעלות השכנתך ומנייתך
 על גוף נכרה. וט"כ אינס אומרים כל אשר דברת נעשה. רק
 כל אשר דבר ה'. ועשה כפי ויאלמו לו מחדש. הנה אנכי
 כח אלך כעכ הענין כעבור יזמנע העם כדברי עמך. כלומר
 אעשה לך קול גלילי לניסוי וישמעו כדברי עמך. עדי יבטו כי אנכי
 עומד נכחם. וזו מן כוח והולאה יאמינו כך לעולם.

פירוש לתורת אלהים

בארן סיני: (יב) והגבלת דו זאלקטם מאכין אצייבין
 ארום בארן וייטער וויא דער צייבין זאלין זייא
 גימ גיין זאמר דער צייבין וועמ זייא אלזין זאגין
 גיימ גימ וייטער אונ דו זאלקטם זייא אויך זאגין
 השמרו הימ אייך עיות. אויף צו גיין אויף דעם
 בארן ונגע אונ זון צו רירין גקצוי אפילו דעם עק
 בארן פי ווער עם וועמ זון רירין דעם בארן כוח
 וועמ ווערין גיימימ: (יג) את תגע אהאנג זאל גימ

בעל המורים
 (יג) סקול יסקל. כ' כנס' הכל ואזין סקול יסקל הסור דלפיין
 לדורות ומלון ומה כלן כדחיה וסקילה סף לדורות דחיה וסקילה:
 אם כהמה אם איס לא יחיה. כקללה תחילין מן סקול: כמשור. כ'
 במסורס. הכל ואזין כמשור כקול סיבול שגם לאש מדינן להם
 עליו אבנים לפקלו: במשור היובל. בהחלק שבינה

רש"י

ג כולם (מכילתא): (יב) והגבלת. קבע להם תחומין
 לסימון שלא יקרב מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר
 להם השמרו מעלות מאלן והלאה ואחז תהיירם ס עם כך:
 ונגע בקצהו. אשילו ע בקלסו: (יג) ירה יורה
 (סנהדרין מ"א) מאלן לנסקלין שיש נדחין למטה מבית
 הסקילה שהיה נכזה שמי פ קומות יירה. ישלך למטה
 לארך כמו (שמות טו) ירה בים: במשך היובל. כשימשך
 היובל קול ארוך הוא סימן סילוק שבינה והפסקת הקול
 צ וכוין שאחלק את רשאיין לעלות היובל. הוא שופר
 של חיל שכן בערביא קורין לדכרא ויבלת ושופר של חילו

כמה אם ככלי שאירינו הקול וימשיכו בעת ההפסקה והפסקת
 וקרים וקול שופר ותימת הרשות לעלות היה אחר סילוק

דעת זקנים בעלוי התוספות

בראשונה בשבת שהיא יום כנוחה ויחוח האחריות
 שהורירי בשה ביום הכפורים שהוא יום תשובה:
 (יג) לא תגע בו יד. למה נאמר והלא כבר נאמר כל הנוגע
 שמשתי כפי רבי יצחק דהאי קרא קאי אדעילי דכתיב
 כל הנוגע בהר ויח"ס כשאתה בא להרוג את הנוגע לא תגע
 בו יד אלא סקול יסקל מרחוק סקיהו שאם אתה הולך
 הניו בלשון מדבר כעדי ואין לדבור מפי משה.

אן רירין דעם בארן פי ווארום אז קען וועט יא
 אן רירין וועמ קען ווערין פאר שטיינג אן אָדער
 ידא ווארפין וייה ער וועמ ווערין גיווארפין אם
 בהסא סיי אבהקיה אם איש סיי אמענקמש לא יחיה
 וועמ גימ בלייבין לעבין גקשוד גאר אז דער שופר
 וועמ ציהן דאם הייסקט ער וועמ פלאזין אהקיעה
 גדולה דעם מענין וייא דער גאך שוין אויף גיין
 אויף דעם בארן ווארום דענקאך וועמ שוין

פירוש לתורת אלהים

אייך גיטאקן איידער איך גיב אייך ריא תורה, באמאלס נאמ
 איר פון ויך אלזין גימ געקענס קאקען צו אנעלכע דליקין, אָדער
 איצט

ספרים זייא אַזאלער פראנס זיינע קינדער אויף זיינע פלייני,
 אונ יך נאמ אייך געבריינגט ביו צו סיר, דאם אלן האב איך

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעַם לְקִרְאֵת
 הָאֱלֹהִים מִן־הַמִּחְנֶה וַיִּתְּצֻבוּ
 בְּתַחְתֵּית הָהָר׃ י' וְהָרַסִּינִי עֵשָׂן
 כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ
 וַיַּעַל עֵשָׂנוּ בְּעֵשָׂן הַכִּבְשָׁן וַיַּחֲרַד
 כָּל־הָהָר מְאֹד׃ י"ט וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה ית עמא
 לְקִרְמֹת מִיִּמְרָא דִּי
 מִן מִשְׁרִיתָא וְאִתְעַתְדוּ
 בְּשַׁפְרֵי מוֹרָא׃ י' וַיִּמְרָא
 דְּסִינִי תַנְן פּוֹלִיגָה מִן קִדְמָה
 דִּי אִיתְגַּדִּי עֵלְוֵי יי
 בְּאִישְׁתָּא וּסְלִיק הַגְּנִיגָה
 פְּתַנְנָא דִּאֲתוּנָא וְזַע פֶּל
 מוֹרָא לְחֵדָא׃ יט וַיְהִי
 תוֹרָא וַיִּתְּצֻבוּ כִּסְתָּ פֶת׃ קול כְּסוּפֶר
 נִכְסְתָּ ו' י

בעל המזורים

(י) כחמית הכר ובר סיני . מלמד שמתגס הכר ממקומו וכבסה כהר על נכי הר : (יט) הולך וחוק . כל כמסורה הכל ואיך רדו הולך וחוק כדאיחא כעורונן רדו גלי מסכת סולף ומוק שאלו לא גלי מסכת כתיב הוכיח ודלים וזכו ודוד סולף ומוק כמורה דכתיב בה הולך וחוק מלוד :

עשן הכבשן כשהוא רבוק :

רש"י

(י) לקראת האלהים . (מכילתא) מגיד שהשכינה יצאה לקראתם ת כחתן היוצא לקראת כלה וזה שנאמר (דברים לג) ה' מבטי בך ולא לאמר לפני כל : בתחתית ההר . לפי פשוטו כרגלי ההר ומדרשו שנחלש ההר ממקומו וכבסה עליה א כניגית (שבת פח) : (יח) עשן כלו . אין עשן זה סד דבר שהרי נקוד השי"ן פת"ח אלה ל' פעל כמו אמר שמע לך כרגומו תמן כוליה אלה לו חרסם חננא ב וכל עשן שמקרא נקודים קמ"ץ ולא יותר ח"ל צופר באש עד לב השמים . ומה ח"ל כבשן

לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע וחתן לבריות סימן הניכר להם כיוצא בו (דברים יח) כאריה יסאג וכי מי נתן כת בארי אלה . הוא והכחוב מושלו כאריה אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריות כי עשן את האזן מה שיכולה לשמוע . וכיוצא בו (יחזקאל מג) וקולו כקול מים רבים וכי מי נתן קול למים אלא הוא ואהה מכנה אותו לדמותו

דעת זקנים מבעלי התוספות

קבורתכם וקשיא דהא אברו מיד נעשה ונשמע . וי"ז כי כעצרה הקב"ה יתן הורה לישראל אברו ככה תורות יש

פרדוש לתורת אלהים

והאם איז גיועון אין דער מִחְנֶה : (י) וַיֵּצֵא הָאָמֵם מֹשֶׁה אַרְוִים גִּיּוּעוֹנִין דָּאָם פֶּאֲרֵק יִקְרָאת אֲקַעֲנִין גָּאָם סוּ פּוֹן דְּעַר מִחְנֶה הָאָמֵם עַר זִי אִוִּים גִּיּוּעוֹנִין יִתְצִיבוּ אֹנֵן וַיִּיא הָאָמִין זִיךְ גִּישְׁטֶעלְטִם בְּתַחְתֵּית אֹנְקִיעֶרִין פֶּאֲרֵק . ורש"י שרביבט גָּאָם בִּיה הָאָמֵם אִוִּים גְּרִימִין דָּעַם פֶּאֲרֵק פּוֹן זִיין אָרְט אֹנֵן הָאָמֵם אִים אִיבְעַר גִּיְדַעְטֵם אִיבְעַר דִּי יִשְׂרָאֵל אֹנֵן הָאָמֵם זִי גִיּוּעוֹנֵם אִז אִיר נִוְעַם מְקַבֵּל זִיין דִּי הוֹרֶה אִז גִּוּם אֹנֵן אִויב גִּימ וְעַל אִיךְ אִיךְ צו קְוִעֶשְׁשֶׁען

מִיט דָּעַם פֶּאֲרֵק׃ (יח) וְהָרַסִּינִי אֹנֵן דְּעַר פֶּאֲרֵק סִינִי גִישׁ הָאָמֵם זִיךְ גִּרִיבְקֶרְטֵם אִין נֶאָנְדְּעֶען מִפְּנֵי אֲשֶׁר וַיִּירֵךְ גָּאָם הָאָמֵם גִּיְדַעְטֵם אִוִּיךְ אִים מִיט פִּיעֶר וַיַּצֵּי אֹנֵן עִם אִז אִוִּיךְ גִּינְאָנְעֶען גִּישׁוּ זִיין רִוִּיךְ גִּישׁוּ אִזוֹי וַיִּי דְּעַר רִוִּיךְ פּוֹן אֲבִאלְעָךְ אִוִּיבִין׃ וְהָרַסִּינִי דְּעַר נֶאָנְדְּעֶר פֶּאֲרֵק הָאָמֵם שְׂמֵאֲרֵק גְּעִיבְקֶרְטֵם׃ (יט) וַיְהִי אֹנֵן עִם אִזוֹ גִּיּוּעוֹן קִי דָּאָם קוֹל פּוֹן דָּעַם שׁוֹפֵר אִזוֹ אַלַּע מֵאֵלֶּה שְׂמֵאֲרֵקֶר

משלי חכמים

דִּי הִרְתָּ דָּעַם נָאֵם זִיךְ אִפְסִיחֵן סוּ זִי . אֹנֵן אִיר נִוְעַם זִיין אִוִּיךְ דְּרִוִּיךְ זִיין אִלְעֵ פֶּלְקֶר . וְאִרוּם צוּ מִיר גִּיטֶרֶךְ דִּי נֶאָנְדְּעֶען עֶלְמֶם וְיִרֵךְ

רשמים

ויסמכו קול השופרות והלפידים : (יח) עשן כלו . חציו קמין וחציו פתח כי לשון פעל הוא . העשין כולו . אבל עשן שהוא שם דבר כולו קמין . כענין פומיאה בלע"ז . ואילו היה שם דבר היה לו לומר כעשן הכבשן בח"ט כאשר נאמר מן דבר דבר השמיטה . מן בקר בקר ובה השלמים כן יאמר מן הבית ויכלא עשן . עשן הכבשן כשהוא רבוק :

שפתי חכמים

מפני שהם שם דבר : הבבשן . של סיד יכול ככבשן זה לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע וחתן לבריות סימן הניכר להם כיוצא בו (דברים יח) כאריה יסאג וכי מי נתן כת בארי אלה . הוא והכחוב מושלו כאריה אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריות כי עשן את האזן מה שיכולה לשמוע . וכיוצא בו (יחזקאל מג) וקולו כקול מים רבים וכי מי נתן קול למים אלא הוא ואהה מכנה אותו לדמותו

מפני שהם שם דבר : הבבשן . של סיד יכול ככבשן זה לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע וחתן לבריות סימן הניכר להם כיוצא בו (דברים יח) כאריה יסאג וכי מי נתן כת בארי אלה . הוא והכחוב מושלו כאריה אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריות כי עשן את האזן מה שיכולה לשמוע . וכיוצא בו (יחזקאל מג) וקולו כקול מים רבים וכי מי נתן קול למים אלא הוא ואהה מכנה אותו לדמותו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) ויציבו . כימד שבשה עליהם ההר כנגית ואמר אם אתם ספקייה התורה מופס ואם לאו שם התא

קושיים על התורה

(יח) וְהָרַסִּינִי עֵשָׂן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשָׂנוּ בְּעֵשָׂן הַכִּבְשָׁן וַיַּחֲרַד כָּל־הָהָר מְאֹד׃ י"ט וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר
 רִוִּיךְ נִוְאֵם אִזוֹ גִּיּוּעוֹן אִוִּיךְ דָּעַם פֶּאֲרֵק סִינִי . אִזוֹ נֶאֱרַר גִּיּוּעוֹן דִּיא וַיְדִין וְאִלִּין גִּימ וְעַקֵּן דָּעַם כְּבֹד פּוֹן גָּאָם נִוְאֵם נִוְעַם זִיין אִוִּיךְ דָּעַם פֶּאֲרֵק נִוְעַם עַר נִוְעַם וְאִנִּין דִּיא עֲשֵׂתֶה הַרְבֵּלוֹת . אֹנֵן גִּיּוּעוֹן דִּיא גְּרִיבְקֶרְטֵם הִיִּלְיִקִּיטֵם נִוְאֵם אִזוֹ גִּיּוּעוֹן אִוִּיךְ דָּעַם פֶּאֲרֵק . נִוְאֵם דִּי שְׂבִיגָה אִזוֹ אִוִּיךְ אִים גִּיּוּעוֹן . הָאָמֵם דְּעַר פֶּאֲרֵק גְּעִיבְקֶרְטֵם . אֹנֵן וַיִּירֵךְ דְּעַר פֶּאֲרֵק אִזוֹ אִוִּיךְ עַרְדִּי . דִּרְבִיעֵה אִזוֹ אֲרָאָם גְּעִיבְקֶרְטֵם זִיין מִן הִיבְעֵר אֹנֵן הָאָמֵם זִיךְ פֶּאֲרִשְׁפִּירִים אִוִּיךְ דָּעַם פֶּאֲרֵק דִּי שְׂבִיגָה גָּאָם זִיין אִוִּיךְ דָּעַם פִּיעֶר גִּימ אִוִּיךְ דִּי עַרְדִּי פּוֹן פֶּאֲרֵק :

מִיט דָּעַם פֶּאֲרֵק׃ (יח) וְהָרַסִּינִי אֹנֵן דְּעַר פֶּאֲרֵק סִינִי גִישׁ הָאָמֵם זִיךְ גִּרִיבְקֶרְטֵם אִין נֶאָנְדְּעֶען מִפְּנֵי אֲשֶׁר וַיִּירֵךְ גָּאָם הָאָמֵם גִּיְדַעְטֵם אִוִּיךְ אִים מִיט פִּיעֶר וַיַּצֵּי אֹנֵן עִם אִז אִוִּיךְ גִּינְאָנְעֶען גִּישׁוּ זִיין רִוִּיךְ גִּישׁוּ אִזוֹי וַיִּי דְּעַר רִוִּיךְ פּוֹן אֲבִאלְעָךְ אִוִּיבִין׃ וְהָרַסִּינִי דְּעַר נֶאָנְדְּעֶר פֶּאֲרֵק הָאָמֵם שְׂמֵאֲרֵק גְּעִיבְקֶרְטֵם׃ (יט) וַיְהִי אֹנֵן עִם אִזוֹ גִּיּוּעוֹן קִי דָּאָם קוֹל פּוֹן דָּעַם שׁוֹפֵר אִזוֹ אַלַּע מֵאֵלֶּה שְׂמֵאֲרֵקֶר

והאם איך מאך מיט אייך נועם איר זיין בייא מיר געלכטער פון געלש פלעקער . פארשפייט פון שון אפאר אז זיי וועלן ניס היפען

קד שופרא אזוי ותקיה
 לחדא משה ממלי ומן
 קדם יי מתעני ליה בקל:
 כ ואתגלי יי על מורא
 דסיני קריש מורא וקרא
 יי למשה קריש מורא
 וסיק משה: כא ואמר
 יי למשה הוה אסחיד
 בעמא דיקמא יפרון
 תורות אהרן
 פסח ידבר. כטות מס

רשב"ם

(וט) משה ידבר. אל הקב"ה ואין קולו נשמע לשום אדם אלא הקב"ה. אבל הקדוש ברוך הוא יענו למשה בקול גדול בשביל קול השופר שהולך וחזק מאוד וצריך שיהיה קולו של הקב"ה יונח קול השופר להשמיע למשה: (כא) פן יהרסו. ממצבם להתקרב ולראות:

רש"י

שפתי חכמים

על כעשן הכננס: ג כמו העד העיד בני האיש ונקראת התקאס כלשון עדות פסחה שסתם התקאס נעשה בעדים: ד מפני שלא יוכל לשון הריסה רק על הפרדה דבר מדבר כמו הפרדת בנין או הפרדת איש מאנשי המלכ: ה דלמ"כ הלא נפלו ל"פס כל מלמד שהרכין עמוס העלוניס והעלוניס ואלעזר על גבי ה' (מ"ח יח) אשר יענה כאל על דבר האש (מכילתא) לכהניו: (כ) וירד ה' ער הר סיני. יכול ירד עליו ממש ת"ל (עמות כ) כי מן השמים דברתי עמכם (מכילתא) מלמד שהרכין עמוס העלוניס והעלוניס ואלעזר על גבי ה' (מכילתא) כל מה שיפול מהם ה ואפילו הוא יחידי חסוד לפני רב: פן יהרסו. כל הריסה מפרדת אסופת הכנין אף האפרדין מונכז אנשים הורסים את המלכ:

לכניויתו כדי לשבר את האזן: (וט) הולך וחזק מאוד. מנכח הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מתלחש וכוכה אבל כלן הולך וחזק מאלד ולמה כך מתחלה לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל לשברי אל משמו מפי כח להיות קולו מגביר וכשמע: יענו בקול. יענו על דבר הקול כמו (מ"ח יח) אשר יענה כאל על דבר האש (להורידו: כ) וירד ה' ער הר סיני. יכול ירד עליו ממש ת"ל (עמות כ) כי מן השמים דברתי עמכם (מכילתא) מלמד שהרכין עמוס העלוניס והעלוניס ואלעזר על גבי ה' (מכילתא) כל מה שיפול מהם ה ואפילו הוא יחידי חסוד לפני רב: פן יהרסו. כל הריסה מפרדת אסופת הכנין אף האפרדין מונכז אנשים הורסים את המלכ:

דעת זקנים מעבלי התוספות

ענין קבלת התורה
 (כא) רד העד בעם פל יהרסו אל ה' לראות וגו'. כפסוק י"ב תהרה אוחס פל יעלה הטס ולא יעשו כהר. ופס הוריס על הרמיה והספלות. כי כלל חקר ואפס תליירו נורוח לעיני אלס. וידמה לו מרחוק על ען שפוח אלס. ואף אל חין טס מרחוק ולא כלום עמי' תליירו לעיני חמונות מכילות ענין שיקרד אלס ממנה עיניו. עד נואו לסס ואלו וכל לעת כי לא היה ולא נכח טוס דכר ולטוח פחד ולא היה פחד. והנה סיכוי כלס הכר היה ענין חקר וערפל. ואילו יסתכלו העס כהחשך הוס. ויתליירו לפניהם חמונות וחסכו כי חמונות המה אלסות ואת המלך ה' נלכות ראו עיניהם כלזיה חמונה שיתלייר

אמר להם אחת בכתב ואחת על פה. אמרו לו שכתב אנו מקבלין שבעל אינו אנו מקבלין מיד כפס עליהם הרה כנניה ואחרם מסכת שבת כמאן מרובה רבא לאורייתא וכו' כדאייתא התם. ועוד אייתא כבדרש כי כשנתן הקב"ה תורה לישראל עתה ונתן חוב בתוך התורה ואם להם אם אדם מקבלין התורה מוטב ואם לאו התרה בחרבה זה ה"ד אם תאבו ושמתם טוב הארץ תאכלו וגובר ואם תסאני לפירתם חרב תאכלו וגו' כי פי ה' דבר והיחן דבר בשעת מתן התורה חתנה עמחן כן וזהו שיסר הפייס באוהרת ראשה עטיפת היינין צהלה ורנה:

(כא) ויאמר ה' אל משה רד העד וגו' ויאמר משה לא יוכל וגו'. תימה מה השיב לו הקב"ה למשה וכי לא מצינו כמה מצות שיש בהן כסה אוהרות. ועוד על מה השיב לו הקב"ה אחרי כן רד וכו' ועלית. י"ל הפסם קדרא לפי פירוש לתורת אלהים

שלא התרה משה את ישראל על מצות הנבלה שהוא פירוש לתורת אלהים

(כ) ויבך האם גינדידערך גאמט זי אויף דעם בארג סיני אזי צום שפיץ בארג ויקרא אונ גאמט האמט גערומין צו משה אזי צום שפיץ בארג ויעל אונ משה איז אויף גינאנגען: (כא) ויאמר האמט גאמט גינאמט צו משה רד גינדידער העד געם זאג אן דעם פאלק ישראל זיי וילדין גימט אויף גיין אויף דעם בארג. ויאמרו פן טאמער וועלן זיי צו פירען זייער בשטאנד ארויף צו גיין אויף דעם בארג

גינאנגען גימט אזוי ווי אטענעמטש וואס ער בלאזט מער גימט אלע מאהל דאס קור שלאפער אבער בייא גאמט ביה איז נאך אלע מאהל גינען שטארקער משה משה האמט גינעמט דיא דברות צו דיא ישראל והאלימס אונ גאמט קימט אים גינענפער אונ גינאמט זיך און גיין קור בלאזט ער האמט גינענפין פחז קור נאל זיך כהנגבר ויין אונ זאל גיהערט ווערין צו אלע ישראל:

פרקי דרבי אליעזר

אכיון אין הימל אונ אפינקסערער וואלקן האמט בעקסט דעם בארג, אונ הקביה איז גינעמן אויף זיין שפיקל אונ זיינע אונ זענען געשפאנגען אויף דעם וואלקן וואס היקסט שפיקל, אונ הקב"ה איז גינעמן גינאריין צו די גינדידער פון עשאו אונ ער האמט זייגט

(כ) וירד ה' על הר סיני וגו'. דעם ונקססין פאן אין סיני איז הקביה גינעמן גינאריין צו דיא זיין אויף דעם בארג סיני, אונ דער בארג סיני זיך אויפגעהויבן פון זיין ארס אונ דיא הימלען האבין זיך גינעפגט אונ דער שפיץ בארג איז

לֵיה יי אִיזִיר חַת וְתִימֵק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכַהֲנִיא וְעַמָּא דְאִי פִגְרוֹן דְּמִימֵק קָדֵם יי דִּימָא יְקַוֵּי דְהוֹן : כֹּה וְנַחַת מִשָּׁה דְעַמָּא וְאִמֵר דְהוֹן :

וְעֲלִית אֶתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַבְּהֵימִים וְהָעַם אֶל־יְהִירְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פְּנֵי־יִפְרֹץ־בָּם : כֹּה וַיֵּרֶד מִשָּׁה אֶל־הָעַם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם : ס

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפסוק :

כ א וַיֵּדְבֶר אֲלֵהֶם אֶת כָּל־דִּבְרֵי־יְהוָה וְיִמְצֵי יְת כֹּה תֵרָא לך דר ועלית . שנים פו : וידבר הלטים . תרגום ג :

בער המורים

גדולת פ"ח כסוף הקריאה שגדול שנטול גולל : (6) וידבר אלטים את כל הדברים האלה לאמר . גמי' ככל מה שכתב וקטעל פס :

רשב"ם

לו הקב"ה לך דר ועלית אהרן ואהרן עמך . והכהניב והעם אל יתרוסו לעלות אל ה' . וגם עתה לראות בלא עלייה לא אמרו לך : (כה) ויאמר אליהם , מצות

שפתי חכמים

מה וכו' : ו (נח"י) ה"פ יכול אף הם ר"ל ככהניס מלזין הרב וכהניס ולא רשם והספס דל"ף לוי דנס הפס עמך א"כ קשה על וכו' קאי אל יתרוסו אלל וכו' וכו' דל"ף דל"ף דכהניס הם ככלל אל יתרוסו הל"ל אהרן וזהרן עמך והנס אל יתרוסו וממילא שמתע דנס ככהניס אל יתרוסו ומדפרט ככהניס יכול דקאי דלעיל וגם הם עמך וכו' ח"ל ועלית אהרן למטע כח והואיל שהמטע אהרן כתיב קודם וזהרן ש"מ דמתעט נס את אהרן ח"ל עמך ש"מ דלשארן ה"ס עמו כמחיה אחת ולא עם ככהניס לכן אמרו משעה אהרן מחיה לעמך ולא עם אהרן וזהרן מחיה לעמך ולא ככהניס דלא כתיב עמך ונס ר"ל ככהניס מחיה לעמך ולא עם ספס גזיראס אחרת נודמנה להר"אס כדברי הרב ע"ס : ו וסא דקאמר כדל"ף כר"אס וגבי נח וירבד אלטים ח"ל נח ונכנסו ויר"ל אלטים מתוך ספס עיין בכל כהר"אס ח"ל ואל"ל ח"ל פ"י דהייט שלא בעינן ריחמא אלל בעינן ריחמא ח"ל ש"ס מ"טא שאין מעמישין עליה ור"אס ח"ל מה"ל התכלת ע"ס : ו כלומר הואיל וכוון דכדור אחד נחמרו למה כתיב כמקום אחד אהרן דבר אלטים שתי"ס זו משעתו דמשמע דוקא אחד ולא ויהי"ל כדבור אחד נחמרו ומתוך שזור ופירש וכו' כלומר דודאי כוון כדבור אחד נחמרו כ"ו ובפירשה שפ"י לנו הקב"ה לא משפט חמי

שמוזין את האדם קודם מעשה ומזרין ומזרין אותו בשעת מעשה : ועלית אהרן ומהרן עמך והכהניס . יכול אף הם ו עמך ח"ל ועלית אהרן . אמרו משעה אהרן מחיה לעמך וזהרן מחיה לעמך והכהניס מחיה לעמך משעה נכס יותר מהרן וזהרן מן הכהניס והעם אל יתרוסו אל מנכס לעלות אל ה' : פן יפרץ בם . אע"פ שהוא נקוד חתף קמ"ץ אינו זו מגורו כד לך כל חיבה שנקודתה מל"פ"ס כשהיא בזה כמקף משתנה הנקוד לחתף קמ"ץ : (כה) ויאמר אליהם . התראה זו : (ח) וידבר אל אלהים . ח"ל אלטים ח"ל דייין וכן הוא אומר (שמות כב) אלטים לא תקלל ותרגומו דיינא ז לפי שיש פטיות כתורה ש"ס עש"ן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל ח עליהם ופטיותו (מכילה) יכול אף שעת הדברות כן ח"ל וידבר אלהים דייין להפטר : את כל הרבירים האלה . מלמד שאמר הקב"ה שעת הדברות כדבור אחד מה שאי אפשר לאדם לומר כן א"כ מה ח"ל עוד אנכי ולא יהיה לך עם שחור ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו . (קוסיית א"כ כ"ו פירושו לפי זה שמוכח מאלו כל הדברים האלה שנס אהרן שעת הדברות כולם אמר הקב"ה כדבור אחד א"כ מה ח"ל אנכי וכו' ר"ל מה בא להודיענו כמה שפרט לשון ב' דברות אלו המשאיר מההולאים ב' זה שהמשמות דוקא אלו שנים כפרים מפי הגבורה יאלו והלא לפי זה כולם כמוהם הקב"ה ככדורו ונבעתו דברס . ומיך שחור ופירש וכו' ור"ל כחותו החזרה לא החזיר ללמד על הכלל יאל אלא על הפרט אלו ב' דעות זקנים מבעלי התוספות

(ח) את כל הדברים האלה . מלמד שאמר הקב"ה כל עשרת הדברות כדבור אחד מה שאין הפה יכולה לדבר אם כן מה ח"ל אנכי ולא יהיה לך מלמד שחור משה על כל דבור ודבור בפני עצמו . ח"ל איהא כספרא . ותימה מאי קשיא ליה כדבור אחד נאמרו ס"מ היה משה רבינו ע"ה צריך לומר כל אחד ואחד בעצמו ור"ל הכי קשיא ליה אם כדבור אחד נאמרו כמה פסק משה רבינו את הפעמים היה לו לומר כן פסוק אחד וכשני פסוק אחד וכו' ורבי ברוך ז"ל פירש אם כן מה ח"ל אנכי ולא יהיה לך דמשמע אלו לבד אסמין שהיו שניהם בסגנון אחד כאלו שניהם דבור אחד וגם כהונים בלשון הקב"ה כאלו הוא מדבר בעצמו אנכי והצאחין על פני לאחוכי אבל שאר הדברות ייש פסוקי ככל אחד לבדו וזוהי לא הרצה לא נתאם לא נתגנו וגם יש פרשה בין לו וכוותיבם בלשון משה ולא בלשון הקב"ה פירוש לתורת אלהים

אמאקאמ אונ ונא ויי נאך אמאארז יגלית אונ אמאקמ אויף גיין אהרן דו אונ אהרן נקד מיט דו והכהניס אונ דיא ביהניגס והעם אונ דאם פאלק ישראל אי זיי ואלקין ניט אונקע גיין פון זיי ארץ גלילות צו אויף גיין צו נאם פן ונארום טאקער וועט ער

פרקי דרבי אליעזר

האקס ארויס גענוקט פון ספרים , איז הקב"ה געקניקט צו דיא יודין אונ האם מיט גענוקטן צוויי אונ צוואנציג פוינקער פלאכטיס , אונ די תורה האט ער געשאקטן און זיין רעקטע האנט , אונ דיא תורה האט אויפגעקוהן ורא שפיר , אדער יא

אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מַמְעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ
מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּיָּם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
הָ לְאִתְּשֶׁתְּחוּהָ לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם
כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פִּקְדֵם

ת"א אש בשמים. עבוד זכר סג. לא שמתוס. סכרין סא. ולא עבדס. סכרין סס.

בעל המורים

ואשר חכמים. כניי המה סכרים והנכות: מתחת. כניי וז שאל קטן:

רש"י

דמות די בשמיא
 מלעלא ודי בארעא
 מלרע ודי כמיא מלרע
 בארעא: ה לא תסגוד
 לדון ולא תפליגון ארי
 אגא יי אגדך אל קנא
 מסער

תמונת כל דבר פ אשר בשמים: (ה) אל קנא. (מכילתא)
 מקרא להסרע ואינו עובר צ על מלתו למחול על שן מ"ט
 לא פרע יפרע סהוי קנאס לענו דלל ירו קנאס סוא טורע לו:

דעת זקנים מבעלי התוספות

אליהך בשעת מתן תורה היה הקול יוצא מן המורה
 וישראל שומעים ובאין לקבל התורה באו לפניה הולך
 למערב באו למערב הולך לצפון באו לצפון הולך לדרום
 באו לדרום באו להם מן השמים שגא' מן השמים השביעי
 את קולו והיו ישראל אומרים והחכמה מאין המצא תהום
 אמר לא בו היא תחילתו ישראל שומעין מארבע רוחות
 העולם ושומעים וארץ אורים שגא הם ושלום הרבה
 רשויות הן כרך כתיב אנכי ה' לא כה שאתם שומעים אינו
 בא אלא סמאי. ויפק א' דאגני ע' כף דרעך יש תר"ג
 סלל הכותב. ע"כ יסוד ה' שן אכות על גניס ועל גניס
 על כל סדורות שימטו אחרי ע"ו שגס אבי אהינס [ועיין כפרסת ואחמקן קיטעל ד' מן פסוק ס"א עד פסוק כ]. וסמך לזכ:

שפתי חכמים
 פ ר"ל שאל הפרס ששט ע"ו תמונה ועוד ששמים אין
 תמונה כי התמונה שהיא הנורה היא מקרה לזכיה לנושא
 ולא לפשט תמונה עומדת ל"פ דבר ששמים דהיינו
 סוככים שסן כדמות עלם או סור: צ ר"ל שעתו לפרע ואם
 עניני עשרת הדברות

שיחס למזכרת נגד עיניכם מכל סכרים שרואים מיום לאחס
 מתלרים עד סיום סוא. ע"כ תפשו לכס פסל או תמונה שמים
 [עס שמש וירח וסוככים] או תלינו לכס סהין עס כל לאלהים
 עס כל הכחות ופחות וכל אשכ על סהין. או תלינו לכס
 סיס אשר עברתם כחוכו עס כל סהנאל כחוכו מדגים וכל סהמס
 סרות עס. מי מוהיר אהסם שאל תפשו כו. תמתה סכרים
 גלו יהיו וקרים כעניינס ע"כ תתנו להס כחול ותסחטו להס
 וכרבו ימים תעבדו אותם. ואם אהס כעלמס ולא תעשו כן סכל
 סכנס סהורגלו לרשות סכנסו שמתנו להסחמות ולא ידעו לזכוס
 סחלות סהסססס סהורגם סהלה כסיהסס. ע"כ גס סהס יתנו להס
 ככור וסחטו להס ויטילו אותם. ומי סיה סורס ל"א ו. ו
 על כל סדורות שימטו אחרי ע"ו שגס אבי אהינס [ועיין כפרסת ואחמקן קיטעל ד' מן פסוק ס"א עד פסוק כ]. וסמך לזכ:

פירוש לתורת אלהים
 זאכין וקי אגא ארעא ששמאלט אשר ונאם איז אויף
 דעם היקעל ספע פון אויבין פאר אדער אזוי
 איין נישמאלט ווי עס איז אויף דער ערך ספחת
 פון אונקלען אשר אדער אזוי נישמאלט ונאם אין
 נואקער איז אונקער די ערך סארקטו ארץ גיט
 פרקי דרבי אליעזר

נעבין אייך די תורה, אג משה האם נעקרים די יודין גיו צום
 בארנ ספי רבי יהושע בן קרחא זאגס די פיס פון משה

מצות השם

(כח) [לאו עין] שאל להסתחות לעבודה כוכבים אפילו אין דרך עבודהש ככך עזאמר לא שמתוס להס:
 (כט) [לאו יין] שאל לעבוד עבודה כוכבים כדכרים סדרכס לעכרד חמ"ט עטורתה דרך כוונן עזאמר ולא מעבדס:
 געמאקט דעם בילד אדער דיא עצה, איז אויף דער
 נעריבילער דין אז אייר סאר גיט האלטיגן דעם בילד אדער
 דיא עצה פאר אגאם, אונ זקרים אונ נקבות סארין דאם
 גיט סאוקן [דעם בילד כוונט קען גיט אפילד גאר פון
 אפונקטש, ווערקעס בילד עס איז, פון אפכהקה אמתה
 אפפילד, אונ נאך אדערעך זאכין סאר מען דאם גיט
 האלטיגן פאר אגאם]:

(ה) לא להסתחות להם גור, קען סאר זיך גיט איינבייגין
 פאר אעבודה זרה, סיר זאכין ונעקען דאם אז קען
 סוקש ווי צו די עבודה זרה, אודי קען האם דאם גיטאקן
 אונקערין [ווען דער בית סהקדש איז געשטאנען], דהיינו
 ער דאם גיט געוואקט אז קען פאר דאם גיט סאוקן האם
 קען געוואקט פריינען אקדש סאוקת, אונ אויב קען
 האם דאם גיטאקן גערין, ער האם געוואקט אז קען סאר
 דאם גיט סאוקן, אונ ער האם יא גיטאקן, קומט אים
 קבר, ער וועט שטארבין ווי דער יונגער, אונ אויב עדות
 דאכין אים פרוער גיזאמט ער זאל דאם גיט סאוקן, אונ ער
 האם יא גיטאקן, וזאפין אים בית דין געברענגן, געוואקטין

סאכין אוערקע נישמאלטען פאר עבודה פוכבים:
 (ה) אונ אז אונאנדערער האם עס גיטאקט לא
 זאלקטס דיה צו ווי גיט ביקין ולא אונ זאלקטס ווי
 גיט דינען כי ונארום יי נאמ איהיך דייין נאמ אל
 קנא איז אזוי אגאם ונאם ער שטרקאפט דער פאר

נעקען געשטאנען אויף דעם בארג און אין גאנצין איז ער גיטען
 אין היקעל אונ ער האם גיטען אקל ונאם איז דא אין היקעל.

גיט שטיינער ביו ער איז גישטארבין, דאם ונעקען די סיר
 זאכין, קען סאר זיך גיט איינבייגין פאר די עבודה זרה,
 אונ קען סאר גיט שיעקטין אקדש צו דיא עבודה זרה, אונ
 קען סאר גיט נייקערין ספנת צו די עבודה זרה, אונ קען
 סאר גיט גיטען וויין צו די עבודה זרה, אפילו דיא עבוסו
 דינען גיט די עבודה זרה מיט דיא סיר זאכין, פון דעקסט
 וועקן סאר גיט אייר סאוקן צו די עבודה זרה איינע פון די
 סיר זאכין, אונ דער יוד ונאם שטייט נעבין די עבודה זרה
 סאר ער זיך גיט איינבייגין, אפילו גיט צו די עבודה זרה
 דהיינו עס איז אים געשעס איראם געפאלין, סאר ער זיך גיט
 איינבייגין דאם אויף צו הייבין, אונ אפילו עס איז אים
 אריין אשטיקול האלץ אין פוס סאר ער זיך גיט איינבייגין
 דאם שטיקול האלץ ארויס צו נעקען, ונארום קענשטיין
 וועלן מיניען אז ער בייגט זיך איין פאר דיא עבודה זרה,
 אונ זקרים אונ נקבות סארין דאם גיט סאוקן:
 ולא תלבידום, אונ מען סאר גיט דינען עבודה זרה מיט די
 נעקען זאך ונאם דאם גיט עבוסו דינען צו איר, דהיינו
 עס איז גיטען אעבודה זרה סרקולוס, דאם דינען צו איר

אונקלוס

ס ו לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר

ידגמרי פיקרדי : ו לא תמי בשמא דיי אלהה דמנא ארי לא ינפי יי תריא לוא . עס . שבטוט עס :

רשבים

אלף הוא בנין אלמים : (ו) לא תשא וגר . כל זה מכפיצו של הקב"ה וגם שמירת שבת שאחריו . וגם כיבוד אב ואם שהוקש כבודם לכבוד

בער השורים כשתמור המנות הסר שלא תפסה אותם לשוא שלא למס אלא עסק אותם לעמש . על ט"ן דלא תשא י' : תנין כנגד ו'ס טב של מקום כדכתיב כבוד את ה' מהונד :

שפתי חכמים

אלפים לא יגיע העולם מחמתו ועד סופו אפי' לאלף דור לפי דלא אחא קרל לאשתעין אלא שיורה אלא דמיה טובה : (א) (ב) כונת רש"י : שלא חתמו שטרין התרבות למנא שהא חסר ר"ל שאין בו כהלא אכל סיה בו זה כהלא יאה מותר לפי להכל דעיקר הכוונה להכל שאין בו ממש זה נקרא חס וטוב כרס"י וז"ל על פי גירסת הרמ"ם ג"כ לשוא להסם להכל איהו שכותב שוא נשכע לשנות סידור כי' וכתב עליו כרס"ם לאו דוקא לשנות

דרות וזו לחלופים (מוטה יח) : (ז) לשוא . (השני ז') שקר כתרנומו) כלפי דתימר ירי זהו שבועת שוא נשכע לשנות זאת הידוע על עמוד של אכן שהוא של זכב (הראשון ז') מנן כתרנומו) זה האשכע למנס ולהכל ת על של פד

עניני עשרת הדברות חלף חס נשכע על אכן שהוא . אכן . חלף ערש"י . חספ לטון

עניני עשרת הדברות

(ו) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וגר . ככת הש"ע לרין להכין מכו לשון הכשלות . והענין כי חותן כשמים שהיו קודם מתן תורה כפרו בהשגחת ה"ת בלתי הלכו למקום כי הכורה ית' הוא רס ונשא חזק גבוה מעל נכס . לכן אין ככודו שישיגו כשפלים וכן אמר דוד המלך ע"ה רס על כל גוים ה' כעניי גבוים הקב"ה הוא רס ונשא ונכס מאל . ע"כ רק על כשמים ככודו ולא על הארץ וע"י זה כפרו בהשגחתו ית' . וזה

שחמר דוד המלך ע"ה אשר יומרוך למוסח כשוא לשוא ענין . ר"ל אשר יומרוך . וס שוא"ס תרוממים אותך מאל . הוא רק למוסח . עכור דעות רעות שלם . כדי לטורר בהשגח . שוא . מס שמנאשס חותן . הוא לשוא . זה וההשגחות הוא לשוא . עריך . כי הם שולחן כוסרים בהשגחה . ועל ספירה זו הוסיף חותנו כי"ת כעשרת הדברות לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא . ר"ל לא תנביס כי"כ גדול את שם ה' ית' שהיסי' לשוא . כדי

פירוש לתורת אלהים

מיניע לרב האבקר ולשומרי אונ צו ריא ונאם ניא היטמן מיניע מצות : (ו) לא תשא דו ונאקט גימ שווערין אה ביי דעם נאקטן פון דיין גאט לשוא אוקויסט פרוקר אז ער שווערין אויף וילבער אז דאם איז וילבער אויז ריא שבוועה אוקויסט כי נוארום גאט איז גימ מותר אה דעם ונאם שווערעם

לקוטיה על התורה (ו) לא תשא את שם ה' וגר . דער כלי יקר שרייבט די עבדיה פון שווערין פאלש איז זינער גרויס , דיא גאנצע וועלט האט געצויבערעט ווען גאט האט גיבאטן קען זאל גיט שווערין פאלש , ווייל דער מענטש וואס זינדיגט אנדערע עבדות שטרעמט קען גאר דעם מענטש אלליין , און אז אקענטש שווערעם פאלש , שטרעמט קען אים און קען שטרעמט דיא גאנצע וועלט וועגן אים , דריבער האט די גאנצע וועלט געצויבערעט ווען גאט האט גיבאטן קען זאל גיט שווערין פאלש , דריבער שטייט דער נוארם דא תשא . ונאקט גיט אויפגיבן , ווייל דאס איז גליה ווי זינבער הייבט אפ אפנים אונ שראגט אים , שאקלען זיך אלע צווייגן אונ ציטערין , אזוי אז דער מענטש רעט ארויס פון מולד דעם גאנצען פון גאט פאלאכים שרדמים אונפנים חיות הקדוש אונ די גאנצע עקר מים אלע בשעפעניש הייגען אלע אן דעם נאקטן פון גאט , אונ דריבער איז גאט גיט מותר דעם מענטש וואס שווערעם פאלש , ווייל גאט איז גאר מותר ריא עבירות וואס קען גאט גיט מותר ביי ער גיט צוריק זיין חקר דעם שארין , אונ דער חקר איז אים מותר אים אשארין איז אים שווערעם פאלש טוהט דאך שארין צו די גאנצע וועלט , ווארום די גאנצע וועלט ווערט גישטרעמט דורך אים , ווי אזוי קען דער מענטש גיין פון איין עק וועלט ביי צו די אנדערע עק וועלט אונ צוריק געבן : יעדערין זיין שארין , דריבער קען גיט גאט מותר זיין דעם מענטש ריא עבירה פון אפאלשע שבוועה :

פרקי דרבי אריערו

את הקול מתוך החושך . ווען איר האט גיהערט די שמועסע פון הקב"ה פון דער פינסטער , פאר וואס האט הקב"ה נאקטם הערין זיין שמועסע צו די יודין פון פייער אונ פון פינסטקייט , פאר וואס גיט זיין זיכט פאקייט , דאס איז גלייה ויא אפלק וואס

סובאל אונ גריאל אונ זיי האבין גענומען שח"ן ביי די הענט גיט ווילענדיג אונ תאבין אים צו נעפשים צום ערפל , אונ הקב"ה האט גינעם מיט משה נאך אקב דרוח [געבאט] , עס שפייט אין סטוק משה האט גינאגט צו ריא יודין ויהי קשמעכם

מצות השם

(ג) [לאו ית] שלא ליטכע לשוא שחמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר ילשא שמו . ונאקט גיט שווערין אזוי אשבוועה וואס קען זיא גיט קבנים זיין , דהיינו ער פאר גיט שווערין ער זאל גישט עמיין זיבען טעג , אונ ער פאר גיט שווערין ער זאל גיט שטרעמין דביי קבנת לעת ונאם איז צוויי אונ זיבעציג [שעה] , ווייל די שבוועה איז שוין אפאלשע , אונ אז קען שווערעם אזוי אשבוועה וואס קען פאר גיט שווערין דארף קען אים שראגין מלקוח , אונ אז קען רעט ארויס דעם גאנצען פון גאט אוקויסט , וואס קען דארף דאס גאר גיט , קומט אונ אויף מלקוח , דער דין איז ביי זקרים אונ גבולת , אונ ריא עבירה

(ג) [לאו ית] שלא ליטכע לשוא שחמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר ילשא שמו . ונאקט גיט שווערין אזוי אשבוועה וואס קען זיא גיט קבנים זיין , דהיינו ער פאר גיט שווערין ער זאל גישט עמיין זיבען טעג , אונ ער פאר גיט שווערין ער זאל גיט שטרעמין דביי קבנת לעת ונאם איז צוויי אונ זיבעציג [שעה] , ווייל די שבוועה איז שוין אפאלשע , אונ אז קען שווערעם אזוי אשבוועה וואס קען פאר גיט שווערין דארף קען אים שראגין מלקוח , אונ אז קען רעט ארויס דעם גאנצען פון גאט אוקויסט , וואס קען דארף דאס גאר גיט , קומט אונ אויף מלקוח , דער דין איז ביי זקרים אונ גבולת , אונ ריא עבירה

ית די ימי בשמיה
 לשיקרא: ה הוי דכיר
 ית יומא דשבתא
 לקדשותיה: ה ששתא

ישא את שמו לשוא: פ זכור את
 יום השבת לקדשו: ט ששת ימים

תרא זכור אל יום. כטוס ו:

בעל הטורים

ביוחאל שבע חושבות כלבו שבע המאות כמחכה ו' פוטחוס
 מלאס ו' שמו ליה"ו ו' מדרגות לניהוס: (ח) זכור. זה הפסוק
 הוא פסוק ו' ותחילתו כו' ככזיל שהשבת היא שביעית ו' מנוכס
 כפסוק אהה וכך וכך ענך ולמחר וכמנחך וגרך וכנגדס
 חקנו ו' מנוחות כלהא אהה. וה' מינות כפסוק זכור למחר לך
 כל מתקיים את השבת כללו קיים ה' מומשי חורס:

רשבים
 (ח) זכור את יום השבת. כל זכירה הכינה על ימים
 שעברו כמו זכור ימות עולם וגו' בהנהל עליון גוים.
 זכור את היום הזה. לעולם כי לשעבר ביום הזה
 יצאתם מצרים. זכור אל תשכח את אשר הקצפת
 את ה' אלהיך במדבר. זכור רחמיך ה' וחסדיך כי
 מעולם המה. אף כאן זכור את יום השבת של ששת
 ימי בראשית. כמו שפירש והולך כי ששת ימים עשה ה'
 וגו' כמ"ש כאן. ולפיכך נכתב כאן זכור כדי

שפתי חכמים

המטה: שבעה שוא נחלקה ל' תקים וי"א מהם ע"ל: א ו"א
 הני פסיקס אל דמיון לוו דכל הני סותרין זה לזה אבל הכל לא
 סותר כלום. וי"ל דגם הכל סותרין וז"ל זכור היינו עשה (סומר)
 היינו אל תעשה כדאמרין לנו כנלמד הסומר ופן וז"ל איני אלא
 לית רמזין. ועי"ל דזכור משמע וז"ל תעשה מלאכה כי מלה זכור
 הוא ל' עשה משמע שהוא מקפיד על הענין שיטובת הכל אינו
 מקפיד אל נעשית המלאכה וסומר משמע שיסומר שלא תעשה

ימי בראשית. כמו שפירש והולך כי ששת ימים עשה ה'
 וגו' כמ"ש כאן. ולפיכך נכתב כאן זכור כדי

רש"י

עך ועל אכן אכן (שביעות כט מחילתא): ח זכור.
 זכור וסומר זכור אחד נלמרו וכן (ה) שמוות לה. מחללה
 א מות יומת (כמדבר כח) וביים הבן שני כבשים וכן
 (דברים כב) לא תלכס שבענו גדלים תעשה לך וכן
 (ויקרא יח) ערות אחיך (דברים כ) ויכמה יבא
 עליה הוא שאלמר (תהלים כב) אהה דבר אלהים שמים
 זו שמתני. זכור לשון פעול הוא כמו (ישעיה כב)

עניני עשרת הדברות

ע"כ אמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ולחנם: בלא
 עורך לכרכה או לשיר ושכחה לך. כי לא יקנה. ואם חלמר
 ואיזה זכרה יהיה לי וזלתי זה. ע"כ חמר.
 (ח) זכור את יום השבת לקדשו. כלשון הקדש את יום השבת
 ככל יום השביעו כזה מדע כי שבת ימים עשה ה' את השמים
 וזאת הארץ. וככל יום לניח לפסוק היסוד רחשון שבת ולמחר יאמר
 יום שני בשבת. וכן ככל יום. כנולא שכל יום יזכור את יום השבת
 ומהו זכירת השבת לאומות מידום כהולם שבתה' חידשו וסלחלו ים
 מאין. הלא יהיה שמו ית' תמיד כחמשותף. ועוד זכירה אחת ים לך.

לכפור בהשחתו. כי לא יקנה ה' את אשר ישא את שמו לשוא.
 ר"ל לא תחשוב אף שאתה כופר בהשגתה לא תעשה ע"ז. מהחמ
 כי אתה מנשכחו ומנדלחו מחד לכן לא יחשוב ה' לך עון. ע"כ
 אמר מדע כי לא יקנה ה' את אשר ישא את שמו לשוא. א"ע"ס
 שבת וזכירה שמו. אבל כי זה רק לשוא כדי לכפור בהשחתו
 ית'. וליעניו האומר לעמלה המוכר המקראי כן הוא. ואם חלמר
 אל סבור לי לעשות פסל ותמונה וזכור זכור ע"ז זה כנפלאות
 פי. ע"כ יהיה חידו' שם שמים שגור כפי. וככל זה ועל שפת
 אכזור כשפתי שם הנומח יהיה. ועי"ל זכור לא יסוף ממני.

פירושי לתורת אלהים

ב"י זיין גאמין אויף אונקלוס: זכור גידענק
 דעם טאג שבת קדשו צו הייליגען אים: ום ששת
 ימים זעקס טאג זאלקמו מאהן גאר דיין קלאכה
 גנייטער טאג פון שבת, אונ אזוי זאל ער זאגין זאלע טאג,
 זאל ער געדיינגען אז דער טאג שבת דארף זיין הייליג,

פרקי רבני ארבעור

פיגין, די שרים פון סלך האבין גיפרענס דעם סלך אלע
 בענשיין אויגען ווייסע פיגין אין די חופות פון וייערע קינדער

מצות השם

סגלמר זכור את יום השבת לקדשו:
 דארף זינען מאכטן קידוש אויף נויין, אונ מאכזא שבת דארף
 זינען מאכטן הבריה, אויף אויף נויין, אונ פרייטאג פארטין
 זאכט זינען עם ויערט טונקעל פאר זינען גאר ניש פארזוכען
 זינען זינען מאכטן קידוש אונ אזוי מאכזא שבת דארף זינען אויך
 ניש עסן אונ ניש טרינקען זינען זינען מאכטן הבריה, עם
 איז אפגור פרייטאג פארטין זאכט זינען ויעדער יוד אפגארטן
 דעם פנים און די הענט מיט נ' ריגס וואסער רבבד שבת,
 אונ זאל אפגארטן קליינער אויף שבת, אונ זאל עסן
 שבת דריי עבודות, יעדער יוד זאל עסן אונ טרינקען
 שבת, רבבד שבת, די נברא זאכט אלע העזאות וואס
 אפגעניש דארף מאכטן אפגען זאכט אונ אפגען זאכט
 פארדיגען אפגען זאכט, ווערט אפגעשריבען אין היסקי'
 אין די טעג וואס זענען סגן זאכט השקנה זינען יום פפור, גאר
 וואס דער מענטש זאל פארדיגען אויף די העזאות פון שבת
 זאכט ווערט ניש אפגעשריבען, אויב דער מענטש מאכט
 מער

(לא) [עשה יג] לקדש יום השבת
 עבירה פון פארש' שווערן איז ערקער פון א"ע עבירות,
 ב"י א"ע עבירות איז מען האט אים שוין גישפאגן פליקות,
 איז אים גאט מוהל' די עבירה, אבער ב"י פאפאישע שבועה
 אפילו מען האט אים שוין גישפאגן פליקות, פון דעם-ט'
 זענען איז אים גאט ניש מוהל' דיא עבירה, אויף א"ע
 עבירות שטרקאט גאט גאר דעם מענטש וואס האט
 געזינדקט, אים א"ליון, אונ אויף אפאישע שבועה
 שטרקאט גאט דעם מענטש מיט ויערע קינדער מיט זיין
 גאנצע משפחה, דריבער דארף יעדער מענטש זיין געהיט
 אן זאל גאר ניש שווערן, אפילו אויף אכזב אויך ניש,
 אונ ער זאל ניש דעם פארמען דעם אפאישע פון גאט ווען
 קען דארף ניש צו אפרכה אדער צום דאווענען אדער צו
 תורה לענגען:
 (טו) זכור את יום השבת לקדשו. זעס איז אפגור מען זאל
 הייליגען דעם טאג שבת, ווען עם ווערט שבת

תַּעֲבֹד וְעִשִׂיתְּ כָל־מְלֹאכֶתְךָ: יוֹיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ

יוֹיוֹם תַּפְלֹחַ וְתַעֲבֹד כָּל עֲבִידֶיךָ: יוֹיוֹמָא שְׁבִיעָא שַׁבְתָּא קָדָם אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידֶיךָ אֵת וּבִנְךָ

תורא לא מעשה כל מלאכה . שבת קיר : שפתי חכמים

רש"י

מלאכה זו ר"ל שלא יהא מלאכה נעשית אפי"ל בדבור אחד נאמר : ב' כלומר סתמה תמיד כך הזכירה לא כפירוש וכו' כרית אהרנס ספירוש וכו' עתה אלא סתמה הזכירה של שבת מתמדת והולכת תמיד ומלא וכו' לא מקור ולא מיוו שלם היה מקור לא היה מורה על הפעולה כ"א על המטעם ולא היה מיוו לא היה הו"ו"ן כקמ" . אלא הוא ממוע"ת בין המטעם והפעול והוא הפעולה הסתמית ל"ס חנו"ל נ"ב וכו' : ג' הקסה הרמז"ן עשירי נגד הלכה שהיה נלכח על שבת היה מואל בהמה נכא בו" היה מניחה לשבת על התורה

אח יום השבת ב' ששם לדמון לך הפך יפה תהא מומטי ג' לעבת (בינה טו) : (ט) ועשית כל מלאכתך . כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא) : (י) אתה ובנך פירוש לתורת אלהים

אז עם קוקט שבת נאל זיון ביי דיר גלייך ווי עם איז שוין אפ גיטאון אלע דייגע קלאכות און דו זאקסט שוין גיט פראקטען קיין שום קלאכה : (י) יום השבועי און דעם זיבעטין טאג שבת רודהינג זיי פון דיון נאטם וועגן אז דו זאקסט אום שבת גיט טאון אפלאכה אפה דו זינג און דיון זוקן

אז עם קוקט שבת נאל זיון ביי דיר גלייך ווי עם איז שוין אפ גיטאון אלע דייגע קלאכות און דו זאקסט שוין גיט פראקטען קיין שום קלאכה : (י) יום השבועי און דעם זיבעטין טאג שבת רודהינג זיי פון דיון נאטם וועגן אז דו זאקסט אום שבת גיט טאון אפלאכה אפה דו זינג און דיון זוקן

פרקי דרבי אליעזר

אנ דו האסט געהאנגען שווארצע פייגן, האט דער סקף גינקאט נויל איה נויס אז סוין ווקן וועט וואהנגען מיט זיין נויב פייגן ווי אלע בענטשן סוהקן, וואלט מען נאכרעם זאגן דער מצות השם

מצות השם

(לכ) [לאו יט] שלא לעשות מלאכה בשבת כשחל לא תעשה כל מלאכה : קרעפט צו קויפן אמוטע עסקיזארג אנדער אפרי וואס קען זיגען בוי שבת זאל מען דאס באהאלטן אויף שבת, דיא אלע דינים גיהערן צו זקרים און זקבות : (י) לא תעשה כל מלאכה וגו' . מען טאר גיט טאון אפלאכה אום שבת, שמייען אין שילון ערוך, און אז ער טוהט אפלאכה שבת, אזוי ער האט געוואקט אז איצט גיט טאון שבת, קוקט אום פרת, ער שטארבט אין דער זיבעטן, דאס הייסט פאר די צייט, און ווען די וויין זענען גינען אין ארץ ישראל און האבן געהאט זייערע דינים האט מען געהרג'ט מיט שמייען דעם מענטש וואס האט גיטאון אפלאכה שבת, דיא מכיזה פון שבת איז היינטיג אזוי ווי די גאנצע תורה, און אז ער היט שבת ווי דער דין איז, אין גלייך ווי ער וואלט געקניט גינען די גאנצע תורה, און דער וואס איז קהלה שבת, איז גלייך ווי ער וואלט שבת ווי דער דין איז, אפילו ער האט געדינט עמבד'ה ג'ה, אזוי אים נאט מוה"ר די עבירות, און זיין שפך איז גרויס פון נאט, דער דין גיהער צו זקרים און זקבות : ככר

שפאצירען זיין און מיט אנדערע זעקסליכע זאכן, נאר דער טאג זאל זיין הייליג פאר די זעקסה, צו לערנען תורה, און דאוונען, אדער זאגן תהלים, ליענען די סדרה זענן אפארל מיט תרגום, זענער מענטש ווי ער קען, נאך זאגט די תורה ששת ימים עבדו ונעשית כל מלאכה . זעקס טאג זאלסטו זינען, דאס מיינט מען די גאנצע וואך אלע טאג פארד אין דער פריה זאל דער מענטש זינען נאט, ער זאל דאוונען און לערנען, נאכדעם זאל ער טאון זיין מלאכה צו פארדינען אויף פרנסה, נאך איז יעדער יוד מחויב אין דעם טאג שבת צו עסן דריי קעדות, און בעסערע קעדות ווי ער זעקט אין וואקענדיגע טעג, און דאס בריינגט דעם מענטש צו אמונה און פסחון אין תהוד'ש ברוך הוא, ווייל דער סויווג איז ביי אפענטש, דעם טאג וואס ער פארדינט ווייניג, וועט ער ווייניג אויסקעבן אויף זיך, דעם שבת פארדינט עסן אפעסערן מיטאג, אדער ווען ער פארדינט אויס געבין, פון דעקטוועגן האט די תורה גיבאטן עם זאל זיין פאך קערט ער זאל שבת אויס געבין מער ווי אין אונאפענדיגן טאג, ווייל ער זאל ווייניג אז ער זאויבט און פארזיכערט זיך אויף נאט אז ער וועט אים געבין די ברכה אין די זעקס טעג, עם זאל זיין זעניג אויף דעם טאג שבת אויף, און דודה'די הייליגקייט פון שבת האט ער ברכה אגאנצע וואך :

קער הוצאות אויף שבת, הערשט אים נאט ער זאל מער פארדינען, און אויב ער מאכט ווייניג הוצאות אויף שבת פארדינט ער ווייניגער, נאך זאגט די גמרא דער יוד וואס זעקט און סרניקט אים שבת ג'כבוד שבת, וועט אים נאט געבין אלץ וואס זיין הארץ פערלאנגט, און דער וואס זעקט דריי קעדות אום שבת, וועט ער גינדעסע ווערן פון דריי שרעקעמע זאכן, פון גיהנם, און פון די צרות וואס וועט זיין ווען קשיים וועט קומען, און פון די מלחמה פון גזב ומגזב, און עם איז אפגעהן מען זאל עסן אפעטרה מוצאי שבת, דאס הייסט קעדות מלכה מלכה, און אפילו ער איז יום הונגעריג, ער וועט גיט מער קענען עסן ברויט אדער אהלה נאר אזוי אשטיקט און איינלייבט גרויס, פון דעקטוועגן זאל ער זיך וואקסן ווי עסן און געקומען, ווארום אין מענטש איז און אפזיידע וואס ער קעןטאן קיין הנהא פון אלע עסינגונארג נאר פון דיא קעודה וואס מען זעקט צו מלכה מלכה, און ווען דער מענטש שטארבט און זיינע אלע בייגער ווערן פארפויקט אין קבר, אדער דער בייגדי' בלייבט זאגן, און ווען עם וועט זיין תחיית המתים, וועט דער מענטש צוריק זאגן ווערן פון דעם בייגדיל, און אגאנצע וואך אפילו וונטאג אויב מען

יִאָרְכּוּן יִמְיָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהִיָּה אֶלְהֶיךָ נִתֵּן לָךְ: ס י לֹא
תִּרְצָח ס לֹא תִנְאַף ס לֹא תִגְנוֹב ס

תרא לא תחל לא סחף לא תגנוב . שבת סח : לא סחף . שבתות סו : לא תגנוב . סוכרין סו : רשבים

שבתת הקב"ה שברא תהלה הכל ואח"כ שבת : (יג) לא רחוקות לומר לך שאדם נכרה כיום הששי . לא תגנוב . בני יומת הרוצח . הרוצח וגם ירשת . צדק ילין בה ועתה כרצחים אבל הריגה וביהיה יש בהגם כמו ויהרגוהו

שפתי חכמים

ו קד"ג דכל יו"ד הדכיות לא תעשה כן חזן מדבור ככד את חניך ל"פ דגם זו לא תעשה כהוה מכלל כן חתה שועט לאו : לאו הן : (יג) לא תנאף . אין יחוף אלא באשת איש שנאמר (ויקרא כ) מות יומת הנואף והנאופת ואמר (יחזקאל יז) האשה המנאפת תחת אשה תקח את זרים : לא תגנוב . בגנוב נפשות הכתוב מדבר לא תגנובו בגוונ עיני עשרת הדברות

פג שבעות . און לסורך כחכור אמונים . די חלב עדים לך מדעים . הליכוד לבוס עדינס . ומאכלים כפיך רוחינס . פ"ס בל דבריו . ומלך גמתי היא מנהו הקית . כי ויכל סכן לומר לחביו הלא נמנו ונמנו כוח לו לאדם שלא נכרה יותר משכרה . ומת עובד עשו לו אבי ואמו שהנאפו בעולם לחיות חיי זכר ושתי קאמו . וירע חשך תפוח כבורת מוחו חלשער מאד ורעה לנחמה . וכנת לה אגרה שמונה עליה שפעסה תיכף שפודה גדולה ואל כשטרסה לא איהו שום אדם שהיה לו איהה דלגב ופצות ואל איהו אכלות ממים הלודו עד עתה . ואמו פעהה כן שפודה גדולה והכריות שכל איש שהיה לו בחייו שום פעהה קן ועלכות או איהו אכלות או שום זכר בעולם לא יבא אל כשטרסה . ולא בא אף חמד . ואף אם כל ימי עשירי יהיה ויבנה שנותיו כנעניים . כח לו יום החלחול . שחביו ומחוט ויפרס אל קברו אל מקום עפר רמה ותולעה . האם ביום הזה יתן חודה לאחיו שהבואו בעולם? האם לא היה טוב לו אלו לא נכרה? רק בזה יתחכם האדם . אם י' גדל תהרה ועמלו כחומר פתחה נחת רוח יולדו . ואף אם היה לו בעולם חסד כחומר פתחה נחת רוח יולדו . ויהי זכרם של תורה פת כמלת תכל וימיס בשפודה עשהה ועל הארץ חישן ומיי זכר תחיה אם חתה שפסה כן אסריך

פירוש לתורת אלהים

האלקטן יאריכו ועליו דער לענגערט ווערין
דיינע טעג פלומר דו וועסט לאנג לעבין על אויף
דער ערד אשר וואס גאט דיין גאט וועט דיר

מצות השם

(לר) [לאו כ] שלא להרוג נפש שנאמר לא תחל :
 (לס) [לאו כז] שלא לבא על אשת איש שנאמר לא תנאף :
 (לו) [לאו כח] שלא לגנוב נפש מישראל שנאמר לא תגנוב :

וזהו דאם דערקעטע שארין פון דעקסטעניגן פאר גיט דער וזהו פארשקענען דעם פאטער און אבא איש גיט פאער זיין . און דער וזהו מוז פערזינען דעם פאטער אזוי ווי אקגעכט פערדינס זיין פער הבריה . און דער קינד וואס גיט פבאד צו זיין פאטער און כוסטער ווי דער דין איז . וועט ער האבן שבר אויף די וועלט און אויף עולם הפא , איב אפילו דעם קאסטערס נויב , דאם איז זיין שמיפאטער , מה ער אויף געבין פבאד , אזוי לאנג ווי דער פאטער לעבט , און דיא מצוה ווי אזוי צו מקיים זיין מוז סען לענגען דעם דין אין שרתן ערף :

(יג) לא תרצח . מען פאר גיט הרגנו אקענטש , און אז מען הרגת אפילו נאר איין קענטש איז גלייך וויא ער ווארט געהרגת אגאנצע קענטש , ווארום מען רעכונט ווי קיל דורות , עם אויף אקט פון אים ארויס געקומען ביי צום סוף וועלט , און דער קענטש וואס הרגת אקענטש , דיארף מען אים הרגנו מיט אשונענד , פאיי

לֹא־תַעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שִׁקְרָא : ס
 יִלֹּא תַחֲמַד בֵּית רַעַךְ ס לֹא־תַחֲמַד
 אִישֶׁת רַעַךְ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׂוֹרְוֹ
 וְחַמּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ : פ שְׁבִיעַ
 ס וְכָל־הָעַם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת

תַּחֲמַד בְּחִבְרָךְ ס הַדּוּחָא
 דְּשִׁקְרָא : י לֹא תַחֲמַד
 בֵּית חִבְרָךְ לֹא תַחֲמַד
 אִשְׁתְּ חִבְרָךְ וְעַבְדֵיהּ
 וְאִמָּתֵיהּ וְשׂוֹרְיֵיהּ וְחַמְיֵיהּ
 וְכָל דִּי חִבְרָךְ : טו וְכָל
 עַמָּא חַזַּן יַת קְרִיָא וְיַת
 בְּעוּרִיָא וְיַת קַרְ שׁוּפְרָא

ה'ר'א לא תפסה . סוכרורי : י לא תחמד . כ'ט' ה : וכל העם . ב'טס' : 1

רשבים

רָקִין . יוֹשׁ בְּדִין כַּמוֹ וְהִרְגַת אֵת הָאִשָּׁה . וְכַמֵּ שְׂכַתָּב
 אֲשֶׁר יִרְצֵה אֵת רַעְיָהוּ כְּבָלִי דַעַת . לְפִי שְׂמֹרְכָה בְּעֵינָן
 רִצְחָה כְּמוֹד לִכְךָ הוּא אֹמְרָה וְאֵם רִצְחָהּ זֶה כְּבָלִי דַעַת
 פְּטוּר . זֶה הַשְׂבוּהָ שֶׁהַשְׂבָּתִי לְאִמִּיקוּרִים וְהוּרֵי לִי .
 וְאֵע"פ שֶׁיֹּשֵׁב בְּסַפְרֵיהֶם אֵינִי אִמִּית וְאִחִיהּ בְּלִשׁוֹן לְשׁוֹן
 : הַבְּרַד וְהַבְּרִיטִים כְּרַחֲבִיב קוֹלוֹת אֱלֹהִים וְבִרְד :

שפתי חכמים

ר'א"ט : ז וְאִם וְהָ כֹכֵר דְרַעְיָנָן וְסִמְלָא דְלִפְטִיל לְפִטְיָא כַּל
 סֵטֵם כְּדִפּוּסֵי . יו"ל מ"מ לְרִיכִין לְהָא קַרְנָא לִמְנַח שְׁלָא סִי
 עֵינַס כְּחוֹת וְסוּמִין כֹּס לְאַחַר חַתָּן חוֹרֵה דְלִפְטִיל הַסְּמַחְלָל כְּשֵׁם
 סֵטֵהֲנִים פּוֹרְסִין יְדִיסֵס אֲר"י חֲנִי בִירוּשְׁלַיִם דְּעֵינֵי עֵשְׂרִין כְּסוּם
 מַעֲבִי : כְּשֵׁבִינָה שׂוֹרֵה עֲלֵיהֶן כִּשׁ כֶּאֱשֶׁר גִּילְיָו עֲשִׂינָה כִּימָר :
 ח דְקָל דּוֹכֵל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְגו' ע"כ זֶה הִיָּה קוֹדֵם
 מִתָּן חוֹרֵה כְּרַחֲבִיב לְעֵיל וְהִי קוֹלוֹת וְכַרְקִיט וְגו' אֲכ"כ הָא דְכַתִּיב
 כֹּכֵל וְיִטְטוּ וְיַעֲמִדוּ מִתְּרוֹק קִלְי אֱקוֹלוֹת דְּלִפְטִיל וְאֲכ"כ לְמַס לֹא

חכמים (ס) : את הקולות . יחלואין ח משי הנכנס :

בעל הטורים
 עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים מִחֲמִילֵין כֹּלֵין וְמִסִּימָין כִּכ"ף וְכֹס
 חָךְ עוֹב לִישְׂרָאֵל וְיֵשׁ כֹּסֵם מִרְךְ אֲחִיּוֹת נִגְדַת מִלֹּת וְשִׁבְעַת
 מִלֹּת כִּינִי נַח וְסוּמִינַס כְּחַר הִיָּה לִמְנַח לֵךְ שֵׁם לִמְנַח אֲדַם חוֹרֵה
 לְכַמֵּס הִיָּה כְּחַר לְרַחֲשׁוּ וְאֵם וְנִמְדַת שְׁלָא לְשֵׁמֵס יַחֲוֹר לְכַרַת . וְיֵשׁ
 כֹּסֵם חִיטוֹת מִנִּין עַקֵב וְכֹסֵם עֲרֻמוֹ לְאִיעוּר כְּעַם מַעֲשָׂא . וְשִׁנִּי
 שֵׁל לֹא הִרְצֵה . הֵם לֹא דַקְדְּקוּ : (טו) רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת

רש"י

ממון או איש אלה זה בנוכח ממון ולהלן בנוכח נשמות
 אחרת דבר הלמד מענינו מה לא תרמלח את תנאך מדבר
 בדבר שקיבין עליהם מיתה ב"ד אף לא תנזכר דבר
 העם רואים . מלמד שלא היה בהם אחד סומן ז ומנין
 שלא היה בהם אלם ת"ל ייעמו כל העם ומנין שלא היה
 בהם הרש ת"ל נשמה וכשעם (מכילתא) : רואים את
 הקולות . רואין את הכשעם שאי אפשר לראות במקום

עניני עשרת הדברות
 דִּיא חַטְוֵה בְּרַעַךְ עַד שִׁקְרָא . וְכָלֵל כֹּוֵה שְׁלָא יִגְבוּס הִיָּךְ
 לְחַבְרֵי אֲף כְּדַבְרֵי עַמְתִּים :
 (יד) דִּיא הַחֲבוּדֵי וְגו' . וְכֹר לְרַשְׁיָה מַחֲמַד כְּסִיָּת וְאֲחִ"כ תַּחֲמַד
 סֵפֵטָה וְחַמְדַת הַכְּעִילִי חִיִּים כְּלִתִי מַדְרִכִּים וְשֵׁמֶר הַכְּכָרִים כְּלָל
 כְּכֹחוֹת כְּלוּמַר וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ :
 (טו) וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְגו' . כַּמֵּס הַרֵב כִּי יֵשׁ
 לְדַקְדַק כְּעֵינָן זֶה חָךְ רִלֵו אֶת הַשְּׂמַעַם . וְמִכֹּס עֲשֵׂרֵת אֲחֵר

פירוש לתורת אלהים
 אֲנִי פִּאֵר קוּיָפִין אִים אֲנִי וְנֹאֵם קָעַן קָטָר גִּיָּם
 גִּבְגְּנָן אֲנִיעְרַע זַאכִּין לְעַרְבֵעֵן כִּיָּר פִּון אֲנִאֲנִיעְרִין
 פִּסְבִּיק יֵא עֵנָה דִּי וְאֶלְקָם גִּיָּם עֲדוּת וְאֲנִין צוּ דִּין
 חֲבָר עַד שִׁקְרָא אֲפִאֲרֵשׁ עֲדוּת : (יד) לֹא תַחֲמַד דִּי
 וְאֶלְקָם גִּיָּם גְּלוֹסְקָעֵן בֵּית דִּין חֲבָר הִיָּו יֵא
 תַּחֲמַד דִּי וְאֶלְקָם גִּיָּם גְּלוֹסְקָעֵן אֲשֶׁת דִּין חֲבָרִם

פרקי רבבי אליעזר

כֵּסִם כִּיָּם בִּין חֲבָר , דְּעַר סְעִנְטָשׁ וְנֹאֵם רַעַם וְעַרְשׁ גִּיָּעֵקָן ,
 אֲבָעַר בִּין שְׁפִיטְסַק וְזַתָּם סָעִן גִּיָּם . אֲנִי דִּיא אִיָּן גִּיָּעֵקָן פִּאֲרִקְרֵם
 חֲבָרִיָּה וְנֹאֵם עַר הָאֵם בִּירְעֵם אִים הָאֵם סָעִן גִּיָּם גִּיָּעֵקָן , אֲנִי בִּין
 שְׁפִיטְסַק הָאֵם סָעִן גִּיָּעֵקָן , אֲלַע מְצוֹת וְנֹאֵם וְעֵינָן גְּעִשְׂרִיעַע

מצות השם

(ל) (לאו כח) שלא להטיד שקר שנאמר לא תעוֹם בְּרַעַךְ עַד שִׁקְרָא :
 (לז) (לאו כד) שלא לחמוד דבר של חכרו שנאמר לא תַחֲמַד :

לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שִׁקְרָא . קָעַן קָטָר גִּיָּם זַאכִּין פִּאֲרִיעַע
 עֲדוּת , אֲפִיעַנְטָשׁ קָטָר גִּיָּם זַאכִּין עֲרֻת אִיָּו אֲנִיָּה וְנֹאֵם
 עַר הָאֵם גִּיָּם אֲרִיָּן גִּיָּעֵרְשׁ אֲנִי גִיָּם אֲרִיָּן גִּיָּעֵקָן , אֲפִילִי
 עַר חוּיָם גְּעוּיָם אֲזֵ עַם אִיָּו אִיָּו גִּיָּעוּן , אֲוִיָּב עַר אֲרִיָּן אִיָּו
 גִּיָּם דְּעַר כִּי גִיָּעוּן קָטָר עַר גִּיָּם זַאכִּין עֲרֻת אִיָּו גִיָּם הָאֵם
 אִיָּו גִּיָּעוּן , וְנֹאֵרִים דָּאֵם אִיָּו דָּאֵךְ פִּאֲרִיעַע , עַר הָאֵם

לֹא תַחֲמַד בֵּית חִבְרָךְ לֹא תַחֲמַד
 אִשְׁתְּ חִבְרָךְ וְעַבְדֵיהּ
 וְאִמָּתֵיהּ וְשׂוֹרְיֵיהּ וְחַמְיֵיהּ
 וְכָל דִּי חִבְרָךְ : טו וְכָל
 עַמָּא חַזַּן יַת קְרִיָא וְיַת
 בְּעוּרִיָא וְיַת קַרְ שׁוּפְרָא

וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר
 וְאֶת־הַהָר עֵשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ
 וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק: מו וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 דַּבֵּר־אֵתָה עִמָּנוּ וּנְשַׁמְעָה וְאֶל־
 יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פְּנֵי־נְמוֹת: ז'
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ
 כִּי לִבְעֹבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בָּא

וְיָת מִדְּרָא תַבְּנִי וְהוּא עִמָּא
 וְנַעֲזִי וְקַמְזוּ מֵרַחֵיק:
 מו וַאֲמַרְזוּ לְמִשְׁה מַלְיִל
 אֶתָּה עִמָּנָא וְנִקְבִילִי וְדָא
 יִתְמַלִּיז עִמָּנָא מִן־קַדְמִי יי
 דִּי־רָמָא נְמוֹת: יי וַאֲמַר
 מִשְׁה לְעִמָּא לֹא תִדְחִינִי
 אַרְיִי בְדִידִי לְנִסְמָאָה יִתְכוּן
 אֶתְגִּידִי לְכוּן יִקְרָא דִּיִּי
 וּבְדִיד

בער המורים

ממדים אלו כ' נחות. עשרה זכס משקלם אלו י' הכרות וחס
 עקב אשר שמע אחרסם בקולי. בשמרתם עקב רכ. ואזכרה עקב.
 עשה תורתך קעט. מורסה קהלת עקב עשרת הכרות שיש כסס
 קע"ב תיבות: (טו) וירא העם וינעו. על כן מתנענעם בשמעת
 בני יב' מילין סבוי נרמעים לאחוריהם. וינעו. כ' הכרות סכא
 וזיךד וינעו חמות הספים מקול הקורא מה הם ע"י מלאך אף סכא ע"י
 מלאכים כדכתיב מלכי כאלות יודוין וידוין: (יז) לנעבור.
 ג' במקורם סכא ואזיךד לנעבור סכא את פני הסכר גבי דוד כענין
 השלש התקופות. לנעבור סכא' אל האשלות את סרפס

רש"י

וינעו. (שס) איון נע אלף ה' וע: ויעמדו מרחוק.
 (ס) היו נרתעין לאחוריהם י"ב מיל כלארץ מחניטה
 (ו) ומלאכי השרת באיון ומטייעין צוהן לבהזיך בגאור
 (ההלים סח) מלכי כאלות יודוין וידוין: (יז) לבעבור
 נסות אתכם. לגלל אתכם בעולם שילא לכם שם באומות
 (ישעיה סב) כמו הרימו עם (מע) ארים נבי (שס ל)

רש"י

לאתר ששמעו עשרת הרברים: דבר אהה עמנו. ואלמלא ששמרו כך יש לוטר שהיה אומר להם הקב"ה כל המצות ספיו: (יז) נסות.

שפתי חכמים

נכתב זה לעיל קודם י"ד הכרות ל"כ דקאי שקולות פ"י וי"ד
 הכרות: ז' מלאון וע' ורחה ולא מלאון נע וכה דלא אה"כ
 כתיב ויעמדו מרחוק: י' (נח"ל) וז"ל מל' י"ב מיל ולא
 פטוח. י"ל מלתיב ויעמדו מרחוק משמע דער פכשיו היו
 שומרים כקבוצ ואורח מחניטה סימא י"ב מיל ש"מ דגס אורח
 שיהי שומר כסוף האמנה היה נקרא קרוב ואמ"ל דלא היו נרמעים
 שהוא ככבודו נגלה עליכם: נסות. ל' הרמה וגדולה
 עניני עשרת הדברות

חוס הסתם אינו שולט כ"כ למרחוק כמו חוס השרות. וישראל
 היו מפתים ער"פ מן קול תלמידי כי נורא הוא ע"כ כשראו
 ישראל שיוכלו לראות את קול דברו ית' אז חשבו אף הם יעמדו
 מרחוק ולא ישמעו את הקול מדבר איהם מ"מ די להם כשראו
 לפניכם תמונות האותיות כלאור. לכן נאמר וירא כסם וינעו
 ויעמדו מרחוק. כ"ל לפי שירא העם שראו תמונות האותיות
 לפיכך ויעמדו מרחוק. כי אמרו בראיה לתוד סני לט אף כלא
 שמישה ואח"כ נתחננו ישראל ואמרו למה ה' יעמד כרחוק סלא
 טוב לנו להחזיק אל מקום קדשו וכדי להגלל מן פחד הקול
 אמרו למשה דבר איהם עשנו והשמעם. כי אפי"פ שתינו דומם
 שמישה לראיה מ"מ די לנו שגשמה איהם אף סלא בראש כל תמונות

פירוש לתורת אלהים

גִּינְאָגְם צו מִשְׁה דְּבִר בִּידִי דוּ מִיִּט אֹנְזוּ וְנִשְׁפַּחֵה
 וְנַעֲלִין מִיר עָס צו הָעֵרִין וְאִי אֹנְז גְּנָמ גְּנָל גִּימ
 בִּידִין מִיִּט אֹנְזוּ פִן נֹארוֹם אִז גְּנָמ וְנַעֲם מִיִּט
 אֹנְזוּ וְנִישְׁעֵר רִידִין הָאֹבִין מִיר כּוֹרָא קֹאמְעֵר
 וְנַעֲלִין מִיר מִשְׁתְּרִיבִין פֹּאֵר פֹּחֵר: (יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֵל הָעָם הַיּוֹם כִּי־אֶתְכֶם בְּנִי־אֵתְכֶם צוֹם פֹּאֵלֶךְ אִי אִיר
 וְאֶלֶם זִיך גִּימ פֹּאֵרְקִיטֵן זִי נֹארוֹם בְּזַכֵּיר פִּין
 וְנַעֲגִין נִסֵּה דְעֵר הִיבִין אֶתְכֶם אִיִּיךָ בָּא אִיו גְּנָמ
 גְּעַקְקִיעֵן בִּידִין מִיִּט אִיִּיךָ פְּרִי אִיר וְאֶלֶם זִיוִן
 חֲשׁוֹב בִּי אֶלֶע אוֹמוֹת דְּעֵר מִיִּט נֹאם גְּנָמ הָאֵם

פרקי דרבי אליעזר

בסרפסם ועקם והנרעם עוף רבי פנחס ואגם ריא אלע יודין
 ויאם האבין ויהקדם ריא שמימקע מן הקב"ה אויף דעם בוציב
 סיני האבין וזכה גיניען צו לעגין מן די סלאכים אגס מן יי איו
 קיין

פון גאם האבין זיי יא גינעקן אגס ריא פלאקערין
 ויהא אגס דאם קול פון דעם שופר האבין זיי אויף
 גינעקן ויהא אגס דעם בארג ויהא ער האם זיך
 גערייכערט ויהא האם דאם פלאק גינעקן נגטי
 וענען ויהא גינעקן דער שראקין ונעשיו אגס ויהא
 האבין זיך גישטעקט מן ווייטען. ורש"י שרייבט
 זיי האבין אנועק גימרעקען אונטער זיך צונוערף
 מייד סחבת דער שרעקעניש האבין ויהא ריא
 סלאכים גיהאלפין ויהא זאלין זיך צוריק קערין
 צום בארג: (סו) ויאמר אי משה האבין די ישראל

אין די תורה וענען ועקם והנרעם גינעקן. ועקם והנרעם
 עוף סגות האבין ריא יודין גינעקם מן טשה, אגס צוויי סגות
 האבין כי יודין גינעקם מן הקב"ה איין, דער ווארם תורה

אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו
 לכם: כי מוזבח אדמה תעשה לך
 וזבחת עליו את עלתיך ואת
 שלמיך את צאנך ואת בקרך
 בכל המקום אשר אזכיר את
 שמי אבוא אליך וברכתך:
 כב ואם מוזבח אבנים תעשה לך

דכסף ודחן ודזהב לא
 תעבדו: לכן: כי מדבח
 אדמתא תעבד קדמי
 ותהא דבח עלוהי את
 עלותך וית נכסת קודשך
 וית עגך וית תורף בכל
 אתר די אשרי ית שכינתי
 לתמן אשליח ברכתי קך
 ואברכינך: כב ואם
 מדבח אבנין תעביד

תולדות אהרן

מזבח אדמה. תנינה נ: וזכחם פלי. זכחם נ:

רשבים

להוביח אתכם: (כ) אלהי כסף ואלהי זהב. אפי' לזכרון שמים לא תעשו שיש בהם עשועים וסבורים שיש בהם כובש ואע"פ שזוה הקב"ה לעשות כרובים על הארון לשבתו. נעשה דוגמת כרובי כמא של מעלה ולא להשתוות להם: (כא) מזבח אדמה תעשה לי. לפי שהעובדי כוכבים היו עושים אשירים על המזבחות. כדכתיב בברעון ואת האשרה אשר עליה תכרת וכתיב בזכר בניהם מזבחותם ואשיריהם וכו' לא תעל לך אשרה כל עץ אצל מזבח. לכך אוכר הקב"ה אפי' אם תעשה לי מזבח לא תעשהו אלא מזבחה שאין רגלים צוירים וצלמים כי אם מזבחה חלקה ואף אם תרצה לעשות מזבח אבנים. שלימות תבנה את מזבח ה' אלהיך. מזבח אבנים לא תגוף עליהם כרול ככתוב במשנה התורה:

רש"י

שפתי חכמים

היה דבאן חין נפקוחא בזה הסדר: (ב) (מהר"ן) דלא לא כן להק קיראו מזבח אדמה והלא היה מעלי עטים ומזבס נחשת כדכתיב בפרשת תרומה: (ג) הוסיף מלת אשר כדי שיהיה מאמר את אלך ואת בקרך פי' למאמר את. שולחך ואת שלמיך ופי' מלת את במקום מן כאלו אמר וזכחת את עולותיך ואת שלמיך מן אלך ומן בקרך: (ד) ואזכיר יוצא לשמי דל"כ תזכר שמי ונכ"פ. ופי' שמי המיוחד לי שהוא שם המפורס שלת יתן רשות להזכיר רק בזית המקדש שהכניסה בזה שם לכך נאמר לא תעשו לכם: (כה) מזבח אדמה. מוזכר באדמה כי שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כסיף (ל"א כסיה) (מכילתא). ד"ל שיהיה ממלא את הלל מזבח והמשה אדמה בשעת חתימת: תעשה לי. שחיה חתלת עשיתו לשמי: וזבחת עליו. אהלו כמו (במדבר ב) ועליו משה מנחה (מכילתא) ע"כ (זכחם נ) או שרע אלה עליו ממש ת"ל הכשר והדס על מזבח ה' אלהיך ואין שמיטה כראש המזבח: את עולותיך ואת שלמיך. אשר מזאכר ג ובבקרך. את אלך ואת בקרך פירוש לאת עולותיך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר חתן לך ש רשות להזכיר שם המפורס שלי שם אבוא אליך וברכתך אדמה שכינתו עליך מכלן אתה למד שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורס אלא במקום שהכניסה בזה שם וזהו בית הכשרה שם ניתן רשות לכתיב להזכיר שם המפורס בנתיחת כפים לבדך את העס: (כז) ואם מזבח אבנים. (מכילתא) רבי ישמעאל לומר כי אם וחס המפורס רשות מוז' מג' ואם מזבח אבנים תעשה לי הרי חס זה משמש כל' כאשר וכאשר תעשה עניני עשרת הדברות

הגוף הוא חפצין מלך. ואלהי זכב סייע הכנסת סמועיל לא תעשו לכם מזבחי רכוטי למרחם ממזבח. מזבח אדמה סייע הכנסת סמוע. דלא לא תקשטין ומתנאים בני אדם כדלמע:

פירוש לתורת אלהים

פון מיינע סלאכים וואס זיי זענען גיין איר און די קעלע איהי אפ געמער פון זיך פער זאלי אדער אפ געמער פון גאקד יא תעלו זכב זאלט איר גיט סאכין צו איהר זעין רש"י: (כא) קזבה אבזכב אזויך דער ערך זאלקטו סאכין צו מיר פלוקר דו זאלקט גיט בויען אים אויף זייער נאר ער זאל שטיין אויף דער ערך וזבחת און דו זאלקט שעקטין אויף אים את עולותיך זיינע עולות ואת שלמיך און זיינע שלמים וואס זיי זענען את צאנך פון זיינע

לֹא־תִבְנֶה אֶתְהָן גִּזְיֹת כִּי חֲרִבָּךְ
 הַנֶּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָה: **ב** וְלֹא
 תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחֵי אֲשֶׁר
 לֹא־תִגְלֶה עֲרוֹתֶיךָ עֲלֵיו: **פ פ פ**

קדמי לא תבני יתהון
 פסילן דידמא תרים
 חרבך עליה ותחלילה:
 ב ו לא תיסק בדרגין על
 מדבחי די לא תתגרי
 עריהך עלוהי: **פ פ פ**
 תרא לא תגלה. מיר מה :

ע"ב. יוד"ב סימן. ומספירין בשנת מות המלך עזיבו בישיעה סימן ו' :

רשבים

לכב) לא תבנה אתהן גזיות. כי בשבועין אותם גזית בכלי ברזל רגילין המסחתים לעשות בהם ציורים וצלמים כדכתיב בישיעה גבי צלמים חרש ברזל מעצד ובמחוגה יתארהו. (כג) לא תעלה במעלות. שלשים וגם מלח משליכים עליו שלא יחליקו הכתנים בעלותם בו: חסלת פרשת יתרו מיסוד רבינו שמואל :

בעל המורים
 אכח אלקי וכרכח: (כג) תגלה. ג' כמסורה. הכא ואירך חגלה רשמו בקבל. כעטס חגלה רשק. גומר שאס יגלה ערותו על המזבח חגלה רשמו בקבל:
 ועל כפחם ובמקבות יצרוהו. יעשוהו בשרד. יעשוהו במקצועות. ובמחוגה יתארהו. (כג) לא תעלה במעלות. למיכך עשויו של אבנים משופע גבוהה עשר וארכו של שלשים וגם מלח משליכים עליו שלא יחליקו הכתנים בעלותם בו: חסלת פרשת יתרו מיסוד רבינו שמואל :

שפתי חכמים

ולא כן שאר שמות הקודש שנוכחים בכל מקום: על כלומר כל חומר ממי איכפת ליה להאכיל את תבית עליו כורת ומחבל ומחרך כדי ללמדך ק"ו וכן י"ל כסודר ק"ל: פ דק"ל ממז' אס פשו מעלות לעלות מוכרז הוא הכסן לעלות ואס לא עשו מעלות משיבא יתיי' סימלו לכ"פ וכו' ואזהרה היא לעולה כשיבנה מזבח עליו יעשהו מעלות: חסלת פרשת יתרו

ל' מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית שהרי מזבח עליך לבנות מזבח, אבנים שלאחר (דברים כו) אבנים שלמות תבנה וכן (שמות כב) אס כסף תלוח מזבח הוא שלאחר (דברים טו) והעבט תעביטנו ואף זה משמש בלשון כאשר וכן (ויקרא כ) ואס תקריב מנחת בכורים וזו מנחת העומר שהיא חוכה ועל כרחק אין אס הללו תלויין אלא ודלויין ומכתתן כבדלו: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש ב"ל פן שהוא דלמא פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת שאס האפת עליה ברזל חללת (פ"ג דמדות) שהמזבח נכבד להארך ימיו של אדם והברזל נכבד לקר' ימיו של אדם אין זה כדון שיוקף המקדש על המאריך. ועוד שהמזבח מעיל שלום בין ישראל לכיבהם שבשמים לשיכך לא יבא עליו כורת ומחבל והרי דברים ק"ו ע ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדכרות ע"י משמיות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל המטיל שלום בין אדם לאדם בין אדם לאדם בין אדם לאדם בין אדם לאדם כשאתה בונה כעש המזבח לא תעשהו פ מעלות מעלות אשקלונ"ס בלעז (שטופטן שטאפלען) אלא חלק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. ע"י המעלות אתה אריך להרחיב פסיעותיך ואע"פ שאינו גלוי ערוה ממש שארי כתיב ועשה להם מכתבי ברזל הרבכת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא ואתה נכבד בהם מנהג בזיון והרי דברים ק"ו ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה האיל יוש בהם לורך לא תהא בהם מנהג בזיון חביבך שהוא כדמות יורך ומקפיד על בזיון על אהת כמה וכמה: חסלת פרשת יתרו

פירוש להורה אלהים

שיון אכר' ישבן אזוי אקענקש וואם ער מאכט שרם צווישען כאן אונ ווייב אדער צווישען צוויי קענקשין נועט בנדאוי אויף אים גיט קושען גיין פורעגיות: (כג) ויא תשקה אונ דו ואלקם גיט אויף גיין בנעיות עי סוכתי קימ טרעפ אויף מיין מןבן אשר לא תתנה קרי עם זאל גיט אנטפאלקעט נוערין צויהך גיני דיין ערוה אויף אים פרוקר סחמת דעם וואם קען דארף גיין פון איין טרעפ אויף דעם אנדערין טרעפ דארף קען צו שפאנען די פים הייקט גלייך וויא דיא ערוה נוערם אן גיזעקן אונ דאם איז אביון פאר דיא שמייענער :

אז דו נועקט מיר מאכין אמןבן פון שמייענער יא ואלקמו זיי גיט בויען פון גיהאקטע שמייענער כי טאקער נועקטו אויף הייבין דיין שווערד אויף זיי דו ואלקט זייא אפ האקין ויהללה זייא זענען פסיד צום מןבן ווייר דער מןבן מאכט שרם צווישען זיי ושראף אונ צווישען כאם ביה דרום איז גיט כראי אז איינען וואם דער מיט נוערין פאר דארבין אונ פאר שנישען קענקשין זאל אויף גיהויבין נוערין אויף דעם מןבן פון שמייענער אונ נוען שמייענער וואם זיי הערין גיט אונ זעקן גיט אונ ריידין גיט נאר ווייר זייא מאכין שרם פאר קען אויף זיי גיט אויף הייבין אאיינען איז

מצות השם

(ת) ולא ט' שלא לבנות אבני המזבח גזית ואס מוכת אבנים חפשה לי לא תבנה אתהן גזית :
 (תא) ולא כ' שלא לעלות במעלות על המזבח כדי שלא תחגלה ערות העולה שלאחר ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא חגלה ערותך עליו :
 (כב) לא תבנה אתהן גזית וגו'. קען פאר גיט ארויף גיין מןבן מיט ארויףענהאקטע שמייענער :
 מיט טרעפ אויף דעם מןבן :

עֲזַבְתָּ וְהִמַּאֲתָה תִכְפֹּר : ה וְאַשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי
 אָמַר אֶת־נִי אֲשַׁלַּח וְנִי יִלְדֶּה־לָנוּ וְאָמַר הַנְּנִי
 שְׂלַחְנִי : ט וַיֹּאמֶר לְךָ וְאִמְרַת לְעַם הַזֶּה שְׁמַעוּ
 שְׁמוֹעַ וְאַל־תִּכְבְּרוּ וְרֵאוּ רֵאֵו וְאַל־תִּדְרְעוּ : י הַשְּׁמֹן
 לִב־הָעַם הַזֶּה וְאוֹנֵיו הַכְּבֹד וְעֵינָיו הַשַּׁע פֶּן־יִרְאֶה
 בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יִכֵּן וְרִפְאֵ לֹו :
 יא וַיֹּאמֶר עַד־מָוֵתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־
 שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
 וְהֶאֱדַמְתָּ תִשְׂאֶה שְׂמֹמָה : יב וְרַחֵק יִהְיֶה אֶת־
 הָאָדָם וּרְפָה הַעֲזוּבָה בְּקִרְבַּ הָאָרֶץ : יג וְעוֹד פֶּה
 עֲשׂוּרִיהָ וְשִׁבְהָ וְהִיתָה לְכַעַר כְּפֹאֵלָה וּכְאֵלֶן
 אֲשֶׁר בְּשִׁכְתָּ מִצִּבְתָּ פֶם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּהּ :

כאן כסיומין הספרדים

שְׁלֹוחוֹת צו שְׁפָרְטוּן דְּרֵי יִשְׂרָאֵל , נֹאפֶר הַנְּנִי שְׁלַחְנִי . הַאֵב אִיךָ נִינְאָם אִיךָ בִּין אֵן נִיבְרִיִם צו בִּין שְׁלִיךְ מִיָּד . תְּעִלוּ מִיר גַּעֲבוּ
 צו פֹּאָר שְׁפִיין פֹּאָר נִינְאָם אֵו נִינְאָם הֵם נִינְאָלִם שְׁלִיכֵן מִשְׁחֵן צו פִּרְעָה הָאָם מִסְּחָה נִינְאָם מִי אֲנֹכִי . וְעַד בִּין אִיךָ , הָאָם אִיךָ

פירוש ע"מ

אֶרְפּוּאָה דְרוּם וּוִילְעֵן וְיִי נִימ צו הָעָרִין דְּרֵי רִייד
 פֹּון דְּרֵי נְבִיאִים אֹנֵן וּוִילְעֵן נִימ הַשׁוּבָה מֵאֶהָן :
 (יא) נֹאפֶר הָאָב אִיךָ יִשְׁעִיהָ נִינְאָם עַד מִי אֲדֹנָי בִּין
 נִי לֹאנְג וְעֵלְדִין וְיִי נִימ הַשׁוּבָה מֵאֶהָן נֹאפֶר הָאָם
 נִינְאָם נִינְאָם עַד אֲשֶׁר אִם שָׂאוּ עָרִים בִּין וּנֹאנְעֵן עִם
 וְעֵלְדִין פֹּאָר וּוִיכְט וְעֵרְדִין דְּרֵי שְׁמַעַם מֵאֵין יוֹשֵׁב עִם
 וְעַם קִינְעֶר אֵין וְיִי נִימ יִצְעֵן וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם אֹנֵן
 דְּרֵי הַיִּזְעֶר וְעֵלְדִין וְיִין אֵן מַעֲנֵךְ שִׁין וְהֶאֱדַמְתָּ אֹנֵן
 דְּרֵי עַד־תִּשְׂאֶה שְׂמֹמָה וְעַם וּוִיכְט וְעֵרְדִין דְּרֵי שְׁמַעַם מֵאֵין יוֹשֵׁב עִם
 (יב) וְרַחֵק יִהְיֶה הָאָדָם אֹנֵן נִינְאָם וְעַם וּוִיכְט וְעֵרְדִין
 דְּעַם מַעֲנֵכֶשֶׁן פֹּון דְּעַם לֹאנְג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָתָּה
 אֹנֵן עִם וְעַם וְיִין פִּיר הַתְּיֹבָה דְּרֵינְאָם פֹּאָר לֹאנְג
 גַּכְרִי הָאָרֶץ צְוִיִּישְׁעֵן לֹאנְג כְּלוּקֶר פִּיר שְׁמַעַם
 וְעֵלְדִין חֲרוּב וְעֵרְדִין : (יג) וְעוֹד בָּה אֹנֵן נֹאפֶר וְעַם
 וְיִין אֵין אִיר גְּשִׁיחָה אֲצַעֲנִמִּיל כְּלוּקֶר עִם וְעַם
 גָּר וְיִינִיג אִיכְעֶר כְּלִיבִין אֹנֵן אִיךָ דְּרֵינְאָם אֲצַעֲנִמִּיל
 וְנֹאם וְעַם כְּלִיבִין וְעַל אִיךָ אִיךָ אִיכְעֶר לִיִּישְׁעֵרִין
 וְשִׁבְהָ הַתְּיֹבָה גַּכְרִי אֹנֵן וְיִין וְעַם וְיִין צו אֵין אֹיִם
 כְּאֶמְעֵן כְּאֵהָ אֹוֵו וְיִין אֲלִגְדִין וְכֵאֵין אֹנֵן אֹוֵו וְיִין
 אֶהֱוִיבִין כּוִים אֲשֶׁר בְּשִׁבְחָה אֵו עִם קִינְעֶר דְּרֵי צִיִּים
 אֹם וּוִינְקֶעֶר וְנֹאם וְיִין וְנֹאפֶר אֶרֶץ דְּרֵי
 כְּלַעֲטֶער כְּלִיבִים דְּרֵיךָ מַעֲר נִימ אִיכְעֶר נֹאפֶר
 כְּכֵה דְּרֵינְאָם כְּאֶשְׁטֹאנְד גַּם אֵין וְיִין כְּלוּקֶר עִם
 כְּלִיבִים אֵין וְיִין נֹאפֶר אִיכְעֶר דְּרֵי כּוִים מִיִּם
 דְּעַם וְנֹאפֶר צִיר אֹוֵו אִיךָ וְעַם כְּלִיבִין נִימ קֹדֶשׁ
 דְּרֵי הַיִּזְעֶר קִינְעֶר כְּלוּקֶר דְּרֵי צִדִיקִים וְנֹאם
 וְעֵלְדִין כְּלִיבִין צְוִיִּישְׁעֵן דְּרֵי יִשְׂרָאֵל מִצִּבְתָּהּ
 דְּרֵינְאָם וְעַם וְיִין אִיר בְּשִׁטְאנְד :

דְּרֵינְאָם וְנֹאפֶר אִיךָ בִּין אֵן נִיבְרִיִם צו בִּין שְׁלִיךְ מִיָּד . תְּעִלוּ מִיר גַּעֲבוּ
 צו פֹּאָר שְׁפִיין פֹּאָר נִינְאָם אֵו נִינְאָם הֵם נִינְאָלִם שְׁלִיכֵן מִשְׁחֵן צו פִּרְעָה הָאָם מִסְּחָה נִינְאָם מִי אֲנֹכִי . וְעַד בִּין אִיךָ , הָאָם אִיךָ

דְּרֵינְאָם וְנֹאפֶר אִיךָ בִּין אֵן נִיבְרִיִם צו בִּין שְׁלִיךְ מִיָּד . תְּעִלוּ מִיר גַּעֲבוּ
 צו פֹּאָר שְׁפִיין פֹּאָר נִינְאָם אֵו נִינְאָם הֵם נִינְאָלִם שְׁלִיכֵן מִשְׁחֵן צו פִּרְעָה הָאָם מִסְּחָה נִינְאָם מִי אֲנֹכִי . וְעַד בִּין אִיךָ , הָאָם אִיךָ

דְּרֵינְאָם וְנֹאפֶר אִיךָ בִּין אֵן נִיבְרִיִם צו בִּין שְׁלִיךְ מִיָּד . תְּעִלוּ מִיר גַּעֲבוּ
 צו פֹּאָר שְׁפִיין פֹּאָר נִינְאָם אֵו נִינְאָם הֵם נִינְאָלִם שְׁלִיכֵן מִשְׁחֵן צו פִּרְעָה הָאָם מִסְּחָה נִינְאָם מִי אֲנֹכִי . וְעַד בִּין אִיךָ , הָאָם אִיךָ

דְּרֵינְאָם וְנֹאפֶר אִיךָ בִּין אֵן נִיבְרִיִם צו בִּין שְׁלִיךְ מִיָּד . תְּעִלוּ מִיר גַּעֲבוּ
 צו פֹּאָר שְׁפִיין פֹּאָר נִינְאָם אֵו נִינְאָם הֵם נִינְאָלִם שְׁלִיכֵן מִשְׁחֵן צו פִּרְעָה הָאָם מִסְּחָה נִינְאָם מִי אֲנֹכִי . וְעַד בִּין אִיךָ , הָאָם אִיךָ

א ויהי בימי אהו בן-עזיהו מלך יהודה
 עלה רצין מלך-ארם ופקח בן-רמליהו מלך-ישראל
 ירושלים למלחמה עליה ולא יכל להצילם עליה :
 ב ויגד לבית דוד לאמר נחה ארם על-אפרים
 וינע לבבו ולבב עמו פנוע עצייער מפני-רוח :
 ג ויאמר יהוה אל-ישעיהו צא-נא לקראת אהו
 אתה ושאר ישוב בנה אל-קצה תעלת הברכה
 העלונה אל-מסלת שדה כזבם : ד ואמרת אליו
 השמר והשקט אל-תירא ולבכה אל-יבך משני
 זנבות האודים העשנים האלה בחר-יאה רצין
 וארם ובן-רמליהו : ה יען פי-יעץ עליה ארם
 רעה אפרים ובן-רמליהו לאמר : ו נעלה ביהודה
 ונקיצנה ונבקענה ארנו ונמליך מלך בתוכה את
 בן-מבאר : ז כיריד ירד-לנו בן נתן-לנו ותהי
 המשרה על-שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל
 גבור אבי-עד שר-שלום : ח למרבה המשרה
 ולשלום אין-קץ על-כסא דוד ועל-ממלכתו
 להבין אתה ויסעדה במשפט ובצדקה מעתה
 ועד-עולם קנאת יהוה צבאות תעשה-זאת :

ס' מתומה באמצע חיבה

ואל ראו ויון צו ביון אין ביון שלחות
 און ירדקה תבואה האם אויף גינאנס
 כי נער אנכי . איך בין נאך וינג צו
 גיון אין שלוחות פון גאם . און שלחתי
 האם תרף גינאנס הנני שלחתי .
 איך בין אז גינאנס צו גיון שיק מיד ,
 נאר למשל אנכי אז גינאנסין
 אין ארשקה אריון אויס צו קלויבין
 אנוס וינגעל פאר אהתן צו זין
 פאכטער האם ער גינאנס דעם ראש
 ישקה ער זאל זאגין וועלכע גינען
 גויסע וינגלעך האם ער אים געווינען
 דרייא וינגלעך דאס ויזא זינגען דיא
 בעסטע וינגלעך פון דער ישבה ,
 האם דער גינר גינאנס אן אן און
 האם אויף געמישט אשטערין גיין
 און גינאנס ויזא צו ויזא געליון וויסען
 דעם ענין האבין צווייא גענאנסין
 סיר וועלען דאס וויסען דען דאס איז
 נאר דער קיין שטער ענין . הקלל ער
 האם מיט ווי גינאנס אין לערנען
 דאבין ויזא נאר גיט פערשטאנען
 דעם ענין . דער נאך פערטען ער דעם
 ערשטען צו ער וועט וויסען דעם ענין
 ערשטער ער איך האב באאל געוואסן
 אז דאס איז פאר אונן אלע אשטער
 ענין האב איך מיד גיט גיוואלס חתום
 מערשטין . איז ער דעם גינר געליון
 פאר אהתן דען ער האם גינען אז
 ער האלס זיך גיט גרויס ער שעקט
 זיך גיט צו זאגין אז ער ווייסט גיט
 וועט ער געוויס ויין אקאהל א לבדן
 דען בייא לערנען שטייט ולא הביישן

גמר דער וואס שעקט זיך צו פקענין דער קען גיט לערנען . נאר פון פרויך זיך גיט צו שישטען צו פקענין . דער נמשל איז
 ישעיה תבואה האם זיך אויך נאר גינר גינאנסין ווי אלע תבואה און הם גינאנס הנני שלחתי . איך קען נאר גיון זאגין ויזא
 ידיו מסור ויזא די שיקט מיד סח איך גיון זאגין . אבער איך ועלכס בין גיט ווערט צו זאגין דיא ויזא בוסר . איז
 הש"ת גינלען זין גינר גינאנסין . און האם אים געשיקט מיט אלע נבואות צו דיא ויזא :

אמר קראת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרות ומומור ה' מלך גאות לבש אי מוזמור שיר
 ליום השבת וה' מלך יל"ח דברו משנה והלכה מסדר מהרות שהוא נגד היסוד כהנת היום :

ברטנורא משנה פרה פרק ז

פרק ז א חמשה . פרק ז א חמשה שמלאו חמשה חביות לקדשן חמשה קרושין ונמלכו
 לקדשן ה' לקדשן ה' לקדשן קדוש א' . או לקדשן קדוש א' ונמלכו לקדשן ה' קרושין
 קדושין . כל חביות וחביות
 כ"ט : ונמלכו לקדשן קדוש אחד . לערות

פרק ז א חמשה שמלאו חמשה חביות לקדשן חמשה קרושין ונמלכו לקדשן ה' לקדשן ה' לקדשן קדוש א' . או לקדשן קדוש א' ונמלכו לקדשן ה' קרושין קדושין . כל חביות וחביות כ"ט : ונמלכו לקדשן קדוש אחד . לערות
 פקען נואסער אריון גיטען אין איין פאם
 אגרוסקע און אריון שישטען אין איר איש פון דיא
 פרה אדוקה און ווי האבין אזוי גינאנסין או אדער
 פאר קערט איז גיונען גלדשן מיריש אהר דיא פינף
 מענאשין האבין פריער אן גענאנסין אפולע פאם
 אגרוסקע מיט נואסער ויזא זאלין אין איר אריון
 שישטען אש וינגלעך און ויזא האבין זיך פארטוין
 גלדשן חמשה מירישו ויזא זאלין אן געוויסן דיא

הרי בולן כשרים. דהואיל וז"ל ממלא הכלי שלו אין כולן מלאכה פוסלת במים בין מלאו להטלת האפר במים: הודיר שמלא חמש חביות כו' אין כשר אלא אחרון. שהמלאו הראשון נפסל במלאכה שעשה כשמלא את השני קודם שנתן את האפר כראשון וכן השני נפסל כשמלא את השלישי וכן כולם ואם מתחלה כ"י ממלא ה' חביות זו אחר זו או אפי' מלא חביות כדי לקדשן קודם ה' כגון שצריך להזות על כלים הרבה (א)

לא היו פוסלים וע"ז וכלן כשרים והכל נחשבים מלאו ה'. אבל כשממלא מתחלה לשם חמשה קדושים כלן פוסלים וע"ז מטעם מלאכה שהיא פוסלת במים עד שיתול האפר הלכך אין כשר אלא אחרון: ונמלך לקדשן ה'

הרי בולן כשרים. יחיד שמלא חמשה חביות לקדשן חמשה קדושים ונמלך לקדשן קדוש אחד אין כשר אלא (א) אחרון. (גמ' או) לקדשן קדוש אחד ונמלך לקדשן חמשה קדושים. אין כשר אלא זה שקדש [כ] ראשון. אמר לאחר קדש לך את אלו אין כשר אלא ראשון. קדש לי את אלו הרי כלם כשרים:

[א] אחרון. כשלא עשה כמו שצונו ולא עיר לכולי ה' ולא קפוי ונמלך אלא לומר שאם ירצה למלך לא יעיל לו אבל יעסם כך ויהי' אחרון כשר: (ב) ובענין אחר ה"ל הראש: [כ] ראשון. בין שהליכה (כ"ז) האפר כהני' עמילי' לראשונה

קדושים. שקדם זו ולטמא' זו ולטמא' זהו ממלאים ולא נתן לתוכו אפר דעד שיתן את האפר מלאכה פוסלת במים: אמר לאחר לקדש לך את אלו. היחיד שמלא חמשה חביות לקדשן קדוש אחד ואמר לאחר קדש לך את אלו וקדשן האחר ה' קדושים: אין כשר אלא ראשון. דכינוי טמא' קדש לך ונתת לו נעשו שלו וכאלו מלאו הוא והקדוש שקדש ראשון נעשה מלאכה לפסול

פאם אין פינף פקעץ קציינע אונג אין יעדער פאם בונגדער ארלין ויאי אריין שיטען אש אונג זיי האבין אויך גיטאן הרי כולם כשרים וענין אלע פקעצער וואקער מיט אש פאר צו שפריצען פון ויאי אויף אקמא יחיד שפניא הפס קהית נקדשו חמשה קדישוין איין פענקטש האט אונגענאסין פינף פקעצער וואקער. ער זאל אויף יעדער פאם וואקער ארויף שיטען אש פון דרא פרה אדוקה ונפדו אונג ער האט זיך בעראמין נקדשו קדוש אחר ער זאל צו זאקען גיסען דרא וואקער פון אלע פינף פקעצער אין איין פאם אונג זאל ארויף שיטען דרא אש פון דרא פרה אדוקה אין דער איין פאם אין גשר איי איהו אין גיט מער פאר אש פאר דרא לעצטע פאם וואקער. דרא ערשטע פאם וואקער איז פסול ווייל נאך איר האט ער אן גענאסין די צווייטע פאם וואקער. הייסט דאס אקלאכה צווישען דעם אן גיסען דרא וואקער אין דרא ערשטע פאם צווישען דרא אש ארויף שיטען. די צווייטע פאם וואקער איז פסול. ווייל נאך איר האט מען אן גענאסין דרא וואקער. אונג דרא דריטע פאם וואקער איז פסול ווייל נאך איר האט מען אן גענאסין דרא פקעצער פאם וואקער. אונג דרא פקעצער פאם וואקער איז פסול ווייל נאך איר האט מען אן גענאסין דרא פינף פקעצער פאם וואקער. אונג דרא פינף פקעצער פאם וואקער איז פסול ווייל נאך איר האט מען אן גענאסין דרא גרויסע פאם. אקער אז ער נועם זי אש ארויף שיטען פאם וואקער אויך אריין גיסען אין דרא גרויסע פאם. איז די נאנצע וואקער פסול נקדשו קדוש אחר אז ער האט אן גענאסין פינף פקעצער וואקער איינע נאך די אנדערע. דער נאך זאל ער צו זאקען גיסען אלע פינף פקעצער וואקער אין איין פאם אונג ער זאל אויף איר ארויף שיטען אש פון דרא פרה אדוקה נפדו אונג ער האט זיך בעראמין נקדשו חמשה קדישוין ער זאל גיט איבער גיסען די פינף פקעצער

חת החתנים אכל חס חמר לחחר קדש לי חת אלו כולם כשרים שמתמלא לה עשה מלאכה והמקדש אינן שלו כדי איסלו על ידו: ב ועושה קלאכה בידו א' פסול המלאוי מוטעם מלאכה: לו ולאחר: (פירוש כחת):

או כחמוריה ה"ט: [ג] לו ואחר: ט' כחת: ה"ט: [ד] בין נאחר: מש"כ נקידים כיון שאין בו עקר ולא טובת הכלל וסמים על אחיהם חיים נפלים כמלאכתו אבל כמלאוי טו עכר או ט"ס וכמלא' נעמו דמי: ה"ט: (ב) ה"ט ולא' לא סק' ה' דתבו לעיל דשמו סתלמו טו דלא' ודאי קדש כיון וכ"ז דעת ה"ר"מ דברי וז"כ סת"פ

ב הממלא כחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו. הממלא [ג] לו ולאחר או שמלא לשנים כאחד שניהם פסולין. שהמלאכה פוסלת במילוי בין לו [ד] בין לאחר: ג המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו. אם לו פסול. ואם לאחר כשר. המקדש לו ולאחר. שלו פסול וש' אחר כשר. המקדש לשנים באחת שניהם כשרין: ד קדש לו ואקדש לך. הראשון כשר.

קדמה לקדוש ופסלו תמים: ואם לאחר. הוא הקדוש: כשר, כשרי בעל תמים לא עשה מלאכה: המקדש לו ולאחר. ושייכה כח' אי נמי קדש לחברו קודם שלו (ב): שלו פסול: דקדוש על חברו נחשב מלאכה לפסול נתימיו: שניה' כשרים: שאין תמים שלו שפסלו על ידו: ד קדש לו ואקדש לך. כגון ש"ח מלא מים לגמלו ובה לו וקדש מימיו של זה וזה קדש מימיו של זה אותו שקדש פסלת לך כשר מה שקדש לחברו דחברו לא עשה מלאכה אלא עד אחר שהקדשו מימיו ומשנתקדש אין מלאכה פסלת אבל מה שקדש השני לראשון פסול כשראשון פסלה כמה שקדש מימיו השני קודם שנתקדשו מימיו: מלא לו ואמלא לך. המלאוי האחרון כשר אבל מלאוי הראשונה פסול היינו תמים שמתמלאו ראשונה דפסלו כמלאכה כמלאוי שמתמלא לחברו:

שניהם פסולין. דכיון דלחרי נכרה קח ממנה נחשב ח' מלאכה לחבירו: בין לו בין לאחר: דאע"פ שאין תמים שלו פסולין כמלאכה ששקעת מלאוי: ג אם לו פסול. אם הקדוש שלו פסול דשמו המלאכה קדמה לקדוש ופסלו תמים: ואם לאחר. הוא הקדוש: כשר, כשרי בעל תמים לא עשה מלאכה: המקדש לו ולאחר. ושייכה כח' אי נמי קדש לחברו קודם שלו (ב): שלו פסול: דקדוש על חברו נחשב מלאכה לפסול נתימיו: שניה' כשרים: שאין תמים שלו שפסלו על ידו: ד קדש לו ואקדש לך. כגון ש"ח מלא מים לגמלו ובה לו וקדש מימיו של זה וזה קדש מימיו של זה אותו שקדש פסלת לך כשר מה שקדש לחברו דחברו לא עשה מלאכה אלא עד אחר שהקדשו מימיו ומשנתקדש אין מלאכה פוסלת אבל מה שקדש השני לראשון פסול כשראשון פסלה כמה שקדש מימיו השני קודם שנתקדשו מימיו: מלא לו ואמלא לך. המלאוי האחרון כשר אבל מלאוי הראשונה פסול היינו תמים שמתמלאו ראשונה דפסלו כמלאכה כמלאוי שמתמלא לחברו:

אש אויף דיא וואקער פאר איין אנדערין גיט איז דיא וואקער גיט. ווארום דער בעל הבית פון דיא וואקער האט דיא גיט גיטאהן דיא קלאכה תקבש ויבאר אז ער האט ארויף געשאמין אש אויף וואקער פאר זיך און פאר זיין חכר מיט איין קאהל שו פסול זיינע וואקער איז פסול ווארום ער מוהקט דאך אקלאכה וואס ער שיט ארויף דיא אש אויף זיין חכר'ס וואקער ושי אחר גיט און זיין חכר'ס וואקער איז גיט ווארום דער חכר מוהקט דאך קיין מלאכה תקבש זשינס כחת אז ער האט אריין געשאמין אש אין וואקער פאר צוויי קענענשין מיט איין קאהל שנייה גיט'ס זענען ביידע ערליי וואקער גיט'ס זי האבן דאך גיט גיטאהן קיין קלאכה: ד גיט זי זאגט גיט ראובן האט אגנישעפט אפאם וואקער פאר און שמעון האט אגנישעפט אפאם וואקער פאר זיך. האט ראובן גיטאט צו שמעון דו וואקסט ארויף שימען אש אויף מינע וואקער און איך וועל ארויף שימען אש אויף דינע וואקער הראשון גיט דיא וואקער וואס אויף זיין איז צום ערשט ארויף געשאמין גיטאהן דיא אש. די אויף גיט און דיא אנהערע וואקער איז פסול. דהיינו ראובן האט ארויף געשאמין די אש אויף שמעון'ס וואקער. איז שמעון'ס וואקער גיט. ווארום און שמעון האט דאך קיין מלאכה גיטאהן. און ראובן'ס וואקער איז שוין פסול. ווארום ראובן האט דאך גיטאהן אקלאכה איידער עס איז ארויף געשאמין גיטאהן דיא אש אויף זיינע וואקער פאר זי זאגט גיט ראובן האט גיטאט צו שמעון שעט דו אן וואקער פון מינעט וועגן און איך וועל אן שעפין פון דינעט וועגן וואקער האבן קדש דיא וואקער וואס איז צום לעצט אן.

די וואקער האט דאך גיט ארויף געשאמין דיא אש, האט ער דאך גיט גיטאהן אקלאכה. און דער וואס האט געשאמין דיא אש, האט גיט גישעפט פריער דיא וואקער, און דיא וואקער איז גיט זיינע: ב הפסול באחת ידו ועושה קלאכה באחת ידו אויב מיט איין האנט האט ער אגנישעפט די וואקער און מיט די אנהערע האנט האט ער גיטאהן אקלאכה, איז די וואקער פסול הפסול ידו ויבאר אז ער האט אגנישעפט צוויי פלים וואקער מיט איין קאהל פון זיין חכר, אפילו בידי פלים וואקער דאך קען צו דיא פרה ארוקה פון דעסמוענין איז פסול ביידע פלים וואקער או אדער ער האט פאר זיך גאר גיט אגנישעפט. גאר שיקא זשינס כחת ער האט אגנישעפט צוויי פלים וואקער מיט איין קאהל פאר צוויי קענענשין שנייה פסולין זענען ביידע פלים וואקער פסול שהמלאכה פוסלת גיטו או קען מוהקט אקלאכה ווען קען שעפט דיא וואקער וועגן דיא פרה ארוקה ווערט גיט וואקער פסול בין זי סאי ער שעפט דיא וואקער פאר זיך בין יבאר סאי ער שעפט דיא וואקער פאר איין אנדערין, אז ער מוהקט אקלאכה ווען ער שעפט דיא וואקער, איז דיא וואקער פסול: ג תקבש באחת ידו ועושה קלאכה באחת ידו מיט איין האנט האט ער ארויף געשאמין די אש אויף דיא וואקער, און מיט דיא אנהערע האנט האט ער גיטאהן אקלאכה אם זי אויב ער האט ארויף געשאמין דיא אש אויף דיא וואקער פאר זיך פאר דיא וואקער פסול צו שפריצען פון זיין אויף אקסא ווייל וואקער האט זיך אן געוויבן דיא קלאכה אמוט פריער איידער ער האט אריין געשאמין דיא אש אין דיא וואקער זאם יבאר און אויב ער האט ארויף געשאמין דיא

קדש לי ואמלא כך. שהיו לו מים ממולאים ואמר להכרו קדש לי מימי וזה"ל אמלא לך : שניהם כשרים. דלון מלחכה פוסלה אחר קדוש וזה נמי שנתמלחו לו הים מימיו כשרים דמנתמלחו לו הים לה שעה מלחכה : מלא לי ואקדש לך. שחזר היו לו המים ממולאים ואמר לו זה מלח לי תחלה וזה"ל קדש לך : שניהם פסולים. זה שנתמלח עימיו וזה שקדש להכרו שנתמלחו עימיו : זה הממלא לו

(ג) ותמימי נחלו אלוטריך לו שמירה מעולה הם לאחריו ולו שמירה כלא הוה אלא"כ וכו' ר"כ לפניו והואיל כו' כמו שחסיק הר"ב ובר"ס שכתב שמירה מעולה כחכב דלאחריו נמי שמירה הוה אלא לזכחהלה הוה שאפשר בעינין שמירה מעולה ובסיפא כשר מפני שא"כ בעינין אחר :

קדש לי ואמלא לך שניהם כשרים. מלא לי ואקדש לך שניהם פסולים : זה הממלא לו ולחמאת ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל. ואח"כ ממלא את של חמאת. ואם מלא את של חמאת תחלה ואח"כ מלא את שלו פסול. נותן את שלו לאחריו ואת של חמאת לפניו ואם נתן את של חמאת לאחריו פסול. היו שניהם של חמאת. נותן אחר לפניו. ואחד לאחריו וכשר מפני (גמ' שאפשר) שאי אפשר :

כדי לעשות כהן שמירה מעולה (ג) : ואם נתן של חמאת לאחריו פסול. דכתיב ולחמאת ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל. דהואיל ומסיק חרעמיה בשלמנוי נזכר נמי בשל אחריו והיינו : מפני שאפשר. כלומר אפשר לשמור שלאחריו אבכ שלפניו

גישעפמ גינוארין. דיא איו קשר. ונארום דיא וואקער וואס שמעון האט גישעפמ פאר ראובןס זענין איו גלייה וויא ראובן אליין וואלט זייא גישעפמ אז ראובן שעפמ איצט וואקער פאר שמעוןס זענין טוהקט ראובן אקלאקה ווערט פסול ראובןס וואקער גיש יי וצפ"א דך ראובן האט געהאט שמיין אנגישיעפמע וואקער האט ער גיזאגט צו שמעון פריער שיט ארויף אש אויף מיינע וואקער. נאכדעם וועל איך אנגעשעפן וואקער פון ביינעט וזענין אונ שמעון האט אזוי גיטאהן שניקט גרייס זענען ביינע ערליי וואקער קשר פ"א יי וצפ"א דך ראובן האט גיזאגט צו שמעון שעפ אן וואקער פון מיינעט ווענין. וועל איך ארויף שיטען אש אויף ביינע וואקער וואס דו האקסט שוין שמיין פון פריער שניקט פסולים זענען ביינע ערלייא וואקער פסול. ונארום אז שמעון האט אנגישיעפמ וואקער פאר ראובן. האט ער דאך גיטאהן אקלאקה נאכדעם וויא זיינע וואקער איז אנגישיעפמ גינוארין. אונ אז ראובן האט ארויף געשטאמן אש אויף די וואקער פון שמעון ווי זיינע וואקער איז אנגישיעפמ גינוארין דורך שמעון וואס דאס איז גלייה וויא ראובן וואלט ניי אליין אנגעשעפמ : דה הפסול יי וזה"ל שמעון וויא אנגעשעפן צווייא פעקלאך וואקער איין פעסיל וואקער זאל ויין פאר אים צו ניצען. אונ אין איין פעסיל זאל ער אריין שיטען די אש פון דיא פרה אדוקה פסלא את שלו תחלה זאל ער צו ערשט אנגעשעפן די וואקער וואס ער דארף פאר זיך וישירו באסי אונ ער זאל דיא פקעסיל וואקער אנגיבדיין צו דעם שמעון וואס ער מראגט אויף דעם אקסיל ואת דך פסלא את של חמאת דער דאך שמעפמ ער אן דיא פעסיל וואקער וואס ער וויל אין איר אריין שיטען די אש פון די פרה אדוקה.

ו המוליד את החבל בידו לדרבו. לאחר שמלא את הדלי כחבל החזיר את החבל לנעלים לדרבו שלא
 אורק לנעס או להרחיב את דרכו אלא לפי הליכו מלא כעל החבל החזיר לו את שלו אין זו מלאכה וכשר המלאוי :
 שלא לדרבו. עסק את דרכו כדי להחזיר החבל מלאכה היא ופסול : זה הלך. כלומר על דבר זה (ד) הלך
 הכס א' לשאול מתכתי יבנה הן סנהדרי גדולה שגלו סס : הוראת שעה. שעת הדמק היא הא לוא הכי לא :

ו המוליד את החבל בידו. לדרבו כבשר. ושלא
 לדרבו פסול. זה הלך ליבנה שלשה מועדות
 ובמועד שלישי הכשירו לו הוראת שעה :
 ו המכנן את החבל על יד (גמ' ל"ג) (על יד)
 כבשר. ואם כננו באחרונה פסול. אמר ר' יוסי
 לזה הכשירו הוראת שעה : ה המצניע את
 החבית שלא [ה] תשבר. או שכפאה על פיה
 ע"מ לנגבה למלאות בה כבשר. להוליד. בה את הקדוש [ו] פסול.

וכבר המלאוי ואם באחרונה לאחר שהעלו כננו חסוב מלאכה ופסול : לזה הכשירו הוראת שעה. מה
 שהכשירו ביבנה הוראת שעה לא למוליד את החבל שלא כדרכו אלא לזה שכינ את החבל באחרונה הכשירו
 לו ע"י הדמק : ה המצניע את החבית. שהיה דולה בה המים לשם כשוקת ולחזר שערס ממנה הלטיעה
 קודם שיקדש המים כשוקת אין הלטיעה זו חסובה מלאכה לפי שרדך לה עדיין למלאות בה לורך מלאוי הוא
 וכן כפאה על פיה כמי לנגבה לפי שרואה למלאות בה עדיין לא חסוב מלאכה וכשר המלאוי אבל אם עשה כן :
 להוליד בה את הקדוש. דהיינו מים המקודשין האיל ולוא נורך מלאוי הוא. חסוב מלאכה ופסול המלאוי :

פון פארונגט אויך וואקער צו די אש פון די פרה
 אדוקה, אונ ער היט די וואקער וואס ער טראגט
 פון פארונגט, געדיינקט ער שוין צו היקען דיא
 וואקער וואס ער טראגט פון אונקטען אויך :
 ו המוליד את החבל בידו או ער האט געקארנט
 אשטריק צו שעפען מיט אים וואקער צו די אש
 פון דיא פרה אדוקה, אונ ער האט שוין אג
 גישעפט דיא וואקער, אונ ער גייט צוריק,
 אונ טראגט דעם שטריק אין האנט אפ צו
 געפיין אים צו זיין בעל הבית ורבו גייענדיג
 זיין וועג אהיים האט ער געקראפן דעם בעל
 הבית אונ האט אים גיגעפיין דעם שטריק פאר
 אין דיא וואקער פאר וואס ורבו אבער גיט
 אויף זיין וועג וואס ער גייט אהיים, נאר ער איז
 גינגענען פון זיין וועג אויף צוים בעל הבית
 אונ האט אים גיגעפיין דעם שטריק פסול איז די
 וואקער פסול זה אויף דער ואך, אז איינער האט
 גיטראגן וואקער צו די אש פון די פרה אדוקה
 אונ איז אנוועק גינגענען פון וועג אן אנויט אפ
 צו געפיין דעם שטריק, צו די וואקער איז פאר
 צו פסול, אויף די שאילה הלך גיבנה שליטה מצינת
 אז איינער גינגענען אין יבנה דריי ימים טובים
 צו פארגיין ביא דיא סנהדרין וגיטע שרישי דעם
 דריקען יום טוב הקשירו יו האט מען אים גיזאגט
 די וואקער איז פאר הוראת שעה דאס האט מען
 נאר געפסקנה צו דער צייט, נאר דאס איינע
 מאהל, אבער אלע מאהל איז די וואקער פסול :
 ו הפקנו את החבל על יד יו כשר ער האט ארויף
 גיזויגן אפאם וואקער צו דיא אש פון די פרה
 אדוקה פון גרונען מיט אשטריק, אונ צוהענדיג
 ווען ער האט גיזויגן דעם שטריק מיט די פאם
 וואקער האט ער דעם שטריק כאלד פארנויקולט

(ד) היינו שלא כדרכו :
 [ה] תשבר, ל' חסר' כל מידו
 לזיומיו' דכל המלא' כתיב לא
 מלאכה היא ואורחא היא להניט
 שלא תשבר וכן דרך לבטחה על
 פיה שלא יוכל למוכה עפר :
 [ו] פסול ב'י. וקסא היאך
 חסר' להניטען הוי מלא' אף

יתרו יום ו

עיקר תויים

ונמל זה לזה קיצו. או שגל זל"ז קון שמתח לו כידו: בקדוש אחר. שריו טיהס ממלאים לנידן קדוש א': כשר. שיכל כ"א לסייע לחברו ונעו"ל קקון שכידו נמי לנדן מלאוי הוי: בב' קדושים פסול. שפסול כ"א מיניו כמה שמיע לחברו או שגל לו קון משוס מלאכה: אם הו"ת נ"ו ביניהן. שמתח כ"א לחברו כשאגדה לך יבא שלי ושלך ברשותך (וכמו כן א"ל האחר) ודאחר שהגביה לוקח כל ה' מהן א' מהן כדמותו והיו מלכה כר"י: יב הפורץ ע"מ לגדור. כלו אפי' ע"מ לגדור לא תשיב מלאכה וכשר המלאוי (ה): האובד ע"מ בקצות. לאחר שגמל הניסן קודם שיקדס ה' מלקח ביהמיס ע"מ לייבש ולקטוף מהן גרונדו' ולחבר לקטופן הכלן (1) אין המתכב' שה' רצה לפשוט קליעות פוסל' כמיס. אלא הרי הוא כאלו לקט לקט שאפי' פסל דומיה לשרץ ע"מ לגדור שאין המתכב' שהוא חסד לגדור פוסלת עד שגדור. הכי נמי: אלא אם קצה. אס הניח אופן במקום שמיחין החמיס ליבס פסול: בשביר שלא יאכר פסול. שהמניע אובלוס כי שלא יאכדו תשיבה מלאכה:

(ה) שנה שטרין חונה מלאכה שהוא מקלף ואף רדיו חיקין שיכול לנדן סס זה הוי לנדן מילוי הכל בת"ח פסול חמיס שנה הולך דהס חסובים מלאכות כעומס אלאס דס לנדן אין כלן פסול. ומהו"ס: [1] פסול. קמ"ל חף ע"נ דלא חמדס כלום פסול. כהמהו"ס פסול. הר"ם: (1) לפ"ז חוסל הי"ל למתני ע"מ לקטוף ואלו הכל כר"מ כ"א ר"מ קנה פירות ללמוד א"ס שכוונתו לקטוף השאר כשרים וא"ס הקלה קודם מהן השאר פסול:

ומכר זה לזה קיצו בקידוש אחר כשר. בשני קידושין פסול. רבי. יומי אומר יב בשני קידושין כשר אם התנו ביניהן: יב הפורץ על מנת לגדור כשר. ואם גדר [ו] פסול. האובד ע"מ לקצות כשר. ואם קצה פסול. מה שבידו לתחת התאנה או לתחת המוקצה בשביר שלא יאכר פסול: היה אובד והותר. וזקק

מאכס די וואנט. פון דעקטןוענין קשר איז דיא וואסער קשר ואס ניר אונ אויב דער בעל הבית פון וואנט האט נים אויס גירעט מיט אים ער זאל די וואנט צוריק צו מאכין. נאר ער אלזין האט זיא צו געמאכט ווען ער איז גיגאקען צוריק מיט די וואסער פסול איז די וואסער פסול האפי על קנה קצית ער האט גימאגאן די וואסער צו די אש פון די קרה ארוקה אונ ער האט גינארקט עסין פייגין. האט דער בעל הבית פון די פייגין צו אים גיזאנט אז ער נועט אים אנדערש נים לאזין עסין די פייגין. סידין ער זאל אים צו זאגן אז ער נועט באלד אים טריקענען אביסול פייגין. אפילו ער האט טאקי אים געטריקנט אביסול פייגין. פון דעקטןוענין קשר איז דיא וואסער קשר זאס קצה אונ אויב דער בעל הבית פון די פייגין האט נים אויס גירעט מיט אים ער זאל טריקענען אביסול פייגין. נאר ער אלזין האט אים געטריקנט די פייגין פסול איז דיא וואסער פסול ועיין תו"ח קה אפי' והותר ער האט גירעסין פייגין ווען ער האט אנגירעט דיא וואסער אונ עם איז אים געבליבען אביסול פייגין וזקק פה שגדו' לפתח התאנה האט ער אנוואך גיטאהן די פייגין בוים או יהודי הטקצה אדער ער האט אפייגין בוים די ביסול פייגין צווישען דיא געטריקנטע פייגין בשביר שיה יאכר דאס געבליבענע ביסול פייגין זאל נים ווערין פאר-לארין פסול איז די וואסער פסול. ווייל וואס ער האט בהאקטין דיא געבליבענע פייגין. דאס הייקט אקלאקה:

אדער נעץ זה לזה קיצו איינער האט ארויס גענעקען אשמיקל האלץ וואס עם האט זיך אריין גישטעקט אין דעם אנדערנס לייב. איז דער דין אזוי גריש אחר אויב זיי וועלן בירדע צריין גישען די וואסער אין איין בלי אונ ארויף שיפען די אש פון די קרה ארוקה עם זאל זיין שוהפנות קשר איז די וואסער קשר בשני קדושים אויב יעדער האלט זיינע וואסער בונדער. אונ דער נועט אויף זיינע וואסער ארויף שיפען אש. אונ דער נועט אויף זיינע וואסער ארויף שיפען אש פסול איז דיא וואסער פון בירדע מענטשן פסול רבי יוסי אומר אויף דערש אש פסול איז דיא וואסער פון פערטל וואסער בונדער ארויף שיפען ער איז אויך קשר די וואסער אס הקני בניהו אויב זיי האבן געמאכט אהנאי צווישען זיך. ראובן האט גיזאנט צו שפען ווען איך וועל אויך הייבן די וואסער אויף דיר. זאלן מינע וואסער אונ דיינע וואסער זיין אין דיין רשות. אונ שפען די וואסער צו ראובן. ווען איך וועל אויף הייבן די וואסער אויף דיר. זאלן מינע וואסער אונ דיינע וואסער זיין אין דיין רשות. אונ די וואסער איז קשר: יב הפורץ על קנה נדור ווען ער איז גיגאקען שפען די וואסער האט ער געדארפט צו ברעכן אונאנט ער זאל האבן אונע דורך צו גיין. אונ דער בעל הבית פון וואנט האט אים גירעט מיט אים אהנאי אז ער נועט אים אנדערש נים לאזין אים ברעכן די וואנט סידין אז ער נועט גיין צוריק מיט די וואסער זאל ער באלד פארמאכין די וואנט צוריק. אפילו ער האט אזוי גיטאהן אונ האט צוריק גייגנדיג פאר-

נמרא נדה דף י"ו ע"ב

והשותה משקין מוונין שעבר עליהם הליכה א"ר יהודה אמר שמואל והשותה משקין מוונין שעבר עליהם הליכה אונ אויב אריין גיזאסין גינארין וואסער געכסין אונ נענען נישטאנען אנאנצע נאכט אפי' רב יהודה אפי' שטיאג ער טרינקט כושקה וואס אין זיין איז רב

יתרו יום ו

הלכה פסוקה

הרבה לילת ותלם לה מוח למלא ולסדו ומלא
 סהול קרוב למוד ותמרה סומאס הוולק מוסר ואם יעבר
 טינו מרעה על דעה ולא יבא לירי ויבא ומכל זה יבא משחיתים
 וכן כן תכלי גולם וכו' הם מתחילים לקטר עליו יום יום' עד
 שחמך כידם להמיתו מוחת עולם לכן כבוד נפשו בו חמך שערת
 נמרו ינו יומו ולחנה לילו עד אשר יבוא לחקן אשר עותו ויבוא
 חמרו לו וקר בשבת או הביאו לו חלילין לספור בהן

גר הרולק במסביבה בשבת אם רוב ישראל אמור להשתמש
 לאורה שהמוליק על דעת הרוב מרליק ואם רוב
 העכו"ם מותר להשתמש לאורה מחצה על מחצה
 אמור. נפלה דלוקה כשבת ובא העכו"ם לכבות אין
 אוכרוין לו כבה ואל תכבה מפני שאין שבתו עלינו
 וכן כל כיוצא בזה: (ב) מה שיעשו לו העכו"ם ארון
 אם בצנעה ימחין כבדו שיעשו כמוצאי שבת ויקבר בו

וארזם ועדער איינציגע זאך פון די זאכין וועט
 ים פריינגען עם זאל פון אים ארויס גיין זע
 י נאכט אין שלףאך אז שם הרגעה לילת ופצה לה
 ר קסמא ויהדו ווארזם קאר דאךט פייא דעם
 ימש געפינט דיא שרית לילת ארהונג זיא
 יא-עם סעקטש מטמא זיין ונסא שרית קרוב
 גיווערט דאך געפונען אז ער אריון האט
 אויך געבריינגט דיא עבירה והסירה מוסא
 היינטיג פון די מוסא וואס גייט ארויס פון
 אינונג פון דעם סעקטש איז אשוועקע מוסא
 ואם גייעני אויב ער וועט אוועק נעמען זיינע
 אויבן אס הייקט ער וועט גיט אקטונג געבין
 אויף זי'הרעה אר רעה גיט וועט גיט ארויס גיין
 פון איין עקטש אין דיא אנדערע שלעכטס
 ויבא לירי זיער וועט קומען צו אקראנקייט עם
 זאל שפען רינען פון אים זע ופלי ית יבא
 משחיתים אונג די אלע זאכין וועט ער כשאפין
 משחיתים ופ דארבערטן וכו' מו דבני עולם וואס
 זיי פארדארבן וועלט וכו' הם פתחלים להבין עליו
 יום יום אונ מ'אים הייבין זיין אן צו ריידן
 שלעכטס אויף א פאר הקדוש ברוך הוא אלע
 מאג ער שפיר ה'קסמיה סופת טעם ביו ער ווערט
 איבערגעגעבן איינערע הענט זיין זאלן אים
 הרגן אויף אייב ג'ו כבוד נפשו בו קסמ' שרית
 בשרו דריבער ווען א נשקה איז נאך אין אים
 זאכין זך אויפלישין דיא האר זיינע וויא
 משוועקעם פאר ש'קן ינו ימו ונתנה ביו ער
 זאל מרויערין ביי קאמונ ויפצען ביי נאכט ער
 אשר ישבו למנו אשר י' ביו ער וועט צוריק
 פארדיקטען וואס ער האט פארקרימט ויהי

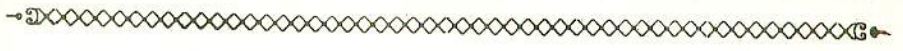
ביצא ביה אונ ביי נאך אי אנלייבן מעגין מיר אויך זאכין דעם עכרים מאהן די ארבעט: (ב) מה
 י' יו לו העכו"ם ארון וחסרו לוקר בשבת אויב אעכרים האט געמאכט אום שבת אקאסין פאר אמת
 מען זאל אים אינגווייניג איון לייגן. אדער ער האט גיגראבין אום שבת אקבר פאר איירישען
 בות אי הביאו לו חלילין לספור ון אדער דער עכרים האט געבריינגט שבת פייפלאך צום שפירען מיט
 זיי קלאג לידער אויף דעם ירושען מה ואווי ציו גינוען פאר צייטן דער מנהגו אם גינגה אויב דער
 עכרים האט דאס אלץ גיטאן אין דער שטיל. קיינער ווייס גיט אז דער קבר אונ דער קאסין
 אונ דיא פייפלאך זענען געמאכט פאר דעם ירושען וועגן ג'ו שפעה כמוצאי שבת וקבר
 זאל מען מוצאי שבת ווארמין אזוי לאנג ביי אין דיא צייט וואקט מען ג'וקענט מאכין אקאסין
 אדער מען מוצאי שבת ווארמין אדער פייפלאך. א.נ. מען זאל דעם מה גיגראבין אין דעם קבר
 וואס דער עכרים האט גיגראבין אדער מען לייגט אים אריון אין דעם קאסין וואס דער עכרים
 האט געמאכט. אונ מען פקקלאגט דעם מה מיט די פייפלאך וואס דער עכרים האט געבריינגט

נהירות גדולה וישמור משמרת הסברה ככל דתקון רבנן לרפלות
 לטובו לכ' ופס' . וה' נחמתי ימין ה' רוחמה לקמן נחמי
 ישראל ורובה נחשוכת הסכים אליו ויהי עליכם סמרה :

זאם היה הקבר כפרהסיה גדולה והארון ע"ג וכל
 העוברין והשבין אומרים שזה שהעכו"ם עושין עבשין
 בשבת לפ' הוא הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל
 עולמות כסני שהוא כפרהסיה ומותר לקבור בו ישראל

והוא שימתינו בכרי שיעשה וכן כל כיוצא בזה
 בהירות גדולה אונ ער זאל זיה היטען מיט אגרוסע
 היבונג וייסגר היסרת הסברה אונ ער זאל היטען
 דיא היטונג פון רייניקייט . ער זאל זיין ריין פון
 עבירות כגל דתקין רבנן לרפלות לטובו לכ' ופס' ויהי
 די תקנות פון השוכה זענען וואס די רבנן האבין
 גינאגט מיט דעם קען קען היילין די צו בראקענע
 הארצעד וואס זענען צו בראכין וועגן זייערע
 עבירות וה' ברחמי ימין ה' רוחמה לקמן נחמי ישראל
 אונ הקדוש ברוך הוא מיט זיינע דתקנות וועט
 אויפהייבן זיין רעכטע האנט ער זאל פאר-
 זאמלען אלע זידין וואס זענען פארשטויבן אין
 די נאנצע וועלט וירצה בהשבת השבים אליו אונ ער
 וויר די השוכה פון די קענטשין וואס קערין זיך
 צו אים ויהי עליהם סמרה אונ ער וועט זיין אויף
 זיי אבקעהלעטעניש . ער וועט זיי בעהאלטן פון
 אלע שלעכטס עם זאל גיט קומען אויף זיי :

ואם היה הקבר כפרהסיה גדולה אויב אלע קענטשין
 פון שטאט האבין געוואקט אז דער עכרס גראבט
 דעם קבר אום שבת פאר דעם יודים וועגן
 והארון על גביו אונ דער קאסטין ליגט אויף דעם
 קבר . ווייס מען אויך אז דעם קאסטין האט דער
 עכרס געמאכט פאר דעם יודים וועגן זגל העיבין
 והשבין אומרים שזה שהעכרס עושין עבשין בשבת פלוגי
 הוא אונ אלע קענטשין וואס גייען אויף זענעם
 אָרם הין אונ צוריק זאגן איינער צום אנדערין
 דעם קבר וואס די עכרס'ן גראבין איצט אום שבת
 איז דאס פאר דעם יודים וועגן הרי זה לא יקבר בו
 אותו ישראל עולמות דעם יודין פאר מען קיין קאהל
 גיט בגראבין אין דעם קבר ספני שהוא כפרהסיה ווייל
 פון זיינעטוועגן האט מען קחלל שבת גינען
 צפענקליך וואס אלע האבין געוואקט וסויה גביר
 בו ישראל אחר אָבער זיין אנדערין יוד מען מען
 בגראבין אין דעם קבר והוא שיהיו כגרי שיעשה גאר
 מען זאל מוצאי שבת ווארטן אזוי לאנג אז פון אנהייב נאכט
 ביו איצט וואלט מען שוין גיקענט
 גראבין אנזעעם קבר וכן גי כיוצא בזה אונ אזוי איז כיו
 אלע זאכין וואס זענען גלייך צו די זאך :

(יו) **בוצאתי** כתוב בשעה שישראל כתהילין לומר ברוך שאמר אז מתהילין
 המלאכים למעלה . לומר האדרת והאמונה יכו' זהו הפירוש
 שמלאכים אומרים האדרת בשוה עם ישראל כי בשוה ר"ת ברוך שאמר והיה
 העולם . ויש ג"כ פ"ו תיבות כמו בברוך שאמר . ועל כן ראוי לומר האדרת
 קודם ברוך שאמר . ויאמר בכריעה ובהשתחויה ובאימה וברחת :

(יח) **האר"י** ז"ל כתב לומר המהולל בפה עמו ולא בפי עמו כי בפ"ה גי'
 פ"ו ויכוין בפ"ו תיבות . וסימנך ראשו כתם פ"ו . פירוש ראשו
 ברכה ראשונה של פסוקי דזמרה שהיא ב"ש . כתם פ"ו כולו פ"ו תיבות . אין
 להסתכל חוץ מד' אמות כל משך פסוקי דזמרה עד אחר נפילת אפים . כי
 אז הוא מהלך בין העונדים בעולם המלאכים . לכך צריך לומר קודם ב"ש
 הריני עומד בעולם היצירה לתקן רוחם של כל ישראל עם רוחי . ולבסוף
 ב"ש יאמר בתשבוהת בחירק ולא בשורק :

(יט) **אמן** והלל לה' הלל גימטריא אדוני' לך לחברו לשם הוי"ה . ויהיה
 צ"א כמנין אמן :

(כ) **אל** נקמות ה' אל נקמות הופיע . דע כי כיונת עשרה הרוגי מלכות
 היו לירד תוך הקליפות ללקט מהם ניצוצות הקדושים שירדו
 בקליפות בעינותינו וכשאומרים אל נקמות ה' וכו' יכוון אל הריגת עשרה

אור צדיקים

הרוגי מלכות שסבלו צער גדול בשביל לקיטת הניצוצות הקדושים כנוכר
ובשביל כוונה זו גורם שיורדים ללקיטת כנוכר :

(כא) **מזמור** לתודה ראוי לומר בעמידה הואיל שהוא ג"כ מעבודת קרבן
תודה שהיו אומרים הלויים זה המזמור, וע"כ הוא מכלל העבודה
וכתיב 'לעמור לשרת :

(כב) **כשאומר** יהי כבוד כשנגיע לה' מלך ה' מלך צריך לומר בעמידה
והאר"י ז"ל אף אם היה שומע מפי אחר שאמר ה' מלך
וגו' היה גם כן עומד :

(כג) **כשאומר** ואתה מושל בכל בויברך דוד ראוי מאוד ליתן שם
צדקה ג' פרוטות, והכוונה לעשות מג' גבורות שבצדק
לעשות צדקה, וביום ב' וה' שהמנהג בלאו הכי ליתן צדקה יקיים זה
לייחד ג' פרוטות כנוכר, עוד מצאתי כתוב כוונה שיכוון בצדקה שמחציו
תמלא תיבתו ר"ל משם י"ה יהמלא השם כלו, נעשה כ"ו כזה, יו"ד ה"א,
גימ' כ"ו, וידוע שד' רשויות הם כנגד ד' אותיות הוי"ה וזה סוד המשנה
א' פרק א' דשבת, 'יצאות' השבת ר"ת שם י"ה, שתיים שהן ארבע ר"ל
משתי אותיות נעשין ארבע אותיות שם הוי"ה, והוא בפנים ובחוץ, ר"ל
בכל הרשויות נעשה שם הוי"ה שלם ומפרש כיצד מתקן, ומתרחץ בעה"ב
עומד מבפנים והעני בחוץ, פשט בעל הבית את ידו נעשה ו' ונותן לתוך
ידו של עני הפרוטה שהיא י' ב"ה' אצבעות שלו' והעני ג"כ מקבל ב"ה'
אצבעות נמצא כל אותיות של שם שלם וזוכה לשלימות, אמן :

(כד) **אומר** ויברך דוד מעומר עד אשר בחרת באברם דהיינו תיבות
'אתה' היא 'ה' 'האלהים' אומר ג"כ בעמידה שהם בר"ת
שלהם אהי"ה ואח"כ יושב כן כתב האר"י ז"ל :

(כה) **שירת** הים הוא שבח עצום עד מאוד וכל האומר בכוונה בעוה"ז
זוכה לומר גם כן לעוה"ב, כמ"ש בזהר בשלח' ויאמרו לאמר,
ויאמרו בעוה"ז, לאמר לעוה"ב, ובסידור האר"י ז"ל מבואר שהוא ג"כ
מסוגל לכפרת חטא :

(כו) **ראיתי** בסידור של המקובל מוהר"ר הירץ ש"ץ טריווש ז"ל לכוון
בסוף השירה שהוא ה' אחד, בד' של אחד' וביו"ד ושיין של
ישתבח שם ד"ש' שהוא צירוף אחד משש צירופי שד"י, וע"כ אסור להפסיק
בין או ישיר לישתבח :

(כז) **הט"ו** שבחות שבישתבח שהם שיר ושבחה וכו' עד ברכות והודאות
ועד בכלל, יזהר מאוד לומר בנשימה אחת לבלתי יפסיק ביניהם
כלל ח"ו, כי כל המפסיק נשימתו בהם כרוז יוצא מתחת כנפי החיות פלניא
דין דפסיק בגאותא דקכ"ה יתפסק וישתצי חיותא דיליה ובל יראה גאות
ד' ע"כ יזהר מאוד לבל יפסיק, ולאומרם בנשימה אחת :

(כח) **כתב** רש"ל בתשובה ס"ד כשהחזן אומר ברכו, אומר אני יתברך וכו'
עד ברכה ותהלה, וכשאומר את ה' אומר אני בשכמל"ו, וכשמתחיל

אור צדיקים

חיבת המבורך אומר אני יהי שם ה' מבורך וכו'. כשמסיים לומר המבורך אני אומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד, ושמעתי בשם הרב הגדול מהר"ן שפירא ז"ל שלא להפוך פניו ממזרח ער סיום לומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד, וסימן מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי, וכתב רש"ל אותן הנהוגים לומר כשהחזן אומר חיבת את אומרים את ה' אלהיך תירא, הוא שטות ואינו לא מיסודי הקבלת ולא מעיקר החכמה. ע"כ ראוי שלא לומר:

(כט) כשמתפרר יחידי כבר כתנתי בחיבורי לומר ברייתות במקום ברכו כדאיתא ברוקח ובסור ובספר מטה משה, ומרוב אריכות דברייתות שם חושש אני להפסקה, ע"כ בחרתי בברייתא אחת לבד, מס' היכלות לומר במקום ברכו כשמתפלל ביחיד והיא זאת, אמר ר' עקיבא בכל יום בשחרית מלאך אחד פותח פיו ואומר ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד עד שמגיע לברכו חיה אחת עומדת ברקיע ושמה ישראל וחוקק על מצחה ישראל עומדת באמצע הרקיע ואומרת ברכו את ה' המבורך וכל גדודי מעלה עונים אחרינו ואומרים ברוך ה' המבורך לעולם ועד:

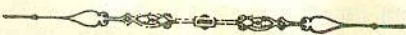
עניני משפטי התורה

דש"י ז"ל שרייבט אין חוקש אין אנהייב סדרה בראשית פאר וואס שטייט גיט בראשית ברא אלהים, אונג עס שטייט גיט ברא ה', ווייל ווען הקביה פירט דיא וועלט מיט רחמנות הייבט ער ה', אונג ווען ער פירט די וועלט מיט דין הייבט ער אלהים, אונג ווען הקביה האט בשאפין דיא וועלט האט ער גינאקט פירען דיא וועלט מיט דין, דריבער שטייט אין פסוק בראשית ברא אלהים, אין אנהייב ווען הקביה האט בשאפין די וועלט האט ער זיך בשאפין מיט דעם גאמען אלהים, ער זאל פירען דיא וועלט מיט דין, גאנצעם האט הקביה גיזעהן דיא וועלט וועט גיט קענען בעשטיין אז מען וועט זיך פירען מיט דין, האט ער צו גינעבין רחמנות צום דין, דריבער שטייט אין דיא אנדערע פרשה ביום צעות ה' אלהים ארץ ושמם, הקביה האט געמאכט דיא ערד אונג דיא הימעל מיט ביידע געמען, ה' אונג אלהים, מיט רחמנות אונג מיט דין, אונג דיא רחמנות איז פריער וויא דער דין, דער דין זאל גיטל ווערין אין דעם רחמנות, אזוי וויא איינער האט שטארקע משקה, שטארקע

עניני משפטי התורה

הקביה האם רחמנות אונ ישקראפט גיט באלד ,
 דריבער זינדניגט מען. אבער אז דער מענטש
 וואלט גישקראפט ווערין באלד ווי ער האט די
 זכירה גיטאהן, וואלט ער מורא געהאט צו טאהן
 א זכירה. אונ ווען הקביה זאל געבין שוכר פאר
 מצות באלד ווי מען טוהט די מצוה, וואלטין
 אלע מענטשין גיטאהן מצות, וואלטין אלע
 מענטשין גיטען צדיקים אונ גיט רשעים, אונ
 דאס ווייץ דאך הקביה, דער תירוץ איז וואס
 א מענטש טוהט פאר גיט קען מען גיט לויבין
 אונ מען קען גיט שענדן, דהיינו מען זאל גיטין
 א מענטש ער זאל טהלל שבת זיין, קען מען גיט
 רופן דעם מענטש ער איז א טהלל שבת, ווייל
 ער האט גיט גיטאלט טהלל שבת זיין, גאר מען
 האט אים גענייט, אדער מען האט אייגעם
 גענייט ער זאל געבין צדקה, קען מען אים גיט
 רופן אבער צדקה, ווייל ער האט אים גענייט, אבער
 געבין צדקה, גאר מען האט אים גענייט, אבער
 אז א מענטש איז חסד שבת מיט זיין אייגעם
 וויצען, דעם מענטש מען קען רופן א טהלל
 שבת, אדער איינער גיט צדקה מיט זיין
 אייגעם ווילען אויף דעם מענטש קען מען
 זאגן ער איז א טהלל צדקה, דאס זעלביגע וואלט
 גיטען ווען הקביה זאל פאר עבירות באלד
 ישקראפין אונ פאר מצות געבין באלד שוכר,
 וואלטין אלע מענטשין גיטען גענייט צו טאהן
 מצות מען זאל זיי געבין באלד שוכר, אונ אלע
 גבירות טאהן ווייץ זיין וואלטין מורא געהאט
 מען ווען זיי טוין שוקראפין, וואלטין זיי דאך גיט
 געדינט הקביה ווייל הקביה צו דינען, זיי וואלטין
 גאר גיטאהן מצות פאר שוכר אזוי ווי איינער
 טוהט איין אנדער ארבעט פאר שוכר, אונ זיי
 וואלטין גיין עבירות גיטאהן, אזוי ווי א מענטש
 האט מורא צו טאהן וואס זיין הערר האט אים
 גיטאמין ער זאל גיט טאהן, ווייל ער וועט אים
 באלד שוקראפין, גיט אזוי ווייץ הקביה, ער וויל
 דער מענטש זאל טאהן מצות גיט וועלענדיג
 שוכר פאר דיא מצות, גאר ווייץ ער האט ליב
 הקביה דריבער טוהט ער וואס הקביה הייסט אים

טאהן, אונ ווייל הקביה הייסט גיט די זאך טאהן
 דריבער זאל ער די זאך גיט טאהן אפילו ווען
 הקביה וועט גאר גיט שוקראפין אז מען וועט די
 זאך טאהן, ווייל ער זיא אויף גיט טאהן ווייל
 הקביה האט די זאך פיינט, דריבער האט הקביה
 געמאכט א אויסגעמישטע וועלט דין מיט רחמים,
 עס איז דא צדיקים וואס זיי איז שלעכט אונ עס
 איז דא צדיקים וואס זיי איז גוט, עס זענען דא
 רשעים וואס זיי איז גוט אונ עס זענען דא רשעים
 וואס זיי איז שלעכט, אויב דער מענטש וועט
 וועלן זיין א צדיק עס זאל אים גוט זיין וועט ער
 זעהן עס זענען דא צדיקים וואס זיי איז שלעכט
 אונ ער וועט גיט וועלן זיין ארשע טאמער וועט
 אים שלעכט זיין, וועט ער זעהן עס זענען דא
 רשעים וואס זיי איז גוט, גאר מען זאל גוט מיט
 שלעכט אונעק שטעלן פון דעם גאר גיט ריידן
 אונ גיט טראכטן, מען זאל גאר דינען הקביה
 ווייץ מען דארף מורא האבן פאר זיין גרוסקייט
 אונ פאר זיין הייבליכייט, וואס ער האט בשאפן
 אזוי אנוועלט, ווי דוד המלך עיה האט גיטאגט
 כי אראה שמיך, אז איך זעה דינע יוקלען,
 וואס דינע פיינער האבן געמאכט, אז איך זעה
 די לבנה מיט די שטערן וואס דו האסט בשאפן,
 פרעג איך מה אנוש, וואס איז ווערט דער
 מענטש דו זאלסט אים געריינקען, דאס איז
 אבער גאר אין תורה אונ מצות וואס גיהערין צו
 הקביה, אבער די זאכן וואס גיהערין צווישען
 מענטשין, אויף דעם האט הקביה גיין רחמנות,
 גאר אז איין מענטש טוהט א שארין זיין חבר מוז
 ער באלד גישקראפט ווערין פון בית דין ער זאל
 דעם שארין בצאהרין, אויף דעם האט די תורה
 גיטאגט זאלה המישפטים אשר תשים לפנים,
 דאס זענען די דינים וואס דו זאלסט טאהן פאר
 די יודין, די גמרא זאגט ווען רב הונא האט
 זיך גינעצט משפטין דין תורה האט ער געזייט
 מען זאל אים געבין אשבעקן אונ אקאנטשוק
 אונ אשופר, טאמער וועט איינער גיט פאלגן
 דעם דין תורה זאל מען אים שלאגן אדער
 טחרים זיין מיט אשופר ער זאל מוזן פאלגן
 דעם דין תורה:

בעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א
למדרן החיד"א זלל"ה

אחר תפלה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא
סדר נאה דרך קלרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות חני"ך
ולשנות משנה וגמרא וזכר והאיש הירא הי"ק נתן ולא יעבור כי
הוא תועלת עלום לנפשו קרי"ה נאמנה הזאת נעמי וגם ילמוד
חני"ך בתרגום כמ"ש האר"י ז"ל ושם ימלא הכל מוכן אמנם
יש בו עשויות הרבה ולריך להבין ולהרגיש הטעיות וזנזיאים וכתובים
ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכוונת הכתובים
שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שבראש הס'
(ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה וגחמד):

בעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד
שבתלמידי הגה"ק מוהר" ר' מרדכי
מטשארנאביל זצוק"ל .

שער השובבים דרוש א

והגה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל
שהוא תיקון לפגם הנרית. ככה קבלתי מרבותי
שתיקון האמיתי הוא ע"י התחזרות תורה שנכתב עם
תורה שנע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשאר
שם וכו'. ע"כ צעקנות משיחא אלו יאל לאור ספר
"יוסף לחק" מהנדיק הגדול רני חיד"א תלמידו של
ר' חיים אבן עטר צעל האור החיים שיש בו שני
אורות תרין משיחין משיח זן דוד ומשיח זן יוסף בסוד
נדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה
כי צימים האלו צימי שזנזי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם
נרית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין
דרזין כו'.